

ФЪРАНДЪНОД
НЪВИСКАРОД
КЪРДЕ СОВЕТИЕ

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

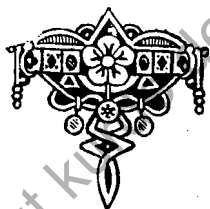
ji kîfêdan S. Ruzdo

17-12-1969.

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

Ձ'ֆրանդնեճ իվիսկ'աբոճ
կ'որճեճ Զրմանիստանեյո
ՏՕՎԵՏԻԵ

Կայնոնոգրամ

ԵՐԵՎԱՆ

1961

Դաշըրկըն у редактори ле кьрн
ԳԱՇԱԽԵ ՄՐԱԸ Վ ՇԱՏՏԵՄԵ ՇՃԼԼԻԼ

Կազմեցին և խմբագրեցին
ՂԱԶԱԽԵՆ ՄՈՒՐԱԴ ԵՎ ԶԱՄՄԵ ԶԱԼԻԼ

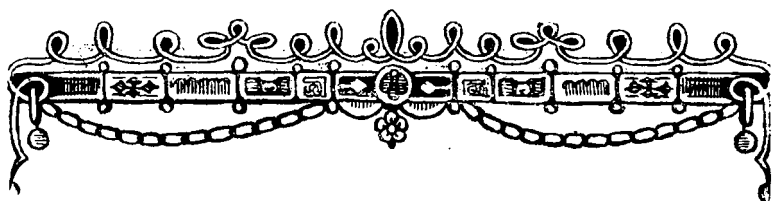
ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՈՒՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐԻ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի պետական հրատարակչություն
(Հայպետհրատ), Երևան, 1961 թ.

Составили и редактировали
КАЧАХЕ МУРАД И ДЖАСИМЕ ДЖАЛИЛ

**ТВОРЧЕСТВО СОВЕТСКИХ КУРДСКИХ
ПИСАТЕЛЕЙ АРМЕНИИ**

(На курдском языке)
Армянское государственное издательство
(Айпетрат), Ереван, 1961 г.

ЭРЭБ ШАМИЛОВ

РОЖЕД ЧӨТҮН

(кәрик)

Уе сала 1917 нанәки рьнд нат. Хәлде әу нане рьнд бь шабуна дьк'ота, дькьрә чәла, һьнәка пера нә дьгиһанд, шәве жи кам дьгәрийан, сап дьк'отан, һьнәка шәве бәр һивәроне нан дьданә бе, ләз дькьрын, вәки бәри шьли-шьлопе хьлас кьн һе һәва хвәшә.

Мәрие кә чубунә оламе¹, һәрче сьламәт мабун, вәгәрийан һатнә малед хвә, Кәмза у Бәдър гьли дькьрын, вәки әскәре урьс шәр пакә, гәләк жь вана пашда вәдгәрын дьчнә Урьсете.

Гөнди һәрро дьһатын пьрса мәрие хвә дькьрын, ед кә ванра чубунә оламе, ле вәнәгәрийа бун. Жьнәкә щәһлә бәдәш дө зара пеша уе гьртьбун, әш жи һатьбу пьрса мере хвә дькьр, ле шәрм дькьр хәбәрда һедика дьготә жьнәкә пир:

— Бежә, әз бәхте вәдамә, вә Ә'зизе кәре Суто

¹ Диwana пәдше-Николә, вәхте бу шәре сала 1914 гөнди бь әрәба у гае бара дьбьрнә оламе, вәки зәгира әскәр бьбьнә фронтә (щәбье). Әва дәрһада ван оламаңә те готьне.

нэдитийэ? Гышк жь оламе вэгэрийан, хатын, чьма эв нае? Эва хэрдэ заре нур стёе мында манэ, эз қэт нызаным чава бькым. Эв нане ви чандийэ, исал рьнд хатийэ, га у эрэбэ хвэра бьрьнэ олама, кэсэк тёнэ ви нани бьдру, бинэ бьк'отэ...

Щаба we дан, wэки расти Э'зиз нэхатнэ, нэдитьнэ. Эw жьньк диса сэр пирькеда хвэр бу, гот:

— Чава нэдитьнэ, нэ Э'вдьла бэге рокеда эw ванра дэрхьстэ оламе. Эw чава бу, wэки вана нэдитийэ?—Эвана кэр бун щаба we нэдан. Бь эшири нэ эдэт бу, wэки вана бьгота.

Несьр жь чэве жьньке хатын, ван дэсте заре хwэ гьрт, дэрк'эт, чу. Ле гава к'э жьньк дэрк'эт, чун, вана салх да, wэки щарэке Э'зиз гае хwэ бе эрэбэ ньлдьдэ, дьрэвэ дьчэ, щэндэрмэ ви мешэда дьгьрн, тер дьк'отьн, тиньн диса тэслими сэр хэбате дькьн, пэй we к'отанера Э'зиз нэхwэш к'эт у мьр...

Ль гонде к'ордада ван рожа гэлэк малада шин у гьри бу, чьмки мэрие ван жь оламе вэнэгэрийа бун, бе сэр у бэратэ онда бьбун. Ль нэму гонда мэхлуқэт сэр хэвра дьчу-дьхат. Каре хwэ лькьрн, силкэ дьк'ьрин. Тэ дьгот дьньқьти дьле ван: тыштэке we бьқэwмэ, ле чь we бьқэwьмэ, кэсэки ньзан бу. Чуйина эскэре урьс ль бьнэлие wedэре чэтын дьхат, ньнэка эшкэла дьгот:

Эв хьмбапетед таланчи у вьрэк нькарьн синор хwэйкьн, нькарьн эскэре Р'омера шэр кьн.

Щарна дэнг дьхат, wэки эскэре урьс ида тэмам к'ьшья чу, диван к'этэ дэсте дашнака у парламента ван, ви чахи дьбу ахэ-аха ван, дьготьн: «Диса падше Р'омеи зёлмкар, we бе мэ бьзеринэ». Щарна жи дэнг дьхат, wэки эскэре урьс he нэчуйэ. Wэхте оса дьготьн, мэхлуқэт шыкрина хwэ дани, дьгот: «Шькьр жь хwэде, урьс нэчуйэ!»

Жь гонда мэри дьхатын, щурэ-щурэ гьлие тэзэ

дьготын, хоф дькърнэ дьле хэлде, ле кэсэки нъзан бу эш чь мэринэ у жь кидэренэ? Мэрвв нькарьбу сэрэ рийа бьгэрийа, мэри дьгьртын дьшеландын, дькөштын. Wэки лазьм бу бьчуна аш, йане бажер, гэрэке гэлэк гонди һэвра бьчуна.

Ида пайизэкэ дэрэнг бу. Эла сипка к'аре хwэ дькърьн һэрнэ бажер, к'аре звьстане бьбиньн: нэвт, пичкэ, шэкър, чай, хwe у һурмуре майин бькърьн. Дö-се гонд бунэ йэк, незикки сэд эрэбэ топ бун. Ы-нака гэньм бар кърьбу, һьнака рун, пэнер у тораф. Р'ожэке дэнге дике сьбера эш рек'этын. Р'еда дö-се щийа качах дэрдьк'этно пешийа ван, wэки таланкьн, ле ван сэд мера качахара шэр дькърьн, тьштэки хwэ нэданэ качаха. We роже эваре дэрэнг гьһиштнэ бажаре Qэрсэ. Гьрмини жь бажаре Qэрсэ дьһат. Гэлэк эскэре урьс бэрбь фронте (щэбне) дьчун, һьнэж жь фронтэ бэрбь мал дьчун. Кэсэки нъзан бу чь дьqэw-мэ. Эш эскэре кö бэрбь мал дьчун, шьнел, кьрас, дэрпе у сапок дьфротын, ле һьнэк дьһатын щэм эрэба, дьзыкава силкэ дьфротын. We роже пэре к'е һэбун, хwэра тьвьнг бь фьшэкэва дькърин.

Бажерда гондийа һурмуре хwэ зу фротын, бажар-ванийа қэт қимэт нэдьһерин, дэст һэв дьрэвандын. Ле wэhte эwана чун хwэра тьшта бькърьн, эщэбмай ман, һэр тьшти бе кэсаб бьһа бу. Эwана ль нава бажаре Qэрсэ к'учэ-к'учэ гэрийан, wэки тьшта арзан бькърьн, тэ дьгот дьк'анчийа соз дабунэ һэвдö: тэва қимэте бьһа дьхwэстын. Бэр дьк'анэке Э'таре Сийабэнд расти досте хwэ, Гегам, һат. Wана слав да һэвдö, Гегам жь Сийабэнд пьрси:

— К'ьриве Сийабэнд, тö чьма нэһати мала мьн.

Тэ ль кидэре эрэба хwэ һьштийэ?

Сийабэнд щаба wi да, гот:

— К'ьриве Гегам зэф жь тэ разимэ, эз һэвалара һатьмэ, мьн нэдьхwэст һэвалэ хwэ бьһишта, лэма жи

эз ишар нәһатмә мала тә. Нә мала тә, зару хушка мьн Сирануш съламәтһн?

— Эз эф разимә, гышкә сахьн, съламәтһн,—Гегам гот:

Сийабәнд жь Гегам пьрси:

— Къриве Гегам, чьма эһиа ва эф быһанә?

Әви шаба Сийабәнд да, гот:

— Къриве Сийабәнд, мал ида жь Урьсете кем те, щарна қәт нае. Дишан ван рожа кәтә дәсте парламента мә, дашнака. Събе ве кәла Қәрсе тәслими мә бькьн. Ве кәледа гәлә силкә топ, метрлос (гөлләавеж) у щәбърхана майин һәйә. Әве гышк бьгыһижә мә. Ньһа ль нәму гонда у нәму бажара камавора¹ бәрәв дькьн. Мьн иро бһистийә, вәки чәнд бәге к'орда жи ве камавора топ кьн, вәки Р'омера щәр кьн.

Сийабәнд сәре хвә нәжанд гот:

— Къриве Гегам, әм къриве кал у баваньн, һьла ль вәлате Әнтабе мәзьнәд мә һәвра дост у бьра бунә. Әм кө һатнә ви вәлати, эз у тө дәстәбьраке һәвьн, тәра расти бежьм:—афьле мьн қәт тыштәки набьрә.

— Тө гәрәке бьзанби, вәки беи әскәре урьс әв хьмбапәтед қачах, таланчи: Сепо, Каро, Хечо у ед майин нькарьн тыштәки бькьн, әвана һәр дькарьн гонда таланкьн, сәре рийа бьгьрн, мәрйиа бьшелиньн. Әвана нькарьн синор жь дьжмьн хайкьн.

Әв гьлиед Сийабәндә раст ль дьле Гегам хвәш нәһат, чьмки әв жи гәзә бьбу өзве партия дашнака у к'омәкдаре хьмбапетәки бу. Ле чава досте кал у бава, әви тыштәк ль Сийабәнд нәкьр, һәр бь дьләки көл готә Сийабәнд:

— Къриве Сийабәнд, әва гьлие тө дьбежи шане

---

¹ Камавор—разльхийа дьле хвә. Вәхта дашнака ль гонда у бажарада мәри камавор (разльхийа дьле хвә) дьньвьсьн дьчунә әскәр. Урьси дьбен «добровольцы».

тэ нак'эвэ, вэлэһ бь энцила эиса, вэки тó нин буйай, йэки дьне буйэ, мьне ве сьнэте бьда гьртне, йане бь шэшагыре гóллэ тьжи гэврийа ви бькра,—дэст бьрэ к'елэка хвэ қьрма пишани Сийабэнд да,—чава досте кал бава у мэ нан у хвэ тэвһэв хварийэ, эз дэнге хвэ тэра накьм, ле тó щарэкэ дьне ван гьлийа нэ-бежи.

Гегам кьр кó һэрэ, Сийабэнд дэст авитэ мьле ви гьрт, нэһьшт һэрэ.

Ле Сийабэнд нэ жь ван мера бу, вэки жь қьрме у ван гьлийа бьтьрсийа, эви готэ Гегам:

— К'ьриве Гегам, тó гэрэке жь гьлие мьн нэхэй-ди, бьсэк, эз тэра бежьм: эм чэнд гондара дэрбаз бун, һатнэ бажер, ван гондада камавор у хьмбапет һэбун, вана эв гонд талан дькьрын, эм кó жь гонда дэрбаз дьбун, дьһатнэ пешийа мэ жи, вэки мэ талан кьн, вана кó дитьн, эм щане хвэ жи бьдьн, мале хвэ на-льн, паше жь мэ дур дьк'этын. Гэрэке эз бежьм, вэ-ки, вэхта кó мэрие дэвлэте хвэхвэ буйэ таланчи, óса бьзанбэ эв ида нькарэ бьбэ хвэе дэвлэте...

Гегам чу, һэвала Сийабэндра кьрэ шэр, дьготьн:

— Малава, мэрьв гьлие óса дьбежэ, тó лап к'эсэ-дьди сэр ханийа, эм тьрсийан, вэки ве тэ бьгрэ...

Ве шэве эв сэд эрэбэ манэ хана Панос. Вана һурмуре хвэ дадьгьрт, эварда гае хвэ альф дькьрын у ав дьдан, вэки гае ван реда тер бьн. Ханэ тьжи мэри бу: һьнэка ль қонщэки хане хóмар дьлистьн, у бе тьһэр чери һэв дькьрын, к'ьфрие óса дькьрын, вэки мэри дьбьһист эв к'ьфри у чер—этие óса, щида рóсса дьбу; чэнд мэрийа алики хане к'ьнще салдата дьфро-тьн, алики чэнд мэри жь навьке нэта қэфэсе ашьрме патрона гьредай у бь тьвьнг бун, шевр дькьрын, ле щарна ль к'орда дьньһерин, ль бэр дька, кó чай дьф-ротьн, йэки мэймунэк ани бу, дьда рэқасе. Мэри тьжи доре бьбун, тэмашэ дькьрын, щарна дьбу пирқинийа

тэва, дыкэнийан. Хвэе мэймуне бь зар дьготе: «Мэй-
мун ханьм, чька нишани щьмаэтедэ, мэрие сэрхвэш
чэва ль кучеда дьчэ?». Мэймуне сэре хвэ бэржер дь-
кьр, дьбу былэ-была we, хвэдеграви хэбэр дьда, ви
али Wi али дькэжийа, дьчу, паше дькэт. Дьбу пир-
циннийа щьмаэте—дыкэнийа. Мэймун радьбу сэр хвэ.
Хвэе мэймуне дьготе: «Дэ, бэгара, агэлэрара, мафу-
лара, шаһ у мьшайицара дагул бэ у чэнд капека хэр-
щэльхе хвэ бьхвэзэ». Мэймун ханьм дьһат, к'оме
хвэе хвэ жь сери дэрдьхьст, дьчу бэр щьмаэте да-
гул дьбу, бь мафулки пантэ дьда, паше к'ом дьреж
дькьр, wэки пэра бьдне. Гьшка пэрэ дьдане, ле wэки
йэки жь wan мэрийа пэрэ нэдана мэймуне, эwe ту
дькьрэ Wi мэри. Диса дьбу пирциннийа щьмаэте. Паше
хвэе мэймуне дьготе: «Мэймун хатун, нишани щь-
маэтедэ, жьна сэлэханэ чаванэ у жьна эгьн чаванэ?

Мэймун вэдлэзийа, башишк дьһатне, чэве хвэ
дьгьрт, радза, паше чэве хвэ вэдькьр у ви али Wi
али дьньһери, к'елэка хвэ дьх'оранд, сэре хвэ дьх'о-
ранд, ле жь щие хвэ ранэдьбу. Паше хвэе we го-
те: «Эва, жьнед сэлэхане осанын, ле жьне эгьне-хэ-
батчи чаванын? Нишани щьмаэтедэ, мэймун хатун».

Мэймуне диса чэве хвэ дьгьрт радза, паше ньш-
кева радьбу сэр хвэ, к'ынще хвэ зутьре хвэ дькьр,
һаһанга сэр чэве хвэ дьшушт, гези һьлдьда, нава ма-
ле пацш дькьр, нвин дадьwашандьн, һьлдьдан, wэhte
хэбата хвэ к'ота дькьр, паше нэйньк дьда бэр хвэ,
сэре хвэ шэдькьр, к'офи-к'тан у тэмэзи гьре дьдан,
чэве хвэ кьлдьдан у бь к'эн щьмаэте дьнһери, дьбу
пирциннийа щьмаэте, дыкэнийа. Гьшка дьгот: «Э, бьра,
эв һэйwане чь жь мэрийа кемтьрэ, wэлэ һэма мэри
чава, эw жи оса». Паше хвэе мэймуне дьгот: «Мэй-
мун хатун, wэлэ тэ нэ сэлэханэийи, тэ эгьни, тэ wэс-
тийай. Тэ к'о чэв—бору кьлдан бона ван мафула, гэрэке
инсафа wan жи һэбэ, хэрщэльхэки бьднэ тэ, wэки тэ

бькарби хwэра кьрас у дэрпе бьстниа, тo лапэ башэ-
wэлайи, шэрм наки.» Паше маймун хатун диса дьчу
кoме хwэе хwэ жь сери дэрдьхьст у нава we щмаэ-
те дькэт, пэрэ топ дькэр, wэки йэки пэрэ нэдаеда,
дэве хwэ ле хwар дькэр у ту дькэре...

К'орда тэхмин кьр, wэки меред бь силькэ ль wan
дньһерьн у тыштэки шевр дькьн. Бь сьре разан, чьм-
ки мьqати к'эл-мэле хwэ дьбун у мьqати гайе хwэ
дьбун. Ишар нэта сьбэ сафи нэбу жь бажер дэрнэкэ-
тын. Сьбэ кo сафи бу, wана эрэбе хwэ гьредан, һэде
хане дане у рекэтын. һэма кo жь бажер һэwэки дур
кэтын, wана эрэбэ данэ сэкьһандьне, шевр кьрын, wэ-
ки чь тыһэри һэрьн, qачах реда wan нэшелиньн, талан
нэкьн. һатнэ сэр we фькре: мэрие бь силкэ тенэ се
тэлпа, бьра чэнд мэри пешийа эрэба дур һэрьн, бь
тыһэре реwне башqэ: чэнд мэри бьра пашийа эрэба
дур бен, һэрче майин жи бьра бь силькэва сэр эрэба
һазьр бьн, wэки qачах пешийа wan дэркэвьн, бьра
йе эрэба дэнге хwэ нэкьн нэта qачах тенэ нав wана.
һэма кo незики wan бун, гьшк һэвра лехьн, шэр кьн,
мале хwэ нэднэ wan.

Аһ бь ви тыһэри сэд эрэбе эла Сипка we роже
реда дьһатын. Сэре эрэбе wan гьһиштнэ Qар-голе. Әw
дэр шики хали бу, тo гонд незики wan дэра тoнэбу.
We дэре гэрэке гае wan рькэт буна, авдана, паше ре-
кэтана. Эрэба Сийабэнд пара дьма, әwi дo щанэга
эрэбеда гьреда бун, щанэге wi хам бьбун, wэстийа
бун, анцах пэй эрэба к'аш дьбун, дьһатын. Әw мэрие
кo wanэ бь силкэ пэй эрэба дьһатын, wэки мьqат бьн,
кэсэк wan нэшелиньн, кэтыбунэ хэбэрдане, һатын жь
эрэба Сийабэнд дэрбаз бун у эпещэ же дуркэтын.
Сийабэнди бе тьвьнг бу, чьмки qэwэте wi әwqас тoнэ
бу, wэки хwэра силкэ бькьрийа. Ньшкева дэнгэк жь
Сийабэнд һат. Wана пьш хwэва ньһери, wэки се qача-
ха дора wi гьртийэ, хwэ ви али wi али давенэ эрэ-

бе, леленэ Сийабэнд бышелннын. Ле Сийабэнд қәма хвә к'шандийә, ванра дькә шәр, наһелә незики әрәба Wi бн, Wана рькеви сәр қачаха кьрн, дө гөллә сәр ванра агьр кьрн. Қачаха әрәба Сийабэнд һыштын, рәвин, к'әтнә нәвалә. Қачаха дит, wәки мәриә әрәба-ра нә бе силкәнә, әWана жь әрәба дур к'әтын.

Ль Qар-голе ида әрәбә бәрнәдан, һәма оса ажотын, чун. Сийабэнд гьли дькьр, wәки әW мәриә дора Wi гьртьбун, әWана әW мәри бун, е кә эваре ханеда сәр педа силкә гьреда бун у ль Wан дьньһерин, хәбәр дьдан. Незики ниве шәве бу, wәхта әрәбе эла Сипка гьһиштнә гөнде хвә...

* * *

Һәр ро шаб дьһат, wәки сәр гөндада дьгьрын, мәрийа дькөжын. Р'ожәке шаб һат, wәки дора Qақьзмане гьртьнә, кьрнә һәсарә. Жь нәкиә һәварәкә гьран чу. Ле wәхте чунә Qақьзмане дәрәW дәрк'әт... Сәд әскәре урьс, кәс нызанә чь тьһәри қәWьми бу, кәссә жь фронта Р'оме дьқәтын тен, wәки бәрбь Урьсете һәрн, бәрбь малед хвә һәрн, ль гәлиә Qақьзманеда к'омәкә мәзын дора Wан дьгрә, wәки силкә Wан же бьстиньн. Щабә дьднә Wан, wәки силкә хвә паки тәслим кьн, дайнн. ӘW сәд мер дора хвә нһерин, wәки расти жи чарнькали Wан гьртьнә, мәзне Wi сәд мәри шаб да гот:

— Әмә балшевикьн, мәриә партия Ленинн, әскәре урьси гьран кьр—нәкьр, мә силкә хвә нәда Wан, әм тә зьрәре наднә кәсәки, әм итмаз дькьн бе шәр, бе хун ретьн ре бьднә мә, әм дәрбаз бн, һәрн малед хвә, заред мә, к'өлфәте мә, чәве wани рийа мәйә..

Әw мәриә кә дора wан гьртьбун, әщәм у көрд

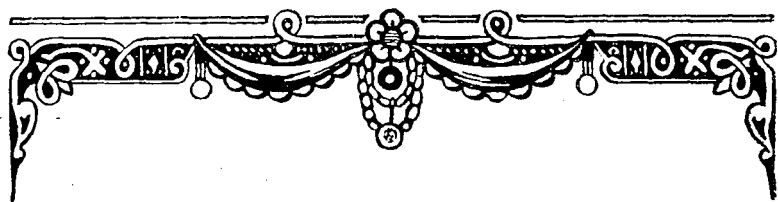
бун, е мэзнати ль ван качахе дькър наве ви Мәшәди Абас Хан бу, әви һөкөм кьрә сәр ван салдата:

— Нәта һун силке хвә данәйһын, тө бәрдана вә төнә, һун зәф хәбәрдын, әме вә қьркын, ськәтәк вәра моләт...

Әв сәд мер әме панздә дәқа шәвр кьрын. һатнә сәр ве қьраре, вәки бьмрын, ле силке хвә нәднә ван. Мәзне ван забьтәки (афисерәки) қьрнтә бу, готә һәвалед хвә: «Вәрә, әм һәвра кьшум кьне, «жь пьра пьр дьчә, жь һьндькә һьндьк дьчә». Вәрә әм һәма ве сәкәте лехьн, ле лехьстьна мә гәрәке бь қәйдәбә...»

Әв сәд мерхасед урьсә балшевик нәтьрсийан, вәки тәненә ви гәлие курда, вәки чарнькали ван гәләк мәрие бь силнә һәнә, ньшкева кьшуми ве дәрә кьрын, щие кө мәзне качаха Мәшәди Абас хан кәтбу қәлачһийа, пьш зьнер у дькър ви әскәре урьси-балшевика қьркә.

КӘЩИЕ ШЫНДИ

ӘРМӘНИСТАНЕРҘ

Чыл сал, бһар, чыл вәхт-зәман
Пәй һәв һатһн, дәрбаз бун чун:
Ль нав к'ома панздәһ бһра
Хәмла тәзә вәргьрт вәлат.

Бһнер һәвал, чарһьлде хвә—
Вәлат чьҫас гөлвәдайә:
Һәр-Һәр бажар у һәр гөндәк,
Тө һәв зани, буйә букәк.

Төнә к'очәр, төнә к'әдхөр
У қәбилед нәзар нави—
Қьжлед чучьк рәш у тари,
Кале һесир, шин у гьри.

К'анен әв щот, к'а әрәбә?
К'анен қизед чәв бь гьри?
Кө рожрәш бун, дара шкәсти,
Нә дьмьрын, нә жи дьжин.

Әмьре кәвн тәвда бу хәвн,
У дьл дьгъри гава те бир.
Нав чьл сала, нав чьл вәхта
Вәлат бу гәл, мәра кәния.

У әм иро кәба дьла,
Пироз дькьн рожа хвә ша,
Дьпәсьнынь бь кьлама,
Әйда мәзын, йа чьл сала.

ДӘҰАТ БӘТЬЛИ¹

V

— Әре, сәре хале хвәкьм, һәр тьшт бу хәвна шәва,—әпе Москов хеләке шунда бәр хвәда гот у қолапәк дөдө ль қәлына хвә хьст.—Растә,—әви дәнге хвә нәисә бьльнд кьр,—зарөхана Аштаракә бьчук бу, тәви һәвдө сәд-сәд у пенщи көр у қиз, ле ль вәдәре жи һьндьк гьли у готьн нәдьқәвмин. Гәләк зьламед гөндөд незик жь тарибара сьбе нәтани эвара дәрәнг дора авайе зарөханә ль һәвдө дьзвьрин, ви али, ви али дьчун у дьһатьн, дә'ва қиза ль мә дькьрьн.

Қизе чь?—хортәки қәмәр бьпгийә одеда пьрс кьр.

— Һәй, әмрдьрежо, ле қизед мә чь бун? Һьнәк жь вана иди гһишти бун: вәхта ван у мера бу. Ле һәрче бу йа ван хорта, әв жи дәсти гөнәбуна дьне, қәлән нькарбун бьдана қизәд дәсте де у бавед ванә сәр, ләма өса мә дьбунә гөрьк.

— Дә бежә, бөқәләни һәйло ви чахида һәбуйә, ида,—ви хорте тәвиһәвбуи диса хәбәра хвә вәкьланд у сәр мьле хвә расте пара ньһери.

¹ Бьһер «Ньвискарөд көрдайә советне», Ереван, 1957, ру 9—25.

— Әре wәлләһ, мә кьрә әдәт: лаwо, мә гәләк қизед дәләл данә мер. Әрфуте мьн,—әпе Москове бәшәрхwәшбуи бәрбьри Wi хорти бу,—к'а тө Wi чахи ль к'едәре буйи?

Гьшка ль алие пьрскьр ньһери у дәwса шабс бь нәwас к'әнийан.

— Нава қиз у хортед зарөхане,—апо хәбера хwә диса дәстпекьр,—һнәк жи бун комсомол. Те бира мьн йәк һәма рәмәтиә Щәрдоә көре Генцо бу.

— Р'әмә ль мьрие тә бә жи,—әме wedәре, мә хwәра-хwәра ле вәгәрәнд.

— Нуре жи, сәрwера зарөхане, ида қбқаньх бубу, шьнгә-шьнга we бу, полани карәкә хәзала чьнг дьда. Бәжьнә тарнан бу, чәвә wәкә тас, пори рәш, дәви чучьк, левә шәкри, пози пижин. Qә қиза өса, баwәрйа wә жь хөде һәбә, нава олк'а мәда төнәбу. Ле зманәки чаwа жи девда бу: урьсикә өса ширьн-ширьн хәбәрдьда, wәки мәрв вәйр у кзмәк'ара we у келма we бу. Дәнге кьләмед Вейә һәр эвара хwә әм же шаш у мәтәл дьман. Ле рәқасәкә чаwа жи лебу, һәр хөде запьбә, хwә өса дькәжәнд, мәрв нә бькьра, нә бьхара, ле быһерйа, говәнд педа—педа дьәдьләнд. Мала қизе шәwьтп, хwә қиз нинбу, көсөлщәмаләк бу, кәwәкә гозәл, wәки һатьбу дьне. Ида хорта we чаwа же һьзнәкьрана, чаwа сәр дин у һар нәбуна? Хазги-ние we жи пәй һәвдө дьһатьн, һнәка жи дьщербанд we бьрәвиньн, ле әве кәсәк бәгәм нәдькьр у тө кәси қанл нәдьбу. Әве кө дьхwәстьн пьшта стөе хwә дьхө-рандьн пор у пошман, бь дьләки көл дьзвьрин, дьчунә малед хwә, дәрде Нурьке дьле wанда.

У дәрбаз бун рожед паизәйә шьлие-шое, дәри ль мә к'өта звьвстана ськусар, бәрфе у багәре. Әw рож жи мина жьмара гуза һатьн у чун. Паше һатьн рожед бһарейә дреж. К'әлә-к'әл әрде к'әт, бәләкиед бәрфе хwә

данэ сәре чийа, хуна мәрвв жи кәляа, бина Wi вәбу.
Бһаре дьле Wi да хәбәрдане...

У сьбәке зу мә тыштәки Wa бһист: «ле набежи
Нуре иди гьли дайә зламәки». ӘW пьрса we сьбе ль
һәрдәра бәла бу, дә гөнде Аштараке педа-педа пе ньс-
йа, зутьре гөнд у қжлед незик жи бһистьн. Ахьр кә
әW нас нәдькьр, кә наве we нәбһистьбу?

Паше жи мә сәһ кьр: «ле набежи малбаване зә-
ве ида к'аре хWә дькьн, we жь чие бен, буке бьбьн.
Р'уви шандьнә, рож к'ввшкьрьнә у әWe ләда те we
дәфехьн. Дә, го, вәхарок к'ьрибун, әз бежьм бист киз,
тө бен чьл киз: арақ, шәраф, көнйак. Дә, го, бона
гоштие дәWате ногьнәк, чәнд ми стәWр башқә кьрбун.
Сәба шәрбәте жи бь пуга шәкьр данибун сәр һәв,
бьрнщ, қәйси, феки анибун. Дә йәки е дьнера дьгот:
дәWата Нуре ханьмейә,—хWә қолайи нинбу, пьзма-
мо...

Але Москов һәма ль weдәре хәбәра хWә к'ьрт бь-
ри, ида тө тышт нәгот. Сәрка қәлна хWәйә весйаи да-
гьрт, к'ьргуте вехьст, фьрә ава сар хWәст, дина хWә
да щмаәта руньшти у гази буке кьр:

— Қизе, лаWо, әва чаWанә, тә қьса мала Қәрә-
таждин у Мәме ани сәре мә. Qә набежи—мевано,
щмаәт, һун терьн, брчинә? Дә зу бькә, дәсте хWә
һьлдә.

Мәрвв дьбе we гаве әз жь хәWәкә к'ьбир вәще-
ньқим у мын дәст хWәда Wa готе:

— На, әз сәре апе хWәйи Москов кьм, кәта тө
гьлие хWә к'өта нәки, көре фланкәсе нае сәр нан, йа
щмаәте жи, бьра бьбахшиньн, әз пьзаньм.

— Әм жи қайльн, бьра гьлие хWә тәмамкә,—һәр-
чар алийа же һиви кьрн:—нан хWә нарәвә.

Qьсәкьр к'әтә каләки нәте. Һәрге мьқабьли сонда
мын бьчуйа, бь әдәте мә Wира дьбу бекөрмәти. Чар
у нәчар тьзбие каләмерәки рәх хWә дест гьрт, к'әрә-

кэр дина хвэ дае, паше щот у фэрэк къшанд, ледика кӧхйа, бӧлгие бӧрпала хвэ һылпарки дишер кър у хӧбӧра хвӧйӧ бӧри ви тӧһари думан кър:

— Фланкӧс, днйаеда гӧло чь бежи нақӧшмӧ. Сӧре сьбе тыштӧки тӧгмин дыки, лӧзӧкӧ дыне һӧу дьнһери гӧлики дыне бӧр дӧркӧт. Дьмини ӧщӧбмайи у чӧндӧки дыне жи һӧр пьрс те биркърне, дьбӧ хӧвнӧрожк.

— Сӧре тӧкьм, Москов раст дьбежӧ, хӧбӧр-хӧбӧра вийӧ,—йӧки ашқорки ӧмьрда ӧпӧщӧ мӧзын, бь дӧн-гӧки бьльнд гот.

— Ле гьлие мьн дӧрһӧқа хӧвнӧрожкеда нинӧ, Сьло,—апе Москов хӧбӧра ви дӧстхвӧда бӧри,—ӧз дьхвӧзым бежьм растие, чь кӧ мьн бь чӧве хвӧ дийӧ, бь һӧрдӧ гӧһе хвӧ бһнстийӧ... ӧре ле, мьн дӧрһӧқа Нурӧда дьгот. Дӧ ида кьнщӧд вейӧ буктие һазьр бун, щьһезе хвӧ дагьртьбу. Вӧхта дӧвӧте жи, һа, һа, хӧ-де тӧва ӧйанӧ, мабу рож, рождӧнӧк... Рӧжӧ шӧми бу. Бари эваре мьн һӧв нһери сيارӧки ӧщӧлӧ ажот, һатӧ бӧр дӧре зарӧхане, банзда ӧрде, дзгина һӧспе да дӧсте кӧрӧки вӧдӧре һазьр, тыштӧк жера гот у раст-растанӧ хвӧ ль шушӧбӧнда Нуре ханьме гьрт.

ӧз жи йа хвӧ бежьм, чум незикн һӧспе. Мьн дина хвӧ дае чаванӧ, һӧспӧ бозӧ, ле худане у тозӧда рӧнге хвӧ гӧһастийӧ, рӧш буйӧ: «Хер бӧ, чь қӧшмийӧ, ӧва чьра ва лӧз һатийӧ, мькин анийӧ кале кӧштьне?», —мьн дьле хвӧда гот у зьвьрим алие шушӧбӧнде нһери. Ле чь бьнһерьм, һӧма вӧ дӧме бу қижина Нуре ханьме. Мьн чьрп банзда һӧндӧр. Бала хвӧ дае, чаванӧ, Нуре мина дина дьлизӧ, дьрӧқьсӧ, шадьбӧ, дьгри у дькӧнӧ, «шькър, шькър»—буна вейӧ. ӧв сيار жи алики сӧкьнийӧ, хвӧра ледьнһерӧ. ӧщӧба гьран!..

— Кӧро, лаво,—мьн ле кьрӧ қирин,—чь буйӧ, тӧ чь анийӧ сӧре ве кӧчьке? Ханьм, бьди хатьре хӧде, сӧр нӧмде хвӧда вӧрӧ, кӧа бежӧ чька чь ль тӧ қӧшмийӧ?

— Бьре мьн, бьрае мьн натийэ,—эше бы къяламки мьн вэгэранд, бьре мьн сагэ, хушк қорбана шибэ! Бьре мьн натийэ,—у диса рунышт, диса рабу, диса гот, диса кэрбу...

— Хорто, чь бьра, бежэ к'а чь пьрсэ чь нэшалэ?

— Бьре ше, Ферик, шэки нэта нна ондабубу, чубу Сбиле, нна натийэ Тьфлисе, сьбе ше бе гонде мэ-Тьльк, мьн жи мьзгини ани, ага хэбэр.

— Ле к'е тэра гот, к'е бьре мьн дитийэ?—Нуре пьрс дае у зур бу лынга нэта сери бэжна ши пива.

Нэ мьн нежа жь тэра гот, хале Мьне нат. Го, шэһэре Тьфлисе, гава натьна ши ньсйа, сэр һэвра чу, чьқас ло-ло корманщ һэбу натьн сэр ши бэрэв бун. Хwэра-хwэра эзэт-ик'рам жера кьрын. Го, пьрс дыда-не, пе ша дыбун, пэсне ши дыдан, шэки бэр мэда хэ-бьтийэ, кэ дэwлэт бьбэ йа пала у гондийа. Го, ферик жи гэлэки бэлэнгаз буйэ, бьринэк һэла һе ль сэр синге ши дьхэбьтэ. Кьнщ жи ле қэльшинэ, ле, го, кэрапе ши Кэме, дэстэ кьнще тэзэ кь'ринэ, лекь'ринэ. Сьбе жи ше бе гонд.

— Пи, хушк бы қорбана ши бэ, халйа бьн лынге Ферик бэ! Нуре гот у диса рэқьси, диса дора гэдэ гэрйа,—демэк эзе сьбе ван чаха бьбиньм, эре?

— Эре, эре,— ши лаўки мқим шаба ше да,—сь-бе ван чаха зутьр тэе бьбини, лэма эз натьмэ. Хале Мьне мзгини анибу гонд. Эw кэ һэма машине пэйа бу, мьн жи хwэ авитэ сэр пышта Лэйлоке, хwэ бы тэра гиһанд, шэки мзгиние бьдьмэ тэ.

— Мзгинйа тэ сэр сэре мьн, сэр ван һэрдэ чэ'ве мьн,—эше ле вэгэранд у клитэкэ чучьк жь бэр пыш-та хwэ дэрхьст, чу дэре сандоқэкэ бьн стер вэкьр, сэнэтэкэ гөловэрэ зер дэрхьст, ани дани бэр ши.

— Эва жи мьзгинйа тэ, Шэбабе кэрап,—эше го-те, тэ бмбанэк, пироз бэ! Мьн ад кь'рбу, шэки к'и мзгинйа бьре мьн бинэ, ве сэнэта баве хwэ бьдьме.

Мэ ль сэнэте ньһери, дэ го, чардәһ кэвьред we һабун, го, Әгите баве we һэйло жь Сбиле ани бу у ақас wәхт, чаwа биранин, қизе минани ронайа чэвед хwә хай дкър, нишани тә қул у бәнда нәдьда, дәрнә-дъхьст, ле ньһа гьрт да wi. Дэ нәсабе хwә бьгьрә, бьрати чьқас ширьнә.

Шәбабе тә разибуна хwә да, ханьме, сәнәт кьрә шеба бешмерт, нане хwә тер хар, изьна хwә жь we у жь мэ хаст, һәспе сйарбу у рйа хwәда вәгәрйа.

Нуре жи ида дәст бь кьаре чуина хwә кьр, wәки пешйа бреда һәрә. Әм гьшк ль сәр пийа бун. Мә гьшка дьхwәст али we бькьн, нәта зарөед пьчук жи чь бун, ша дьбун. Әм йа хөде бежьн, ханьме жи әw жи бир нәкьрьн. Кьрьбу сәр аспеж, wәки жь нәсабе we эмиш бьдә wана, ло-ло кака, ло-ло фекйа. Әре wәлләһ, һәма өса бу, һәла дерәки сори гөл-гөли жи сандоқа хwә дәрхьст да рәмәтийа нәлала мьн.

We дәма һәла—бәле, бәхте рәш, мә һәw дина хwә дае жьнькәкә бәжнә балә навсәрәйә мақул һатә һөндөр, чу руе Нуре, паше сылав ль мә кьр у феза гьш-кида руньшт. Чаралие хwә ньһери у бь лывә-льв гот:

— Нура мьн, лаwо, хөде херкә, әв чь калә, чь нәwалә?

— Шькьр херә, дайка Шәwe,—әwe шаба we бь тәһәре буктие да,—шькьр бьре мьн жь Сбиле вәгәр-йәйә, һатийә, нәта һна сәр-бәрәте wi тәнәбу, сьбе we бе Тьльк, кьаре чуйна хwә дькьм.

— Ә, лаwо, шькьр ве гавера, чәве мә рон!

— Хөде шькьрине бьдә тә у лаwe тә жи, дайка Шәwe,—ханьме готе у диса дәст бь тьвдарәке хwә кьр.

— Лаwо, ле дәwата тә, нә сьбе дәwата тәйә?

— Дәwата мьн!—әwe wәкьланд.

— Әре ле, дәwатә тә, ле wepa чь дьбежи, ла-wo,—у чәв кәтанә чәвед we.

Һәрче әм бун, әм жи тәвинәвдө бун, мина авәкә сар сәр мәдаки, щие хвәда кәр бун, сәкьнин. Нуре ханьме щи бь щи руньшт, шабуна қасәке бәре же рәви, сфәте гөл у нур тә дьго бу тари... «Ньзам», әвә бәрхвәда гот у сәри дь бәрда кәр бу.

— Ле агри?

— Агри, агри әвә, вәки бәре пешйа бьре хвәда һәрәм.

— Ә, әре,— жьньке готе,— ле мәсрәфа мерька, нә гьшке рода һәрә, һәрче вьра ве вьра хьраб бьбә, е чье жи ль ведәре, тө қәт дьди ньше хвә, ве зьрарәкә чава кәвьн.

— Ле һун жи дьдьянә ньше хвә, бьре мьни тәе тәне жь хәрибие бе, әз жи вьра дәватә хвә бькьм, хәлде мьнра чь бежә?... Әз на, тө...

— Демәк сьбе насәкьни?

— На,— ханьме шаба тәмам да дәст,— дәват бьра бьминә рожәкә дьне.

ГЬРЕФУТК

VI

Москов һе гәрм-гәрм мьжули дькьр, ле әз гьлики дьнәда гиро бум: «Әва чағанә,— әз дьле хвәда севь-рим,— ахьр жь Москвае Рйабиков ньвиси бу, вәки Ферике бьре Нуре һатийә көштьне, ле әва мерька жи дьбежә, кө нәта сала нәзар нәһсд бист у сьсйа жи әви сьпи сәг буйә, һатийә гөнде Тьльк, қә тьште ва дьбә?»

— Чьра өса кәти нава мьтала,— Р'оми Гасо, вәки пешбәри мьн руньштьбу, пьрс кьр.

— Қәт, олашахе дьненә,—мын дәве хвә незики гөһе Wi кьр,—әз дьхвәзым хәбәрәке жь кале пьрс бь-кьм, ньзаньм чьқас ланқә?

— Пәй, тыште өса нәки,—әWi һедика шаба мын да,—хәйсәте апо е гамеше рәшә, wәки кә сәкьни, ида чь бьки набежә. Паше пьрса хвә бьде.

— Бәле,—мын хәбәра Wi бьри у хвә-хвәра гот: «К'а сәбьркә, чава дьхвенә әва дәстнигарә, һәла к'ане дәwат?»

— Р'ожтьра дьне.—апе Москов духәбәра хвә кьр,—һәла к'әw нәк'әтьбу сьбе, әз, Нуре, Әлихане рә-мәти, пенщ шәш мер у жьн пәвк'әтьн, сиарбун у данә сәре ре, го: «Т'ьльк, тә ль к'өи, әм һатьнә тә». К'ефа Нурыке ши бу: дьстра, мәрвв һәw заньбу дәwата йәкә дьне бәтлийә, нә йа we. Ширьне көре Хальте Әманчаи-ре жи к'әламед Әвдале Зәйньке мәра дьстьра. Сьбәкә хвәш бу, һәспа тер, әмә к'еф у мә дажот, кә лынгәки зу һәрьн бьгижьнә қонаха хвә. Wi лавки бьбиньн, дәрһәқа кижанида ль һәр дәра ақа дьготьн. У мә да-жот. Хөринья кәсәки нәдьк'әтә бире. Нура ақьл сери чуйи ньш у ақьле мә жи дьзибу. У мә дажот, гөнд у қьжлә пәй хвә дһишт. Ахьр Нуре чьқас дьчу, ақас бе сәбьр дьбу: «Гәло һәбә әз Ферике бьра бьбиньм? Дьбә Шәбаб гьли жь бәрхвә дәрхьстьн? Қә тыште өса дьқәw-мә? Әм бәр дьле weда дьһатьн. һәла Гәваза рәмәти чәнд гьлие нәре жера готьн:

— Ле-ле, тә шәрм наки,—әwe тәи да ханьме,—чь кәтә кәта тәйә? Чьра дһия лақьрдийә? Бәсә, бәс!

— Дә әз сәре хале хвә кьм, мә қә те дәрнәхьст чька әм чава гьһиштьнә һәкко. Бьра хөде мала we жи авакә, йа Мьразе Әрәб жи.

— Йа тә жи,—мә һәр кәси ле вәгәрәнд.

— Әм бь к'ома хвә ль бәр дәре Wi пәйа бун, wәки нәйwане бьн хвәде авдһи у һьнәки бина хвә

бьстиньн. Гонди, дэр-щинар цера-пера һәспед мә дәст-к'еш кьрьн, гәрандын, вәки худана вана сар бә, паше бьрьн һондөр. Е дьн жи һатын дора мә шьвйан. Һәла мә пакн хош-беш нәдабун һәвдө, мьн кәлфәта Мьраз-ра гот:

— Хушка Р'һан, к'а дәстәбьраке мьни ль к'өйә, чьра нахвөнә?

— Һәй хөде мальк ава кьро, к'а мер гондда ма-нә? Шәвда гьшк сйар бун, пешйа Ферикда чун. Мьраз жи мьвина к'өмәйт сйар бу бәри кәмушка чу,—к'өл-фәтәкә навсәрә, вәки феза отахеда руньштьбу, дәвса кәвание щаба мьн да.

— Фланкәс, мә кә эва хәбәра бьһист, дә ида цмаәт, әз бәхте вәмә, ида мә һәр әрф-әдәте дне бир-кьрьн, хвәра-хвәра дәркәтьнә дәрва, зор у шәрәке изна хвә һәрче вәдәре хаст сйар бун, дә гьди бажо һа бажо, әм һатын!.. У вәхта кә әм гһиштьн гьре ор-та һәрдө гонда, ида мә дәнге рьнгә-рьнга дәфе бьһист. Чава дьхөнйа жь бона һатына Ферик дәфе дьхьстьн. Нуре кәтьбу пешие, мьһина боз бьнда өса оргә дь-мәшйа, һәр хөде заньбә, бакн тәньк к'офи-к'тане вә дьхьст у шәра Намуди жь сәр сери гәһ ви али, гәһ ви али дьфьр фьранд. Гөлиед вейә рәшә дьреж кә-тьбунә сәр навмьлафьрә, ба дьбун у әвә зәнгу дь-ьр, әм жи пе-пе ль пәй. Әмре хөде нәйванед бьн әда жи мәрвь дьгот вәстандын у худана хвә жь бир кьрьнәбун, вана хвә ль дәнге мьқаме «Qәйде нара» гьртьбун у фьрқас дькьрьн сәр һәр кәвьрәки, чәләке у к'ортара. Пәй мә тоз у хөбаре тәлп гьрт тә дьгот думанә, әскәрәки гьран те. Вәхта кә мә хвә гһһандә сәр рйа машине, Будка рәш, лавкәки әрмәни дәвкәни мәрдхәйсәт банзда пешйа мьһина Нуре у бь дәнгәки бьльнд ва готе:

— Ачкьд луйс, Нуре ханьм, егбайрьд екав!

— Ачык' лусов мьнас, тга щан!¹

Нура дьлтъжи ле вэгэранд у сэдлькэк жь нава дэзмала хwэйэ гөл-гөлийэ қатқыри дэрхьст кьрэ дэсте Wi. Гэдэ хwэст шунда бьдэ, ле дэсте Wi ма нава һэwеда, Нуре пешда ажот. Хэлде будке дора Wi шьв-йан. We дэме мә һэw ньһери бьрэ сйар мэва дэркэ-тын, дө дэст дэф у зөрнэ Wанара, дэ эм гһиштън һэв-дө, һэма ль we орте эм пэйа бун, чунэ дэст у руе һэв, гьшка-гьшка хwэра хwэра дьгот:

— Нуре, чэве тэ рон!

— Нуре, мьзгинйа мьн тэра!

— Нуре, шькьр жь ве гавера, бьре тэ һат!..

Гьрма-гьрма дэф у зөрна эw дэр у доран һьлда-бу. Гөндда говэндэк öса гьран гьртъбун ль бэр мала Шкое аге, һэр хөде заньбэ, мэръв кэйр у һьзмэк'ар дьма, шэрм дькьр бук у зэва, бэдэw у рьнда бьнһерэ. Тэмама дьлист—кала, пира, шаһьла. Хальте рэмэти кэт пешйа мә у эм раст бьрын ода Шькое аге-көрапе Әгит ага. Эм кө һөндөр к'этын, Нура кьсрэтк'еш дьһа хwэ зэфт нэкьр, пешда чу, хwэ авитэ сэр дэстпие бьре, кө феза гьшкада щи дабуне. Паше Wана дэсте һэвду гьрти ль һэв ньһерин, ньһерин, тэ дьго чэв-чэва сьл бун. Ле на, пера-пера бэнгзе хwэ хwэш кьрын, к'энийан. Дэ мә жи урьси һьзанбу. Го, әWi жи көрманщи бир кьр-бу. Мэ гэк дьгот:

— Ферик, здрасти.

ӘWi жи щарна: «Здрасти», щарна жи бь зьмане мә дьгот—«сэлам».

Мэ дьгот:—Хер һати!

ӘWi дьгот:—Хеир, хеир!

Ижар эм дьк'энийан, эw жи дьк'энийа у дранед Wi-йэ мина сэдэфа спи хане дькьрын. Левэ қалън бун,

---

¹—Нуре ханьм, чэве тэ рон, бьре тэ һат!

—Хорто щан, тьме чэврон би!

чэвэ нур, пози нәисә жь е мә чуктьр, бежнә ортә,
бь хвә жи қәмәр, һәма рәнге хушкеда бу.

Уе сәкәте дәстә дәф у зөрнә һатън пәй Нуре у
брье. Р'ынгә-рынга дәфе, қижә-қижә зөрне әм жь кыш
брьн. Дә зөрнәчи Мәмое рәмәти бу, вәки һәйло чу
Москвае жи, һостатийа зөрнәлехьстьна хвә нишани
щмаәта вәдәре кьрбу. Ща чава ледьхьст, днйалькеда
әз бауәр накъм е өса һәбә. Әре, Нуре щие хвә рабу,
к'әтә мьле бьре у дәрк'әтън дәр, щмаәт жи ду вана.
Дәрва бу шаильх, қрмә бун һәва агьр дькьрьн, һәла
һьнәк жи дәрк'әтъбун щриде, дьстьран у дьлистьн.
Ханъм у Ферик жи к'әтън нава говәнде, дә ида шабаш
бу, вәки сәр сәре ванаара дьдан. Дә әз бь сәре хале
хвә кьм, һәма йәк әз, кәре Сәлиме Дьрбазе К'ало,
мьн пенщ червонес да шабаш бона хушк у бьре. Нуре
кө бу сәрговәнди, говәнд әдъли, тәмама хвә бир кьр
Уе у тьмгела вә, бәжн у бала вә манә тьма, кәйр у
һьзмәкар. Мәрв нә бькьра, нә бьхара, тәне вә, рә-
қас у к'ьнще вә бьнһерйа. Нуре, тә һәв дьгот пәз-
кувикә, вәки к'әтийә вә орте у хвә чаргошә дькә-
жинә. Хәлқе зәндә же дьгьрт. Ферик жи дәсте вәда
бу, хвә дабу сәр мьле вә чәпе, хвәра дьлист, ле
льнге хвә шаш дькьр. Хәлқе дьгот:

— Листьке мә жь бир кьрийә.

Әре, бьра, вәлләһ хвәш к'әф бу, хвәш чәвро-
найи. Қолаи пинбу, тәмамйа эла сипка һьлшйа бу Ть-
льк, кале зәмәндә нәта зара чьли дәсте деда. Шаи йа
гьшка бу, гьшкә кәйра Ферик бун, же һьз дькьрьн, пәсне
ви дьдан. Һьнәка дьгот, вәки мәзьне һөкөмәте дитьнә,
дәрһәқа нәрфе мә ванаара гьли кьрийә, паше һатийә у
һәзар-һәзар хәбәре ва жь дәве һәвдө дьрәвандьн.

Ле паше тьлькйа әв щмаәт тәмам тәглиф кьрын.
Меван к'ом-к'оми кьрьн у бьрьнә малед хвә. Дә флан-
кәс, сәре тәкьм, щинари башқәйә, әв жн йа гөндәки
мина гөнде Тьльк, йа шанәдәра, һсәдьза, к'ләра, вь .

тийа. Гэй мала тэ к'эвэ! Дэ эла сипка бу. Тэмо,—эви калэки к'елэка хвэра гот,—дэ сэре хале хвэ кым, эм нэфте мери зедэтыр чунэ мала Шько. Гёла жына ви минани қизэкэ чардасали тэви бьрэ бук у жына гошт бу дыкшанд, бьрынщ бу дани. Шэраф, арақ, шэ бэт, чэдылмаст тыжи сэр дэстэхана кьрьбун. Е арақ дыхар, е шэраф, е конйак, е шэрбэт у чэдылмаст. Дьхарын, чэвронап дьданэ Шько, бьра-пызмама, қэвм-лезьма. Бира мын те хэбэрдана Мыстое Әвани, әве кал: «Шько, щмаэт, эм бе һэв нэбын, эз бе сэре вэ нэбым, чэве вэ жи рон, е мэ жи. Әз ве к'асе һылдым эшиқи кёре Әгите аге, вегэрандына ви, гёла әһна ви. Шькьр жь ве гавера, нэзар шькьр, вэки әв онда нэбу у иро һатийә мэ қэсыдийә! Нуре, лаво, бьра чэве тэ рон бә! әви бэре хвэ веда кьр,—е мэ жи пера, иро чь бьре тэ һатийә, чь бьре мэ, йэкэ, фьрқи төнә. Бьра, эм бе к'эле Ферик нэбын, бежә, апе тэ гэлэки шайә, ве к'асе тыжи дьхвэ әшқа тэ, бэдәна тэ, беже, тә жь Сьбиле нэта вьра сэр һәрдо чэве апе хвэра һати, сэр сэре мынра, Ферике мын! Беже, эз қорбана вимә, шькьр дэвса варе баве ви шинә! Беже, лаво, шькьр жь ве гавера, мэ рожа иро жи һэв дит, Ферике мын мэра нэбу кёл у кэдэр, һат мэ бь чэве хвэ дит!»,—у куз бу чу руе ви у жь һебәта һеср тыжи чэвед ви бун. Ле щмаэт к'эр бубу, гөһдари дькьр. Нуре гьлиед Мысто бь дэнгэки һеди жь бона Ферик тэрщмә дькэр. Ферик бэшэрхвэш дьбу у бь нэжандьна сэре хвэ разибуна хвэ әйан дькьр, щарна жи дьгот:

— Әз заф разимә.

Се рож, се шэва өса бу кеф у шаи. Жь гөндед дэр у щинар мэрыв бун, вэки дьһатын. Нава ванада гэлэк әрмәние алие Қәрсе, е досте де у баве Ферик, е өса жи һэбун, вэки тэви ви ль Дигоре хвәндь-

бун. Лъ ведәре бу дәрсдаре ши змане урси—Ваһан
Минаич, Исраил Миракһан у гәләкед дьне. Гьшк дь-
чун руе ши, кәйфа хвә пе данин, шәки аҫа бәләнгаз
буйә. Һьнәка жи бьльнд-бьльнд дьготьн:

— Нава ван салада Ферик чьҫа һатийә гөһастьне,
мала мьне, ҫә нәдһатә наскьрьне.

Йәки дьне дьгот:

— Мьн чәвед шира нас кьр, әйни чакуче баве
лейә.

Е сьсйа дьгот:

— Мьн ҫә нас нәкьр, чьҫа һатийә гөһастьне,—у
«Здрасти», «Сәлам», «Хер һати», херһатийа ван бу. Гөнд
пева дьһәжйа. Наве Ферик сәр заре ван бу. Гьшка же
кьз дькьр, пәсне ши аҫьл—кәмала шийә зарөтие дьдан.

— Көре бежә, Ферик, нава мәда төнебу, урси,
көрманши өса хәбәр дьда-һәр хөде заньбә, пьрсьнә
аҫьл дьда мә. Али шагьрте һәвалә хвә дькьр, һорика
кәсиб—көсиба дажот, а йәки өса бу Ферик,—Щангире
каләмер бьрә хорте дора хвәра дьгот.

Рьнгә-рьнга дәфа Мәмое рәмәти бу, мер у жьна
дьлист, дәнге кьлама «Һойнар»-е дәрбази ши бәри чәм
дьбу, шьван, гаване ван дәра, әwana жи хвәра-хвә-
ра дьлистьн.

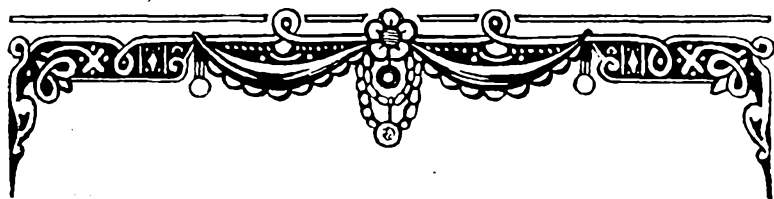
У гава се рож, се шәве мә тәмам бун, мә ида
твьдира хвә дит, шәки вәгәрьн. Лъ Аштараке хвәндие
дәwата Нуре һивйа мә бун. Диса сьбәкә хвәш, һәрче
әм һатьбун, мәра жи Ферик у бьрә сйаре гөнд мә да
сәре ре, Зөрне ҫәйде «сйара» леда у әм тәмам кәтын
щьриде. Бу тәҫә-тәҫа гөләд мәузега. Сйаред гөнд бь
мәра һатьн нәта бьнатара Талине, рәх чйае Ҫьбхтәпә.
Мә ида изьна wана да, әwana вәгәрйан у мә һежа мәша
һәспе хвә зедә кьр, дә гьди бажо, шәки әм ро нава

ро бьгннжьнэ ера хвэ. Нуре у Ферик дурн хэв нэ-
дъкэтын, хэвра мьжули дькэрын. Мэ жи хьнэка пэй
ван дажот, хьнэка пешиеда. Диса Ширьне Халът дэст
бь кьламе хвэ кьр, қирна ши бу, тэ дьгот каникэ
тэзэ блқин ле кэтийэ у хөшэ-хөша вейэ, дькьшэ.
нэ хьлазбуна ве хэйэ, нэ вэстандын.

Эм дна незики Аштаракэ дьбун.

Institut kurde de Paris

ӘМИНЕ ӘВДАЛ

ХҰӘСТЫНЕСД ЛЕНИН

Тым дьқәдын хұәстынесд Ленин,
У вәбу рйа әрше әзмин,
Әш йәк нишанда Йурие дәлал,
Хорте мерхас, хорте кәмал.
Ль Москвае соқақа Ленин,
Кәтымә нав бәра фькра,
Уе дәрбазбә зор Гагарин,
Тәйре Симьр нав эгера.
Пешбәр авайед пьр қатын,
Бәйрақ пева дьмьлмьльн,
Фьрьндә жорда һатын,
Глиед әшқе дьрәшиньн.
Һәр щийа гази, һәр щийа бһар,
Йурие мерхас мә дьбә диар,
Әгите зор: космонавт.
Ша дьбә Уәгән, дькәнә,
Мәри һәр щийа уе бунә сур,
Дьфькьрьн кур у дур,
Наве «Йури» сәр лева ванә,
Уәки ль әрша бу меванә.

Алики радио қал у қинә.
Глие пәйдар радwашинә,
Wәки Гагарин вәкър эра,
Чаwа мерхас, мина шера
Хwәстьна Ленин тә рьнд қәданд,
Сәлам тәра көре әрда,
Шабун готи мә гьшкара,
Тәйре Симьри Йурие бра,
Әм дьчьн нһа бәрбь рое,
We жи алткьн алткьн әме.

ГӨНДЕ ТӘЗӘРҘ

Р'ожед чуйи, хун қәвз дькьн р'оке мьн,
Әз дьхазьм Wә бир нәйньм,
Ле хун тенә бәр чәве мьн,
Мина мьж дуса дьчьн.
Wa х'йа дькьн у бәта вәдьбьн.

Ах, бир тиньм әз wан рожа,
Р'ожед мәлул хафлқәда,
Гөнде к'орда-пашдамайи,
Бь әдәте кәвн пәрwәдайи.

Бо рәва жьне, бо қәлән:
Кәйфһьланин у гәләк хәм.
Р'оке мьн кован, дькьр рсас,
Тә дьго мьрьн мьн, дьбу қәйас.

Тә бир тиньм, гөнде к'орда,
Авайед тари, бьнәрд аwа,
Дуе тәндуре, нав тәниеда.
Бирькед тә куур шелбав теда.

Мәриед тәйә нәхвәнди бун,
Мача щотә дәсте ванда,
Гәләк жь ван шьван, гаван,
Әв бу горийа әмре ван.

* * *

К'еләка чйәе Әлэгәзе,
Нна дь бина тәмьзда,
Дь бьн пәнще тәва гәшда,
Хәбата хвәйә колхозиева
Тө дьк'әни; гөнде к'орда.

Жь хәва к'ьбир, Октябре ва,
Тө ракры зу сәр п'йа,
Р'ож пәй рожа дьчи пешда,
Шабун готи ве р'йа тәра
Жь рөне мьн, е мә кәмуя.

Дәвса чьре — ләмпед Илийч
Дьчрусьн нава тәда,
Хәбәр дьдьн стәйркара,
— Әм ронайе дьдьн ньна.
У ша дькьн гөнд у шена.

Тракторист әрде радькә.
Дурва газы йаре дькә.
К'ьламе ньзкьрьне әв дьбежә,
Дьлда шабун буйә хежә.

Тәда дьбнен дәнге радио,
К'ө хәвнада тә нәбһист бу,
Мина һәрщар, мина һәрро
Сәвта вера дьле тә ша бу.

Хэбаткызкырын һэйә тәда,
Сәлам жь ренга тә тәзәра
Жь әве рожа хвәшбәхтиера
Гонде к'орда һәрә пешда
Снабйа Москве тьме тәра.

КАЛКЕ ЗВЬСТАНЕ

Сала тәзә мә дйар бу.
Шайа дьла дһа пьр бу,
Сала тәзә, мина һәрсал
Мәра анийә әшq у мәщал.

Гәли зара, мэзын-чука,
Шькрбуне әм дьбежьн,
Шабун вәра хорт у букан,
Һоба дьла һун бьрежьн.

Әм хәбате ньзкьн тәмам,
Бьхәбтьн бь дьл у щан,
Пешә Wәгәне мәйи әзиз,
Дә бьстрен дәнге вә зиз.

Бьнһер лао, алие һане,
Бьнһер калке звьстане,
Лбсе спи ль хвә кьрйә,
ӘW натьрсә бәрф-баране,
Зәмбил әWi бо мә анийә.

Әм дьбежьн:—Wәрә кале,
Әм бьлизьн бал ве даре,
Wәрә! нәкә хәм хйала,

Әм әшқлинә Wәрә вьра,
Бьстрен к'лама әмре нһа.

Тө чирока мара бежә,
Глие тәзә, готъне нежә,
Ль ч'йа, гонда бь жирайи,
Тө дьгәри, тө гәрийайи.

Кале дьбе:

— Qизед мьн, һун көред мьн,
Һун дәлалед дьле мьн,
Мина гөла һешин бунә,
Һун хәмхөри хWәйкьринә,
Жь һәвалтиә кьзкьринә.

Даре днйәе тьшт тонинә:
Wә баштьрбә, әW йәқинә,
Wәлат тәмам бь Wә шайә,
ӘW хWәстьна мә гьшкайә.

Тәмийа мьнә, гәли зара,
Һун һьз бькьн жь хWәндьне,
Һун һьз бькьн жь хәбате,
Бькьн гора де у баве,
Йа херхаза, йа дәрсдара.

ДИСТИКОС

Занәбуна змана
Р'йа вәкьрна дәрганә.

Хәбат мәрийа пешда дьбә,
Р'өн у щан жи пе шен дьбә.

Чьқас занә у рунәрмби,
Дәлала дьле кьзкьрийаби,
Начлмси, гөла бин би.

Дһа рьндә садәби,
Бо нәлалие шәдәби
Те дәнгбеже рөне мьн би.

Хwәстьн кьзкьрна дьланә,
Чәтнай жи тьме перанә.

Гөһастьна фькре растәнә,
Нә лайиқи мәрийанә.

Гьрә зрара щгаре
Ки бькшинә. набинә хере.

Льнге авити чапе дәр,
Щида дьшке, дьбә кәр.

Хwәндьн тәщар гөнә нинә,
Е нахунә, һаж бае дне тәнинә.

Вәхарьна ичке чапе дәр,
Мәрийа жь ре дәртинә,
Кәндалада wәлдгәринә.

ГАЗЕЛЕД ДЪЛБАРИЕ

Бънһер багче комунизме,
Първәдъдә ль ру дне.

Пър ширьнә ль ру дне
Тәва гәшә комунизме.

Бънһер, дае, дайка амьн,
Дътәйсә стәйрка мьн.

Дә бьбинә дайке шане,
Кочък-сәред Әрмәнистане.

Тәра ль һәв һат, хушка дьлбар,
Дә бьхунә һәрҗаб-һәрщар.

Бънһер, дәвса варед хали
Гөнд, бажаред мә һәр али.

Дәвса гөндед бьнәрд, бьнһер
Авайе пьрқат. әшқ у хер.

Қизе, мьн бақә кәлилк тәра ани,
Һьзкьрьна дьла бәр тә дани.

Мьн ль соқақе әв қиз дит,
Бал хәбәрда чава әгит.

Жь гөлава йаре сэрхwэш бум,
Гөла әнийа мьн жи гәш бу.

Дьле қизе щере ава әвинея,
Же вәхарьн жи хорт дь бейә.

Wәтәннъз, дирәка щмаәта к'өрдани,
Шайире бь талант, әзизе мә Анмәд хани.

Тощар гәрәк дь рйа шашда нәчъм хар,
Бо wәтин әз һазьр бьм у шәрқар.

Ереван, бәре бьндәст, мәлул буйи,
Нһа бәдәwi, тә гөлдайә, пешда чуйи

Чьқас ищат һәла we бен дәрхьстьн
Бь дәсти 'өлмдар, инжинере wәлате мьн.

Һәла пьр гиганте бен чекьрьн,
Бь дәсте палед wәлате мьн.

Р'ое у хwэшбәхтияа мә дәсте һәв гьртьн,
Бь гаве деwа, бе сәкнандьн пешда дьчьн.

1958 с.

АНМӘДЕ ХАНИРА

Р'ожә хwэш бу, р'ож бһар бу;
Әзмани сайи, һенькайи бу;
Хәмли бун дәштед Базиде,
Пәрвәда бун мина бәре.

Ах! Базиде, тө Базиде,
Wәтәне шайири мина де,
Ч'йа у баниед тә бәдәwьн,
Теда пьрьн кани щәwьн.

Ч'йаед тэда һэрдө Масис,
Сэрийэ бльнд, бэрфа ле сис:
Сэкнинэ өса қәшин,
Жере чайир, зэвиед зерин.

Һәва хвәшә, әзман сайи,
Һәр тышт кәрә чар али;
Вьр қирина қөльнг те;
К'лама дьле брин дьбе.

Нав we кәрбуна һесада,
Шайирәки кал, фькред к'урда,
Һеди дьчу нав нәшала,
Брина к'ур дьле Wiда;

Нав калада, кале шаһьл Анмәд Хани,
Дьле тэда тьме һәбу пәришани,
Бо щмаәта хвәйә бьндәст, бь әшқ у дьл
Тә дьстра бе сәкнандьн, мина бьлбьл.

Тә гав дьда дь нав ч'йае К'өрдстане,
Тәбке шера, бь гавед чапьк тарнана,
Ле тәне буйи, шайире назьк, тәе тәне,
Дьк'ызрийи рөк у щанва дьмашьайи.

Бь қәләме, wәки тө пе мткәйр буйи,
Дьнвиси ль сәр кагәз дьмьлмьланд.
Щгизед тэда зәвти тьме бәр чәва бун,
Шәре қәбила пьшта щмаәте дьшкенанд.

Әw йәк мина көле тә бубу қәйас,
Дьфькрии, жь һерса пьр дьбуйи рсас.
Әре, гөне тә жи нибу Анмәд Хани,
Өса бу кале щмаәте Wi зәмани.

Тә һьльдыда қәләма хвә рәнгзәрин,
Бь зәлули дьнвиси, дькьр ахин,
Бо ништиман дани харе дьл у ннав,
Дьһьзһьзанд дьле брин тьме-һәргав.

Кәзәлька, бьндәстийа К'өрдстане,
Мәлули, төнәбуна азайа we,
Дьле тәда тьме бубу көл у кәдәр,
Тә нә дьдит бәхтәwари, нур у нәдәр.

Чрина пәрьке тәйә зәрин
Дани грие К'өрдстане,
Дьл дьшәwтин, дьл һәмин,
Бо қьрқьрна әwләдед we.

Әw мқаме тә зәлал, пьр зәлул.
Дьбьһистьн чйа, бәста у мәрийа,
Әw жи бь тәра дьбун мәлул,
Дьпәртин, дькәwгрийан.

К'ламед тәйә әвиниәда
Чәм у кани дьстрен һәвра,
Дьбен әван дәрһәқ йара,
Бо хәрибийа Мәме Ала.

К'е бьһистйә «Мәме Зине»
К'әсәра дьле пьр хәдар,
Бәхтрәшйә wан, гри-шине,
Һеср жь чәва һатьнә хар.

Бь к'әла гөр, тә бь нәwас,
У бе қәлпи, рөке қәйас
Диһар кьрйә ньзқьрна де,
Диһар кьрйә ньзқьрна баве.

Тә нишан дайә шыеред хвәда
Qиза к'орд жи зорә, wәки
Һәйә әвин дьле weда,
Йа дьл дькә һәма әw жи.

Дайә әдәт бь зәлали,
Страйә дәрде щөтк'ари.
Готйә дәрһәq чолед хали,
Бәстед хопан, бе бнәли.

Дайә тәбне мир Бәк'ойа,
Wәки пьрщар руе wанада,
Qәбил дьк'шйан сәр qәбила,
Сор дьк'шйа хуна мәрийа.

Оса жи шыеред хwә бәдәwда,
Шайире мәзън, Анмәд Хани,
Да мерхасйа көре к'орда:
Qәрәтаждин у ед майи.

Wан шәр кьрнә у мьрнә,
Бо азайа К'ордстане,
Чәрчринә, хун ретьнә,
Бо we нете, бо we qане.

Wәки сах буйайи Анмәде Хани
Тәе бьгота ви зәмани:
Ле wәтәне Советие
Азанә тәмам к'ордед we.

ЛЬ АРЗНИЕ

(кәрик)

I

Ль Арзние, санаторие,
Тәве даие, һаҗа хвәшә,
Дькшә ава һраздане,
Хөлә-хөлә әв дьмәшә.
Гәли к'урә, пешбәри һәв,
Qәйә һәнә, к'обар у к'ау,
Гәләк зәман дәрбаз бунә,
Qөрнә пәй һәв һатьнә, чунә,
Ле әв лиса мина дева
Дь щие хвәда сәкьнинә,
Хәбәр дьдьн дьбей һәвра,
Һәвра қальн, дькьн қса.
Һраздане, тьме бехәш,
Кәвиед гәли дури һәв,
Вәжәндйә миллион сали,
Ва к'олайә рож у шәв,
Вәкьрийә шкәвт, нәқәб ши,
У дькшә, һәрдәм-тьме,
Жь зәмане мәрьве шеле,
Wәхте мәрие ашеле,
Кәта иро ве хеле.
Тә бир тиньм әз һраздан,
Ава тә пьр дькьр һөрмин,
Мәлул бу бь тәра Әрмәнистан,
Һесред we тә бь хвәра данин.

II

Карое кал, ль сәр пьре,
Секнийә келәка мьн,
Хәбәр дьдә дәрһәқа бәре,

Зёлмқарие у глиед дьн.
«Эзи хёлам бум, эш дьбе,
Эз хёламе Пило ага,
Дьхэбьтим роже-шэве,
Р'өн у қәшат мьнда нәма,
Ле Ануша жьна мьн
Кәванийа дәвләти бу,
Көре мьн жи һәррож
Ль бәр кәйванед ши бу.
Ви гәлида ши дьчеранд,
Борще роже дьқәданд,
Бо анина нане тси.
Ануше жи дәш дани,
Дьда заре хвә хернәди.
Әм шурәки дьдәбриян,
Ле рожәке мә диар бун
Дәрд у кәл, шин у гьри,
К'әлфәте мә стөхар бун.
Һәма ль вьр нав гели,
Ль рәх чәме һраздане
Гөр пәйда бун: пәрани
Бәла көре мьн дане.
Мелконе мьн пәртандьн,
Теле әмре ши қәтандьн,
Нәфәред мале ман бе чар,
Дәрд у мәрәз мәрә бун йар,
Кале рәквә кәшгьри,
Һат бира ши шин у гри,
Р'ожед чуйи, бөһөри,
Һеср жь чәва жорда барин.
Паше хеләк дәрбаз бу...
Кале рйа асфалт нһери,
Дәстед хвә дреж кьр ши,
Го,—Р'йа һан тө дьбини?
Р'екә чәтьн бу: харо-маро,

Әрәбә аншах тера дьчун,
Р'яа кәвьри шьвәре бу.
Змере хwә мьн кәре дькьр,
We р'яа чәтһра дьбьр.
Тәйр ль вьр қутин дькьр,
Мәри девда хwәра дьбьр,
Нава гәли, кәлошкед we,
Ль кәнаре һраздане
К'еwришка ләз чьнг вәдьдан,
Оса жи руви, кьрч у гөран.
Бьнһер һелина сәре қәйе
Тәйр жь хwәра чекьрийә,
Чьқа рьндә, бьлдщийә,
Әшқа мәрийа пера тейә».
Баки зрав дьлиланд,
Бәлге дара дьнәжанд,
Паше кале звьри—
Санаторие нһери,
Диса Wi бь дьле брин,
Хwәст хәбәрдә, диса бежә,
Көла дьле хwә бьрежә.
— «Әйни сәр р'яа санаторие,
Һәма жоре, сәр келәка ре,
Һәбу зйарәта «Тух-манук»,
Бо ава кәвьре зьмзьми,
Qөрбан данин: бәрх у щущьк.
Бәран, кавьр, ми у мозьк.
Бь дьле сефил гәләк мәри
Дькәтһн ава «бөһөрти»,
Бо қәнщ бьбьн щи бь щи».
Паше ахәк һат кале,
Һнаве ви дьһат харе,
Щгарә ль сәр леве кале,
Wi дькшанд: қолап-қолап,
Дһа бо пьрса Wi нәда щаб.
Wi сәре хwә бәржер кьр

У ль ава чем дьнһери,
Qазэке жи совай дькър,
Аве һедика бэржэр дьбър.
ӘW ахина дьле кале,
Wәки жь гөн дьһат харе,
Тәне Wәхте биранине,
Wi ани бир бәхте бәре.

III

ӘW гәли диса дьминә,
Һраздан теда Көрминә,
Гәлие Арзние бәре хали,
Мина бәре қә нинә.
Qәwатәк һәйә ру дьне:
Qәwата мәрие Советие,
Селам готи бона әве,
Гәма гәбийәте дәсте Wеда,
Дьдә хәбате бо мә гьшка.
ӘW қәwәта пьрә зор,
Чь кб кәвнә дор бь дор,
Һәрдәм-тьме һьлдшинә,
Днйакә тәзә дьәфринә.
Пе техникае, электрике,
Тамаре әрде дьләрзинә,
Бь әзманра қал у қинә.
Чәма бәрwар жорда тинә,
Чйа у гәлийа wәлдгәринә,
Р'өке мәрийа дьгөһеринә,
Бь пәре хwәйә зор у қәwәт
Бәхтәwарие мәрийара тинә:
ӘW ча тәйре симри зор,
Пәрwаз дьдә нав днйае,
Хwә нишан дьдә дор бь дор:
Алтьндарә, қә нае рае,
Ве қәwәте гәли гөһаст,

Да бэр мьла, пэран у баск,
Гэлида нһа авайи һэнэ,
Авайе тэээ, бърщед бэлэк,
Дьгөлгөлын, к'елэк-к'елэк,
ӘW санаторие Арзниенэ,
ӘW бэдәWьн, әW қәсрын:
«Сери дом». У йа пешьн,
НәхWәш тен вьр, мәһ пәй мәһа,
Гэлэк мәри бь сәда,
Тен у дьчьн, сах дьбьн,
Р'эзальхия хWә дьбен.
Авайи диса тен чекьрын,
Нав гэлида, нафа гели,
Завод, фабрик у ед дьн,
Дькьн шьнгин, дькьн хьшин,
Ча һарбуйи, чаWа дин.
Wәхта льбә эвар-тари,
Бня гели. феза гели,
Ләмпед Йлийч дьтәйсьн,
Стәйрк ль жор мина хели,
Гәрвәданә бе дәнг-ньсьн,
Тә дьбей дьбен:— дә һьшбьн,
Ль вьр нәхWәш һеса дьбьн.

IV

Ль бьнатара санаторие,
Бәрбь Ереване, һьнәк жере
Гәлие к'ури зьмзьмида
Г'алә у инжинер,
Мина шера, бь рөһ у щан,
Синге қәйе зу қәлаштьн.
Кәвьр жь һөндөр дәрхьстьн.
Qум у хWәли дурхьстьн,
Шкәвтәкә мәзьн бирастьн,

ЭW шкэвт йэкэ хали нинэ,
Wэки бэре кал у пиран,
Дэрhэда гэлэкед бса,
Hкйат дьготын зараря.
ЭW стансиа электрикейэ,
P'онайе мэра дышинэ,
Qэсрэкэ рьндэ-рэнгинэ,
Wэхте дьчи шкэвт-стансие,
HэWэса мэрыв пера те.
Жь ве стансиа гэлие к'ур
Hур дьбарэ шэмал у нур.
Hраздан канийа qэWате,
Ава мэрие советие,
ЭW гонастын феза ч'ие,
Бо к'ара хwэ дан хэbate,
Гөшина аве, зу дьк'шэ,
Чэм, нар буйэ хөшэ-хөшэ,
ЭW кэвиед хwэ дадьтэрешэ,
У к'эф дайэ, эW дьмэшэ,
Бо тэ шамэ эз Hраздан,
Тө пел дьди мина окйан,
Тө qэWате пешда тини,
Тамаре qэие дькэжини,
Тө ронайе радwэшини,
Тө канинга к'лама мьни,
Wэхта дьк'ши, дьки көрмин,
Дьwэрьми, тө нерс дьби,
Мина бэре дьки шэрпин,
Дьле мьнда дьсеwрини,
К'ламе б'наре бь гөман,
К'лама бь шэWат, бо мэ гьшка,
Дьле мэ дьбэ п'р бар у ша.
Hьзкьрийа мьн, тө Hраздан,
Тө дьк'ши шэве, ньм ро,
Мина һэршар, мина һэрро,

К'эфа спи дэве тэда,
Тө пел дьди сэр қайара,
Дьчи харе, дьки нөрмин,
Дьлэрзын жь тэ турбин,
Қәшәте дьди генератор.
Бь қәшәта хвәйә зор.
Хуне дьди тө тамара,
Тамаре фабрик-завода,
Вәхта ә'вр дькьн гөрин,
Бруск вәдьдә, дькә ширқин.
Вәхте ә'вр жь чйа тен хар,
Гәли дьгьрә мьж у думан,
Щарәкә дьн вәдьбә әзман,
Ро дькәнә мина һәрщар.
У тә ша дьбә һраздан,
Мәрье советие, қәшәта ван.
Чәме гран, тө һраздан.
Бьһер, ро жи ль тә дьне,
Дәнге турбина әв дьбне,
Һивера дькәнә, дьбе,
— Зорьн мәриед советие,
Ракете ван жи һьлкшйан,
Әв гһиштын курайа әзман,
Дора тә гәрйан һатьн-чун,
Пьрн алгьндаред ван,
Ве роке жи тә бьбьн меван,
Тә алт бькьн агрзәман.

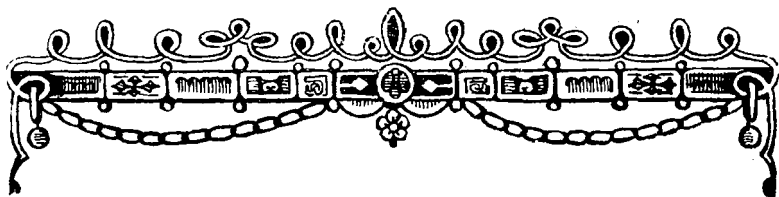
V

Арзни, Арзнигес, Вә дьбиньм,
Алтндариед мә бир тиньм,
Бәнгзе шәлат хвәш дьбиньм,
Дьле мьн тьме дьбә бар,
Мина һәргав, мина һәрщар,

Wi дьлида бе нэд-нэсаб
Теле шабуне тен һунандьн,
К'ламе вэлат тен эфрандьн,
Эвэ жь Ван к'ламэкэ мьн,
« - Дьхвэзъм бьбьм шыклчи,
Бьк'эвъм нава ви гэли,
У бьнһеръм эз һэр али,
Бьк'шинъм, чь кӧ мьн ди,
Һьзк'ьрийа мьн Арзни.
Бьк'шинъм чь кӧ мьн ди,
Авайед бэдэw, санатори,
Арзнигаса ль синге гэли,
Шькл бэлакъм нава дне,
Нишандъм эзе қәwате,
Қәwата мерие советие,
Һьзк'ьрийа мьн тӧ Арзни.
Нишандъм эзе қәwате,
Қәwата ванэ эфрандар,
Жь рое жи ронайдар,
Қәwата ван мина һэршар,
Кӧнӧре ван мина шера
Эзе нишандъм бь дьле ша:
Алтндари, кьрьнед wана,
Һь'зк'ьрийа мьн тӧ Арзни».

'ЦАСЬМЕ ШӘЛИЛ

СТӘЙРКА СОР

Стәйрка сор, мина рое,
Буйи хәмьл сәр Кьремле,
Пенщ баске тә шәwq у нәдир,
Төи к'ана әмре кьбир.

Палә, гөндйә тө чекьри,
Жь йадути тө рокьри.
Бь ньqткә хуна гәвәз
Тө сор буйи мина әтләс.

Дәсте палә у гөндие зор,
Сәр доргәре тө буйи мор.
Мә әw шандйә, wьр мевани,
We меванбә ль әрше жори.

QИЗА КОЛХОЗВАН.

(к'лам)

Дәсте тә qәwат,—
Пеше тә-хәбат,
Әгита пешван,
Qиза колхозван.

Әмәк ро дьки,
Хwәлйе радьки,
Ә'гита пешван,
Qиза колхозван.

Тъм дәнге тә те
Шәбәқа сьбе,
Тө әшқ дьстрейи
Сәр тракторе.

Әрде радьки,
Әрде шовдьки,
Qиза колхозван,
Ә'гити пешван.

Дәсте тә qәwат,
Пеше тә-хәбат,
Ә'гити пешван,
Qиза колхозван.

КӨЛИЕ БӘРФЕ

Көлие бәрфе нәрмык тен хар
Сәр деме мын әw дькәльн.
Әз бир тиньм рокә Wa сар
P'амусана кө тә да мын.

Леве тәйә назьк, зьрав
Mина көлие бәрфа нәрмык.
Сәр леве мын, мын го:—бу ав,
Кәйя, кьшйа ава гәрмык.

ЖЬ СИНГЕ ЧИЕ

Жь синге чие ав те харе,
Ава бэлэкие бэрфе.
Эз нэирана хала чэне,
Ле бэдәве, ле, ле щане.

Э'лбәке тьжикә жь we аве
Бьрәшин сэр гөле доре.
Бьра бина мьска шан бе,
Ле, ле щане, мьн нэйране.

Шар дьн аве бь элбе бинә,
Дьле мьн агьрә агьре тинә.
Бь ава элбе тө весинә
Ле ле щане, тө бьлэзинә.

Эз щьваньм ль сәре чйа,
Тө хэзали бәст у зэвйа.
Ле ле щане, тә һьнгавтьм
Тә һьнгавтьм бь чәв у бөрйа.

ЩАҢЬЛЫМ

Дьле мьн шаһьлә, поре мьн спи,
Э'мре хьвәшбәхтие эз қәт нәмам ти.
Ле мьн заротйеда зәф зәлули ди,
Р'ожа пәнщәзәрин—мьнра шаһьлти.
Эз мэзын бумә бе де у бе бав,
Р'ожа нур, нәдәр тә да мьн сьлав,
Бәр бь әмьр дьчьм эз гав бь гав.
Ньна малхвемә, хай зарьм у бав.
Дәлиле калйе, бәр бь мьн нәен

Әз вә ызнакым, роже не хаш тен.
Шаһьльм әз бь дьл дькым гази,
Кали нахазым ль мьн бьһеури.
Дьбә дьхази бь дар бьгәрьм,
Бона дитьне бәрчәвка дайным?
На калбун, әз тәра рази ниньм,
Шаһьльм, шаһьл-шаһьл дьминьм.
Бь фькре хвә дөр тьме шаһьльм,
Пенши бһар дитйә не жь тә дурьм,
Дәлиле калйе, бәрбь мьн нәен
Әз вә ызнакым, роже не хаш тен.
Әуләдед мьнын гөлед бьһаре,
Әз жи дәнгбежым, дәнгбәже дьне.
Мьрим әшқ дьстрем дьстрем әдлайе
Сәута мьн шаһьли днйа дьбһе
Дәлиле калйе, бәрбь мьн нәен
Әз вә ызнакым, роже не хаш тен.
С. 1958 Ереван.

ХӘЗАЛЕ

Хәзале, гөл вәбунә,
Дәлале, гөл вәбунә,
Даре сева бышкок данә,
Хөлина щәу у канйанә.

Хәзале, гөл сор бунә,
Дәлале, гөл сор бунә,
Бь дәнге тәйр у туйа,
Чол у бани тьжә бунә.

Хәзале, бина хвәш те,
Дәлале, бина хвәш те,

Бина мьск у маWare те,
Wəтэн ширьнэ мина де.

Хэзале, эзмани-сайи,
Дэлале, Эзмани-сайи,
Дьнйа шабэ, эм гэвайи,
Бьжин бь эмре эдлайи.

Н У Р Е

Ле, ле, Нуре, Нура мьн, Нуре,
Бэжн бльнде, сурэт соре,
Пър бэдэше, кэзи нуре,
К'елм ширине, бэдэн стуре.

Ле, ле, Нуре, Нура мьн, Нуре,
Сьбэйэ, бэхтра бае сар те,
Эзе к'этымэ ре, ль ве расте,
Дьчъм хэрибйе йале Фэрате.

Ле, ле, Нуре, Нура мьн, Нуре,
Эз хэрибъм, жь мьн дуре,
Жь ноба дьла бе ньдуре,
Ле, ле, Нуре, Нура мьн, Нуре.

ЛЕ, ГОЗЭЛЕ

Ле, Гозе, ле, Гозэле,
Чэв бэлэке, бэжн бльнде.
Бьск к'оришке, кэзи зэре,

Ле, Гозе, ле, Гозэле,
Ҳоба дъле мьн, дэ тō дэре,
Бъра тэхэ бае ве бедэре.

Ле, Гозе, ле Гозэле,
Базьн зиве, дем қәмэре,
Пышта хвэ бышьдин к'эмбэре.

Ле, Гозе, ле, Гозэле,
Сэре хвэ бълндкэ сэр дэфтэре,
Ҳивйа тэмэ, дэ зу дэре.

Ле Гозе, ле Гозэле,
Дэлалийе, мōкбэта мьне,
Эм нэв ша бьн ль ве дьне.

ЛЕ, ДИЛБЭРЕ

Ле, Дилбэре, ле, Дилбэре,
Бэжн бльнде, кэзи зэре,
Ро чу ава, дэ, тō дэре.
Ҳивйа тэмэ бэр бедэре.

Ле, Дилбэре, ле, Дилбэре,
Ба ледьхэ ришье шэре,
Р'иш дадькэвьн сэр к'эмбэре,
Эз дьтьрсьм, ве к'эдэре.

Ле, Дилбэре, ле, Дилбэре,
Тэра дьбем ве хэбэре,
Поз пижине, гэрдэн зэре,
Тō бир бинэ соз қъраге.

Ле, Дилбәре, ле, Дилбәре.
Жь ве қәсре нәта сәре,
Нәвса хwә бькә жь нәзәре,
Р'әнг у хьзем һәвра шәре.

* * *

К'әч дьминьн тага жорьн,
Лев к'агәтә сурәт сорьн,
Тө шәрә, бьнһәр, хортә корьн,
Ван дьһәрминьн, хәw һьнгорьн.

* * *

Ле, Дилбәре, гәрдән зәре,
Р'о чу ава, дә тө дәре,
Шәwҗе баве сәр к'әмбәре,
Бьра рөке мьн қальб дәре.

* * *

Дилбәра мьнә гәрдән там,
Нөба мә занә Шәрқ у Шам,
Нәвт сале мьн буйә там,
Мьн жь нөбе нәкьрйә тәм.

* * *

Мьн гөл чьни дәве кание,
Кьр дө қол, да бәр әнйе,
Р'амусанәк мьн же станд,
Газ гәрдәна жь бьн чәне,

* * *

К'әләш к'аwе, тө ве щаре,
К'ома қизара һәрә чөле,

Эзе хwэ бьдъм дэве занге,
Һивйа тэ бьм бой рамусанке.

* * *

Кэвтек дөдө һивйемэ,
Ч'эв ньһерйа к'ашемэ,
Дэрде деме гөлимэ,
Эз хортэки Мьлимэ.

К'И ДЬКАРӨ

К'и дыкарэ, стэйрка эзмана бинэ хар,
Йан дэрхункэ бәред дьнейэ телһар,
Йан жи кәмезкэ чйае бьльндэ қһар,
Бькэ зьвьстан, wэхта бьһарэ-бьһар,
Сал резбунэ, к'ьшйан мина щәw канйа.
Бунэ дәwр-қөрнэ, к'этьнэ бәра,
Жь wan бәра шаирьн, қьнийат һьлтиньн,
Әw бь к'ьламе әдлайе эзман тьжи дькьн,
Дәвед һарэ, кә дьжин бь хуне,
Мина бәрфе we онда бьн жь ру дьне.

ҺЕНКАЙА ЭВАРЕ

Жь һенкайа эваре хөшин бага те,
Һәв дьк'эвьн баг дьгьрьн, говәнде,
Бәлг һәв дьчьн, тен, дьбә хөшә-хөш,
Қәй дьбежи авә бәржер те беньш.

Соqаqе фьрәда ль Ереване,
Тьм һенкайеда дьгәрьм эз.

Мьрамед к'орди бь радйое дьбнем,
У мьн тьре йа мьнэ дьне

Мьрам дьк'шын мина ава кание,
Тэв бае нэрмык, хенкайа Ереване,
Э'йни дейэ к'ордара шэтэн.
К'обарьн иро, эм эшqын дэвкэн.

ЗМАНЕ ДЕ

Тö, змане мьни де шэк'ла тэ ширьн дьбнем,
Мина дöра зэлали тö, мина халйа к'ардар,
Тö хьзнэки дэрхьсти жь к'урайа бьн эрде,
Сэр тэйэ хусйа сьбе, дьшхöли мина шэмале,

Тö жь к'урайа qөрна тей, дьчи бэрбь роже бен,
Дэрбаз буйи жь тарйе, жь бэрqe у бьруске,
Бь шэмала рожа гэш тö qал буйи у насъл,
Тэ нав хшэда хшэй кьрийэ мэрьвай, рөн у дьл.

Кал-баве мьн бь qөрна шан бь тэ хэбэр дьда,
Р'аст у бэсте мэйэ рьнд ль нав шаге чийада,
Тö буйи тир у низэ, тö буйи сильна дэсте мэ,
Тэ эм хшэйкьрьн жь дьжмын, тö буйи мэртэла мэ.

Шэһэре Мөхөрзэmine у ль Шьзира Бота
Мэм у Зина цьлован бь тэ зьмани хэбэрда,
Мэрифэт у эгити һэбу ль дьле шанда,
Мэрьвай, көрмэт у ноб бешэйас шэка бэра.

Бь тэ зьмани стран шайре мэ к'орда
Ль сэр чэрме назьк, ле бь хуна дьла:
Агьр к'этьбу дне, ле зьмане мэй де
Мина эмьр нэмьрэ, qөрнада те шэк'ландьне...

Шайред мэйэ к'орд аһа бэр чэве мьһн:
Мэллэ Бати у Тэйран, Акмэде Хани мэһн,
Тариqnвис м'орриани у Шэрр-эд-динэ занэ,
Пърсе алав, фькре д'ор-нэмьр ль дьне манэ.

Т'о, зьмане мьни де, пэсьне тэ чава бьдм нһа,
Мина зьншира зера дьреж буйи бь қорна,
Тэ жь дьле мэ дур хьстйэ тьрс, сав у зэлули,
Тэ мина де топ кьрйэ мьләте бэла буйи.

Тэ дайэ жьн-мере к'орд әмре ша у хвәшбәхти,
Тэ хайкьрйэ р'оке мэ жь хьрабйед қәһьми,
Т'о к'әти щанга шер, шэрэ әмьр-мьрьне,
Буйи сур у бәргә һәрвәхти у тьме.

У рожа иройин бьн шәмла тәва гәш,
Тәв змане бьра дьвәх'әли т'о хвәш,
К'ьламе бь тэ севьри дәрбаз дьбьн чйа банйа,
Дькьн х'олә-х'ол дьк'шкьн, зәлальн аве канйа.

Т'о ширьни, зьмане де, бь дьл әз тэ кьз дькьм,
Бь дьл әз тэ кьздькьм у бь тэ ша дьбьм,
Дьле мьнда қимәте тэ һәр тьшти бһатьрә,
Чава к'о бона де әвләд ширьнт'ьр г'онә.

ДЬМ—ДЬМ

(жь щмаәте)

1

Хане к'орда сәрфниазэ,
Ль вәлате Р'оме насэ,
Хане к'орда кәлак дани,
Ль Иране кьр мерани.

Хани к'эсиб эви чь кър,
Р'ож бь рож э'бур дькър,
Эш жь з'олме дьфэтьси,
Сэба азайа хальси.
Хано, эш лавке к'орданэ,
Бь ньщуме хвэи г'оманэ,
Шаһра бу рэвочйэ һэспанэ,
Г'еранд дэшта һэр з'озанэ.
Һэрро рэвое һэспа бэрэ,
Ль чйа у банйа шэвэдэрэ,
Р'ож һэспе хвэ тэрқандьн,
Ль гэр г'оһера дьчерандьн.
Эви дина хвэ да дэште,
Дит кэри пэзе һьри ль пьште.
Эви рэвое хвэ ши лэқанд,
Хвэ кэринге пэзра гиһанд
Эзе һэспе хвэ жи рэх хьм,
Нан-ширэки хвэ жи вэх'ом,
Нава гиһе, ван г'олед хас,
Хвэ ль шьван б'кьм чэвнас.
Шьван we пэз мэхэл дайэ,
Кодэ вайэ, шир бэр майэ,
Бь хвэ хэша ширьн дайэ,
Нерйе кэвэр дь зэндедайэ.
Хано гэрка шьван накэ,
Qемишнакэ, хэше ракэ:
Мозэке ль шьр вьнгэ-вьнгэ,
К'этиэ қ'ола бьлура тэнгэ.
Бьлура дэрбаз буйэ,
Кэта бэр позе шван чуйэ,
Щара маин вэгэрийайэ,
Сэр кодера пэрваз дайэ.
Эш моз жь шван дабьри,
К'этэ кэлошка кэвьри,
Шьван тьрсйа гэлэки,

Жь хэуе вэщеньқи.
Чэв у бру ль хуэ мьздан,
Әу к'этьбу хэуна дэман,
Уэхта жь хэуе вэщеньқи,
Ль щэм хуэ рэвочи ди.
— Чьра тэ эз ньшйар кьрьм,
Жь дэфине бе чаркьрьм,
Әзи нава уе хэуна куур
Сэр дэфине-эз бум мжул.
— Тө, шване мьни дэлал,
Мьн тө жь хэуе нэ кьри ньшйар,
Тө қэ ль хуэ мавэ тэнгэзар,
Хуэ кэси шире тэ вэнэхуар.
— Дэрде мьн шир нинэ-әу тэмами,
Мьн хэунакэ дьлшай ди;
Әз сэр гьракэ кэвт чэвибум,
Бэра спира дэрбаз дьбум.
Уэхта гьништмэ зьнарэки,
Мьн ль уьра дэфинэк ди,
Әу дэфина терэ тьжи,
Кэта кэтайе эз пе бьжим.
— Р'эвочи шван хапанд,
Хэуна раст ль уи харанд,
Шьван щиде ма посидэ,
Ль хэуна хуэ нэбу нидэ.
Шьван пэзе хуэ не лэқанд,
Ль дэшт у банйа рауэшанд,
Әуи тэуқэ жь хэуе қэтанд,
Иди хэуна хуэ нэнэбинэ.
Хано ль һэспе хуэ фитинэ,
Ль дэве ава дьбэ-тинэ,
Дэст жь хэуне нэ к'шанд,
Чу хэуна шван щерьбанд.
Гьлье хано арьлинэ,
Щие мозе вэдьһьлшинэ,

Хъзне, дэфина дьбинэ,
Диса вэдшерэ, дьһешинэ,
Хано ль һэспа кърэ Ұидин,
Бәрбь гәлие к'ур тәр'қин,
Щәрда нәйара гьранэ,
Авит сәр һәспед ханэ.
Хано зу дькә, дьләзинэ,
Хвә йәкира дьгьһинэ,
Һәсп у зин же дьстинэ,
Хвә щәрдера дьгьһинэ.
— Рәвое, һәспа нә бе хвәйә,
Вә дайә пешйа хвә к'отайә,
Дә бьһельн, һа бьрәвьн,
Незики хане к'орда мәбьн.
Әви әхтәрмә вәгәрандьн,
Тәнг-қуше Ұан қәтандьн,
Һа қуринйе хвә рәһьштьн,
Шәсьд мер жь щәрде к'оштьн.
Әхтәрмә гәләк вәгәрандьн,
Дь мерга шаһда һешьрандьн,
ӘҰ сьбәкә һьшкә, зуйә,
Шаһ жь қәсра хвә рабуйә.
Әхьтәрмәки пьр Ұи дийә,
Сәрәдәри же нә кьрйә,
ӘҰи һе һаж Хано нинә,
Хано әҰ нәму анинә.
— К'оро, әва чь базьрганә,
Ньзаньн әҰ мерга шаһә,
Дьбә нә мәрйе Ұәлатлинә,
Мерга мьнда данинә?
ӘҰ Ханое к'орди мерхасә,
Һат бәр шаһ бу р'сасә,
Шаһ қәтанд нәвт красә,
Го:—Әва хане мьни насә.
— Мьн рәвое тә дьчеранд,

Ль доре ава не дьгэрэнд,
Щэрдэкэ гьран мьн диһар бу,
Нэ гази бу нэ һэвар бу,
Ль бэр гедука кэдидэ,
Мьн щэрд кьрэ посидэ,
Гэлэк мэри жь вана кёштън,
Лаше ван ль эрде һиштън.
Эвана дитън сосрэти,
Qэнщ эw бу жь мал нэһати,
Мьн һэспе тэ вэгэрэндън,
Сэрда жи эхтрме ван же стандън.
Ле эw наве меранейё,
Мьләки Хано фьрийё,
Хано мерэ мер дьминэ,
Qэт мьнэте накъшинэ.
— Кёро зу бькьн, бьщэдинън,
К'эмхе зера жь мал бинън,
Зерханеда бькэлиньн,
Мьле хане мьн бьтвэцинън.
Эван гьлйе шаһ qэдандън,
Зерханеда зер кэландън,
Зеркэр анин щерьбандън,
Мьле Хано севьрандън.
Шаһ эwи дькэбинэ,
Хане кёрда чэнгзеринэ,
Һе эw навэ, эw дьминэ,
Щьмэт кэму wи бир тинэ.
Хане кёрда эw дэлали,
Эw гэрийайэ кэму али,
Щьмэт дитйэ, бэлэнгази,
Һөрмэта шаһ эw нахази.
Бэрбь дэфина хwэ мьл мьли,
Нэ дьшөрмиш бу хwэ wи дьли,
Эw тёщара вэнагэрэ,
We ль бэр шаһ бькэ шэрэ

Ханэ, Хане Чэнгзериңэ,
Хwэ бэрбь шаһ дьнэжинэ,
Изна кэле же бьстинэ,
Кэла кэвра бьсеуринэ.
Бо хирэте Хан дьчърйа,
Бэрбь мала шаһ чу, лъвйа,
Шаһ жь һэрэма хwэ дэркэтиэ,
Ль чэв Хане к'орда кэтиэ,
— Лаво, бежэ we хьзмэте,
Чь лаицэ, кери тэ те,
Әзе тэра бькьм пьр һөрмэте,
Кэта-кэтайе кери тэ бе.
— Го:— Сэре шаһи, баве шаи,
Щи лазьмэ бой авай,
Һэр қэдэра чэрме гаи,
Тэне бьдэ мьн т'о рэзай,
— Әз we накьм қэ тьмай,
Әзе бьдьм дьл рэзай,
Һэр т'онэбэ т'о мэрэқэ,
Бьра нэбен: кчи ньнэқэ.
— Кэта рожа қийамэте,
Әме бьзанбьн һэв һөрмэте,
Бра дэнг бэлабэ щмаэте,
Кэта бе рожа һэқиқэте.

2

Хане к'орда чэрм һълани,
Бьр, чу, нава аве дани,
Чэрме гае рэши пелэ,
Кэвт рожа аведа дһелэ,
Әw кэвт роже һа дьбһарти
Чэрм кьр теле хэйати,
Дора гьрьк әw бьр ани,
Ке дэре бу дэфина нурани.

Дөһеле гае рәши пыштә,
Гьртйә гәли, нәвал у дәштә,
Чар тьлийа майә щәдә,
Нәһишт, әw жи һәрә бадә.
Хане к'өрда веда лвьйа,
Пенсьд палә ль пәи шьвйа,
Әw ханәки хwәш щьндийә,
Пешийа пале хwә к'әтийә.
Әw че дькә кәла Дьм-дьм,
Сәр зере зәр тәвә гөм-гөм,
Әw хостанга ширәт дькә,
Бь қөрқөшун мйасәр дькә.
Аве тинә жь қәйәе,
Кәс набинә ль днйәе.
Луле аве дьк'шинә,
Нав кәлера әw дәртинә.
Дьм-дьм һатә бәр авайе,
Пенсьд палә кьр тәваие,
Нә рожанә, нә саланә,
Әw шөхөле дәһ саланә.
Хано дәһ сал тәмамкьри,
Дьм-дьм чекьр, ани сери,
Сәри Дьм-дьм Қөтьфкьри,
Бәдән-бәдән мскил кьри,
Хано палә хәлат кьрн,
Хенщи зера, льбас кьрн,
Сәр мале wанда вәре кьрн,
Тәмин-wәйсет ле кьрн,
Әw МӘмуде мәләкани
Хан итбара хwә пе ани:
— Тө мьнра бьвә навмали,
Ль щәм мьн бьвә баwари.
МӘмуде мәләкани,
Пьрзык бе сәре зьмани,
Дьле хwәда бу к'ингьрти,

Чь готын-щи нэдъльпъти.
Хан го: ле, дае, дае, дае,
Тэ дьго: — Кэла қә кер нае,
— Дэ ижа рабә, тә мезәкә,
Ль қөтве зәмин тәмашәкә,
— Көре мьн, кәла бьмбарәкбә,
Нав-намуса тә жи һәбә,
Хвәш ньдудә тә чекьри,
Дәм дэзгә мьасәркьри.
Кәврәки чәпә, йәки растә,
Бь қөрқөшун кьрә бәстә,
Кәла мәзын буйә ньдудә,
Стйара буйә Сьщудә.
Хан го: — Көро, топа биньн,
Бәрбь кәле бьзвьриньн,
Һун чәнд нәба бьтәқиньн,
Әме кәле бьщербиньн,
Гөрин кәтә топа йәки,
Ль бәдәна кәле кәти,
Ле нәкьр тә фәйдайә,
Кәла диса өса майә.
Го: — Топа чапе биньн,
Бәрбь кәле бьзвьриньн,
Топчи ль топа хвә дөхөри
Пьрттик жь кәле нә фьри.
Анин топе сәро-бьнә,
Бәрбь кәле раст кьрьнә,
Горин кәтә топе щурә,
Дәрәм жь кәле нафьрә.
Һәрчар бәдән щерьбандьн,
Паше кәла хвә нәбандьн,
Кәла вәкә чйәе Щуде,
Че кьрийә бь сьбуде.
Авитьнә кәле пенсьд топә,
Жь кәле нәһат йәк длопә,
Вәхте дәнге топа щибу,

Хан кәледа руньштибу.
Пале Хане Чәнгзеринә,
Хвә сукера дьгһиннә,
Әшйа бһа дьстинә,
Бһатийе сәр датинә.
Шьһаб шаһра гиһандьн,
Дһйа әләм пе һсандьн,
Шаһ жь диһана хвә рабуйә,
Гази Ван пала кьрйә.
— Көро, арьле хвә бышьвиньн,
Чьра тыште арзан бһа дьстиньн,
Вә бажар кьрйә бһальхи,
Вәрьн, бежьн ви сальхи.
— Әм ренщбәрьн, хәбатчинә,
Щәм Хане к'орда бунә,
Әм нәвт сала хәбьтинә,
Мә һаж жьн у зара нинә.
Мә кәла һи миасәр кьрйә,
Бь кәвре мьфрьқ һазьр кьрйә,
Мә роже кәвьрәк дадани,
Чәп у раст ль һәв дани.
Мә кәвьр-кәвьр дькьр бәркә,
Йәк кәвьр йәк жи ськә,
Орта диһар қөрқөшунә,
Сурте диһер тәв мьқумә.
Мә чекьр кәла Дьм-дьмә,
Кәд һесабе зера тәнә,
Әһи әм бь зера кьрьнә хьне,
Бәсә кәта рожа мьрьне.
Шаһе дәләл, тә хвәйе тащи,
Тә ру дайә һи кәрманщи,
Бь һәбуне жь тә зедәйә,
Бь қәһате вәкә тәйә,
Әһ кәрманще дәло-динә,
Ве шаһтйе жь тә бьстинә,

Әш кәре хwә дьбинә,
Бь дәлк'-долава тә дьхапинә.
— Хөрминә, хwәш хөрминә,
Әш қьса Хане чәнгзеринә,
Көро, Хане мьн қәлп нинә,
Әш мьра нә хайинә.
Хөрминә, тәв хөрминә,
Шаһ хәлифә тәв хwә тинә,
Ль қонахе дьәдлиңә,
We Хане хwә бьщербинә,
Хәлифә һа хәлифә,
Хәта лехә тө тәглифә,
Ханра гәфа мәшинә,
Хане мьн мәтьрсинә.
Бь нав дәвләте тә зедәйә,
Әва гьлиа бь дәсте тәйә,
Ль щие һасе wi қьращи,
Тә щи дайә wi көрманщи.
Әзе лехьм хәта йәман,
Тө ль wi көрди мәвә гөман.
Һәрге гьлие мьн нәһатә сәри,
Тө мьн чәлкә wi мәгбәри.
Вана кәгәз ньтьрандьн,
Дь һерса пашьн ньвисандьн,
Ль сәр хане к'өрда шандьн,
Хане к'өрда щерьбандьн.
Қасьда кәгаз һьланин,
Ль бәр хане к'өрда данин,
Хане к'өрда гәлә щьндийә,
Бәр кәгаза шаһ рабуийә.
Wәхте әwi кәгаз хwәндийә,
Һерса ванә пашьн дийә,
Хан кәгәза ван вәгәранд,
Кәгәзәк ани сәр Wанда шанд.

Шаһ кагаза хан хвәндиә,
Қам-қәдум ле шкәстйә,
Го — «Әв шөхөл бефәйдәйә,
Гъли-гълие хәлифәйә.
Хөрминә, һа хөрминә.
Шаһ дәфа һәваре дьхинә,
Хане әщәма дьщьвинә,
Кар тьвдарәке шер дьбинә,
Сәр хане к'орда мьнөматә,
Әв йәк қәвьмйә, гәлә растә,
Хане к'орда хвә гөманә,
Хвәйе кәлә кәвьранә.
Ханәк һат жь алие Ване,
Шест нәзар әскәр дане,
Хвәйе топ, тьвьнг щәбьрхане.
— Дьньһерьм, Хане к'орд к'ане?
Ханәк рабу жь кәлә Хвәйә,
Хвәйе зөлм у қәтлейә,
Ордие гьран хвә да пейә,
Бәрб Хане к'орда тейә.
Ханәк рабу жь Тәвресе,
Топ-тьвьнг данә резе,
Сьнщаци-шәриф ль һәмзе,
Һат һешьри ль сәр фезе.
Ханәк рабу жь Теһране,
Чәке гьран гәлә дане,
— Әзе к'орда ракьм жь Иране,
Кәта дәве бәра Ване.
Ханәк рабу жь Салмасте,
Әв кәлә Дьм-дьм дьхвасте,
— Әв кәлә кәлә мьнә,
Әзе хвәра темә бьнә.
Ханәк рабу жь Саланийе
Сесьд топчи да чьрпики,
Жорда харбу сәр гедуке,

Дәфе дьхә тәв тутуке.
Хан щьвйанә ль сәр һәвә,
Әскәр лемьшт бе һасабә,
Топ-тьвьнг щәбрьханә,
Чунә сәр Хане к'орданә.
Әш Әвдье шур һешинә,
Көре Хане Чәнгзеринә,
Ль бәр чәве хвә дьбинә,
Щабе баве хвәра тинә.
— Дә, раба, дә, тө раба,
Иди ль мә чарә набә,
Мьһоматә ль сәр мәйә,
Дора кәле қәпәчәйә.
Чьқас гөл-гиһәе ру әрдәнә,
Чьқас мәсие нав бәренә,
Чьқас хьшьре ру дненә,
Дора кәле һешьринә.
-- Лао, хәма мәкшинә,
Ақьле хвә быцьвинә,
Әш һәму базьрганьн,
Ль щәм мә иро меваньн.
Иро рож-рожа меранә,
Баща баве тә ль сәр ванә,
Һәрке данә, хвә һе данә,
Һәрке на, ван баве тә һәвданә.
Әз Дьм-дьм нибум, бумә Дьм-дьм,
Иро хане әщәма рабуя сәр мьн,
Әва йәка бь дәсти шаһә,
Хәлифә һөнөр бәр һи дайә.

3

Әш һәвт сал бу шәрдькьрьн,
Бәндә, исан қьрдькьрьн,
Ле дьхвәстьн же вәгәрьн.

Әу Мәкмуде Мәләкани,
Көләк бе сәре зьмани,
Сәва зькәки бәйани,
Әу бу баисе мала Хани.
Шаһ го:—Мәкмуде мәләкани,
Әзе тә бьвьмә гәл гөмани,
Ль тә бьдьм чин, фәрмани,
Бежә, кәму гьлиа тө пезани.
— Бе Мәнмудо. тө баиси,
Чь кәгазә тө дьнвиси,
Ханра дьки щьрнәкьиси,
Бәлки тө щидә бьфәтьси.
Әу кәгаза ньвисанди,
Гәнщәрәра вәлгәранди.
— Вәки һун мьн дьнәбиньн,
Сәркәниә аве бьбиньн
Бәр зьнаре һәри жорин,
Лулә-лулә же бьһәри,
Вәки һун аве нәбьрьн,
Һун тө щара пе нькарьн
Қәйтәр, дәвә ван һьланин,
Чун сәркәниә, ав ле бьрин,
Ав ле данә мьчьқандьне,
Хуна ван дәва бәрдане.
Сьбе рабун, тәв ньһерин,
Иди төнә ава зерин,
Дәвса аве хун қәрьмиә,
Тәзә ль ван бу тәнгәсиә.
Дайка Ханә дьл шәватә,
Дәәә кьрьн тәв-таватә,
Һьнге тәви баран һатә,
Ав кьрнада бу сәвлатә.
Ава хунә һатә хварә,
Вана нәвки вәдхварә,
Ле тәнгәсиә, нә тө калә.

Нэ ава сьпиэ, зэлалэ.
Хан го:—Коро, қә мәтьрсын,
Һэвра йэкьын, һэв бьпърсын,
Шура бьднэ сиқкърне,
Һәмин мьрнэ ль ру дне.
Роке зу, йане дәрәнг,
Әм кәтьнэ дәрәща тәнг,
Мәтьрсын жь хуна гәвәз,
Кәта вә те лехьн, қәрәз.

4

Һа рабу Әвдөләйә,
Шуре ви қаблмәйә,
Шәрада әв зедәйә,
Ль пышта баве хвәйә.
Һа рабу Тәмьре бьра,
Әви шәркър мина шера,
Сәкьнибу сто деда,
Дәрба пешьн әви леда.
Һа рабу бь хөрминә,
Доре жь вана дьстинә,
Ке бәркәвә, ледьхинә,
Гәлә сәйя дьфьринә.
Рабу Хане Чәнгзеринә,
Һажь қәфе хвә тәнинә,
Пенсьди вәлдьгәринә,
Һежа бина хвә дьстинә.
— Стийе, һа стийе,
Хатьре кәрманщике,
Төнә пьрса әйбие,
Ке ль вә бькә сьһабие...?
Ль кәйата кәле шәрә,
Әскәр теда ләв дьгәрә,
Сьтиа хәбәр данә дәрә,

Го:—эв ахьрэ, эв хэбэрэ.
Дэргэ дэргэ ве кэйате,
Жь лауька тэкэ-тэк те,
Кьрынэ гази дэргэвани:
— Тэне иро тө мевани.
Дэргэван эw-е кэлейэ,
Дэргэ данэ сэр пыштейэ,
— Иро шэрэ, шэре мьрьне,
Нэта wэ те кеф бьдьне,
Жь дэрге нэвта нэта йэки
Шэрдькьрын бь тьфақи.
— На лехьн, лехьн, лехьн,
Папахе wана хун эрдехьн.
Шан го:—Хано, тө көрманший,
Wэрэ сэр анина ги тащи,
Тэ дэрнахьм ви қьращи,
Тэ чьра бэре нэкр қэнци?
Хан го:— Эз тө шара қэбулнакьм,
Наве көрда хьраб накьм,
Эсле хwэда эз көрманщьм,
Ль таше тэ нэ моташьм.
Эвдөле бьра дьлэзинэ,
Хwэ wи ташира дьгьһинэ,
Эрдера дьвэ-тинэ,
Ортеда дьқэтинэ.
— Эвдөлэ, чьра нэсэбьри,
Виали-виали ладьбьри,
Qэ көштьне нафькьри?
Qэ набежи дайка мьн дьгьри.
— Дьл у щэгэр насэбьрын,
Көре мера наэдьльн,
Көре мера хwэ мер дьбьн,
Wэкэ көнөре баве дьбьн.

Шәр хwэшбу ль бәрwара,
 Бу шьнгә-шьнга ван хәнщәра,
 Qирә-qира жьн у зара,
 Дәнге нәлине бьриндара.
 Шәр хwэш бу ль дәв гедука,
 Бу qиринйа qиз у бука,
 Мьсри сорбун хуна чука,
 Мина ньна ль сәр нәйнука.
 Хане к'ордаи щьндийә,
 Льнгәки wi фьрийә,
 Әвдөлә бь чәва дийә,
 һәwара баве дьчуйә...
 — Баво, шур дькә, хьрә, хьрә,
 Qә тыштәки әw набьрә,
 Wәки нәифа тә ньлиньм,
 К'оке ль wана бьqәлиньм.
 Го:—Лаwо, тә чьqас нәзани,
 Шур дәрхә жь калани,
 Бавежә һәсп у хөдани,
 Кәркә, баве дәра һани.
 Әw шур жь калан дәрани,
 Тәзә шәркьр бь мерани,
 Шәсьд мер да тәландьне,
 Сөра wan да шкенандьне.
 Тәмьр хwә брера дьгьһинә,
 Стуе чарсьди дьфьринә,
 Дәсте хwә жь бре наqәтинә,
 Ах дькә, ньзьнга дькшинә.
 Хан го:—Көро, qә хwә qәлс нәкьн.
 Кәта wә те, һун к'еф шәр кьн,
 һун тә щара хwә qәлс нәкьн,
 Наве к'орда онда нәкьн.
 һәw-һәwa лаwке бәрази,
 Ль һәвала кьрә гази,

Шэрада сэрфьнйази,
Хайе шуре фэни, тази.
Дор һатэ лаһе Бэрави,
Хвэйе рьме зьрави,
Һэму шэра тө ль нави,
Кэс набежэ: тө хьраби.
Дор һатэ Мэндэсори,
Шэрада гэлэ зори,
Хвэйе қэдрэки жори,
Һэр алива пьспори.
Дор һатэ лаһе пире,
Сесьд көшт бь тире,
Дөсьд авитэ бире,
хэнци е нае бире.
Дор һатэ лаһе хирэта,
Әш рунани қэ тө әрда,
Бь шуре һешин һэвра ледан,
Жь сэд мәри дөдө бәрдан.
Шаһ we дәре да хәбәре,
Әскәр кьшанд кәтэ кәле,
— Дэ зу бькьн, вәрнә райе,
Әзе аве бәрдмә сәр кәле.
Дайка Хане Чәнгзеринә
Һаж қафе хвә тәнинә,
Стйа дора хвә һьлтинә,
Сәр бане кәле дьбә тинә.
Шаһ го:—Жо: да вәрнә харә,
Әз вәра бькьм галә-галә,
Ава канйе бькьм харә,
хвә бадә мэкьн-әш к'арә.
Дайик ль хвә бу сәргәданә,
Әһе буке хвә һьлданә,
Кәле да вәшартйә щәбьрханә,
Агьр да бьн к'ока Ванә.
Жь отахе кәле йәк ма,

Жь эскәре шаһ қә йәк нәма,
Дайике нәани сәрхвәра,
Го:—Әз бук жи һәрһн веда.
Хуна мә жь чуйа нә четьрә,
Намус жь кәмушка зортьрә.
Жь хирәта әм та надьн,
Дәсте шаһва хвә бәрнадьн.

Сала 1942

WЭЗИPE HАДЬPИ

HАДО У ГӖЛИЗӖP

(кӕрик жь поэме)

I

Сьбӕ ронбу, незики нивро,
Әгити хӕмьли, мица һӕрро.
Жь поште дьһат, wӕк һӕргави
Дестда намӕк, бӕр бь мале ани,
Һатнӕ доре гӖнди-кӕму щинар;
Дор ле гьртьн, бунӕ һӕвсар.
хӕбӕр чу мал, дӕа ГӖлизӕре һат,
Нӕмӕ хандьн, һӕвар ль гӖнд дак'ӕт.
Чук у мӕзын, гӖнди томӕри
Бӕрһӕв бунӕ wьр, кьрьн гӖндари.
«Надо щан! Сӕлама мьнӕ алави
Qӕбул бькӕ, дӕа мьнра бежӕ бь зарави,
Шӕр бу, хӕдан намус wӕхт набиньн,
Гьшк дьчун, чь-чь мерьн.
Ӗз жи дьчьм, мьн дани кьтеб у дӕфтер,
Бой wӕлетӕ, кӕ гӖнӕбьм ӕз, we бьжин нӕзар.
Шӕри гьранӕ, мина ахьрийа дӕwране.

Мер тен көштүн, жын у зар дьчын бэр эмане,
Джмьни һарэ, һьльшинэ култура қөрни
Бой ши йәкә рус, гөрщ, көрманщ у әрмәни.
Тә мазын кьрм, бой мьн бьстан кьрын кани
Шәв ранэзайи, мьнра кьшанд һәр чәтьнайи,
Иро шир кәлалкә, тә ль қиза хвә
Һәрке расти дейи, мина әвладе хвә».
К'өтабу, тела we һатә хандьне
Һәркәс чу, һесьр һатьн дитьне.
К'әл тьжи қьрьке, мина мәрйе сәвдасәри
Де гот,—«Мьн тә, вәлатһьз кәлал кьри».
У тел һьлда бәр бь орға гөнд мәшйа
Бәр радиойе, гәвьзи ль нав кәмиһа,
Тьжи мәрвь бу әвдәр, тәнә бу дәнґ-кәс
Дьла дьк'өта, дәрдьк'әт тәне нәфәс
Ньшкева, аһа, бьльнд бу дәнґәки зиз:
«—Гәли хушк, бьра, мәрвьед совете тәмьз,
Германиае ньшкева авитйә сәр мә,
Һьлдайә эпешә әрд, нәрьмандйә халйа мә,
We итбар онда кьри, расти ль алийе мә;
Әм иро дьчын бой вәлат, хайкьрьне.
Намус шаһьлтийеда те қазанщкьрьне,
Һәр тьшт бой шәр у бой хайкьрьне.
Хәбәрдан чәнд мәрвьед навдар аһа,
Ле онда нәкьрын дәқиқәк бадьлһәва,
Бәрһәв бун хөртед гөнд бь томәри,
Хатьр хастьн, дьчун әскәрийе мина йәк мәри,
Пера дьчун у вәредькьр һьм жи
Спартьн дькьрын-қәвм у лезьм дьлә тьжи,
Һеди-һеди бьлндьбу дәнґе кьлама,
Дьготьн гьшка бь һәвра, йәк жь йе дьн нәдма
«Әм дьчын, һун бьминьн бь сьламәти,
Һун йәк букә, әм йәк зава, йәки дәзгьрти
Әм дьчын, һун бьминьн бь сәламәти!
Чун шере хәбате, әфата гөнд һьштьн,

Шайи кем бу, ле кимли нәһат гәһастын.
Р'ож дьһатын, дьбһөрин аһһа,
Хәриби дькьшандын бав у дийа.
Һәр рож намә, һәр рож пасилкә,
Жь гөнд дьчун, к'и бьстинә-йәкә.
Бой, әвлад, мер у пьсмамед хвә,
Бой әһйе, нав у дәнге Мьскәне хвә.
Мәрвевд вәлате мьн дьхәбьтын бь шери,
Мәһсуле зедә дькьн дө се щари.
Кәму дьхәбьтын бь к'әл-бин
Чук жи рьнд дьхәбьтын, вәк мәзын һәмнин,
Тәне Надо, әв шере бьриндар,
Ах тене, пьр хәдар, хәдар
Ви чун һәвал, чун һогьр кәму,
Чу Гөлизәр, бь хвә жь щи ранәбу,
Чәв ль дери, дәст ль бәр сери.
Дьнерә ль ре, диле хәбәрәкә хери
Төнә кәс, рожьн пьр вәлул,
Бьрин һәла к'урьн, Надой мәлул.
Фькьр дькә әв, бь нәзар ләвни.
Нетәк дьчә, те йәкә дьн хәвни,
Дьхаст рабә, льнга табнәдани.
Надо мөкөрйа сонбәтәке дькьр,
хеләк бу, кө кәсәки дәри вәнәдькьр,
Тәне радиобу, кө дәнг дьда
Газет бун, кө дьньвисин, бәлге хвәда,—
«Алткьрьн йа мәйә, бе тәшвиш,
Әв пьрс ниньн, даһа бунә иш».
Ле Надо бирани, чь кө буйә,
Ль нава гөнд, һәрәли бәлабийә,
Мәрвь кемьн, Бәдо бьригадирә,
Кәс хәбәрнадә, чь кө әви бь көллә.
Дьл тьжи дьбу, ви чәв дьбун тари
Кәс гөнәбу ви бькә гөһдари.

«Гази пирекъм»—Надо фькьри
«Мьн дьл бьринэ»—аҗа к'эҗгьри.
Ньзам жь к'ө Бьройе әҗан ль сьвдәре
Чәнд щара көһя у һатә ведәре,
Зьман да хәбате, хәбәр ләв дани,
Мәрвь дьгот «пехәмбәрә әйни»
Ви дьгот жь шәр у дәрһәқа нәрбе
Дьнәқьшанд, кө бьготана «Хөде нөбе»
Малһәбуне у һәр щурә културе
Инсанәти у бәләнгази у зоре.
«Надо щан! Дьжмьни пьр һарә,
Тө кәс ль ви нькарә,
Бона мә жи өсса чәтһнә, хө дьбини.
Жь Гөлизәре гәлло, қә нама дьстини.
Қизәкә башә, ле чьқас нәбә, к'өлфәтә
Бәдән-рһндә, ле хәйисәтда бе тақәтә.
Бой Гөлизәре бу, кө тә щан дани.
Ле җе чькьр? дө мәнә жи таб нани.
Дийа җе жи, жь мьн хәйди,
Гьва кө әзъм-гөнд шеланди,
Орга гөндда нәму сәкьни.
Жь мә хәбәрдьдһн бь дьжмьни.
Кө мьн бой колхозе к'ар нәани,
Әҗ шәр дькьн, тө сәри һьлнани.
Вәдьшерьн кемасийе һәв,
Дәрһәқа мә хәбәр дьдһн йәкдәв,
Җәки әм жи гөнд хәрабькьн йәк щар.
Бь фькра тә, кийә гөнәкар?
— Гот у сәр бәржери, чәв һьлани
Әни кьрә си, ви Надо һьлтәқлани,
Кө ви хун к'әлһя думан рабу
Ле бу әҗрави, чәв шелу бун.
Р'әнге Надо чу, ақьл онда кьри
Дьл-щәгәр тәвани, хәбәр кьн бьри»
— Германайә, Германйа гөнәкар,

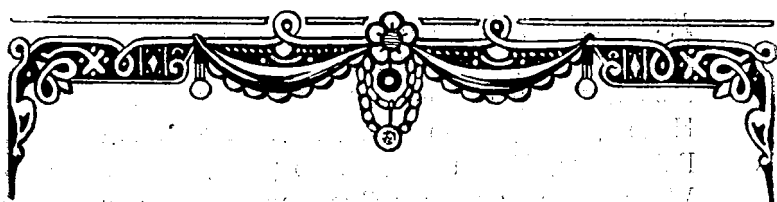
Тө, мәри, төи, тө зьрардар,
Нака у бәре, һәр чь кө бу,
Тө сәбәби, кө һәр тышт тәви һәвбу.
Сәкьни фькьри, нә пьр-нә һьндьки
Диса пьрскьр, жь Надоје бьриндар, —
— Демәк бь готна тә-әзъм гөнәкар?
Чьмкө роже палә, шәве нобәдар?
Әзи риспи, төи бой мә сәркар
Бой мьн жи фькра тә кө җсабә һәрщар.
Лазьмә әз у кәлфәте хвә тәмам,
Жь гөнд дуркәвын, бьминьн бе хөдан,
Һәрнә щики, кәдәре төнә дөжмьн,
Төнәбә нас, әз бьм у Гөлизәра мьн
Бьминьн ль we, кәтта шәр кәтабу.
К'ө бьбини, чька зьрар ль кәбу?
Кьрьне мьнн, қәнщи дь ви мәк'ани,
Биме мә дани, һе кәси һьлнани.
А, әз һатьм, кө бой тә шөхөләк хере,
Кө мьн бир кьр, чава фәқир ль дере.
Надо авьрда у кур даньзьли,
Бәдо фәмкьр у диса қьнщьли
Пошман нәбу, ль кьрьне хвә әвли
Дьли тьжи—Надо ль готна фьтьли—
—«Иа тә готи—Зөлейхайә, йан Зинә.
Бой Йусифа--Мәмера тышт төнинә,
Кө Фәрһадбә, йар ширинә.
Ле ванә, щан дь щьнәте хөмьринә,
Қальб рьзи-рөк теда төнинә,
Әгим әзъм, мьн жи дьл бьринә.
Әшқ тьжийә, зедә һастьринә,
Ашьқ әзъм, мәшоқ ль вьр нинә,
Комунистьм, кәвн биркьрьн лаиқ нинә,
Пешә гәдайә, әв шевра тә готи».

III

Бәдо һерсбу, намак жь шебе дәрани,
 Һнәк фькьри у ль бәр Надо дани,
 «Мьн гәләк гот, тә һндьк гөһдарикьр,
 Аһа, нама пашьн, к'әрәмкә тө бьгьр!
 Эз we дьчьм, тө бьминә сламәти,
 Фькьрнәкә, дөһһа тьжйә хаинәти».
 У хвә дәрк'әт, сәри пәнщәрера дәрани
 Дит кө дәст авите, Надо намә һлани,
 Ви дьханд, мина мәрики сәвдасәр.
 Чәв рәшәвәтен, нәрфьн кө дьдә сәр,
 Бәдо кәһһа у һатә бәр дери,
 Кьрә гази, хәлq һьлшандә сәр сәри.
 «Һьзам чьма? Надо иро wәк щьна
 Хәбәр дьдә, дькә бадә готьна.
 Щьнубуйә, баис Гөлизәрә иро.
 Биркьрйә, һәр чь кө ви дьгот һәрро.
 Борщдарьн әм, кө дохтьр бьгиньн нале ви,
 Нәчнә һөндөр. Зьрарә бона ви,
 Надо дин буйә, ль сәр кәвн Гөлизәрә
 Wә к'ар һьшти, бәрәвбунә ведәрә.
 Дьхунә, ви пьр тәв һәв чәв шелу кьри,
 Кәси набинә, хәбәр бьльнд дөщаркьри.
 — Апе Бәдо, һьлдә сәлама алави,
 Жь Гөлизәра хө-славәкә там гөлави.
 Тq херхази, шешре тәйә бави.
 Эз шаһьл бум, Надо мьн бу бәһги.
 Мьн әв рож биркьр, ль нәһһа кьрә дәнги.
 Лома накьм, we пеше мьнбә газьн,
 Дәв дькәнә, мьн жь чәв шьлопә дьбәзьн.
 Итбар накьм, жь көре жьнәбийе,
 Р'у балгийә, бьни poste жужийе.
 Эз қулбум, әw хөдане мьн, аwһа,
 Чаwа көлилк, дьнав дәштәк бе гһһа

Динкъръбум, бәрда бумә нав дьне,
Дь нав дьлбу, кӧ әв һатъбу щикъръне.
Мьн дьл тәдйа, тиш-тиши стар те нәма,
Надо дәркәт, ищар тәзә дәркәт жь хәма,—
Гӧһдарикә, Нәһел Надо һәрә у бе,
Вәра сәлам, жь әгит Слейман,
Р'азийә әв, тәне жь тә, бь гӧман.
Ви кәпс қӧлкър, дьле мьни ле дәрани,
Надо кӧшт, дамә йәки п'ър навани,
Кӧ Симьрә, мьн жи зӧлф бәрданә,
Әм пешрн, қиз у хорт кәлийанә.
Р'әща дькьм, вәки нама бьньвиси.
Әме зу бен, фькарнәки у нәтърси».
Мәрвь зедәбун, хәлқ сәрһәвра чу у һат,
Надо дитьн, зарин бь мер у жьна кәт.

ҚАЧАХЕ МЪРАД

ӘРМӘНИСТАНЕР'А

Кәзар бһар, кәзар һавин,
Кәзар щнәт бь тә вәбун,
К'әне кәзар тәве зерин,
Дитьн қънийат у тәв тә бун.

Тө вәлате рөк'не рөһа,
Ҳәзна һелма әмре рькәт,
Чьдас мәрийа бь жийина ша
Ль синге тә дитьн сәкәт.

Әз бир тиньм роже бөһөри,
Вәхте Әрәз бь хун дьк'шийа,
Дәнге әвҗраи кәл у гьри
К'әтә тәв сәвта жьнәбийа.

Әз бир тиньм роже бәре,
Вәхте тәве нәхаш дьлист,
Вәхта ль кәвше у сьвдәре
Дьһат дәнге гөлле инглис.

У ам һынгавтын дуйе гӱлла,
Сӱре, хиче гыра-мьла.
Әдуйе мӱ-дашнак, бӱга
Ль сӱр бӱхте мӱ бубун бӱла.

Әз бир тиньм нав думане,
Әгите мӱ пеш дьльвин
Әш дькӱэтын ль мӱйдане,
Хуна ван ӱрде дьмӱи.

Мӱ топкыр тӱях бӱр ше сӱрме,
Бӱр чьркинийа ль ше дӱме,
Кӱ эм дӱрен сӱр рӱа аза,
Чекьн ӱмре тӱзӱ у ша.

У шӱлатӱки кӱафи у кӱун
Бь щӱгӱра пӱла мӱ дӱст ани,
Мӱ рет ӱньйат, мӱ рет тӱ хун,
Мӱ социализм ль тӱ дани.

Иро щьмаӱта мӱ мерхас
Тӱ шӱр дькӱ нӱзар ашаз.
Иро пӱлӱ, иро гӱнди,
Бунӱ бьрайе нӱдӱ щьнди.

Иро... бь пӱнще тӱвӱкӱ дьн
Тӱ гӱрм дьки жийина мьн.
Иро ӱзм, кӱре гӱндийа,
Дьшиньм тӱра шабуна хшӱ.

Нӱзар бӱар, нӱзар һавин
Нӱзар щнӱт бь тӱ вӱбун.
Кӱне нӱзар тӱве зерин
Дитьн ӱньйат у тӱв тӱ бун.

с. 1936

ЩАН ЕРЕВАН

Һэй-Һэй, һэй-Һэй, щан Ереван,
Тав у шәмал ль тә бу мърщан,
Р'ок у кәмал тәра қорбан,
Һэй-Һэй, һэй-Һай, щан Ереван!

Гөл у сосьн, рәзе тьри
Чарнькале тә ньтьри,
Ноли буке мә хәмьли
Буйи кан-мькан, Ереван!

Шанәшине бьльнд у бәр
Чекьринә тәв жь мәрмәр,
Кәwas у ноба мьн ль сәр,
Дәлал у тәлийан, Ереван!

Бь тә әмре мьн зәф гәшә,
Ноли гөл-сосьн бьнәвшә,
Сәира ль тә чьдас хwәшә,
Тәра әз нәиран, Ереван!

Әз жи, кәрәки кочәра
Бәнгимә тә у ван сәра,
Әмре фьрә, ноли бәре,
Тө мьнра гөлан. Ереван!

ГОЛАНА СОР

Кьшйар бу бһар, нәзар гөл у зар
Зу һәвдө гьртьн, жорда һатьн хар-
Чичәке рәнг-рәнг, бәйбун у рьнан
Назьк вәкьрьн гәрдәне тәр-щан,

Сэр синге кэвшэн бун мърщане гэш,
Сөр диһар кърн мехьк у бьнэвш,
Гөлана мә сор, гөлана мә зор
Бәнгзе бһаре буйэ кэскэсор!

У дькэ гърмин, у дькэ зьмин
Буйэ мґаме вәтәне әвин.
Нава мәша we к'обар у чәләнґ
Гавдьдә бь наз бәхте мә қәшәнґ,
У наве гөндйа, у наве пала
Кърәйә һекәле зәман у сала.
Гөлана мә сор, гөлана мә зор
Хәмла бһаре буйэ кэскэсор!

Һәр аҗаза we к'обра дьле мә,
Дәнґ у газа we мәша мьле мә,
Йе кө ньшйар кър әрде дем у қыр,
Пашда вәґәрәнд бәза чәме көр.
Қыйат да дәзге нава к'архана,
Чекър вьр бой бәхт-варе мьк'ана.
Гөлана мә сор, гөлана мә зор,
Рәүша бһаре буйэ кэскэсор!

Нав шәҗа weда дәма мә к'обар—
Ақьл-ньфуса Партия мә диндар
Бәрбь комунизме пешда дьльвә,
Мә бь сәрбәсти рийа хвәда дьбә,
Дьхәмьлинә розгара фьрә, —
Хиала дәҗра диһар дьфьрә.
Гөлана мә сор, гөлана мә зор,
Нура бһаре буйэ кэскэсор!

Нав пәнще weда өлме мә-сәҗда,
Кө бәрбь әзман сарух вьр бәрда,
Әҗ чәпьк мәшйа, сьлав да пәҗра

Бь хwэ бу пeўра гэш нава стера.
Эдлайа мэ к'эл гинандэ тэве
Хwэра бь лэзэт бу шьрике we.
Голана мэ сор, голана мэ зор
Нэмде бһаре буйэ к'эскэсор!

21 апреле 1959 с. Тбилиси.

КЭЗАР ДЬЛИ

Нэзар дьли, нэзар гөли
Ньлдэ сьтqe мьн вэкьри,
Нэзар тэва шэмал фьри
Нат ль бэжна тэ ньтьри.
Нава панздэ хушке назда
Нэwаса гөр тэ шэмалда.
Украина мьнэ дэлал
Бьмбарэкбэ ль тэ чьл сал!
Мьскэне тэи бе сэр бьни
Иро ньлда эw мьзгини.
Днепрогес бьрqa шэпал
Бой тэ зуда буйэ бэрпал.
Тэра бу дьл, бь тамара
Ишьq сэр деме тэ бэрда.
Украина мьнэ дэлал
Бьмбарэкбэ ль тэ чьл сал!
Завод у к'архане к'эмал
Сурэте тэ буи хэт у хал.
Бьжи мэра нэзар сали,
Нэртьм мэра тэ дэлали!
Бьла эмре мэй хашбэхт
Ль тэ бьбэ нолани рэхт,
Украина мьнэ дэлал
Бьмбарэкбэ ль тэ чьл сал!

Гэлэк дөжмьне қәгьлреж,
Жь бае дөне кәр у геж,
Хастын Киев-дьле тә гәрм,
Хвәра текын ньвина нәрм.
Тә бәр вана нәкьр қәлсти,
Бь әгити станд сәрбәсти.
Украина мьнә дәлал,
Бьмбарәкбә ль тә чьл сал!
Иро пәнще стәйрка Ленин
Тә хәмьлин нәзар гели
У нава мала бьратийе
Хвә дьһуни мәрифәтийе.
Тәва комунизмейә зор
Тә рож бь рож һьлдк'шинә жор.
Украина мьнә дәлал
Бьмбарәкбә ль тә чьл сал!

Ереван—1958 с.

ЧИНСТАНЕР'А

Мьн нәдитйә Чинстана
Бе сәр-бьни, қәсре рәнгин,
Чийәе бьльнд,
Р'әwша ле рьнд,
Шьхте дьрежә қәшәнги.
Әз нәчумә
Сәре Тйан-Шан,
Сәре Нан-Шан
У Тибәте,
Ле гөле ван
Ноли е мә,
Әз баварьм, бин хвәш ле те,
Мьн нәдитйә әw чәме көр,

Әу чәме гөр,
Чәме Хван-Хе
Ле ноли мә, әз баварьм,
Чин ль чәма бунә малхве.
Мьн нәдитйә сура чина,
Сура дьреж,
Әу сура бәр,
Вәтәнньзи жь ве суре
Қәшинтьрә,
Шьк начә сәр.
Әз қәт нәчумә Пекине.
Нә паизе, нә һавине,
Ле һоба ве дьле мьнда
Четърә һоба әвине.
Әз нәчумә Чинстане
Әве қана гөл-рһкәне,
Мәша вера әз шадьбьм
У дьбежьм: «Щане, щане»!

с. 1959 Ереван.

ДЕМЕ К'ОБАР

Қизәк ль багда дьгәрә ль сәйре,
Бәжнә бьнд, сурәти сор хале ле.
Әз педа сотьм, дьле мьн пәт, һатә хар,
Дәст гөлие ве, деме назьки к'обар!

У ордена хәмьландийә синге зәр,
Морие стб, әһня бәдәшә кәвәр,
Һоба дьла әз вьра кьрьмә жар
Жь дәсти ве, деме назьки к'обар!

Хәу жь мьн қәтияа иро чьлә, һызани?
Дьлкәгиара кәрбун кәллә-һызани?

Дэст бьдэ мьн, эзе тэра бьвмэ йар,
К'этымэ нэира деме назьки к'обар!

Тө шэрм нэкэ, шэрм хьрабэ сэба тэ,
Чэва вэкэ, эз вьр дькьм лава тэ,
Колхозваньм вэрэ мьнра бьбэ йар,
Эз нэйрана деме назьки к'обар!

Дэште бэдэw хэмьлинэ, незар гөл,
Бой мьн нэртьм тө кёлллки-гёла дьл,
К'аве, вэрэ эзе роже незар шар
Бьбьм нэира деме назьки к'обар!

СЭМЭДНЕ СИАБЭНДРА

Нива тэзэ дор-лале тэ,
Гөл у сосьн бэрпале тэ,
Дьчьрусьн рьнале тэ,
Щэваһьра синге бука!

Ньмаила Сева һащи, —
Нава мерада тө тащи,
Ава сари ль мьн қьращи
Тэва гәши ль гедука!

Нэ дэнгбежьм, йан эвдальм,
Жь бэнгзе тэ зьманлальм.
Бей тэ эзи бек'эмальм —
Р'ешийе тэне ль ван сука!

Стэйрка зерин we гәш дьбэ,
Синге к'орде к'эләш дьбэ,
Ньсла мэра чь хаш дьбэ,
Сэрфьнйазе кал у чука!

Р'ИЙА Т'ЭЗЭР'А

Иро бэс мә бәлабу
Р'ийа мә тэзэ we дэре.
Дьле мын пера шабу
Сэр we бэс у хэбэре.

Бьла ньфус ле пьрбэ
Бой мә бьбэ рийа тэзэ,
Бэлге we олме дөрбэ,
Чэша Wэтэн дьхазэ.

Wэльдинэ эм һэвса
Бьн тэва Шешрейнэ гэш.
Бэхтэwаре тьм дэwра
Эмын аза у к'элэш.

Бьла бьбэ зьлфэqар
Пеш дөжмын у нэпака.
Wан вэжьнэ эw тьмщар
Һэму эрд у говэка.

Иро бэс мә бәлабу
Р'ийа мә тэзэ we дэре.
Дьле мын пера шабу
Сэр we бэс у хэбэре.

с. 1955 Тбилиси

БҺАР ХӘWE P'ABY

БҺар хәwe p'абу,
Бэлге даре шинэ.
Гөла назьк вәбу—
Шайе хwэра тинэ.

Чуке шитә-шитә,—
Бе газын у сэмә.
Р'әфе шани читә,
Дьл щәгәри щәмә.

Кәри ль дәштейә,—
Чаирә хьрминә,
Шьван тәнштейә,
Бьлур дьгөжинә.

с. 1958 Ереван

К' Ә С Ә Р

Вәхтәке Щәлал Байар һат сәкьни бәр нәбсәке,
Дем мьруз, чәви чькус, дьл кәвьре нав бәстәке.
Ль к'орда бубу хаин әш қәщәре нав қәщәра,
Хуна беһа дьк'ьшйа тунд, вәк чәме дәрк'әт к'ьнара-
Вашуйа дьле хвә дьшкенанд тәне бь һесьре хәлқе,
Кө әши пәришан кьрьбу, һәрро дькьр нава дәлк'е.
Тәштйа ши тәне һесьрбу, әш һесьре жьн у зара,
Әш бу дәрмане дьле ши Р'оме педа, шан ақара.
Вәхта к'ордәк данин щәзе, Байар вьр ноли шьпука
Дьгот: «Лехьн. Тәк дөнеда к'орде көшти зәф
мьлукә»

Бь әмьре Щәлал Байар к'ордәк авитьн шә нәбсе,
Дьзерандьн у ледьдан, шьпук бари сәр шә нәвсе.
Байар һерс гот: «Һәла биньн, бьньһерьм чь то мерә,
Әзе бькьм, кө бәр пе мьн бь зарти әш бьзерә.
Әзе сәре ши дәриньм хәйсәте к'орд у К'ордьстан,
Вәки әш тәрка шан нәдә, әзе лаш ле текьм шилан».
Вәхта хорт нәбсе анин зьнгин қәфе мәрвь дьһат,
Чидара бь зәлули дькьр шьнгин у дьньват.
К'ьнще ши зигол-зигол ль гөланщка хун қәрьми,

Туншка зерин ль бэр бае бе кэмди хвэ дьльк'оми.
 Дэст инк'е бьруска сэрт дьшульки нав бьжанга.
 Ә'уре рэш хобара фэш дахьстьбу дәве занга.
 Хорт анинэ бэр дишар-бэн авитьн қоле мьла,
 Чэнгәлева дардакьрын, чьркин к'этэ нава дьла.
 Бьн пе ви кочьк дадан, зу к'ори гьрт агьре гөр,
 Жор эзман шелу бубу жь дэст коле-жана ньфьр.
 Нав дуда бь лэз у бэз алаве чәнщке хвэ хэдэр
 Зу авитэ щане хорт п'яа гьрти нэтани сэр.
 Чэнд дэқада к'ьнщ шәвьтин, вэбу гәрдәна ви тәзи
 Мьрьне гәрдән кьрә вар у сэр әније чәләнг бәзи.
 Щәлал Байар вьра к'әнийа, паше ль хорт кьрә гази:
 «Бьнер, дәсти ве алаве лаш тә бу қомаше тәрзи...
 Мьн тәра сонд харьбу, йа өса биньм сәре тә,
 Кө тә щара тә нәдитйә у нәһатйә бэр дәре тә.
 Мьн йа хвэ кьр у бежә мьн: гәло роже вайә чәтын
 Тә қәт дитйә, кө тәнгаси ви щурәи тә бьжәньн?...
 У нэтани тә нәгьри, һесьра нәбьн хөлә-хөл,
 Әз тә щара тә бәрнадьм, вьра бьбә мейте щанкөл».
 Тә дьгот қәй жь ван пьрса әмьр диса хорт зьвьри,
 Бь бәнгзе хвэ әви қәлашт пәрде алава сьнщьри.
 Бь инк' әви готә Бәйар: «Тә мәрьзе оинбази!
 Һәгәр вьра пьрса растйе мьн дьпьрси, мьн дьхази,
 Тә щара әв йәка набә, бой мьн һесьрын щанқәлси,
 Һәла тә кәс пе һесьра нәғһиштйә тә мьрази.
 Дһа рьндә, мәрвь бьжи тәне роке, ле азайе.
 Нә кө сахбә ль ру дьне у бьк'әвә бьн зордәстйе.
 Тә дьпьрси, мьн қәт дитйә роже гьрян, вайә чәтын,
 Кө чәтнаи ви щурәи бе сәре мьн. мьн бьжәньн?
 Вәхтәке, дәрбһаре барана һур-һур дьбари,
 Ниве шәве бу рәқин, йәқи к'өта ль мьн дәри.
 Вәхта мьн дәри вәкьр, бэр мьн сәкьнибу Гагик,
 Һәвале мьни әрмәни, бьре мьни лапи незик.
 Мьн әв бьрә һөндөре мал у бәнгзе ви мьнра дьгот,
 вәки бьрчибуна кавьл дьл-кьнаве меван дьсот.

Ле тӧнӧбун у тӧнгаси мала мында дьрӧдъси.
Бын баре элка дӧщал бӧхте мын рӧш дьфӧтьси.
Щӧрде тӧ эм талан кьрӧн, ӧщахе мӧ манӧ веран,
Малда тӧнӧбу пӧри нан, вӧки мын бьдӧ бӧр меван.
Ӧз зьвьрим у дьле мын бубу ӧша гедука сор,
Тӧ дьгот бане хани һьлшия, сӧр мында һатӧ хар,
У бае рӧш зӧрп дьлуранд: «Хорто, бьмьр, бьбӧ хали!..
Шӧрмӧ тӧра, ӧйбӧ тӧра, ӧйб у ровӧт кьзар сали!..
Меван малда бьрчи руне, кӧне ӧдӧлх, кӧ нандари?
Ӧдӧте мьлӧт бӧр пе чу чь шьпукӧ, бесьтари.»
Кӧла һесьра һатӧ мын, ӧв зипьки жорда барин.
Тӧк ишьӧа чьра кӧсад бубу шӧде мын һесьра,
Жь арике гушие ду дальӧйабун, вӧк һьнгьла.
Ӧз тӧвзим, рӧх стуне мам, хвӧ бубум даре печьра.
А, ӧв бун рожӧ мын гьран, а, ӧв бун дӧде мын чӧтын,
Дьл-кьнаве мын һьнгавтьн, кӧта про ван дьжӧнн.
Ле ӧва һеч, Шӧлал Байар, ӧв рож бӧр вана листькӧ,
Дьбӧ кӧ тӧра мерхасйӧ, ле сӧба мын ӧв титькӧ».
У хӧрт кӧрбу у сӧр сингда һеди дакӧт сӧре кӧббар,
У алаве беисафи нуфи хвӧ кьр деме нубар.
Тӧне нав кӧура алаве чьркинӧк һат у бу нӧлин,
Чӧйа у банйе Кӧрдьстане сӧр ви хорти дькӧвгьрин.

Л Ӧ Й Л Е

(пӧэм)

Ӧиза кӧрдайӧ бӧдӧвӧ нав кӧббар,
Дьран сӧдӧф, бӧжна вӧе вӧк чинар,
Еревана соӧаӧ ле раст у зӧф рьнд,
Вӧе кӧтакьр хандьна хвӧйӧ бьльнд,
Бу дохтьра зӧфӧ занӧ у егьн—
Шери-шерӧ, ӧв мердьбӧ, йане жьн.
Щӧм мӧ гӧлӧкьн ре-дьрбе хӧбате,

Хэбат бь хwэ буйэ тэwше сианэте,
Wa те готын:—к'и хэбатеда қалэ,
Нав щьмаэте эwи ширьн-к'эмалэ.
К'обара мэ да бэр хwэ эw арманща,—
Бьхэбьтэ ел у гонде к'орманща.
Ле нета we нэһат сери wи wахти:
Д'ожмьне мэ бе иман у бебэхти,
Мхэнэти, ноли г'оре бэди һар.
Һьшум кьрэ сэр Wэгэне мэ диндар.
Дэст ль щэнг бу, бу һэwарзэ у гази,
Э'рд у эзман жь дэст зэрпе лэрьзин.
Wэгэн рабу у эwлэда кьрэ газ:
— һэрьн, шэркьн чаwа эгит у мерхас.
Вьр бу хирэт, рабун эwлэд у лезьм,
Р'абун вьр чук, рабун вьра һьн мэзьн.
Читед мера пешиа д'ожмьн бун пола,
П'ърти эрд бу тьрба фашист ль чола.
Хут wи wэхти эw К'обара мэ қизин,
Бэжнэ тэлийан, деми г'олав, ноли Зин,
Навк'елк зьрав, тьли-печи мумаи,
Зэр тэмбори һур-һур се та һунаи,
Льбасе хwэ ехьст-хwэкьр йе эскэр,
Тэв орди́ке эw жь wэл-т дьчэ дэр,
У ль нава К'ордьстана Иране
Qомандаре wан стэнд эмр жь эрк'ане,
К'о эглэбьн, нэта щаб сэр wанда те.
У we шэве эскэр еwьри бэсте.
Орта weда дьһэрьки щэwа сар,
Чадыре эскэр рэх щэwe гьртьн һэвсар.
У хени жь нобэдаре хwэ ньшйар,
Эскэр педа хэwа шэве кьрьн к'ар.
Тэне чьра һедькава дьшх'оли,
Бэр К'обаре эw һеди дьмьлмьли.
We нав пэмбу дэрман у шуше мэзьн
Щидькьрьн орта сьндоқа һэсьн.

Кө нәһата әштина кәлбе тахе
У шар-шарна кәлиниа мие, йан бәрхе,
Вәки нәбуиа рәше дара чинаре,
Нав нәвшә риспие гөнд we ақаре,
Те дәрнани тө кәси: феза щәве
Агбьлах вьр кәтиә нава хәве.
Сәр шира чиайе Салмас бьльндә,
Қәфәса ми данинә эл у гөндә.
Һәша һеньк, тәбиәта вьр зәф хашә,
Ль һәр дәра сосьн, рькан, - бьнәвшә,
Сәр бьнәлуада һатиә рожа рәшә.
Хание вана тәмам бьнәрд- - тәринә
Тьре горә, ле нә кө бой жийинә.
Алик малә, алие дьне тарьшә,
Щие ван сәр һәв, бьнда қьсил, йан қьршә.
Жь бане кәвн у мартанге қәльши
Дуе тәндуре дальқийә вәк гуши.
Льнгә пехас, чәв ль вана шарьми,
Мьл у щане ван жь хәбате хьшьми,
Паласе хвә қәлчәки дькьнә стер.
Ван нәхариә әмре хвәда зьке тер.
Әш дьхәбьтн сьбе нәта эвара
Дәшт у бани у ль сәре зьнара.
Қәсре мәрмәр, нәзар шурә шанәшин,
Хание бьльндә ронкаи у рәнгин,
Оде бь әйанә у мьзгәвте ньтьи
Бь кәда ван тәмам һатиә чекьрн.
Бь кәда ван ага у бәг, мьлкәдар
Хвә дькьн қәмаш, зерә зәрин, кәрубар.
Бь кәда ван нава нәвшә дәвләтиә
Техед гәнъм бьльнд бунә, ноли чйа.
Әш хаи дькьн бәрәдае днешар
Хвә-хвә манә бьрчи, мәрум у стөхар.

К'эва сьбе хwэ авитэ ч'яа-бани,
Хелиа шэве ль сэр эрде һлани.
Һэла шьван жь агъл пэз бэрнэда,
Жь һелуна дэрнэк'этын тэйрэда.
Ле бьнэлуе Агбьлахе бэр дивар
Лэв топ бунэ: жьн, шаһьл у эхтиар.
У һивиенэ, чька к'энге рэх щэве
Зома эскэр ньшиар бьвэ жь хэве.
Дэст кэмуада қэwзе кóлилк у гóла
Деме вана бь к'эн у шане дышхóлэ.
У эв рoжа сaи, һеньк у к'обар
Вана буйё рoжа лапэ бэхтэвар.
Һьнэк һеди дьчьн һьндава һевре,
Мезэдькьн ль эскэре Советие
У нэрма хwэ эван пашда теңэ хар,
Лэв дышевурэ кома гóндие бэр дивар.
Ле ньшкева жьнэкэ пир һатэ шьр,
Чу шэм мерке навмьллэни-нав Бэдьр
У готэ ви: «Мэрум, кóр тэ дьмьрэ!..
Эмре бeбэхт һедика дьтэмьрэ.
Тó зу һэрэ тьреде нав гóнд бинэ,
П'эра дэстхэ бь к'эфэн ви һьлинэ».
«К'эфэн?». Жь Бэдьр дэрк'эт дэнге һар,
Чьлке худане эниа ви һатын хар,—
«Ле ке мьнра к'эфэн бинэ жь гóнда?..
Эз дьминьм бе хай-хóдан, бе думда».
Ль бэр дивар щинара хар чэнд к'эсэр,
Хастьн тэмам рабьн бь лэз һэрьн сэр.
Хут we лэзе заре гóндийа бь лэзи
Бэрбь кома щьмаэте дьбэзин,
Кьрнэ қижин: «Һа шарьн!.. Шарьн!.. Р'абун!..
Щаркэ дьне к'оме вэгэрийа шабун.
Тэмам-бьчук, мэзьн, кал у жьн
Сэр зомеда чунэ харе бь егьн.
У эw ақар бу майдана дэwате,
Бу шóрэта тэглиф, шабун, сианэте.

Гондийа нэдгәриа урьси зар-зыман,
Ле тә дьгот, әw қәи тьм щәм һәв дьман-
Зу фәмдькьр вана нете һәв зәлал
Дәст сьтге сах у дьле хwәи кәлал.
Тәв we коме Бәдър тә хwә нәкәсийа,
Чәwа бь шабун әw-сәрбәржер дьбезийа,
Чәwа қәвзе гөле тәзәйә у рьнд
Wi да дәсте әскәре бәжни бьльнд.
Тә дьгот қәй жь кәле һатия фьрәйе
У дькьшинә ньһа бина азаие,—
Әw азаи у шабуна фьреқәт
Қәwәт дае, данә wна һьм тақәт.
Ле ньшкева бәр чадьра тәкә жор,
Ньтьранди бь хаче мәзьни у сор
Wi ани бир көре хwән бәр мьрьне.
«Нә, гәрәке әw бьчуйа шикн дьне?
Дәйн бькьра һьнәк пәрә жь щинара,
Дәст бьхьста һьнәк щав бал тәщара.
У бьчуйа сәр көре хwәи пьр бәдкәл
Дьбә тәмьри ньһа деме wi шәмал».
Бәдър кәтә нав мьтәле кур у дур,
Ле ньшкева бь көрманщийа бөқәсур
Әwi бьһист дәнге қиза ноли гөл:
«Бьра, чьма маи wьра тә дөдьл?
Әw чь хәмьн у хьйале пьр гьран
Сәр шөрәта тә бунә мьж у думан?».
Бәдър нәрма хwe вьр пара зьвьри:
Пешбәри wi қизәкә навмьл көри,
Бәжн хәмьлиә бь льбәсе әскәрие,
Хәвхәвк қәрқаш, ноли бәрфа бәләкие.
Wi гот:—«Хушке, көре мьн бьриндарә.
Гөлла бөwа қьрькеда чуйә харә,
Те хане дһа әw жь щи ранабә,
Әина шкәсти нашәбьрә-че набә!...
Мьне рьнд кьвшкьра әw рәжа дәләл

8

Ле бэхте мьн мьнра нэбуиэ нэвал...»
К'обаре зу һьлда һащэт у дэрман
Тэви Бэдьр, Ануша занэйэ гоман
Әw вәребун бәрбь Агблаха һесуие,
К'о нәһельн мьрузе тусьз ле весә.
Wәки һесабә жь к'әрба дьле хwә
Р'ева Бэдьр ретә бәр wan көле хwә:
— Әм дьтърсын жь мәра у гьндьра,
Ле ага у бәг жь wана хьрабтьрын.
Wаи wi, к'и жь мәра хwә хайдькә,
Ле жь ага у бәга баwардькә.
Wахтке вьр һәбу шаһаки қәщәр,
Мәрвь дәст wi к'әтьбуң кале хәдәр.
Щмаәта К'ермане һат хәзәве,
Тәне дабу дьле wi, та кәзәве,
У әмрәки бехофи wa дәрдьхә:
Чәве нәвте нәзар мәрьве дәрхә.
У wахта әw әмре wi анин сери,
Wi сәр сьние мәзьн у сәр ләнгәри
Пе нькөле ньштьра жь пола хас
Чәве дәрхьсти wi дьжмарт бь нәwас.
We рожеда нәта иро нав мәда
Наве қәщәр бу щәладе ван әрда.
Qәщәре өсса Иранеда тьжинә,
Һәр щиа сәр мә қамчие wan у қужинә.
Кәму қөлча сәр әрде мә шьпукә—
Көштьн-мьрын һәр дәра фукә-фукә.
Чәндәки пеш тәва зор дьрдьжьли
К'өре мьн челәк дани мал ви гьри,
Р'ева челәк бәр сура ага-Әйлаз
Дәв давежә чәнд чьрпие дара гелаз.
Ага Әйлаз у мөдире К'оһнишер,
(Чәве wана жь тә тьшти нәбә тер,)
Рунштьбун, бәхте мьнра, һәйwанге,
Wахта дитьн челәка мә we танге,

Ван шэлата бэр хвэ дэранин дө чэк.
Вър бу қырчин-пера мәръхи челэк.
Ле we шунда бу қужин у зевә-зэw,
Мын рьщфин вьра льнг у дәст у лев.
Мал дәркәтәм, мын дит әщеба гьран,
Бәр чәве мын дне нәжиа, бу думан.
Щинаре мә көре мын данинә мал,
Стөкөр ле хар, ви дөв дьчу хуна ал.
Әмре хвәда чьқас бәлэнгазийа сәрт
Мын кьшандиә, чьқас ледан, чьқас дәрди.
Ле тө щара жь бәр тәне әдуиа
Нәгьриямә,—чәва һесьр нәдиә.
Гәрда шәрме бәр чәве мын шьқти,
Чьлке хуне жь дьле мын ньқьтин.
У чәва зар вьра курин кәтә мын,
Кәла гьри ль пәй һөвдө һатә мын.—
Бәдър вьра кәрбу у кьрә ахин,—
Ахин дәрдькәт жь дьле вии бьрин.
Дьбарин жь бәнгзе ви әрн, фәрхе сәрт,
Хәдәр дькьрын һелуна көл у дәрди.
У әw зьвьри бәрбь ребәре хвә,
Нәрм көл—дәрде хвә ретә бәр вана:—
— Әwләди зәф ширьн у зәф назинә,—
Тьшт ль ван те, дьле мә те кьзинә.
Щинаре мә лөв щьвиан ль бәр дәри,
Гәф вәхвәрьн Әйлазә бәжигьндьри.
Һьнәка гот:—«Әw әwләда дькөжьн,
Бәсә дьһа әм бәр вана бьбьн жьн!
Гөра мынкьн, әм дәра һан-we бәсте
Ван дардакьн ль дара дарәбәсте».
Вәхта ага дьбһе, бу қалмә-қал,
Һәрдө сиарбун ль дө һәспе нәтькчал.
У әw хунхар дьзива, ноли руви,
Жь нава гөнд чьрқас кьрын у рәвин.
Мын әw дитьн, бь ләз дакәтмә тәwле,

Тъвнга кэвн зу дэрани жь қолче we,
Эз бае хwэ һьлкъшиамэ we гэле.
Чок да әрде у тъвнга хwэ дагьрт
У нишана ага Эйлаз мьн вьр гьрт.
Дәст мьнда бу чәдина чәрмаде пола,
Мьн һәв заньбу мәите Эйлаз ма чола,
Бәхте Wiра пьстола нәм нәтәриа.
Мьн вьр бьһист газә-газа чәнд гөндиа:
«Бәдър мэкә, -- вана гот, -- бәрбь мьн бәзийан, —
Хwэ зани сәр мәда we бе чь қәзийа?
Щики хәwлә варьсе дьреж у һәвсар
Әм бавежнә стөкөра ви кәлбе һар».
Эз фькьрим гөндиа дьготьн расти,
Кө дәнге гөлле вьр бьһата бьһистьн,
Сьбәтьре нөкөмәта оинбаз
We ль Иране бәлакьра дәнг у газ,
Кө Агьбьлахиа ньме диwane нәжанд,
Тәхте шаһе Иране педа wәжанд.
У паше жи йарәлан бь ордиә әскәр
Сәр Агьбьлахе we вәкьрна қал у шәр..
У гөнде мә педа бькьрна weран,
Мер қьркьрна, — жьн-зар бьмана деран..
У we шунда дөне бәлакьн бәса,
Ль хwэ бькьн наве әгит-мерхаса».
Бәдър кәрбу у пе пеша чөхе бәр,
Wi паьшкьр худана әнийа кәвәр,
Дьһат хане, бьрина дьл зәф курә.
Бәләнгазиә ле нәһиштиә қөсурә.
Wәхта Бәдър, Ануша зәр у Кубар
Щәдандьн риа гөндә тоз у хөбар —
У чунә сәр wi нәхаше бечарә.
Wәхта әw к'ом дәрива дьчә харә,
К'өбарә дит: — нәхаше нав ньвине,
Сьпичолки, ноли бәлге һавине,
Нәфәса хwэ we гьран дькьшинә.

Лацка қыреж вэкьрын жь бьрине.
 Бэр чэве ван вэбу әщеба гьран.
 Ве бэлгәвез дәвса ду у дәрман.
 Сәр бьрина ви бь щергә данинә.
 (Йане гэрәк әв вейә бькәшинә).
 К'ем-зогеда стөкөра ви пәрйтиә,
 Шпука һа һәла мәрвь нәдитиә.
 Иранеда һьм вазире сахләмие
 һәйә, һьмжи-ду-дәрмане нәхашие.
 Ле ль вьра тө щара у тө ләза
 Кәс нәкәтиә горийа бәләнгаза.
 У нәта иро ль һәр қолче Иране—
 Бь бәлгәвез, к'оке дара, бь қәтрәне,
 Бь геле кәвни пашдамаи дәстнәда
 Бәләнгаз дьхазьн сахкьн һәр зәда.
 Чахе к'обар һашәта вьр һьлтинә
 У дәрдьхә гөлла бе ва жь бьрине,
 Дәрман дьде у бь дәсте әвине
 Нав поре ви көришкда дьгәринә.
 Ле көрьк вьр һәла дьминә бәдһал,
 Вәнагәрә сәр бәнгзе хвәи дәләл.
 У дохтьре Советийе-Ануш, К'обар
 Мьрьнера вьра дькьн щәнг у қал,
 Вәки нава чәнщке вейә пьр хәдәр
 Көр дәриньн, де-бав нәбинә к'әсәр.
 Чахе К'обаре хәбәрда бь көрманщи,
 Әван шаш ман у паше же пьрсин».

— Хазла мә тә, баве тә қай елбәгиә?

Ләма һеса тә пешә ва дәстиниә.

Ле кә жь мә—кәсиб у жь хизана

Дькарә һинбә у жь ван дәрә занә?

— Нә өсанә,—К'обаре гот у кәниә.

Щәм мә төнәньн елбәги у ага

Баве мьн хут дьхәбьтә бь егьн

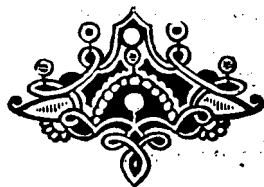
Ль сәр купе машина рйа һәсьнә

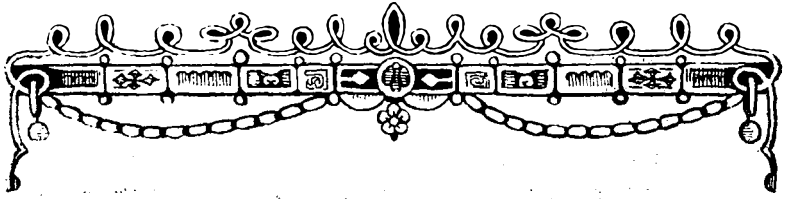
— Йэке вьр гот-пәи купе ви жи һәиә!..
Бьзанбә әви зәф у зәф дәшләтиә!..
— Әш машинә мьлкә щьмаәта мәйә,
Ле баве мьн тәк ль сәр ви паләйә.
Щәм мә зуда гонди-палә бьранә,
Һөкөмәт хвә хут һөкөмәта вана.
Һьн бой заре, бой мера у бой жьне.
Щәм мә вәкьринә ре-дърбе хандьне.
Чәнд нәзньке к'ур вьр һатнә жьнька
— Хазла мә, вә,—һат бьһистьн чарнькал!..
Чәндәк аша, ноли дайке дьлован,
Вана бь сәмт ль дькьрьн ду-дәрман,
У рожәке, тәв һе тәзә зәрьқи,
Оьравийа сәр чаира дьбьрқи,
К'обар, Ануш, чәша кө ноли һәр щар,
Ләз вәребун, чунә сетийа бьриндар.
Вәхта вана бьрин вьр шушт, дәрманкьр.
Көрьк нәрма чәве хвә вьра вәкьр.
Кома доре гәләки ль хвә шакьр.
Жь шабуне курин к'әте бав у де,
Вәхта нәхаш дәст нәкиме советие
Сәр хвәдә һат у да шаба пьрсед ше.
Кома жьна К'обар, Ануша қизин
Һәмез кьрьн бь көба хушке әвин.
Вәхта К'обар һавалева дәрк'әт дәр
Р'әх вана к'әт Бәдье навмьл бәр
У готә ван:—«Хушке, жь про һада,
Һәта сахьм әз ру дне, ван әрда
Әз бир накьм ве қәнщиа вайә к'әмал.
Ва әмьр да көре мьни демзәлал.
Изн һәйә әз наве Ләйле ль вакьм,
Һун нахәидьн, кө әз өса ва навкьм.
— На хер, — ле гәло чьра Ләйле?
— Ләйле бәхтә, әм тьм дьминьн нәйре.
Мәсәла щьмаәта мә зәф зуда дьбежә

Ләил у Мәщлум дьбьн дө стәирке нежа
У һьлтенә әзмане суги зәлал.
Вахта Ләйле пәнш вәдьдә бь шәмал,
Бьзанбә һат вәде мәи кочәрие.
Әм бир дькьн әмре нав зәлиқәтие
У дәртенә зозане мә һәрә рьнд,
Дькәвьн нав кәмеза әрше бьльнд,
Вьр те хане һәла бәрфа бәләкий,
Хөләхөл вьр дькәвә щәв, канйа.
У һәр дәра көлилк, бьнәвше рәнгин,
Мәрвь бь ван дьбә хортәки бәнги.
Ноли әйне пела пәлаха һешин
Бәр мәрва һедика дькә хөшин,
Тәбиәте вьр вәкьриә синге кәвәр
Гәшәвәте бәни у деме нәдәр.
У дьбәжә-бьнер, әз чьқас режьм,
Әз ходане жийина к'ауә-пешьм,
Ләзәке биркьн дәрд у көле аране
Варьн шабьн һун лә әмре зозане.
У әв вахт те, тәне һатьна Ләйле
Чахе к'оче мә дьк'ьшьнә әйле
Ләйле готи-әмре тәза радьбә,
Мьрьн дьчә-мәрвь бь әмр шадьбә.
Ләйле мәрә буйә сгәйрка бәләдийе.
Тәне әвә, кө тинә мәрә шайе.
У әв Ләйла нав щьмаәтеда әйан,
Иро һуньн, ва аниә әмре щан.

сала 1948. Тбилиси

УСЬВЕ БӘКО

ГӘМИЙА ҺӘВЕ

Думан рәви, чу
Әзман хали бу,
Ван қәбул кәрһн
Гәмийа мә к'обар,
Ча нөб у шәмал.

Р'ое нызмәк'ар.
Р'онайи рәшанд.
Һиве жи нәчар
Деме хвә вәшарт,
Дьбей һатә хар.

Бь дәсти мәрийа.
Жь днйа «әвда»
Дәрбәк жи аһа
Бьр кьр кәбандьн,
Дин у хапандьн.

Тәрьбанд плане
Шәрһьзе дне:
Йа к'оч у рәве,

Йа ыра мэрийа,
Веранийа дне.

Дэ, эрд у эзман
Тэмэнэ бьбын
Һун ль бэр гэмийа
Һәҗаейә ракети
Тәзә дәркәти.

Бьфьрә гэмийа сор,
Бьгәрә нава
Һәвт қате жор,
Р'е вәкә бона
Мерхасед мә зор.

Бәса мә бьбә
Бьльнд у к'обар,
Шәркьз у нәйар
Бьла бьбиньн
Нета мә зәлал.

Бьла бьбиньн
Әдлайи чь дькә.
Әдлайи тужә,
Әҗ шәре сәрхөр
Дьбрә давежә.

Дьнеда жь тә
Қәҗәттър тәнә,
Җәк хҗәстьна мә,
Һәр әдлаййә
Нет – мәрәма тә...

WƏTƏN У ГАГАРИН

1

Тө зори, Wətən,
Ангори рое,
Һәлә рое жи
Төе бини рае,
Һәр ль тә тен
Хәбат, өлм у кән,
Аһа пе өлме
Ленине мәзын,
Wa тә кәw кьрийә
Нав дһия «бәнда»,
У пе қәwата
Мәжуйа у мьла
Ани бһара
Хwәстьна дьла,
Бәхт у мраз да,
У чьqас бһар
Төе бини һәлә.
Зани тө рһа
Һиве у стәйрка,
Бәра, окһана,
Әрд у әзмана.
Партия дьдә мә
Һһн хун, һһн тамар-

2

Ә'wpe бһаре
Кьрьнә гьрмин,
Тәйр у тәйрәдә
Жь бәрийе фьрин,
Мьж у думан жи

Лэз нэвдө дэфдан
У майдан вэдан.
Нива сурэтсор
Әвө бь наздар
Ньһери чарнькал
У шэрмокэбу.
У тэва зерин
Бекэсаб ша бу,
Әш жорда кэһия
У бьн сазбэндийа
Дэфа бһаре
Гагарине мө
Әш пе гэмийа
«Востока»—мраз
Гэмийа доргөре
Фьри, чу нэвраз,
Дэркэтэ гөре
Дор чэрха дне.
Qэлашт у шовкьр
Әш әрше әзмин
У щара әшльн
Жь дһия «эвда»
Ши дэшран вөкьр
Бона зэмин,
Бона «бэнда».

3

Wэгэн, тө зори.
Бь тэ вэдьбьн
Бэрбанга дне.
Гэмкьрйэ әрше
Әзмане хали.
Qэват у нбба тэ
Гәр, баск данэ ма

Тәне тө тини
Әдмайи, бһар,
Һәр бь тә дһйа
Бехофә, баһар.

4

Бәр әгите мә
Тәмәнә бун
Чһйаед сәрбьльнд,
Рәфед тәйрэда
Нава һәһеда
Ләзәк сәкьнин;
Кани, щәҰ, мешә
Бун ашьд, сазбәнд.
Әрде Ұәген бу
Жера халичә.
У бьн сазбәндийа
ӘҰре бһаре,
Йури Гагарин
Чаһа бәсанйе
Ұәтәне аза,
Жорда пәйабу
Нав гөл у рәза,
У чаһа мьзгин
Тәви хҰә ани
Бәс у нубара
Әрша у әзмин.

5

Тө зори Ұәтән
Төйи бәйрақбьр,
Бьһара дне,
Бьрща лап мәшур;

Тө зэф незики
Бэр дьле гьшка.
Бь тэ радьбьн
Хэлде бьндэстур—
Асйа, Африка
Бь тэ к'обарьн,
Бо азайа хвэ
Тэва шэркарьн.

6

Ва миллион щари
Бһара бэдәш
Һа хәмьландйә
Тебйәт у мәри.
У миллион әгит,
У миллион мерхас
Зу онда бунә
Ль сәр рйа нәнас.
Ле бһара тә
Һәла тө дәшран
Нәдитйә тө щар.
Нава бһара
Тойи сәрбһар.
Һәр сази тә тен
Кәму хәмле че
У хәмлед майин
Һе we тәзә бен.

7

Вәтән, тө зөри.
Йури Гагарин
Нав у пәсне тә,
Нав рөне хвәда

Ча әдлайа зор
У чава символ,
Бър әрше әзмин.

8

Әўре бһаре.
Кърнә гьмин,
Тәва шәўқзерин
Ва жорда кәһһа.
Әў Гагарин бу
Оса фьри чу,
Нубара реча
Әрша әў ани,
Кәў кьрә дне,
Дһһа хәмьли.

Тө зори Вәгән.
Ангори рое,
Һәла рое жи
Төе бини рае.

ДАЙКА МӘ ӘРМӘНИСТАН

1

Дьле мьнда биранин пьр
Ноли нөбе, ноли агьр.
Дә рабә, нәрәкәт дьло,
Әм шьрокьн һәвра иро.
Бьһер сәр мәйдана Ленин
Чьқас кәўоткед әдлаибьр
Дьфьрьн бәр пәрде әзмин,
Мина көлие бәрфа гьр

Тэв һэв буи дьбарьн,
Дора һэүз дьгэрьн.

2

Иро әйда тәйә, Уәтән,
Һәр аһа шабунә у кән.
Бһар вәбуиә пашла тәда.
Буи дара бук у зәва.
Тә вәкьрие синг бәре хвә.
Сәүдасарьм сәр хәмле тә.

3

Ча хәүна нәвөгәриай,
Һале тәи бәре, пьр чәтүн
Йәко-йәк тенә бира мьн.
Гәлә кәдхөр у мьлкәдар,
Мина гөрә девхун у һар.
Уан һәсләта тәйә сале
Дьбрьн у дьрәвандьн
Жь бедәре у жь чоле.
Тө кәтәбуи нава зәлма.
Жь кәда хвә дьмай гьма.
Тө кәс нәдүери бьпьрсйа:
«Мәни чьйә, ахьр чьма»?

4

Пашла тәда мәзьн бумә.
Чьниайә кәлилкәд тәй хас,
Чьйа у банийе тә гәриамә
Нәхвәнди, сәрқот у пехас.
Тәү әүләде тә, дайка мьн,
Әз жи әүләдәки тә бум,
Наве хвәва әз йәқи дьн.

Гэлэ-гэлэ руньштьмэ
 Р'эх канийа ав вэхариэ,
 Мина шире дайка нэлал.
 Пе п'ынщара синг-бәре тә,
 Нәрт'ым х'wәра дьбумэ тер.
 Дьхар кәрәнг, сьп'ынг, гьзер-
 Хәма дьле х'wәй чәтьнра,
 Тәви тәйр-туйе тә дьстьра.
 У мьн пе бьлура дарин
 Дьрет к'ина сал у зәмин.

Нав к'әwшана, ль сәре ч'йа,
 Нава гәлийед тәйә мәшур,
 Кәму дәра, бал нәр мәрийа
 Дәрд-хәме тә дьбун к'ур.
 У әwләде тә бона бәхт
 Дьк'әwгьрин хәриб'йеда.
 На дьгәрийан wәлат-wәлат,
 Ле әwана әмре х'wәда
 Нава дн'йәе, қолчәкида
 Нәдьдйт'ын щики рьнәт.
 Бәхт ль wана бубу қиамәт.

Севана ә'wркьлдаи,
 Чәме х'wәва этим майи,
 Нәвра дьгриан бь зәлули-
 Әләгәза шәде қөрна,
 Кәзар к'әсәр дьлә wеда,
 Х'wә печабу нава ә'wра

Дькьрә һәвар у қирин.
Гәлие we жь зөлма зәмин
Жәра бубун көл у бьрин.

8

хэзаб у нәрастйа зәмин
Һәвар, хәм-дәрд у гьрийе тә,
Тәви гөрина әрд-әзмин
Гьһиштнә бәр гөһе Ленин.
ӘW бь дәсте мерхасе хWә,
хWә гьһиандә һәварйа тә.
Тө кәниай, тә хWә шьданд,
Qәват топкьр, рабуй пьйа.
Qәйд у чидаред хWә qәтанд,
Тәра кәниан былбьл у чйа.

9

Тә жь алиие хWә, дайка мьн,
Нәмеза хWә фьрә вәкьр,
Бь дьл-әшq пешкәши мә кьр:
Әмре че, ньвисар-хwәндьн.
Сәр мьле тәйә чьл бьһар.
Һәр бьһарәк кәда нәлал.

10

Зәнгу тәра буйә кәмбар,
Кәнакәргәс қашәк ль сәр,
P'e кәтиә, дьмәшә те,
Гьртиә пьшта Ереване.
Чәвканийа we Севанзивә,
ӘW пе әмре хWәи ләзва
Кәтйә нава гөл у рәза
Бәжн у бала тә дьпивә.

Нэзар сазбэнд у өлмдар,
 Нэзар дэнгбеж, палэ, гонди,
 Эз жи тэw ван йэкэхтиар,
 Бь зьмане хwэйи к'орди,
 Бона әйда тәйә әзиз,
 Тиньм сьлава алави,
 Wэкә мэзьнайа чйае
 Әлэгәзе, qаси Масис.

Wa Еревана хәмьли
 Әw wэк деме тәйә әйни,
 П'ъра тәзә, Пабеда бадәw,
 Wэк щот гьстиле тәнә әw.
 Мәйдана Ленине дәрсар,
 Ленине Мэзьн, азадар
 Буйә әнийа тәйә кәвәр.

Тө дәлали, дәлал, wәтән.
 Тө мьрази, гөман у чар.
 Әwләдед тә нэзар-нэзар,
 Хушк у б'ъра, тәв йэкэхтиар.
 Саз у qәлам дәсте мьнда.
 Ча хортәки бәрбь мраз
 Жь нөба тә әз тьм нәwас.
 Тә wәк'рийә дәргә у бәхт,
 Хали набьн рож у сәнәт.
 У әwә сәбаб, бона мьн
 Wa хенщи тә, wәтәне
 Мәй Советиейи Мэзьн,
 Төнна тө щьнәтәкә дьн.

Нэртъм шабэ, ширьн, Вэгэн,
 Сазн тэ те хэбат у кэн,
 У пе кэда хвэйэ нэлал
 Бэхт у мьраз бинэ һэр сал.

ЗМАНЕ КӨРДИ

Тө змане дйа мьн нэлал,
 Кэзар қэма дьле мьнхьн,
 Вэки рөне мьн жи дэрхьн,
 Эзе бежым-төйи дэлал.

Тө змане ширьн көрди,
 Мина канийа дьхөлхөли.
 Тө наздари у пьрделал,
 Бо рөне мьн-төйи нэлал.

Чьқас нэлал майи, гьди,
 Бо мьләте мьн бьркьри.
 Ыштйэ хэзна гэлэ қөрна,
 Бе гөнастын дайэ вана.

Қөрөтаждин, Чэкан, Әфан,
 Кэр у К'ольк, Хан Чэнгзерин,
 Әгите дьн—«Кэла Дьмдьм»
 Көйф һьлданэ бь змане мьн.

Бь наздар у бь вьсрэти,
 Мэм у Зине, Сиабэнд у Хэще,
 Әш жи бь змане көрди
 Көба дьлра кэтыно лэще.

Бэр дьле мьн тө гөлнэйран,
Тө дэрсдаре мьни эйан,
Һэр глие тэ-йэк-йэк гөһар,
Йа кал-баве, тэв жи бь зар-

Бо азайа рожа мэзын,
Пе тэ дйа мьн лури готйэ,
Страйэ бэр бешика ньн,
Дьл у кьнав пе тэ сотйэ.

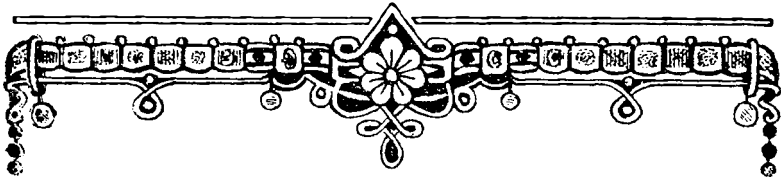
Эз бир тиньм тэмие дйа хwэ,
Чава борще лапи мэзын,
Ширэт дькьр эwe пе тэ,
Пе тэ дьһат бэр дьле мьн.

Брина тэйэ кур у хэдар,
Г'эрьтанд дьл у щэгэр.
Бьбуйи тэйре баск ле шкэсти,
Бэлэнгазе һэрдө дэсти.

Һат рожа тэйэ азадар,
Баске тэ щэбьри йэкщар,
Чидаре тэ қэтианэ иди,
Нһа пеши, змане к'орди,

Тө змане дйа мьн, кэлал,
Кэзэр қэма дьле мьнхьн,
Wэки рөне мьн жи дэрхьн,
Әзе бежым-төйи дэлал.

НАДО-МАХМУДОВ

ЗОЗАНЕ АГРИЩЕ

(кәрик)

Әзманра шадьбу бһар,
К'ълам дьгот we нәзар зар.
Жь дәште нәта гедука,
Дәнге we, ноли е бука,
Ширьн-ширьн, аваз-аваз
Мәш дабу хwә к'обар у наз,—
Бу мьдаме симе саза,—
Рәwш у хәмла бәхт-мьраза.
Бьлбьл һат сәр гөла бәлчьк
К'обар стьра, кьр чькә-чьк.
Мәрвь тьре: «We бһаре
Wи дьстьра бона йаре.
Гази дькьр: «Ле-ле, ле-ле,
Дәст көбе бум қәлйя селе».
Бе көб бһарә этимә
Ноли к'әвза бьне чимә.

Хут бһаркә һа, әм Ереване
Дәркәт'ьн нава гәрма аране,

Бәрбь Әгрише әм зу рекәтын
У һәди-һеди бажар дуркәтын.
Һәвалә мьн дәләл, һамикә дәвкән
Фьрә вәкьрбу әһи хвә бәдән,
Лақьрди дькьр, дьгот, дькәнйа
У әш кәне һи дьбу гөла чйа.
Се сәкәта шунда әм һатьн зозана,
Зозанә Әгрише бәр пәре әзманә.
У һәһа һеньк, һоли сибәркә
Гәрмә һавинә дьда бәр тәркә.
Гөл у сосьн, чичәк у бьһәвш
Нав чаиреда бубун рәхт у рәвш.
Сәр синге һана чадьр-һанһиә рөз
Говәнд гьртьбун бәрһала һәврөз.
Әш е фермебун, фермә колхозе.
Кө тәвә ледькьр шайа пирөзе.
Блура шьван шьр дькьр гожиш,
Бәрх у мие назьк дькьрһи кәлиш,
У авед кәһиә сәрә у зәләл
Бубунә шьркә бәнгзә дөр у ләл.
Һамик һьзрәтйа гәбәһите мабу,
Ле кьше мьн һәлә щики дьндабу.
Заротйа хвә мьн вьр аһи бир
Әш заротйа сәр ван чиманә,
Кө мьн дәрбазкьр лә ван зозанә
У мьн вьр гөте-бьһнер, һамик щан!
Ава, гөндә мә, Йаньһа әһан;
Кө һи чаһи мьһра бу щолан,
У һәр зьлә һе у һәр гөлә һе
Һатьбу авдан бь һесьре мьн,
Әһе палдабу синге көһмбәзә,
Ноли шәмақйа дора кәлосә.
Ле Йаньһ нһа, нә йа бәрәйә,
Вәхта же рәһим, әз же кәһви бум,
Тәһгәси, һоли һьштьра хунә

Дьле мьнра чу, тышт нэма шуне.
Йаньх ноли мьн вьр мабу нэчар.
Дэсти дашнака у бэге хунхар.
Йаньх вьр педа һатйә гһастьн,
Чава эз бь хвә, чава әмре мьн, —
Әмре шьване бәрен бьчук,
Кө бәр сөр-сәрме дькьр фукә-фук.
Дәвса малед бәре, әв малед бьнәрд,
Кө тьм тьжибун ль ван көл у дәрд,
Бь кәвас рьзбубун пәй һәв вьр хани, —
Тәмам кәвре хас, тәмам бь шөрәт,
Сьтге мьн тәмьз ле мабу вьзрәт.
Бәр дәре вана тәмам шушәбәнд —
Көба шабуне жь бәнгзе мьн дьстәнд.
А вайә әв дәр, әв зозана гонд,
А ва әв мерг, кө дадани көнд
У мьн заротйе бәрх дьбьр шьра,
Дьчеранд гәпа, дьчеранд гьра.
У вәхта пәз дьһатә берйе,
Калина вана дьчу сәре чийе,
Бәрха дьбһист әв кәлина ван
У бәрбь мака чәләнг дьбәзйан,
У мьн нькарбу әв вьр зәвткьра
У вьрда-вәда эз зу дьрәвйам.
Мьн жи бь һерса вьр дькьр-кәлин.
Һесьр жь чәва зу-зу дьбарин.
Ле әв кәйване бе зар у зьман
Ньзанбун чьқас эз дьһатьм көтан.
Чьқас щар шьра кәванйа дьлкөл
Әз дьзерандьм, мьн дькьр ньфьр.
Чьқас щар бьрчи, сәр занга дьрана
Бәг эз дькөтам, дьдам бәр қамчйа.
Тәне мерге мә, тәне а әв чйа
Дькарьн бьдьн шәдәтйа вана.
А вайә, чйае мән Сәлиме,

Кө дьчъруси минани симе.
Паиза дэрэнг қиз-хорте шаһыл
Рез дьбун бэдэне, жера дьбун мьл.
Паше қом-қом чынгле гедуке
Бь эшқ топ дьбун бьн бьндаруке.
Говэнд дьгьртън, дьстьран «Лэйле»
У стэйре эзмин дьманэ нэйре.
Вайэ те хане, «чынгле пьзмамтйе»,
Кө ви бир накэ фькра заротйе.
У сэрһатйа ви чьқас мэлулэ,
Чьқас чэтьнэ, чьқас зэлулэ.
Рьнд те бира мьн вьр шанзде сале.
Тэва һавине хвэ дабу пале.
Шьван пэзе гөнд анибу берйе,
Мере гөнд чубун хэбата дэште,
Тэк кале зэмана, жьн у зара
Вьр хвэ дабунэ бэр сйа дишара.
Тэ дьгот эван жь дэсти гэрме
Һатьнэ бэндкьрьн ль нава кэвше.
Ньшкева нав гөнд бу қужин, зарин,
Һәварзэ, әштин, фитин у нэлин,
Шәрде сэр гөндда гьрт, вэк, лемьште
У ноли шьпуке вьра раһиште.
Дьһат вьр гьрин, курин у лава.
Шәрде дадк'өта нав кэвш у мала,
Шәрдбаши вьра, ноли гөре чйа,
Сэр һогьре хвэ бь зэгм дьқурйә:
— Лехьн,—бышкеньн у дэстәвала
Сэр мьнда нэен, йан эзе бэла
Сэр вада биньм у ва вэжиньм.
Эзе мала ва бьнда һьлшиньм.
— У хөламе ви, ноли бьруске,
Һат бэр сэкьни, вьра готе:
— Бәге мьн, нэтьрс, қөсур төнәнэ
Мале ви гөнди тәмам е мәнэ.
Мә мал дәрхьстйә льһе'ф, дошәке стер,

У тьжи кьрйә вьр чәвал у тер.
Хьшьр у льбас у бохче бука,
Мә ль кәwшада кьрйә барханә
У гөнд кьрйә фьльхе сука.
Пьриске агьр
Жь деме ван дьр
Жорда дьбари
У дьбу ньфьр.
Кьрне дәхәси
Әрд дьләрзи,
Шьпук дьбаранд
Сәр нәму кәси.
Ле ньшкева снар
Жорда һатьн хар
У пешийа вана
Кәрийе пәзе чал.
Дьле мьн бычук
Вьра бу пәпук,
Шәwьти, кәлийа,
Ноли бәрфа пук,
Wәхта мьн нав ван,
Дәстәка хwәйә щан,
Кавра хwә-Назе
Wьр дит бе гөман.
Мьн жь бәркөзе
Әw бьжартьбу.
У же ньздькьр,
Һини хwә дькьр.
Wәхта дьбһист
Әwe дәнге мьн,
Дьбәзйа, дьлист,
Дьһатә щәм мьн.
Әwe хwe дьхаст,
Дәста мьн даласт.
Бубу әвнна

Дьле мьни хас.
У ньна вьра тэв ви кэрийе чал,
Наза мьн дьчу, дурдыкэт жь мал.
Жь дьле мьн hat кьзина коле...
Эз жь ши пэк'йам, нолани голле
Мьн кьрэ гази: «Назе, ha, Назе!...»
Чумэ нэуша мэ бь бае бэзе.
Назе да ду мьн у кьрэ к'алин
Дьл щэгэре мьн нэвра дьнэлин.
Мьн эу гьрт у эу нэмезкьр,
Ноли эвина, мьн эу пачдыкьр.
Эу сэкьнибу рькэт у авьш,
Мэ дьньһери эзмане ньньш.
Тэ дьгот, Назе бь дьле хуэи хас
Бь эвинти хатьр мьн дьхаст.
Сэр мэда hat вьра качахэк,
Гьлье ви бой мьн бу уэк шэлмафэк.
— Көро, зу бькэ, кавьре бэрдэ,
Йан эзе вьра рөне тэ дэрдьм!
Чь кола хуэ вьр тө қэт намьри,
Мэ тэв мэльсанд, тө настьри?...
— Апо, щан, апо! гөнэ мьн бинэ!
Мьн коле гьран тө нэнэсинэ.
Эзи етимьм, эзи тэнемэ,
Хаи-хөдане мьн дьне төнэнэ.
Тэне эзьм у эв кавра han,
Уе мьнра бьһел, апо, апо щан!..
Дэстэка мьнэ, мьн эу хайкьрийэ,
Эз ле шадьбьм, һини хуэ кьрийэ.
— Ле качахе хунхар у эуе дэщал
Қамчик стөкөра мьнда, ноли гөре har,
— һей, тө нэмэрвь, ней, тө сэйпьсан,
Чэуа тэ дьгэрэ вьр зар у зьман.
Тө һэрэ хуэра уьр бьсьтьрэ.
Чьра көре мьн жь тэ кемтьрэ?...

Катани нъа тэ же кьзкьрйэ,
Ле про шунда әве же кьзкэ.
— У Наза мьн, вьра мьн стэндьн,—
Калина ве дькэтэ гөһе мьн.
Тэ дьгот дьбежэ у дькэ гази.
«Тө мьн нәһелэ щәм ви мөргөзи».
Һәварйа мә һат һәма ве дәме,
Е дабу шәне, е дабу қәме,
Е дабу тьвнге, е дабу қьрме,
Е дабу чомах, е дьн келәнди,
Һьнәк вьр пәйа, һьнәк вьр сйари
Бәрбь гөнд дьбәзийан, бәрбь гөнд дьльвин,
У феза гөндда вьра дәст шәр' бу.
Бу қьрчә-қьрча гөлле тьвьнга,
Ньфьр у әти дьбарйан жь рька.
Вайә әв чьнгьл, чьнгьле әйан,
Бәрбь кшжани гөнди дьбәзийан.
Һәварийа мә һатьн жь гөнде әрмәнийа,
Әв щинаре мә сал у зәмана.
Әв бубун комәк, бубун тьфақәк
У вьра гөллә давитьн қачаха.
Жь ве рожеда к'өрд у әрмәни
Навәки тәзә ль чьнгьл данин,
Әв навкьрьн «Чьнгьле пьзмамтйе».
Һәгьре мьн кәмал,
Һамике дәлал,
Вьра фькьри
У ва кельми:
«Нава қөрнада,
Тәриқа мәда
Гәләк чьнгьле ашайа һәнә.
Кө роже думан,
Огьрмед гьран,
Щьмәта к'өрда
У йа әрмәнийа,

Ноли дõ бõра
Ль нава дõшта,
У ль сәре чийа,
Шәр дькьрн
Пешбәр дõжмьна.
Чьнгьле аҗа
Ғәнә ль һәр щийа:
Ль гәлийе Щьзире,
Бәсте Ғәвлире,
Чийае Сосуне
(Кõл майә шуне)
Һн дõшта Муше,
Һн гәпе туше,
Һн бәр диwара,
Һн жи ль wара,
Һн бәр кәвьра
Әм тьм бун бõра.
Әз кәтьбум нав хәм-хиала,
Тәне wi чахи әз ль хwә нәсийам,
Wәхта һәвалә мьн, һамике к'õбар
Гот: «Надо, бәсә, жь хәма нае к'ар».
Әw дәwра бәра бõра дур һәрә
У тõ щара қәт әw вәнәгәрә».
Ғәвринга электрикйе вьр дькьр шьнгин,
Пе weйа гõндийа вьра пәз дьбьрин.
У әw һащәте мәрве Советийе
Ғеса дькьр хәбата гõндийа.
Нә партиае әw ре нишанда,
Wәки бой пала, һн жи бой гõндийа
Ғесабә қам у сәмта хәбате
У хәбат бьбә шәкре нәбате!..
Пешбәри ферме, ль сәр пала чийе
Ғе нәнәлийабун бәләкийе бәрфе
У жь бьн wана щәwe бәләкийа
Дькьрнә хõлин, бәржер дькьшйан,
Wан әмр дани гõл сосьнара

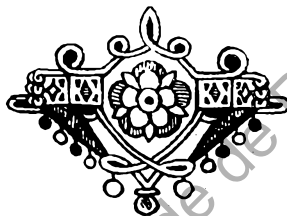
Гөл жи дьк'энийн вьр былбълара.
Лэма щьмаэт дьк'эвэ нэйре,
Тьме дьбежэ мäsэла гөле:
«К'едэрейэ гөл, вьрайе былбъл,
Ль к'ө т'өнэ гөл, вьр т'өнэ былбъл».
Һэма we дэме ль сэр пала чийе
Qиз, букед ферме к'этьнэ резе.
Мэрв дьгот ль чие бубун бэнги,
У жь к'өллэка гәwлаз дьһунан,
Давитнэ стуйе һэв хэмла бука щан.
К'омэкэ qиза һэвра ль вьра
Qэшэнг дьстьран «Һамбарсум йала».
У эw к'ылама, wэк шьрке канийа,
Дьх'өлл'өлл'и, жорда дьбэзнийа,
Мэрв дьхаст вьра рабуяа пийа
У ль вьра жи к'ылам бьстьра.
Ле феза wана к'омэкэ qиза,
Йа к'ө ль пале wэк гөле рэза,
Дьх'эмьландын дор у бэре хwэ,
У бэxте wанра тэбиэт дьк'энийа,
Wи wаре рэнгин, ль we зозане
Һэвра дьстрап вьр «Бериване»,
Бь wи мьqами, к'эчк'ед к'өрда,
Тэ тьре щаба һогьра дьдан.
Чийа дьһынгавтын һэрд'ө мьqама:
Йэк е эрмэнийа, е дьн е к'өрда.
Тьре эwан к'эмеза эзман
П'эйе бьратийа һэрд'өа дьдан.
Паше эм һеди чунэ нав кэрийа,
Е к'ө бь лэзэт хwэра дьчэрийан.
У шьвана хwэ дабунэ фезе,
Ль к'ө гьре чийа к'этьбун резе.
Шьванэкира дьготын Симон
Ле е дьнера дьготын Сэдо.
Симон у Сэдо, ноли д'ө бьра

Пър сал шьванти дькърън һэвра.
Вана һэр мик, һэр бэрх у кавър
Бь зена пьспор зэф рьнд насдькър.
У қәдре вана, снанэт у һөрмэт
Нәмушка дьгьрт бе нэд у бе сэд.
Нэтани зара сәкьни бэр кон
Бь к'обар дьгот: «Һей уста, Симон!..»
У «уста Симон» нэзар-нэзар шар.
Шькьри дани жь бәхте хвәи к'обар.
Вәхта мә вьра жь Симон пьрскър,
Кө чь то әүи пеше хвә ньзкър.
Әү ль бэр мә һедика к'әһйа,
Паше мара гот ви сәрһатийа хвә:
«Р'асти дьбежъм, һәй һогьред мьн.
Вәхта әз тәзә һатъм, бун шьван,
Ль мьн һатьбу бьрине гоман,
Фькра мьндабу тәне к'ьнщ у нан,
Бой заред хвә у әбуркьрьне,
Бой әмре вана, жийина дне.
Нә ахьр чунә гәләки сал-зәман,
Дьман беилащ шьван у гаван,
Тьме бэр шойе, тьмә бэр шьлие,
Ле бәхте дне нәдьк'әт бәрие.
У сәлед диВана мәйә советийе,
Сәр мә пәнщ вәда тиренща рое,
Вәхта мьн тәзә даре шьвантийе
Һьлда дәсте хвә у чумә чоле,
Мьн қәт ньзанбу, вәки шьванти
Ве бьбә наве һай мәрифәти.
Мьн қәт ньзанбу-дәрһәқа мьнда
Ве хәбәр бьдьн нәһйа у гонда.
У әз к'обарьм, кө хәбата мьн
Ва бәгәм дькьн дәр-щинаре мьн.
У зедәбуна тарьш у бь мал
Дәүләти дьбә Вәтәне дәләл».

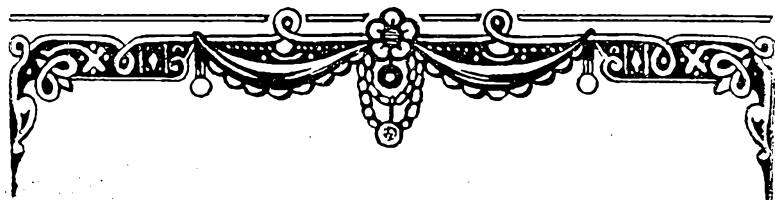

Эм уста Симон, Сәдое шьван
Дуркәтһн, чунә нав кәлилк, гәла.
У кәбар дьбун, кә мәрве советийе,
Бь кәда кәлал, нав фьрсәтийе,
Партна мә әзиз ванра буйә чар,
Че дькьн әмре аза, бәхтәшар.

Жь композиция кә Н. Махмудов у
Ҷаҗахе Мрад һазьр кьрьнә.

Institut kurde de Paris

СЭМЭНДЕ СИАБЭНД

РОЗГАРА БАШ

(кэрик жь поэме)

С э р и е 1

Кэсэнцано, Кэсэнцано,
Бе дърлько, бе ходано!..
Гондийе тэ жар,—
Тъме стохар,
Сал дэрбазбун,
Ван тэр нэхар.

Кэсэнцано, Кэсэнцано!
Тө ware дэрде гьрано!..
Мерге нешин,—
Тъме тэ шин,
Бьнэлийе тэ
Тъм дьлбьрин.

Кэсэнцано, Кэсэнцано,
Малхрабо, малшерано!
Пирка мьн ва тьм дьстьра.

Wəxte əw mьнра дьгəрийа,
У əм дьчунə феза гəнд,
Р'удьншт'ын тəпə б'ьл'нд.
Əwe л'ь бəр бəнə п'ьште
Дəрд'хьст қəт'ийа б'ьрнот'ийе.
У б'ьрнот'и в'ьр бинд'к'ьр,
М'ьнра ч'ирук шрод'к'ьр,
Щрод'к'ьр хеди-хеди,
Т'ьште əщєб у нəдити.

Wəхта д'ьхат с'ьрийа щ'ьна,
Д'ьгот: —Лао, мала хана,—
Мала мəз'ьн т'ьжи щ'ьн'ьн,
Мер, ж'ьн щ'ьнара д'ьлиз'ьн,
Əw мал, мала бəганə,
Қара сəрє к'эсибанə,
Бəлки əw мал сəр малабə,
К'ок у б'ьнгəва шєранбə!

М'ьн н'ьзанбу, ч'ьра т'ьмє
Пирка м'ьн wa н'ьф'ьр д'ьк'ьр.
хєс'ьр д'ьп'эқ'иан ж'ь ч'эва,
We хеди пє п'єша у дава
Пақ'ьш д'ьк'ьр хєс'ьрє хwə,
Ч'эwe we т'ьм «мала щ'ьна».

Тə д'ьго қəй we пє əрна
К'ока ван д'ьхwəст б'ьб'ьрийа.
М'ьн жє п'ьрс'и: «wəрə, пиркє щан!...
Ч'ьйə мəнийа ван кəлє г'ьран.
Wəки т'ьмє тə wa д'ьг'ьри,
Н'ьф'ьра д'ьки, хwəда д'ьк'эли?»

Əwe к'эсəра г'ьран к'ьшанд
У м'ьнра гот, г'ьлийє хан:

«Лао, тә һәла бычуки,
Кө мазьнби, төе бьзанби».

Дәрбазбун чәнд рожед гьран,
Малда тьме әв шина һан,
У рожәке әз нав щидә—
Баве мьн һерс хәбәрдыда:
— Бәг ль мә буйә рөкстинә,
Әвә зәвийе жь мә бьстинә,
Һәвқас хәрщ әзе к'ө биньм,
Кө бьдыме, же хлазбьм?...
Ве себе бәге ойнбаз
Мьн же хвәст моләт, ищаз,
К'ө чәнд мәһа һәрмә Тьблесе,
Һьнәк пәрә әз қазанцькьм
У биньм хәрще ии бьдым.
Бәг зәвткьрийә зәвпийә мә,
Кө хәрщ нәдым, әв һадә мә.

— У әз тәзә ван гьлийә нәсийам,
Әз дьфькьрим, хвәда дьмашийам,
Вәки баве мьни демзәләл
Ве мә бьһелә, дуркәвә жь мал.

Сәр мьра давит вьр худапа сар,
Мьн хвәра нәдыдит сьгар.
Фькьрә заротийе әз кьрмә доже
У әз хәвра чум һәтани сьбе.

* * *

Қәза Қәрсе бәдәвбу,
Гөл у сосьн хәмьлибу,
У авед сар, авед зәләл,
Зу гәлиара дьһатнә хар.

Дькышийан жь бэдэнед чйе,
Ноли коче мэ-корманщйе.
Дьбэзиан сэр дэшт-чимана
У рамусан дьдан вана.

Гол у кóлилкед дэв зьнар
Ванра дьстьра кэзар зар.
Бина ван дьчу эзмана,
Мэри жь ван тер нэдбу тó щара.

Нэва хвэш, эмане сац,
Тьжи стэйрке шэwq вэдаи,
Нэвра дькэниан бь шай
Дьрэфьснн ль хэр али

У нава мерг у чаире,
Гонде мэ ль фонтара чйе
Щивар бубу «бе гомано,—
Дьготьн жера,— Кэсэнщано!»

Бэхт у эгбале ши гонди,
Ноли мьжа сьхэ тэри,
Бубу тоq, гондий дьалия.
У эw тьме ль бьн фэзия
Ша нэдьбун тэбнэтера.
Мале ван, ноли нэqэба,
Эw нэqэбе бона мьрия.
Wьр щьмаэт тьме дьзерйа
Жь дэст зóлма мьфтэхóра.

Ль сэр гондийа қамчийе дэщал,
Эмьр ль ван дькьрын жар.
Пехас, сэрqот бун заред ван,
Тер нэдóхwэрын зькэк нан.
Бе льбас бун, рут у тэзи
Бэр сөр—сэрме тьм дьбэзин.

Нэ зэлулийе у нэжи дэрд
У әш нәйаме зәфи сәрт
Нькарбун гөндийа алтбькьн,—
Әш дәсте хвә тәвар бькьн.

У әван бь мерани
Ль мьрьне дьнһерин.
Нав щьмәта ви гөнди,
Хортәки наз, бәжбьльнди
Һәбу бь наве Искәндәр,
Р'ьнд бу бь деме хвәи нәдәр.

Бьруйе рәшә қәйтани
Көба мәрйа пера дани,
Левә зьрав, вәкә к'ахәзе,
Чәви зәлал, вәкә ава тасе.
Намьлфьрә, чәва мәртал,
Бәжнә зьрав, дем хәт у хал.
Әш кө нав гөндда дьмәши,
Бәнгзе гөндийа дьбу хаши.

Дөжмьн же дьгьртьн зәндә,
Нәшәрбун же хәбәрдьн,
Ле ви дьле тә мәрики,
Тә щинари, тә бәндәки
Хвә нәдьһишт у дьл сахи
Ви һәр дәра у һәр щийа
Пьшта заре кәсиби дьгьрт,
Дьле щьмаәте хвә нәдьһишт.

Мәзьнбу мала баве Искәндәр,
Ле нә бь мал у мьлкә хвәва,
Ле бь рәқәма заре хвә сава.
Чар көр бун вьра, сәрда жи дә қиз,
Ле тәнәбуне маледа дьлист.

Р'астә дьготын: жь мер у жьне
Кө зар гәләкын-әш мьлка дьне,
Ле заре бьрчи, кө дьләрзсин,—
Чь кар жь мьлке рути у тәзи?

У малхве мале нави бь Вәли
Тьме стөхар зара дьнһери.
У вәхта жьне нан дадани бәр,
Вәли дьгот:—варьн, ордийа мьн!

Исмаил вәрә, Ширьн у Р'нан,
Һәр йәке жь ва һьлдьн қоте нан,
Ви бәхте мьнн қал у пәвчә,
Бе ва пәри нан бәр мьнда начә.

У тәви зара җи нане тьси
Бь нәшас дьхар-радьбу жь ши,
Ван зара гәләк һәвдә һьздькьр,
Кәсибнеда тьм тәйах дькьр,
Нета дьле хвә һәв диһардькьр,
Бь пьнщара чөле ван әбур дькьр.

Ль вьр рожәке, шәбәқа сьбе,
Вәли сәр-чәв шушт, чу руийе заре хвә,
Хатьр жьне хаст, һьлда торбе хвә
У дәркәтә дәр, ле дәре мале
Қьравийа сар хвә дабу әрде.

Р'уйе әзмане сути у зәлал
Ль стәйрка ведьсийа шәмал.
У ль сәре ре се-чар һәвал
Ғивийе бун, кө әш дәре жь мал.

Әш жи, ноли җи кәсиб-бәчарә
Дьчун хәрибне бьбьнә палә.

Ван бьнистьбу, вэки Тьблисе
Һэйэ хэбата вьрэ подрэтие.
Мал у заре хвэ ван дьништ стөхар,
Дьчунэ шьхөл эве кьрек'ар.

Шьһэре Тьблисе орга дө чиада
Пэр раиштийэ нэсабе һэжда.
Чэме К'өре дьк'ьшэ ортеда,
Багчэ дьхэмьлин бь гөл у сосьна
Тэ дьгот ньтьринэ ноли халича.

У феза ви вьра финикульор,
Ноли лэвэнда кэч һылдабу жор.
Бьнэтара ви чьрьке аве,
Ав эф һындьк жь ви дьһат хвэре.

Тьме мэри ль сэр ви тьжи
Дэсте ванда элб, мьсине сьфри,
Ав дьбрьн мале дэвлэтийа,
Йане жи нава шьһэр дьгэрийан,
Ав дьфротьн вана бь финщана,
Вэли жи гэви ве к'оме дьхөйа.

Эви бь бочка авейэ гьран
Һьлдьк'ьшийа қате жорей чара,
Вэки қазанщкэ вьр чэнд шэйа,
Кө ван бьшинэ эв заре хвэра.

Ле роже чэтын ван бэлэнгаза --
Урьс, эрмэни, гөрщ у к'орда
Дэст дабунэ һэв, чава кө бьра,
Дьк'этьнэ горийа һэв ль һэр дэра,

Чэнд мөһ дэрбаз бун у һэртъм Вэли
Дьхэбьти шэв у рож ви Кали.

Wi чахи гэлэ чэтын бу wi али,
Дыйна гэвнэвбу, агьр дьбари.
Алики тер-гыжи, кэф у шан,
Ле алие дьн бьрчйбун-тэри.

Р'ожэкэ нэбьхере шаб гниште,
Wэки эскэре Р'ома рэш дькшэ те,
Авитэ сэр гонде qэза Qэрсе,
Мера дькөжэ надэ нэфэсе,
Зар, кал, пир кэтыбунэ бэсте.

Ль нэму щйа көштэн у хэлаи.
Ль дэшта, гэлийа, к'елэка рйа
Щьнийазе зарэ, кала у пира
Р'ез бубунэ реwa wан дэра.
Тэне дьхат дэнге тэйра,
Ч'ьвтина ч'ьвика, зукина гора,
Саwa гьран дькэтэ wьра.

Мэрьв тьре шьпука гьран
Дайэ сэр мэрийе бе гёман.
Эw дьрэвиан, эw дьбэзиан,
Кё хлазбьн жь зёлма разил,
Ле we зёлме дрежэ мезил

Щьмэта зэлулэ бечарэ,
Дэсти зэлулие дькьр зарэ-зарэ,
Тэ дьгот пьране гёре харин
К'этийэ нав, кьрийэ тар-тари.

Һьнэка дэргушэ ль пыште
Бэре хwэ дабунэ дэште,
Һава гэрм у гэрмстане
Һьнэка бэре хwэ данэ Гьблисе.

У Wэли, wэхта бһнист эв бэс,
Дьл ле лэрьзи, педа бу рөсас.
ӘWi бажар ништ, вьра зу лэзанд,
Тэне щийа-щийа хэw хwэ дьрөсанд.

Ноли чьвика бе һелун, бе war,
Щарна бэр даре, щарна бэр зьнар
Wi һеса дькьр льнге кэсьри,
У зу редькэт у зу дьльви
Бэрбь мала weран у заре сеWi.

У шабэqаке, wэхта тэв дэркэт,
Wэхта чэнга сар жь деште һьлат,
У Эрэз ноли тирамэра рэш
Зу дьшульки, бэшэр ле нэхwэш,
У сэwта wийа, нолаци гөлла
Дькэт тэв сэwта жьн, зар у кала.

Wан дьлэзандьн, кө зу дэрбазбьн,
Жь qэтла эскэре Р'оме хлазбьн.
Wэли бэр чэм заре хwэ дитьн,
Һэв нэмезкьрьн, сэр һэвда гьрийан.

У we лэзе, мэрьв ньзанбу,
Кижан жь wана хэрибэ, хэриб...
Кижан нале к'еда дьгьрийа,
Дьла к'е к'эрба дэрда машийа?..

* * *

Чэнд сал дэрбаз бун жь we роже,
Кө к'өрд дэркэтьн жь нава доже.
Гаване гөһе гөндайэ севи
Чэве wан тэзэ, тэзэ бышкьви.
Е кө бэре бе изьн, заре рьате
Зэвийа өлмда к'этьнэ льqате.

Е кѡ шѣв у рож гѣлѣк сали
Qѣт тѡ нъзанбу чъйѣ дѣлали.
Е кѡ дьготне тѣне кѡл у жѣр
У хwѣ-хwѣ бубун қъльхе мѣхбѣр.
Тѣзѣ бѣхистыи «кѡре мьн лѣйлан,
Тѡ дѣлалие мьн, оро, кѡро щан!»
У де—бав тѣме дькѣтънѣ кѣйре
У тѣви вана дьчунѣ сѣйре.
Рѡке Искѣндѣр бѣри эваре
Щѣвате зу вѣгѣрийѣа мале.
Дит, wѣки вѣра кѡлав рахъстийѣ.
Мѣрики мѣзын we сѣр руньштийѣ.
Катара стѡкѡре wѣк йа гамеша,
Авре ви туж, ноли дѣреша.
Бѣхѡст нивѣкѣ мьштъка гѣлаз,
Чѡх у элек педа пѣрче хас.
Дѡ бѣлги ѣви данѣ бѣрпале,—
Хwѣ кѣсаб дькѣ хѡдане мале.
Qѡлапе мѣзын мьштъке дьхинѣ,
Тъзбие кѣр—бар ѣw дькѣшинѣ.
У Wѣлийе кал we бѣнатаре
Хwѣ дайѣ сѣр нѣв у руньштийѣ.
Wѣхта Wѣли Искѣндѣр дит
Гот,—«Шѣхе мьн, ѣва хѡламе тѣйѣ,
Кѡре мьн ѣзиз—Искѣндѣр хwѣйѣ».
Шѣх дѣре туре пѣйѣа вѣр вѣкѣр
У гот,—ѣв дѣна хортѣ, о, шькѣр!
«Кѡре мьн wѣрѣ дѣсте кѣке хwѣ,
Тѡ тѣм нас бѣкѣ шѣх у пире хwѣ.
Qѣт набѣ бе рѣсқ кѣрче хѡде нас,
Ѣлла у ѣкѣбар, жѣ қѣде хълас!»
Незики ви бу вѣра Искѣндѣр,
Ви сор бубу жѣ шѣрма нѣдѣр.
Шѣх хѣдикава вѣр дѣст да сѣри,
Дѡ—се гъли гот, лѣ вана нѣхѣри.

- Жь щеве дэрани ши к'иске этлэз.
У жь к'исык ши дэрхьст мэрэс,
Сэре Искэндэр бэр бы хвэ к'ышанд,
У бьск жь тэпа сэри қортъсанд,
Пе т'ылийа щыгиз ль эние к'ышанд
Паше бэр хвэда ши тэрқинэк гот
Тэ дыгот әве д'эле хорт д'ьсот.
Шех д'ыреж к'ыр дэст, вэк зэвәше к'ал,
У чу дәсте ши в'ыр В'элие кал.
Вэли дэрани чэнд'ык-чэнд манат
Да шехе бьске сэрда жи хэлат.
Искэндэр в'ыра һедика рабу
У бэр бы зара зу рэви у чу.
Чава к'ө нечир жь дәсте нечирван,
Әши хвэ вәшарт қолчда бег'оман.
Әши д'ыхаст к'ө д'ыне вэлгэрийа
У бане хани сэр шехда һылшийа,
Кэси нэдита, к'ө поре ши ш'өрэт,
Н'ыһа ль сэри буйә әләват.
У дәвса тор сэр тәпәльке,
К'орт'ыкэк вәбуйә ноли пәлт'ыке.
Ле чәве зара зәф чәвнә туж'ын.
Пара б'ыра ль ши д'ықуж'ын:
«Тә г'ыртә хвэ, һәрә Искэндэр,
Нә шык'ыр т'ө жи в'ыр буй к'әчәл».
Әш қ'ынщли сэр һәв, ноли печәрмук,
Дәве вида з'ыһа бубу тук.
Ши д'ыхвәст кәифа хвэ дэрхьста жь б'ыре.
Ле һәла шех д'ыма ль в'едәре.
Пирәдийа ши һедика рабу,
Бэр бы Искэндэр у зара әш чу,
Тәхте г'өловәр ани һат дани
У нане ләваш жь шкаве дэрани.
Нан бы кәвас сэр тәхтә резк'ыр
У д'ылован гази зара к'ыр.

Шех зәфи тер бу, тәне се — чар қоч
Wi ль савар хьст-пара вәкъши,
Ле вәхта анин вьр таса биши,
Шех һатә доре — биши һвланин, —
У бьне тасе рәдин ле ани.
Чәнд дәқа шунда шех хатър ван хаст
У жь мала Вәли дәркәт бь кәвәс.
We роже шунда Искәндәр жь шәрме
Жь қәрфе һәвала нәчу мәктәбе.
Әw чу заводе у нава пала
Хәбатәк вьр дит у дьхәбьтйа
Ль сәр дәзгә, чава кә шагьрт —
һоста — һәвала қәдьре Wi дьгьрт.
Чәнд мәһа шунда әw хвә бу һоста
У нәму шөхөл дьһат жь дәста.
Ле вьр рожәке гази Wi кьрһн,
Бәр бь идара заводе бьрһн.
Сәркәре заводе — мәрики бьльнд,
Бәшәрә ле хвәш у деми ле рьнд.
Кагәзәк жь өщре дәрани
У готә вийа бь дьловани:
«Мә ва қьрар кьр, вәки чәнд пала
Е щаньл — занә жь нав һәвала
Әм бьшиньнә Ленинграде,
Бажаре әйан ль сәр хвәндьне.
Һн бь зене, шәрәзатие
Мә жь нава вана тә жи бьжарти.
Иро эваре, вәхта дьчи мал,
Тә бежә дйа хвә у баве хвәй кал,
Әгәр қайльн — каре тә бькьн,
Чәндәки шунда әм вә вәрекьн»
Искәндәр вьр чу дьле Wi фьрә,
Тьре шабуне жь тәве дьгрә.
Тьре гьрмина дәзге кәрхане
Жера дьстрен: «щане, һәй щане!»

У әw кәрханә, һәвал у һогьр
Жера бунә пышт, жера бунә мьл.
Паши хәбаге, әw бәр эваре
Бь шабун у кән вәгәрийа мале
Әw бәс бь ләз готә баве у де:
Кө әwe һәрә Ленинграде.
Де, бав шабуна хwә ондакьрн,
К'аре Искәндәр бь ләз дькьрн.
Нане wi пәтьн, жера к'ьрин к'ьнщ,
Бәнгзе Искәндәр бу wәкә нар'ьнщ.
Сьбә ронбу wәк шамч'ьраха.
Пәнщед рое авитьбу сәр гөл—бага
Искәндәр дьчу к'еф у ша.
Ч'ьпкед қ'равне һөлм дьк'шйа,
Һәвал у һогьр, щинар у херхwәз
Дор у бәре wi топ бубун кәwас,
Тәми дьдане, хази пе данин
Жь дьле зәлал, нолани кани.

* * *

Әw кәтә машине ф'ьрнах,
Тә дьгот ле зедәбу қанат
Машинә ньшк'ева к'рә қуртин,
Жь щи кәжийа пешда льви,
У гәләк дәст кәжйан
Гәләк чәв зур ман.
Кәтани әw гьһиштә щи дьле Wiда әв мьталә.
Щарна дьл ле дьп'оньжи: «әв хәриби хwә нә малә?»
Бәр чәве wi тьме де—бав у бьред шйә сурәт сор,
Ле әв машина бе исаф, ноли бәләде зәф пьспор
Дайә бәр хwә чйа у бани, гө талаше нак'ьшинә,
Тьре w'ьрн де—баве we кө әw өса дьләзинә.
У эварәке, Wәхта тә тьре,
Һивәрон жорда дак'әтийә әрде,
Wәхта һәр соқақ у кәwша мале

Дьбьрьдин бэр шәwqa шьмале.
Wәхта нә рожә, нә жи шәвә,
Һәр йәк һындавда тьре дьрәвә,
У бьн һератийа гәwрә у мәзын,
Шахе Невае һеди дьбәзын,
Ишьда дөр—лал дьрежә әрде,
Машина сәкьни ль Ленинграде.
Искәндәр пәйабу, дура жи һәвал,
Топ бун бьн һәйwanга стансиа дәлал.
Зьра әрмәни, урьс у тувин
Һатын пешйа wan, дора wan щьвин,
Нолани зьра әw һәмез дькьрын.
У к'ома wана тәз хwәра зьрын.
У әw педа анинә разанхане,
У һәр йәке щие wана дане,
У әw һәвал, к'ома шаһьл,
Искәндәрра бун пьшт, wира бунә мьл.
Шькбәрйа бәре, ль к'ә әw бу меван
Жь хәрибдоста, гәрма дьле wan,
Һәлйа онда бу, ноли бәрфа тук,
Нә реча we ма, нә дәwсе ма мук.

МИРОЕ ЭСЭД

ТАЕ ТӘНЕ

(кәрик)

Рожәке паизейә хwәш бу. Тәнще тәве авитьбу сәр гөнд, ле вана һақа зор нәдыда гөндийа, чьмки жь чийае сәрбәрф бае һеньк дьһат, пәнще тәвер а дь к'әтә щәнге у әw қәлс дькър. Әwe рожә һеньк һага-гөндда мәрв кем дьһатьнә к'вше. Парәкә гөндийа дәшта колхозеда дьхәбьтин — нан жь бәр комбайна дь-к'ьшандьнә гөнд, һьнәка жь зәвие бәр пала чие к'өләш дьк'ьшандьн бәдәра колхозе, һьнәка ль зәвиед к'ө ком-байн нькарбу ле бьхәбьтия к'еләнди дьк'ьшандьн, һь-нәк жи бәдәра колхозеда дьхәбьтин. Гьшк дьхәбьтин.

Жь пала чие, жь нава зәвийа, жь бәдәра колхозе дәнге к'ылама қиз у хорта дьһат. Чьқа әшқ у шабун һәбу наба ван к'ыламада! Вана мәрв р'өк щан дькър, көньре вани хәбате зәф дькър. Ле к'ыламе дьлк'әтьне әвина хорт у қизед бәнгибуйи дьһа зедә дькър.

Бәдәра колхозеда хәбат дьк'әлийа. Дәнге нанк'ө-токе, һа к'ө к'өләш нуфи хwә дькър у к'еләка we сег-ща гәньме сор мина топәке бьльнд бьбу, бәлайи чар-

һылдә дьбу. Нава ши дэнгида, нава we к'эл у бина хэбатеда ньшкева дургина автое һат. һәма келәка бедәре хортәки нивчәйи дем қәмәр, wәки бәре сьмеле ши худабун, бәшәр хwәш жь автое пәйа бу у бь дэнгәки бьльнд сәлам да гөндиед хwә.

Гөндики сәрә, кө архальхәки рәш хwәкьрьбу, дэзмаләкә сор сәре хwә печә бу у жь бәр малатилке гәнъм дькьшанд, ньшкева хwә авитә песира ши хөрти, әw бь к'эл кәмезкьр, әнийә ши рамуса, паше дәсте хwә стөе шира бьр у шабуна чәве ши тьжи һесьр бун.

— Қанат, чәве тә ронн, шькьр Әло һат гьништә тә, тә зәф тәфәк'урна ши дькьшанд. Жь чар алийә wa дьготьн ши гөндийи, кө хорте тәзәлати кәмезкьрьбу.

We дәме чәнд к'өлфәте сәрә, кө сап жь бәр нанк'өтане дькьшандьн, хэбата хwә һьштьн у ль ши хортн мезә кьрьн.

— Чьто хорт же дәркәтийә, мьразе де у баве пе бә, мәрвь, кәwас ьзмәтк'арә ши, бәжн у бәла ши бьньһерә, әйини wәхте ши у зәwашейә,—к'өлфәтеәке гот.

Қанат жь көре хwә тер нәдьбу, һәй щара дәсте хwә ль намьла ши дьхьст, чәве ши радьмуса у һәвал щинаред хwәра, кө дора ши у көр топ бубун у чәв ронайн дьданә ши, хэбәр дьда.

— Қанат әз чаwа дьбиньм тө жь Әло тер һабн, Әло жи жь рйа дур те, ньһа wәстияә, һьлдә һәрә мал, әмә хэбата тә бькьн. Wa гот бригадире колхозе Рәшо у қәй бежи хэбатчийә фькьра ши фәмкьрьн у һәр кәс хэбата хwәва мьжул бу. Нанк'өток, кө we дәме сәкьнибу, диса хэбьти.

Қанат дәсте ши нә жь көр дьбу, wәки шийә тәне бьшинә мале, нә жи жь хэбате, ахьр бригада wана we роже һнәки жь йа дьне шунда дьма, нан кем тәслими киләре кьрьбу, әши жи нан дькьшанд, гьшк

к'этьбунэ хирете, вэки нэта эваре эсэйи плана хвэйе роже зедэ бьқэдиньн. Ле вэхта бригадир у нэвала готье, вэки эве хэбата ви бькьн Қанат у Әло, хатьре хвэ жь вана хвэстын у чунэ нава гөнд-бэрбь мала хвэ, йа кө феза гөнд бу, бэртала чие.

* * *

Әло тае тэне бу, ле у бав пера дьқарьшин, вива фьрнақ дьбун. «Әло пэр у баске мьнэ» нэртъм дйа ви Гэвре щинарара дьгот. Қанат у Гэвре колхозеда дьхэбьтин, сал бь сал кале вана дьһа хвэш дьбу, жь колхозе гэлэк нан, һасьлэт у пэрэ дьстэндьн, хвэра навмал дькьрин, отахэкэ фьрэ у ронайи чекьрын. Мале ван жи һэбу: челэкэк у чэнд пэз. Кэванна мале қаз у мьришк жи хвэйи дькьрын. Эвара вэхте щинар дьһатын мала Қанат у шэвбьһериа хвэ дькьрын, кале һэв дьпьрсин, Гэвре тьме дьгот, шькьр кемасна тө тышти накьшиньн, жь нэму тэли у тэнгасийа хьлаз бунэ, бунэ хвэе мал у кал, көре ван жи ванра дьгьһижэ. Ле шарна гава рожед зэлулиа ве дькэтынэ бире, эве дькьрэ ахин, сэре хвэ бьльнд дькьр у дьгот,—бьра эв рожа һэрын у вэнэгэрын, мә чь чэтьнайи, чь тэнгаси дькьшанд, чь зэлули дит. Эмаке чава эв, өса жи Қанат у щинаред кө дора тэхтэ руныштбун кэр дьбун, қэй бежи дькэтынэ мьтала, роже хвэйэ дэрбазбуйи бир данин. Тэне эмаке, ле паше вана сэре хвэ бьльнд дькьр, чэве һэв дьньһерин, бэшэрхвэш дьбун у тэ қэйи дьгот һэвра дьбен,—әһ бэсэ әм ван рожед хвэйэ рэш бир биньн, нэ ахьр шькьр әмә иди азанэ, сэрбэстын у ньһа бь милиона мэрьвед жь вэлате мә дэр хвэзьла хвэ ль мә, ль диwana мә, ль рожа мэйэ ироинэ ша у бэхтэвар тиньн. Бэшэра гьшка хвэш дьбу, дэрһэқа хэбата хвэйэ рожеда, дэрһэқа гөнди у щинарада хэбэрдьдан, лақьрди дькьрын. Паше

һәркәс радьбу дьчу мала хвә, бона һесаба, вәки сьбе бәр һәвалед хвә шәрми нәминә.

Чахе щинар бәла дьбун, Гәвре Әло радьзанд, паше әве у Қанат әпешәйн һәвра хәбәр дьдан. Гәвре һәртәм дьгот,—Қанат хвәзыл ве роже, вәки әм Әло бьзәвьшиньн, бьбьн хвәйе буке, нәвийа. Қанат сьмела хвәйә пальки ба дьда у дьгот: «Әло иди мәра дьгьһижә, дьхунә, чәнд сала шунда әме дәватәкә өса бькьн, вәки дьне әлам зәндә бьгьрын, бьзанбьн, вәкн әз нә Қанате бәрәмә, кө мьн щәм ага у бәга хөлапти дькьр». У аһа вана һәвра хәбәр дьдан у хәвра дьчун. Һәрда жи тьме хәвнеда рьнгина дәф у зөрне дьбьһистьн.

Сал дәрбаз дьбун, Әло иди де у баве хвәра дьгьһишт. Әһи мәктәба гөндә кәвтсалә к'отакьр у рожәке бәре хвә да бажер бона мәктәба механизасиа малһәбуна гөндитиеда һинбә.

* * *

Гәвре кьзнәдькьр, вәки көре ве жь гөнд һәрә. Дәһ, щәһьлә, хамә,—Гәвре мере хвәра дьгот,—тә ньһери сәрма кьр, нәхвәш к'әт... На, көре мьни тәе тәне гәрәке қәт рожәке жи жь мьн дур нәк'әрә. Қанат сәрда һерс дьбу, паше жи бәр дьле веда дьһат у дьготе, вәки Әлое һәрә бьбә мәрьв, пешәк дәст бинә. Мәрьве бе пешәк чәнд шәна һежәйә, бьра һәрә һинбә у бе, һи чаһи әме дәватәкә өса бькьн...

— Қанат, әзе тәра қанл бьм,—рожәке Гәвре готе,—әгәр тө Әло һәма һаһа, бәри чуйина һи бажер бьзәвьщини. Гөнде мәда, гөндед щинар тьжи қизьн, тө қиза к'ежи бьхази дәсте тәда нана һакьн, ве бьдьн.

Вәхта Гәвре у Қанат хәбәрдьда, Әло, кө чубу мәркәза нәкие бона к'агәзе хвә һазьркә, һатә мале.

Де дэст хwэда харьн да бэр у жь отахе дэркэт. Wэхте дэркэтыне әве чәв кьрә мере хwә... Әло нан дьхар, һьм жи баве хwәра хәбәр дьда, ша дьбу, wәки нәму к'агәзе хwә һазьркьрьнә у гәрәке сьбе әсәйи һәрә, йане на we дәрәнги бькәвә. Бав жи пера ша дьбу, сәре хwә дьһәжанд, тә қәй дьгот дьхазә бежә-сьламәтибә, огьрбә!

— Әло, дәлалә мьн, баве готе, wәхта әwi нан хар к'өта кьр,—тө зани әз дьхазьм, wәки тө һини пешәкәки би. Дьбини ньһа хәбат бь машина те кьрьне, гәрәке сәрәдәрие жь wана бьки. Тәне дия тә һьнәки бәр хwә дькәвә, нькарә бе тә бьминә...

Әло ньшкева жь щие хwә рабу, бәрбь дери чу, дьхаст гази дия хwә бькьра, ле баве нәһьшт.

— Гази дия хwә мәкә... Дә шькьр тө иди гьһиштийи, дйа тә дьхазә, wәки әм дәсте қизәке тәра бьгьрьн паше тө һәри. Дәһ дейә, weйара чәтьнә дө сала бе тә бьминә. Ле һәрке әм дәсте қизәкә тәра бьгьрьн, дйа тәе бь we шабә у тәфәқуриа тә we кем бькьшинә.

Әло соро-моро бу, һьзанбу чь шабе бьдә баве хwә. Әв сәр к'орси руһьшт, һьнәки фькьри у паше бәрхwәда бавера гот:—Баво, нә ахьр әзи һәла бьчукьм, гәрәке һәрьм һиньм, пешәкәки дәстбиньм, бьбьм мәри. Әм к'әнге гәрәке тәрка әдәте кәвн бьдьн, чь wәхте мьн зәwашейә. Әwi гот, паше жь щие хwә рабу, бәрбь пәнщәре чу, кьтебәк һьлда дәсте хwә у ль we ньһери.

Қанат фәмкьр, wәки Әло қайил набә, wәки wийа ньһа бьзәwьщиньн, паше жи Әло жера гот гәрәке сьбе иди һәрә, әгәр нәчә, wi чахи шөхөле wие бьтәрьбә, көре wие жь һәвала шуйда бьминә, һәма жь көре щинаре wан Қәрәман, wәки пар курса тракториста к'өтакьрийә у ньһа буйә бригадире тракториста, механизаторәки әйан.

— Әло, расти жи нава әдәте мә кәвида гәләк тышт һәнә, вәки нәта нһа жи гәләк зьраре дьдһнә мә, — Қанат қолапәк щьгара хвә хьст у сәр хәбәра хвәда зедә кьр, — тә һәлә бычуки, гәрәке һини пешәкки би, паше әме тә бьзәвьщиньн. Әзе дһа тәра хәбәр-дһм, we биһм йоле, тә гәрәке сьбе әсәйи һәри, ле тә гәрәке соз бьди мә, вәки тә чава мәктәб к'ота кьр у һати бьзәвьщи. Дә әм иди мәзһн бунә...

Әло кьтеб диса дани сәр пәнщәре, незики баве хвә бу у әв нәмезкьр. We дәме бу щьрина дери, Гәвре һатә һөндөр...

* * *

Әв чәнд нәвте бу, вәки Әло жь бажер һатьбу әв кьвшкьрьбун комбайнчие колхозе. Сәдье колхозе һәлә бәри һатһна Әло жь директоре СМТ-е һивикьрьбу, вәки әсәйи щийа быщиньнә колхоза ван. Бьра механизаторе мә жь гөнде мәбһн, әвана зьмане хвәлиа мә дһа рьнд заньн, сәдье колхозе дьгот.

Льнге Қанат у Гәвре әрд нәдьгьрт, вәки көре вана пешәк һинбуйә, нане колхозе дьдһру, гәһьме сор дьщинә әмбара колхозе у зутьрәке әванае бәр хәбата хвәва жь щһ гәһьме сор бьстиньн биһнә мала хвә

— Қанат, — рожәке Гәвре готә щһ, — нә ахьр мә қьрар кьр, вәки Әло чава хвәндһна хвә к'ота бькәбе, гәрәке әм щийа бьзәвьщиньн. Әва иди чәнд нәвтейә көре мә һатийә, тә чава те кьвше дәрһәда we пьрседа нафькьри, нәви тә тьмайа шәра дьки.

Қанат, кө дора тәхте нан руһьштьбу, иштә-иштә харьн дьхар, кәвчие дәсте хвә дани, сәре хвә бьльнд кьр, чәве к'өлфәта хвә нһери, сәре хвә бьр ани у диса кәвчи һьлда дәсте хвә.

Гәвре жь бәнгзе мере хвә фәмкьр, вәки мәни

нэ пэрэнэ, ле тыштэки майин, wэки Гэwре һэла һаж
ле тһнэ.

— Ле мәни чийэ? Дэ зу бежэ,—Гэwре һым һерс-
буйи, һым к'элогьри жь Qанат пьрсн,—нэви Ә'ло бе мэ-
xwэра қизэк дитийэ?

Qанат нэмде хwэ нане хwэ хар к'ота кьр, қотийа
xwэ жь щева хwэ дэрхьст, щьгарэк печа, жь щн ра-
бу незики Гэwре бу, мьле we гьрт, ани әw келәка
xwэ да руныштандьне. Әwи дө-се қолап щьгара хwэ
хьст, паше бь дэнгэки нәрм готә Гэwре:

— Тө һәw зани мьн созе хwэ биркьрийә, wэки
дәwатәкә өса гәрәке бькьм, кө гьшк зәндә бьгьрн,
на хер. Мьн бирнәкьрийә. Тө һәw зани әз тьмайа пәра
дькьм, чь сонде дьхазн тәра бьхөм, на. Р'астә щаль-
лед мә, кө тәзә рабунә дьбен қәлән тыштэки хьрабә,
тыштэки әйбә, гәрәке әм бе қәлән қизе хwэ бьдьнә
мер, көре хwэ бьзәwьщиньн, ле...

Qанат һәла готьна хwэ к'ота нәкьрбу Гэwре
дәсте хwэ өса қәwиньн ль чоке хwэ хьстьн, ширқинәкә
өса һат, тә қәй дьгот щерәки вала зәрп ль зьнарәки
хьстьн.

— Нэви тө жи гөра wана дьки, дьхазн әдәте де
у баве мэ пепәски, чьма хwэ дәсте мэ нә бьн кәwьр-
данә, wэки әм көре хwэйн тәе тәне бе қәлән бьзәwь-
щиньн, қиза бе қәлән чийә, әв йәка қә бәр ақьле мьн-
ра дәрбаз набә... Бу искә-иска Гэwре.

Qанат, кө we роже хәбата хwэ зу к'отакьрбу у
һатьбу мале, щьгара хwэйә весиайн вехьст, жь щне
xwэ рабу, незики пәнщәре бу, wәкьр у ль бәста бәр
гөнд мезәкьр.

Бае эварейи һеньк дәнге комбайне дани дьгинан-
дә гөнд. Жь гьшка зутьр Qанат у Гэwре әw дәнга
дьбьһистьн, жь гьшка зәфтьр әwана бь wи дәнгира
ша дьбун, фьрнах дьбун.

Қанат, кө пәншәрера дәвра дьньһери, Ҡәхте дән-
ге гьрие ГәҠре бьһист, ышкөва шунда вәгәрийа, бәре
хвә ГәҠреда кьр у мәрд-мәрданә гот:

— Әме иро Әло бьзәҠьщиньн...

* * *

Әвар бу. Тәрие әрд һыгавтьбу гава бу гөрина
әҠра, бьруске вәда, баране һур-һур дәстпекьр. Бедәра
колхозеда Ҡе эваре дьһа зәф мәрв һәбун. Колхозва-
не гөндда гьшк һатьбун алне хәбатчие бедәре бькьн,
Ҡәки нан Ҡьр пәминә, нәк'әвә бьн шьлие, дерс нәбә.
Мера у жьна бь автос у фьргуна нан дьк'ьшандьнә
к'иләра колхозе. Шаһла к'ьлама «Ҡөй баране» дьго-
тьн, лақьрди һәвдө дькьрын, ша дьбун.

Чьма гәрәке әҠана ша һәбуна, гава нани пьр бу,
анцах пера дьгьһнандьн, Ҡәки жь бәр комбайне у нан-
к'өтоке бьк'ьшиньн. Һәла гәләк щара Әлое комбайнчи
щәм к'атьбе тәшкиләта партнае шькиате бьригадира
дькьр, Ҡәки әҠана нан зу жь бәр комбайне нәк'ьши-
ньн у руе Ҡе йәкеда хәбата Ҡи шәрпәзә дьбә.

Зутьрәке тәмамийа нан жь бедәре гөһастьнә к'и-
ләре.

* * *

Щьвата колхозванада сәдье колхозе, кө хортәки
бәжи бьльнди намьлфьрә бу у тьме бь дәсте хвәйи
расте сьмеле хвә бадьда, әлаһи колхозвана кьр, Ҡәки
бәйрақа нәкиейә сорә дәрбазок боһа жь Ҡәдә зутьр у
зедә қәдадьна плана спартьна нан данә колхоза Ҡан.
Гьшк шадьбун, әмәке Ҡана дәйа нәчубу: Әмәке Әло
жи нава хәбата кьрида кем нибу.

— Әлое мә,—нава хәбәрдана хвәда сәдье кол-
хозе гот,—растә исал тәзә сәр комбайне дьхәбьтә,

щербандьна ши кемә, ле әш жь хәбата хвә ныз дькә, қәвәта хвә наһевшина, кәрәки хирәтә ләма жи пла-на хвә тьмә зедә дьқәдинә. Гава дьне хәбатчиә СМТ-е бь теле әлами мьн кьрн, вәки бәйрақа ванә сорә дәрбазок бона ве дәррожиә данә хәбатчиәд агрегата Әло. Әва йәки шабуна мә дөщар дькә.

Вәхте сәдър хәбәр дьда Әло сәре хвә кьрьбу бәр хвә, соро-моро дьбу худане сәра давит. Щара әвльн бу, вәки әш дьхәбьти, у щара әвльн бу, вәки пеш гөндиед вива пәйе ши зьламе рунәрм дьдан. Дәнге зәнгьле теле һат.

— Ало, ало, әз дьбьнем,—К'и? Әло? Әһ набә, вәки сьбе бе? Дә пак, әзе бьшиньм.

Әло сәре хвә бьльндкьр у ль сәдър, кә пе теле хәбәрдьда ньһери.

— Әло, ле тө һәв зани бәйрақ өса һеса дькәвә дәсте мерьв,—сәдър жь щие хвә рабу, бәрбь Әло һат,—директоре СМТ-е гот тө у хәбатчиәд агрегата тә гәрәке һәма ньһа һәрн СМТ-е бона бәйрақа сор биньн. Әз тә бьвиньм.

Щьват иди к'өта бубу, Әло ләзә-ләз һатә мале кәгәзе хвә һьлдан у әвбу дьхаст жь мал дәре, Гәв-ра де незикн ши бу һатә руа, әқ кәмез кьр.

— Чара мьн, пәр у баске мьн, тө иди шькьр нә е ширәтани. мьн у баве тә қьраркьрийә, вәки про дәсте қизәке тәра бьгьрн, йан жь Гөльстане йане жи жь Бәраве, дәһ нәрд гөнд жи незикн мәнә.

Әло, кә ве дәме шабуна бәйрақе дьлдабу у дь-фькьри чава бькә, вәки вьр һада жи нава хәбатеда руспи дәре, чахе хәбәрәд дйа хвә бьһист, тә қәй гот ава сар сәрда кьрн, кәфсз бу.

— Дае,—әши бь тәһәрәки хәйиди готә дйа хвә, —һәла вәде мьн зәвәще нинә, әз һәла тәзә дьхәбь-ьм. К'әнге вәде мьн зәвәще һат әзе хвә-хвә тәра бежьм. Әз ньһа гәрәке һәрьмә СМТ-е.

Қанат жи незики вана бу у дьхаст тыштэк бьгота
Ө'ло, ле Гәвре сьра нәда ши.

— Дәһ, хорт у қиз гьшк жи шәрм дькьн, к'и руе
де у баве хвә дьсәкьнә у дьбе мьн бьзәвьщиньн, йане
бьднә мер. Гәвре ль мере хвә ньһери у шира гот,—
Ө'ло бьра һәрә сәр шөхөле хвә, ле тә чәнд лавька һьл-
дә у һәрә гөндәки дәсте қизәке бьгьрә. Паше әве дәсте
хвә стөе Ө'лора бьр, бь нәвас у вьзмәтк'ар ши ньһери.
у бь дәве к'ән готе,—мьн гьстилкәкә өса дәрғистийа
тәра к'ьрийә, вәки бьра һадә бьре, хвәде мьн қорбана
тә у дәрғистийа тәкә.

— Баво,—Ө'ло гот,—һәрке лавьк пьрса мьн дькьн,
бе чу СМТ-е.

Ө'ло дьхаст иди жь мале дәре ле ве щаре баве әв
әглә кьр.

— Дйа тә гөнәйә,—Қанат готе,—мьн дәсте веда
ад у қьрар кьрийә, вәки иро дәсте қизәке тәра бьгрьм.
Өве хәвнәкә хьраб сәр хвә дигийә, дә к'и занә... Тә
зани де у бав әвләдед хвәра хьрабие нахазьн, дә
әз жи хвә нә хамьм, әзе тәра қизәкә өса бьвиньм, вәки
гөнди у щинар сьбе һ'әтә эваре дәрһәқә п'акийа веда
хәбәрдын. Огьрбә, һәрә сәр шөхөле хвә.

— Баво тыште өса нәки, вә'де мьн зәвәше нинә...
Әзе дәрәнг бем,—Ө'ло гот, дәри вәкьр, дәрк'әтә дәрва,
бәре хвә да бедәра колхозе, вәки автое сиарбә у һәрә.
Жь бае һеньк әв бинсьвьк бу.

* * *

Ве шәва хвәш, кә пәй баранера бина гөл у сосьна
дьһат, мала бьнәлие Гөльстане Сьлое Дәврешда т'әне
дә мәрвь ша нәдьбун.

— Қизәкә бьра қорбана вәбә,—Сьло готә меванед
хвә, кә жь гөнде щинар һатьбун у готә жьна хвә, вә-
ки тәхтә расткә.

Қанат у лажке пера һати шадьбун, вәки Сьло хә-
бара ван әрде нәхьст у әв шәрми вәнагәрһнә мал. Ка-
лаки дәвә-дәви 65 сали, кә Қанатра һатьбу хазгинийа,
тзьбие к'арәбар дьк'ьшанд, навмала Сьло дьһһери жь
хвәһе мале пьрси.

— Хнами, тыштәки әтә һнбә, әв зьлама к'һһә,
вәки нава щиданә, чьма ранәбә, тәви мә к'ефкә, шабә,
рожа һа...

Хорте кә нава щинадабу, сәр пьште вәләзиаибу әв
хәбаред кале кә бьһистьн, вәгәрһйа сәр к'еләка расте,
бәре хвә да дишер, кьрә ьнтин. Ньвина ви өса һәлдь-
к'әг дадьк'әт, тә қәй дьгот йәк вийа дьфәтсьинә у әв
бәр хвә дьдә, вәки жь дәсте ви хьлазба у тер бине
бьк'ьшина. К'ефа хорт гөнә бу...

Сьло мәванара шьровәкьр, вәки әв хорта харзие
ван те, жь гөнде щинар һатийә, кәвьр сәр лынге вида
к'әтийә, лынге ви тә'л буйә, һьм жи вәстиаийә, ләма
к'әтийә щи.

— Мәме, бьре мьн,— Сьло готе,— рабә тә жи т'әви
мә шабә.

Каләмере кә Қанатра һатьбу, иди к'ефхвәш бубу,
әви к'асәк шәрава рәш жи сәр хвәда кьр у гава дит
хорте вәләзиаийи нахазә жь щи рабә нава хвәда п'ьн-
гьри...

— Щаһьлед наһа жь рйа хвә дерк'әтһнә, гөр'а мә-
зьна накьн, нахазьн паше мә бьзәвьщиньн, һәла һьнәк
жи һәнә қафсәқәтиә дькьн дьбен қәлән гәрәкә жь орте
бе һьлдане, гьва әв тыштәки хьрабә. Баво, баво, қиз жи
натәвьтһн, әв жи дәрһәқа зьрара әдәте кәвнда хәбәр
дьдһн.

— Ло мал авао,— апе Сьлойи каләмер, кә жера
дьготьн һ'әмид, готә меван,— ван рожа хвәзгиние қиза
щинаре мә Тәйо һатьбун, әви у баве зә'ве һәвра һәре
кьрһн к'өтакьрһн, ле әвә қизьке һ'өрмәта де у баве
хвә, ло әдәте кал у баве мә әрде хьст, руе баве хвә

сакъни у готе: қәт нәбуиә әз ви хорти нахазъм. Қиза мәрвайә өса вәки қәт гөнәбә, жь һ'әмуйа четърә. Мьн вьр 20—25 сал пешда 3 қиз данә мәр, қә төбе йәке жь мьн йан жь дйа хвә пьрси әм вана дьдөнә к'е.

Чахе вана һәвра хәбәр дьда, әшқа һәвдө вәдхарьн, Зәре, кӧ һатьбун дәсте we Ә'лора бьгьрьн, малда к'еләка дйа хвә руньштьбу у дьк'әшгьри, һьсьр мина барана we эваре жь чә'ве we дьһатьн.

— Дае щан,—әве сәре хвә дани бу сәр чока де у хәбәр дьда,—мьн нәдә мер, әз нахазъм меркьм, әз ви хорти назнакьм, мьн әв нә дитийә, дае щан... У иди нькарьбу хәбәрда, дькьрә һ'онгә-һ'онг. Ле де бь п'еша дере хвә һесре we тәмьз дькьр, гӧллие we бадьдан.

— Вәй ль мьн п'ор' кӧр'е әв чь гьлине әз жь тә дьбьһем, хәлқ ван хәбәре тә бьһ'әса әме нава дьне а'ләмеда бьбьнә сосрәт,—Хане к'әлогьри гот.—Қиза мьн, баве тә баве зә'ве нас дькә, дьбе мала вана маләкә башә, гӧнд жн незики мәйә, әзе гьме сәр тәда һәр'ьм у бем, иди тӧ чь жь хвәде дьхәзи, тӧйә иди 17 салийи, вәде тә у меркьрьне зува дәрбаз буйә. Щарәкә дьне әз ван хәбәра жь дәве тә бьбьһем әзе ә'щәбәкә гьран биньм сәре хвә, тӧ жи хвә нәбуийи қиза Тәйо.

Һәлә Зәре дьгьрийа, we у де хәбәрдана хвә к'ӧта нәкьрьбун, гава апе we һатә һӧндӧр.

— Хане дә зубькә,—әви готе жьна бьре хвә,—Зәре бинә отахе.

Гава каләмере Қанатра һатьбу гьстилк кьрә гьлийа Зәре, Зәре хвәст дәсте хвә шунда бьк'ьшинә, нәһелә, вәки гьстилке бькьнә гьлие у бежә, вәки нахазә меркә, ле ньшкева чахе чә'ве баве у де ньһери, чахе хәбәре де к'әтынә бире, әве хоф к'ьшанд, ләрьзи, кале һеса гьстилк кьрә т'ьлийа we у әнийа we р'амуса. Қанат дит, вәки һесьр жь чә'ве Зәре бариан, әви т'әгмин кьр, вәки әв һесьре шабуненә.

На, к'ефа Зәре жи гӧнә бу, дьле we чьльмси, әве бьн чә'вар'а ль ньвина хорте вәләзиан ньһери, тәвьзи

шане вера чун, дьне бэр чэ'ве ве р'эш бу, от'ах сэр сэре вера чу у һат, эв шэ'вьиши, һындьк ма вэки бь-к'эта, ле дийа ве кӧ к'елэке сэкьнибу, мьле ве гьрт эв жь от'ахе бьрэ мале. Зэре вэхта гьништэ бэр тэндуре, қӧдум иди чоке веда нэман, эв к'эт, дйа вейа кьрэ қирин, эв һ'эмезкьр, ава сар чьрпандэ сьфэте ве. Зэре, кӧ ве дэме хэр'ьқи бу, сэр һ'эше хвэда һат... Эз ви хорти һ'эз... у һэла хэбэра хвэ к'ӧтанэкьрьбу щаракэ дьне хвэва чу.

Ве дэме, дӧ мэрийа сьвдэреда дьзикава һэвра дэр-һақа тыштэкида хэбэрдьдан. Жь хэбэрдана вана дьһатэ к'эвше, вэки эв дэрһақа п'эрада хэбэр дьдьн. Йэк Сьло бу, е дьне Қанат.

VI

Бэрбанга сьбе бу, гава йэки дэре мала Қанат к'ӧта у хвэйе мале, кӧ жь эшқа эваре к'этыбу нава хэва һынгоре, нышкева жь щце хвэ қӧлоз бу, лэмпа электрикие вехьст у банзда бэр дери. Э'ло дэри дьк'ӧта.

Гава Э'ло һатэ һӧндӧр сьбэхери нэда баве хвэ, у гава Қанат бэнгэе ви ньһери, дэст хвэда те дэрхьст, вэки кӧре вийи һерсбуййэ. Г'эзар у йэк тышт һ'эше вира дэрбаз бун... Гэло к'е к'ефа лауе ви к'этийэ, дь-қэ'шымэ сэрмакьрийэ, йане жи бьрчи майэ, йане жи к'и занэ дьқэ'шымэ э'щцебэк һатийэ сэре комбайна ви... Қанат һа дьфькьри у к'этыбу нава мьтала, дьқэ'шымэ, эв дэрһақа тыштнэ майинда жи бьфькьрийа, эгэр дэнге Э'лойи һерс эв жь нава ван мьтала дэрнэхьста.

— Басэ тӧ гӧр'а дйа мьн бьки,— Э'ло һьм һерс-буйи, һьм бь хэйд, һьм бь щуре шыкиаткьре готэ баве,— вэ эз нава һэвалада кьрьмэ сосрэт, нэ мьн вэра гот вэ'де мьн зэ'вэще нинэ, паше жи мьн гава қизьк нэдитийэ, вейа наз накьм, же һ'эз накьм, һун чава дэсте ве мьнра дьгьрн, нишан дькьн. Паше жи...

— Паше жи чь?—Қанат кӧ we дӧме жь нава мь-тала дӧрк'ӧтбу бе сӧбър жь кӧре хвӧ пьрси,—Мьн т'ьре тӧе шаби, ле... Ч'ӧ'ве Қанат т'ьжи бун. Ӗгӧр ӧвн жь меранийа хвӧ шӧрм нӧкьра, т'ӧнебуя we бьгьрийа.

— Тӧ тьме дьгот, вӧки ӧдӧте кӧвн гӧлӧк зьрар дайӧ щьмаӧ'те мӧ, ле паше жи дьхазн бе хастьна мьн, мьн бьзӧвьщинн, нӧла қӧлӧн жи бьди,—ӧ'лӧ ӧв хӧбӧрана нӧрм бавера готьн, гава ч'ӧ'вед Қанатӧ т'ьжи несьр буйн ньнери,—нӧ ахьр бук у зӧ'ва готн бь дьле нӧвбьн, ле тӧ...

Вӧхте хӧбӧрдана баве у кӧр' Гӧвре жи, кӧ нава хӧвна ширньда бу у хӧвнеда дьчу руе бука хвӧ, вӧки ӧв қӧт нӧдитьбу, жь рьнгина дӧнге дӧфе, кӧ ӧве хӧвнеда дьбьхист, н'ьшйар бу. Гава ӧве ч'ӧ'ве хвӧ вӧкьр у дит, вӧки Ӗ'ло нӧтийӧ, шабуна тӧ'на кьресва жь щие хвӧ рабу, хвӧ авитӧ п'есира кӧр у дьхаст бьхата руе ши, ч'ӧ'вронайи бьда ши, ле Ӗ'ло фӧсал дӧсте хвӧ да бӧр синге we, нӧньшт виӧа пач'кӧ. Гӧвре ӧщӧбмайн шунда вӧк'ьшийа.

— Т'ӧ зани дае тӧ к'е мьнра хвӧастийӧ, тӧ буке наздьки? Ӗ'ло к'ӧн жь дӧа хвӧ пьрси.

— Чава наз накьм, баве тӧ дьбе қиза Сьлойӧ, дьбе Сьло щамерӧкц башӧ, нӧла дьбе гава гьстилка нишанийа тӧ кьрьн т'ьлийа we, шабуна несьр сӧр н'ьнаре сурӧте вейӧ сорда нӧтӧнӧ харе, ле чава наз накьм, дае қӧрбана тӧбӧ. Сьло чава те к'ӧвше мӧрвӧки мӧрдӧ, қӧлӧн жи кем хастийӧ, салӧке тӧ баве хвӧра колхозеда рьнд бьхӧбьтӧн ӧме қӧлӧне тӧ гӧмам бьдӧн у нӧла дӧ'вӧта тӧ жи бькьн.

Гӧвре we нӧла диса хӧбӧрда ле Ӗ'ло кӧ лӧз дьк'ӧт нӧрӧ сӧр хӧбате, мӧщал нӧда we.

— Баво тӧ зани вӧ к'е мьнра хвӧастийӧ у нӧла қӧлӧн жи бьр'ийӧ? Ӗ'ло нивӧа щавӧа баве хвӧ нӧсӧкьни у сӧр хӧбӧрдана хвӧда зедӧкьр,—Ве бӧрбанге, вӧхта ӧз жь СМТ-е, жь мала нӧвале хвӧ Мӧме дьнӧтӧм, к'елӧка

гöнд эз расти ши хатым әш шәв нә мал бу. Әши бь дь-
ләки кöл мьнр'а гьшк шьрөвкьр. Әш жь мала Сьло
дьһат...

Ә'ло вәхте наве Мәме да, Қанат лева хвә гәст.

— Öса набә, дьбини, ә'дәте кәви чь ә'щебе гьран
дькарә бинә сәре мә, Зәре пәй хатына вәр'а дйа хвәра
готийә, вәки әш хенжь Мәме т'ö кәсәки майин һ'ыз на-
кә. Дйа we гава әв хәбәрәд қиза хвә бьһистьнә, хвәс-
тийә ә'щебәке бинә сәре хвә, ле бәхтр'а щинар пе һ'ә-
сийанә у нәһьштьнә. Әва саләке зедәтърә, вәки Зәре у
Мәме һәвдö һ'ыз дькьн. Мәме чәнд щара мьнра дәрһәқа
һ'ызкьрьна хвә у веда готийә, әши чәнд щара к'ьламе
бәнгитие кö сәр we дәрхьстьнә, мьнра странә...

Қанат у Гәврә шашмайи ч'ә'ве һәв ньһәр'ин. Қа-
нат зү-зү қöлап ль мьштька хвә дьхьст, нава мале дьчу
дһат, дәсте ши дьрьшьфин.

— Бәле, бук у зә'ва гәрәке бь дьле һевьн,—Қанат
гот у жь мал дәрк'әт.

VII

Р'о или вәкә бәжна мәрики бьһнд бубу. Нава
гöндда мәри кем дьһатьнә к'ьвше. Дәнге комбайне дь-
һат у бәлайи нава гәлие р'әх гöнд дьбу. We сьба хвәш
дö к'öлфәт, кö наве йәке Г'ьнар бу, ле наве йа дьне
Ширьн, п'ала чиер'а бәрбь Гöльстане дьчун. вана жь
гöнд һәла дурнек'әтьбун, кö дö к'öлфәт р'асти ван һа-
тын. Г'ьнар, кö к'öлфәтәкә сәрә бу у гәләк щара чүбу
Гöльстане у һатьбу, жь вана к'öлфәта йәк наскьр.

— Сьба вә хер. Қәрқаш, огьрбә ве сьбе тö у һә-
вала хвә к'öда дьчьн. Г'ьнаре жь we к'öлфәта нас
пьси.

Қәрқаше жи Г'ьнар, наскар, сьлава we вәгьрт.

— Вәлә әм дьчьнә гöнде вә,—әше шаба Г'ьнаре
да,—мын жи дьхаст пешие бьһатама мала вә, вәки әм
т'әвайи бьчуна мала Қанат, хьзмәтәки мын һәбу.

— Хербэ, чь хьзмэтэ? Ширьне же пьрси.

— Хвэе,—Қарқаше гот,—тө нъзани вэки нава ә'дэте мәйи кәвнда чьқас тыште нәт'е һәнә. Ньһа дае дьһйа һатийә гөнһастьне, дьбинн,—әве дәсте хвә дьрежи алне баста к'еләка гөнд кьр,—һһа комбайи дьхәбьтә, ле диса һьнәк дьхазьн бь ә'дэте кәвн қиза бьдьнә мер, хорта бьзәвьщиньн, ле хорт у қиз жи иди нә е бәренә. Әһ, чь сәре вә бешиньм, шәве дьне Сьлое гөндие мә бь ә'дэте кәвн қиза хвә дайә көре Қанат. Қизьк жи дьлк'әтие we һәйә, дьбе қәт нәбийә, әз к'е һ'ьз дькьм гәрәке ви жи бьстиньм.

Һәвала Қарқаше кө к'өлфәтәкә шаһьл бу, сәр хә-бәрдана веда зедәкьр у гот.

— Ве сьбе Сьло хвә хвә һатә мала мә, гази Қар-қаше жи кьр, жь мә һивикьр, вэки әм нишанийа көр'е Қанат вә'әр'иньн, биньн бьднә ван. Сәба we йәке жи әм һатьнә. Р'асти әз бона хатьре Зәре һатьмә, дьле мьн сәба we дьшәвьтә, меркьрьна бе һ'ьзкьрьн зөлмә, зөлм... Ахьр бь қәлән дьле қизе нькәри бьк'ьр'и...

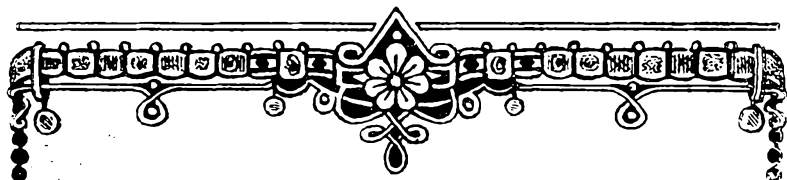
Һ'ьнаре у Ширьне ч'ә'ве һәв ньһерин у к'әниан.

— Вәлә хвэе,—Һ'ьнаре кьрә п'ирқин у к'әнийә, Қанат жи әм шандьнә, вэки нишание шунда биньн.

Қарқаше у һәвала we жи, кө әв хәбәрана бьһистьн, кьрьнә п'ирқә—п'ирқ к'әнийан. Дәнге к'әне ван чар к'өл-фәте шаһьл у сәрә we сьбе т'әви бае һеньк бәлайи нава гәли у гәвоза, бәлайи нава ч'ийә у банийә, дәшт у зо-зана бу, әв дәнга өса зиз бу у өса жи туж, вэки чу гьһиштә гәләк щийә, гәләк мәрийә. Дәнге ви к'әни, кө навда һьм қәрф, һьм ньфьри, һьм жи шабун һәбу, we сьбә мина дәнге комбайна Ә'ло чарһьлқә бәла бу.

Нойабр—декабр
сала 1958
Ереван

АН'МӨДЕ МИРЪЭН

ЖИЙИНА ТЭЗЭ

Жийина т'эзэ; тō чьqас хwәши,
Тō чьqас хwәши, оса жи бь рәwши,
Гәртгьм ль фәна гōла гәши,
Ль т'әмамйа дне, һәр тō ль пеши.

Жийина т'эзэ, әw жь мара гōлә,
Гьнгги дьчә әw дьхәмьлә,
Ль фәна лал у дōра дьчълвьлә,
Әw жь дōжмьнра бьрина дьлә.

Жийина бәре мә баш дитьбу,
Жь зәһ'мәтк'ешара әw тарibu,
К'әсәк хwәйе изна хwә нибу,
Хәлqе мә тәв нәхwәндибу.

Мәк'тәб у техникум пьр' вәбунә,
Жь шаһьлед зәһ'мәтк'еша тьжи бунә,
Дь wәлате мәда, әшq у шабунә,
Шаһьлед мә хwәнди у занә бунә.

Чьдас қөрнә әм шунда мабун,
Дь ингылаба Октябрьеда әм аза бун,
Шәвәрәша бәре сәр мә рабу.
Жийина тәзәда, мә дит гәләк шабун.

Мәктәб, хвәндьн, әв буйә ә'дәт,
Һәр к'әс һин дьбә занин у сәнә'т,
Дня фьрә ль мә буйә фьрәқәт,
Вәлате мәда сәрбәст бунә һ'әму мьләт.

ӘВЛАДЕ МЫН

Тә ландькеда дьһ'әжиньм,
Дьстьрем жь тәра дьлуриным,
Тә мәзын дькьм, щәфае дьк'ьшиньм,
Кө мәзынби, мерхасйа тә бьбиньм.

Ландька тә жь дарә дарә,
Щара теда дьки зарә-зарә,
Лә'зәке разе у һеса бә,
Дайк жь щәфае тә безарә.

Әм ви щәфай бьк'ьшиньн,
Бь тәр'а шабын, һьм жи бьлуринын,
Тә хвәйкьн бь фьр'е хиньн,
Кө ль щерга пйонера тә бьбиньн.

Тө бьсәкьнә ль щерга пйонера,
Һәрт'ьм һазьр бә, ль фәна шера,
Жь һәв к'өвшкә шәр' у хера,
Ле хвә нәдә р'ех бөмера.

К'әмалгьртьна ә'мре т'әзә,
Ль we к'әмале тө бькә ләзә,

Т'эрбийәтә тә ль мьн жи фәрзә,
Ле тө һинбә, чава кӧ дьле мьн дьхвәзә.

Тӧ әвләде мьни, әз баве тә,
Мә хун р'ъжанд жь бона вә,
Тӧ жи р'окә жь бона сьньфа хвә
Кер беи, кер беи бона һәвалед хвә.

Ль вәлате мә шай у р'ьнгинә,
Жь вәлате мә дәр шин у гьринә,
П'ър' һәвалед мина тә т'и у бьрчинә,
Әв к'инә?—бавед ван п'алә у гӧндинә.

Бавед ван п'алә у гӧндийед фьқарә,
Жь дәст малдара чунә аһ у зарә,
Зӧлма ль ван те кьрын, п'ър' хәдарә,
Ле әв жи һазьр дьбьн, кӧ бькьн ч'арә.

Әв зӧлм ль вәлате мә жи һәбу,
П'әнще қәтьли бь хун ль сәр мәбу,
Ле йәки мина Ленин ль мә битәр бу,
Бь сәрк'арйа ви мьләт р'абун аза бун.

Иро әм һ'ӧкьм дькьн, һьм жи ищра дькьн,
Бь сәрбәсти комунизме әм че дькьн,
Әвладе мьнә дәлал, р'абьн һун жи зукьн,
Т'әв мә у паши мә әви рькни сәр авакьн.

ГӧЛА Р'ӘХ КАНИЕ

Тә дьгот, соргӧләкә, һешин буйә ль р'әх канийе,
Бәжна бьльнд, сурәтед сор, зер' ль ә'нийе,
Әв ә'ни қәрқаштьрә жь бәрфа бәләкйе,
Әз ашьрәм, бәндәварьм, сәбхатьре әвинйе.

Әw һәйә гөлә у соргөлә-гөла алә,
Жь дәсте we зальме, ашық дькә налә-налә,
Ль фәна мйа тә нәмайә, сәр бәрхеда әw бьк'алә,
Ле нъзанә, жь дәрде we лав бәдһ'алә.

Кани жорва дьк'әлә у дьхөлхөлә,
Гөла ль р'әх, һынги дьчә дьчълвьлә,
Щар жи һәйә ль дор кание дьмьлмьлә,
Qәт нъзанә, дьле лавьк бь дәрд у көлә.

Лав фькьри у шәwьти дь һ'але хwәдә,
Го:—Һ'әта к'әнге, бышәwьтм дь әшқа тәдә?..
— Орта wанда жь мөһбәте бьрқәк вәдә,
Жь йара дәләл әви бьһист-щаб у сәдә:

«Р'әнгда гөльм, ль р'әх кание сәкьнимә,
Һ'әфте сал т'әмам, ль сәр лавке хwә бәнгимә,
Әшқа лавьк әз сотьмә у дьһ'әлинә,
Гава әви әз набиньм, ақьл сәре мьн наминә?»

Һ'әрдө бәнги, йәк бь дьле йәки һ'әсйа,
Wәкә мьжа кө ньшкева р'абә жь сәр ч'йа,
Пешбәр сәкьнин, йәк бь йәкира к'әнйа,
Дь ахьрйеда бу мьразе дьле һәрдөйа.

КӘЧЬКА КОЛХОЗВАНИ

Кәч'ка колхозван те жь дәште,
Дерән шәр'ә, чава ль бәжне те!..
Бина мьске у гөлаве бәр пыште те,
Сәдайе шьрин, чәва ль мьн хwәш те.

Колхозвана мә чу дәште дьмьлмьли,
Стера зер'ин ль песире дьчълвьли,

Өз дьхазьм жь тэ бькьм газьн у гьли,
Кө тэ агьре сор бәрдайэ мьн ви дьли,

Кэч'ка дэлал, дьчэ дэште чйэ к'обарэ,
Нав дэштеда пешик'ешэ, һьм дәрбдарэ,
Исал гэлэк, дәрбазбуйэ жь пылана парэ,
Пьланқадандьнеда к'эсэк пе нькарэ.

Йэман, йэман, к'ава мьн, к'обара мьни,
Чьма қэт лэзэке щэм мьн насэкьни?
Қэсэм дькьм, тө дэлалйа дьле мьни,
Жь нэфса мьнра стейра гэши ль э'змини.

Чьқас хвэш те, эв сэвта тэ,
Дьле мьн к'этиэ, бэжн-бала тэ,
Өзе қасьда бышинмэ щэм баве тэ,
Кө хенщи мьн, наве к'эси нэйинэ сэр тэ

ЧЬМА НАЙЕ?

Найе-найе, эз ньзаньм чьма найе?
Чьма бь эшқера эз кэтьмэ ве бэлайе?
Дьли бэнгйэ, дькьм накьм найе р'айе,
Дьбэ қо эз хольқимэ бо дәрда у щэфайе?

Ви щэфайи чьқас роже дьк'шиньм,
Гэлэк вэхтэ, хэвнеда жи ве дьбиньм,
Дьл дэрзйэ, бь тө тэври нащабриньм,
Дьбэ кө, дьбежэ: «Өзе эви быщэр'биньм».

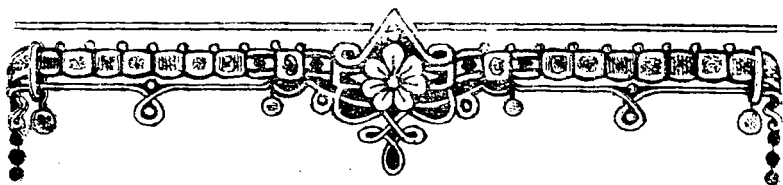
Вэки эва гьля растбэ гэлэк хвэшэ,
Өзе шабьм, р'өн' жь қальбе мьн нак'ьшэ,
К'ур бьрина ве дэрманкэ өса к'ьфшэ,
Ми́на көлилк у сосьна ве жь мьнр'а бьнэдьшэ.

Бьнэцъшэ, тō р'энг гōлбэ дэлалйа мьн,
Гэлэк вэхтэ, гэлэк щэфа тэ дайэ мьн,
Ле тōйе к'энге рōн' у тацэт бини бэр мьн?
Бьби н'эким дэрман бьки бьринед мьн?

Бьрин к'урьн, эв гэлэки вэрьминэ,
Өв зальм жи беисафэ һьнги дьчэ дьһ'эрьминэ,
Өз ньзаньм, эве к'энге мьн бир бинэ?
Вэгэр'э бе, дэрмане дьл бь хвэр'а бинэ?

Вэрэ-вэрэ, тō вэгэрэ һисаф бькэ,
Дэрд у кōла эди ль мьн зедэ нэкэ,
Өв цьраре бь мьнра дайн, тō бир нэкэ,
Зьмане фэсад у фьнуна сэр мэ дреж нэкэ.

Ә'ТАРЕ ШӨРО

ШЬЗАРӨТЕ МЫН

Мын гәлә дит шьзарәт,
Жь дәст к'әдхөре мьләт.
Әз к'әсибе бе хәбәр,
Дьгәр'йам дәро-дәр.

Гьлие р'астә избати,
Дьжмьнар'а навә дости.
Зә'фбун ага, бәг у мир,
Әwana мьләт кьрбу қәбил.

Сәр қәбила бьбунә сиар,
К'әда хәлқе wana дьхwәр,
Гьнге осабу әw зәман,
Сәр мәбу нире гьран.

Әз дьхәбтим ам-т'ам,
Мала бәгда чәwa хөлам,
Әw бәге к'ини бь р'ьк,
Әз дьхәбтим нанозьк.

Вэхте бэг дөхөр'эжйа,
Дьле мьнда хун дьр'эжйа,
Вэки тө бьбуаи п'элэван,
Диса бэгр'а нэдбу хэбэрдан.

Р'өшэт у п'ешк'еш,
Вир'а бьбу н'эшан-к'еш,
Вир'а дьготын Сэ'дун бэг,
Зэ'фи хөртбу бь нав дэнг.

Бьнаре ль чоле,
Мэ пэз бьрэ долге.
Өз чумэ бэр бэрана,
Башқэ ч'еранд зозана.

Р'окэ мьж у думан,
Дө бэран ль чоле ман,
Н'эта эз вэгэр'нам жь мал.
Гөра н'эрд бэран жи хвэр.

Т'эзе бэг мьнр'а бу дөжмьн,
Дэ... нэ хвазыл н'але мьн,
Нэшекранд эмэке н'эвт сала,
Эз дамэ бэр қамчи у дара.

Әви эз авитмэ ә'рде,
Жьна мьн һатэ ор'е,
Вэки мьн нэзеринэ,
Жь дэст п'е ви дэринэ...

Бэг т'эзе һерс р'акьр,
Қамчи бь лэз бакьр,
Қиза мьн жи һат гьрийа,
Диса әв вәнэчьхийа.

Жьна мьн лач'ьк вэькьр,
Мьдабьли льнге ви кьр,
Го: — бэсэ эви бьзеринэ,
Ахьр эм тэр'а мьринэ.

Бэр льнге тэ дькьм т'эмэнэ,
Эви мэкөжэ, эм гөнэнэ,...
Эм цульн, навмалие тэнэ,
Зэ'ф жи дө бэран т'өнэнэ.

Вэхте лач'ьк авитэ бэр п'иа,
Бэг жь сэр мьн вечьхиа,
Бе р'э'м өса аз к'отам,
Н'эвт р'ожа п'алдаи мам.

Эм бунэ п'ос п'осидэ,
Бэг жи зэвткьр һэде мэ.
Эм жь гөнд р'ацэтиан,
Бэрб бажаре Ване львиан.

Щэм малдарэки эрмэни.
Эм ведэре бунэ бэни,
Диса э'бур нэбу т'ө щи,
Зькэки т'ер, йэки бьрчи...

К'этьнэ р'е эз, циз у жьн,
Чун бэрб ч'иаки мэзын,
К'өлфэта мьн жи һа гьран,
Ль пыштебу мешоке гьран.

Чьмки щэм мэ т'өнэбу барбьр,
Мэ п'аласе хвэ пышта дьбьр,
Р'ева ль мэ бу сөр' сэрма,
Ба һат бэрфе ль мэ да...

Багәре кьрә фур'ә-фур',
Мәзил жи һе мабу дур,
Мьж—думане хвә да ч'иа,
К'өлфәта мьн р'ева вәстийа.

Чарнькал бәрф те хвар,
Әм ман бе ши бе сьт'ар,
К'өлфәта мьн нәдыт'әшьти,
Мьн т'әхмин кьр, дьвальди.

Әм гәлаки бунә бе п'аргал,
Мә хвә гиһандә к'уләкә сар,
Әш к'ула сарә у хьраб,
Бьне ве т'ьжи буз у ав.

Әм ве шәве ку'леда ман,
Бди чь, әм жь ильк бьриан...
Диса әш чьтърбу жь бәг,
Вәхте әм дәрк'әтүн бе һәқ.

К'өлфәта мьн дькьр офин,
Ч'ә'в бьрө ле дьқөльбин...
... Жь бәр пәсна хәбәрдыда,
— Вәи... бәг диса бәри мәда...

Әм дө шәва ве к'уледа ман,
Т'и, бьрчи, бәлангаз бе гөман,
Вәхте бе у багәре дани,
Сьпи кьрбу ч'иа у бани.

К'өлфәта мьн нә'лә-нә'лә,
Дәрие тәнгда гәл бәтһ'алә,
Дьгьри, искә-иска қиза мьвә,
Һәр те бәр дна хвә дьсәкьнә.

Әш йәк нәе сәре гөре ч'иа,
Нәе, сәре һ'рч'е гәлиа,
Әз р'абум мын ләз щә'данд,
Хвә гөндәки кәрдар'а гиһанд.

Қиз у жьн к'уледа ман,
Ти, бьрчи у бе гөман,
Һатьнә дор мын гөндие к'әсиб,
Әшана к'ьшанд хирәт—т'әсиб.

Әшана дарәбәст һьланин,
Чун жьн у қиза мын анин,
Әм ви гөндида гәлә ман,
Т'арәқа чарда паше р'әвиан.

Бәрб вәтәне Әрмәнистанә,
Мә хвә гиһандә Ереванә,
Вәхте ә'фьри р'еволуйсиа Мәзын,
Азабун кәр', қиз, мер у жьн.

Шькьрдарьм р'ожа иро,
К'әда хвәва бумә гиро,
Бди кәсә мын назеринә,
Кәс қазанща мын настинә.

Р'ОЖА ШӘМАЛ

Вәрәқ даиә р'ожа шәмал,
Ә'рд у ә'зман мәр'а хөмал,
Дәрбазбунә р'ожед мәлул,
Азабунә к'әсиб у қул.

Дьле қәвин вәкә бә'рын,
Т'әв мыләта әш сәбарьн,

Гөлвәдаиә Wәтәне мә,
P'ожа шәмал т'әв дьк'әнә.

Миасәр бунә нете дьла,
Мьләт һәвр'а бунә бьра.
Бь ә'мре т'әзә бунә хьне,
Әшq шанә ль р'у дьне.

Ә'дьялаи хwәшә пешда һәмин,
Әw р'ожа шәмал ль р'у әзмин,
Әw ч'ар у мьк'ана дьлайә,
Дьниа пер'а әшq у шаиә.

Сәрфьниазьн бь ә'длаи,
Ә'мре т'әзә бь әшq-шаи,
Wәт'әне ширьн бона һ'әмуйа,
Гөлвәдаиә дәшт, зәвйа.

БЫНДАРУКА ҚИЗ-БУКА

Бындарук ль зозана,
Бәр т'әва шәмал,
Қиз буке колхозвана
Т'опбунә щики дәлал.

Нава гөла, сәрканийа,
Бь к'еф, әшq, сьтрапа.
Т'әв дьмәшьн һәи дьк'әньн.
Дьк'әвьнә һ'әнәк—лақьрдийа.

Хазма буке дәстһ'әнә,
Ль бындаруке һәв гьртьнә,

Вэхте мэри, мезэ дькэ,
Гөл у гиһа т'эв дькэнэ.

Әшқ—к'ефа бьндарука
Дьк'эвэ дьле мэзын, ч'ука.
Хөлэ-хөла аве бэлэкийа.
Те жь селава ч'э'вканийа.

КӨР' ҚИЗЕ КӨРДА

Бэрхед мьнэ дэлал.
Вэр'а дьбежэ апе кал:—
Сэр э'рде бьн э'мане һешин,
Ғун мэзынкьрнэ партия Ленин.

Хвэзи бь э'мре вэи хвэш,
Хвэзи бь гөла вэйэ гэш,
Хвэзи эз кал һэбума,
Чахе банга вэбума!

Һьһа хэбэр һэнэ вэкэ дөр',
Вэки теда һэбьн қьниат у сор',
Әв занинэ кери вэ те,
Ғунын дэвса варе пай шьмаэ'те.

Ғин бьн мэрэма комунизме,
Ғэр бьэ'льминьн жь Ленинизме,
Партия Ленин щер'бандиэ,
Ә'мыр жийин э'фьрандиэ.

Хвэзи э'мре вэи бь гөл,
Вэ һэдитиэ һэ дэрд, һэ көл,
Ғэр занина мэ'рифэте,
Хвэзиа апо э'мре вэ те.

Бь т'эрбәте Ленилизме,
Сьбе бьһуньн р'ок'не Комунизме,
Ә'мре т'әзә вәр'а шанә,
Ва бь гәш гөлвәданә.

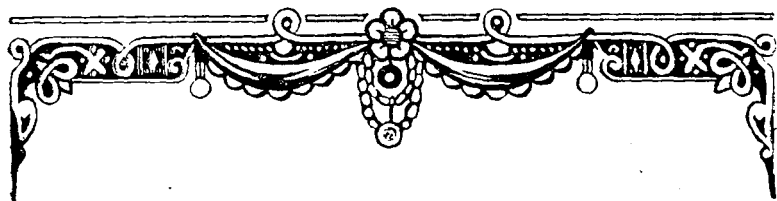
Ленин вәкьр әw р'иа мәзын,
Жь орт'е һьлда сьньфа дөжмьн,
Wәтән шенкьр чар-чарнькал,
Бона қөр'на вәиә дәләл.

Wәтән вәр'а гөман аза,
Һун гьһиштьнә һәр мьраза,
Хази бь вә we ськане,
Нав вәтәне советстане.

Wәт'ән вәр'а гөлвәданә,
Ә'мре т'әзә пешда шанә,
Һинбун борщә сәр вә фәрзә,
Бона қөрна вәиә т'әзә.

Ле хвәзи әз кал нәбума,
Ль сәр банга вә бума,
Нава ә'мре баши к'обар,
Әзе дһа бьбума бәхтәвар.

НУРИ

ДӘНГБЕЖЕД БӘРЕ У ЕД НҮКА

Саз у былур, фирқан у нал,
Шин у гьрин, қир у һәвар,
Ғ'оба достка дьлбьриндар
Ғәнә ль дьле ван дәнгбежан.

Жана һешйе, жьн р'әвандьн,
Щоге дьл бе мьраз кьрьн,
Бер, бериван у йаргьртьн,
Ғәнә ль сәвт у мьґаме ван.

Фәдири у зор у зөлми,
Шәр' у хуна қәбиләти,
Щинартие к'өрд, әрмәни,
Ғәнә ль сәвт у мьґаме ван.

Зөлме Р'оме, шех у миран,
Ньфр'ед пир у жьнәбийан,
Меркөштьне п'әр' нәмәрди,
Наләнал те нав дәнгед ван.

Әш дәнбегед бе пышт—мылбун,
Бе маш, бе һәқ у дьлкөлбун,
Ле гомана хвә набър'ин,
Манә һивйа шәwқ у таве.

Р'ожәк зькт'ер, йек зькбърчи,
Р'ожәк дьлк'өл, дьлбъриндар:
Октйабра Сор шәwәқ ани
Бь тиренщед шәwқ у зәлал.

Дьнйа т'әзә бь тәва зер'ин
Хвәр'а ани хәбат у нан,
Өнда бунә дәрд у налин
Баг у бәйар көлилквәдан.

Дәнбегеж бь әшқ дәст пе кьрын,
Пәсне худан—хәбат кьрын,
Бьратйе п'ър' мылэт кьрын,
Нәхши сөргөл нигар кьрын.

Һ'өбе дост у йар пәсьнин,
Өлм у хвәндьн ләз п'әр'вәдан,
Дәwат, шабун, йар у хвәзгин
Һунандьнә, кьрнә дәстан.

Һунандьнә бь тайе зер'ин,
Жь кәзйе буکان, к'өме хортин,
Жь дьле достан әшқ у ширин,
Нәхш һунандьн кәск у р'әнгин.

Хьрабнабьн қәт р'әнге ван.
Хәт у р'ез у мықаме ван,
Мина шәwқе ал у зер'ин
Дьзәрьқьн сал у зәман.

Чьґас зизьн странед ван,
Зьрав у ширьньн дэнге ван,
Бь лев нарин хвэш дьстьрен
Мина дэнге к'ау былбьлан.

Мина р'әфе баз у сьмур',
К'ьламед ван дьчьн п'ьр' дур.
Сәвт у дэнг у мьґаме ван
Манә ль дьле Нурийе Гизан.

КАЗАХСТАН

Казахстан—дәште фьрәйә бе сәр бе бьни,
Бь гөнд у бажар, баг' у багчә, зозан, кани,
Әрде қьр'ашц у қумстан, щийе хали,
Ньна чедбьн баг' у р'әзед гөлстани.

Шәрә иро бәр ба у т'оз қум у қьр'ашц,
Шәр' бона нан у авайи, бо роже қәнщ,
Бо хвэшбәхти у ә'длайә әрд у вәт'ан,
Шәр'е өса кәс нәдитьбу сал у зәман.

Щәмил, тә жи бь трактора хвә вәрә мәйдан,
Дәште фьрә шов кә, р'акә, бь намус у нав,
Қәт мәһелә әрде қьр'ашц тә ль ван дәран,
Жь сьбе эвар ве әниә тә р'амусьн тәв.

Кө гөлвәдьн әрде хали, щийе бе ав:
Жь ч'әм у канийан бенә гьредан щәв у дәрав.
Р'ус у казах, т'урк'мен, узбек, к'өрд, әрмәни,
Сьбе эвар дьхәбьтьн худан ль ә'ни.

Әрде қьр'ашц, тә жь дәсте ван хьлас наби,
Сәр қьр' у бәст у синге тә һәр чар али,

Щәw у дәрәв бен гьредан р'әнг гөлгөли,
Жь Волга, Иртиш синге Алт'айе спәһи.

Кәсп у Арал иро дькәһһи п'еле һур-һур,
Бо шәр'е бәр қумстане наве мәшур;
Қум у қыр'аш мә дьр'әһһи у дьһһи дур,
Гөһвәданә пәмбө, гәһһи, кәт, көһһиған.

Щи фьрәйә бо баг, багчә, р'әз у п'ар'ез:
Гөнд у бажер' дьзәрқһи шергә у р'ез,
Ль ван дәштада хвәш гәрйәйә һәспе Щәмбул,
Т'и у бьрчи, бе нан у ав гәр'йә Щәмбул.

Гәр'на, стра сазе зер'ин, дьле малул,
Гәр'найә дәшт у зозанан, гөнд у аул,
Әw былбьле дәшт у ч'йәйе Туране бу,
Әw әһһе қазах, узбек, туркменан бу.

Һат зәрқһи тәва шевре бь шәwде зәләл,
Бу сәрбәсти, сәрбәст мәһһи һәспе Щәмбул,
Стра Щәмбул т'еле зер'ин әшқ у дьлк'ур',
Сәрбәст мәһһи дәшт у зозан, гөнд у аул.

Ван дәштада иро бь әшқ трактор дьстрен.
Дәве ч'әм у бажар'ада матор дьстрен.
Трактористед т'әв хорт у қиз шов дькьһи тен,
Ч'әм у кани, щәw у дәрәв ширьһи дьстрен.

Бо нане п'ьр', пәз у дәвар р'әз у пар'ез,
Зәвйед пәмбө, к'әт, көһһиған, щәһи у бьрһиш,
Мешә у мерг, даред мейван, һ'ьһар у сьһиш,
Гөһһистане р'әһһиһиһи сев у қөһһиш.

Әwә шәр'е мә бәр ба у т'оз, қум, қыр'аш,
Шәр' бона нан у авайи, бо р'оже қәһһиш,
Бо ә'дһиһи у хвәшбәхтйә ә'рд у Wәган,
Шәр'е өса қәт нәдитбу Нуриә һизан.

ҲРАЗДАН

Хун у дьл у тамари, мэш-мэш дьчи Ҳраздане,
Канийед тэ тен, жь гөла Севан у зозане.

Странед тэ сәвт у мьқаме дәвране,
Слав тиньн бь зьмане наздарине.

Р'ез к'этьнэ жь һәрлө али һидромәскән,
К'әнәк'әргәс у Р'әвангәс, Гйумуш, Севан.

Шәwq канийед wәлатинә, миллион стеркан,
Шәв дькьн р'ож ль сәр синге Әрмәнистан.

Ҳ'әзар щәw у һ'әзар дәрав жь синг у бәр,
Тә вәкрийә бь мәрданә, демкәвәр.

Мина дайка ви wәлати һ'әлал ширдар
Тө т'ер дьки ә'рде қърац, қум у бәйар.

Канийед ә'мьри, һеньк дьки дьле дәште,
Хорт, лавед хwә гази кьр бәр шәвәфе.

Т'әв бәрәви, т'әшкилкьри һатнә мәйдан,
Бәр ве сьбе р'öh' дьлда агьр вәдан.

Кө р'е к'ьвш кьн пешйа тә бәр дәве мьлан,
Тө бьмәши һ'әта Т'әлиш у Шамиран.

Р'е асейә, т'әт, зьнарә, ә'рд қър'ашә,
Бе шәр', худан, хәбат, щәфа ә'рд р'е надә.

Әв ә'гитед хорт у лаве дәврана мә,
Бь ләқәм у машина һазьр бунә.

Бь дьле қәшин, мьле қәwәт г'әв һатһнә,
Ә'рде қраш бәр дәрбе ван дьр'ыщьфә.

Колектива ван әшқ у к'еф у к'өбарә,
Ә'рд у wәлат бәр ван дьлк'ән у дьлбарә.

Дьл ша дькә хәбата ван к'ом у щергә,
Инженере ван те дьчә, насәкьнә.

Бәр дәсте ви щотәк хорте бәжбьльндьн,
Дьхәбьтһн, тәт у зьнар дьт'әқинһн.

Йәк Әлийә хортәк қәмәр, йәк Арменә,
К'өрд, әрмәни дьхәбьтһн мина бьра.

Зьнар чийә, ч'ийа бәр ван дьр'ыщьфә,
Ләқәмчие мина ван ль дьне т'өнә.

Жь синге wәлат бәзалт у туф, пемзә, мәрмәр,
Дәрхьстһнә, дәрбазкьрһнә ль гөнд у бажар.

Бәйрәқа ван дьмьльмьлә бәр шәwәре,
Жь Әрзнийе һә'та бе р'әх Шамиране.

Әw р'ийа ч'әм р'ьнд чедькьн бетонкьри,
Ч'әм бьмәшә қьр' у хопан бьбьн зәви.

Кө ч'әнг вәдә синге чийан дәшт у гәли,
Фьрә бькә баг' у р'әзе гөльстани.

Арп'ачаи у Гьраздан бь дьльмьраз,
Бен нәмезе, һәв р'амусьн әw щоте чәм:

Қум у қраш, дәшт у бәйар вәхөн тер ав,
Орт'а Әгри у Әлэгәзе бьзәрьқһн.

Өв заньн, кӧ хэбэгед ван п'ър' қимэтә,
Бой шенкрън у дэвләмэндийа вэлэтә.

Өм ша кърън бь готьнед хвә Нурйе Гизан,
Тӧ чьма майн ль ве Р'әвана баг у майдан.

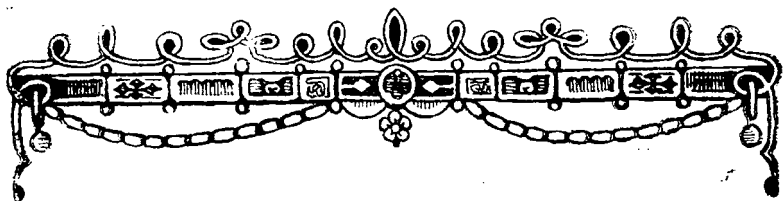
Р'астә кали, ле қәвәти тӧ бь дьл у щан,
Тӧ жи дәрбаз бьбә, һәрә һав щергед ван.

Ль к'е дәре чедькьн п'ър' щәв у дәрәв,
П'ър у хани, завод, фабрик һидромәскән,

Дач'ькинън даред мейһә р'әзед тьрйан,
Нава дәште, бәр дәве р'е, дора чәман.

Institut de Paris

МИК'АЕЛЕ РӨШИД

ПАРТИА КОМУНИСТИЕ

Партиа,

Тө гөмана миллион, миллион дьле һ'элал,
Тө канийа щьмаэ'тайә зэлал, зэлал.
Тә ав дайә бәстед бе ав у мәрыве т'и,
вәт'ән дайә ед бәре к'әсиб, бәре эт'им.
Тә'в бьһаре тинә бона дәшт у чийа,
Тә ә'мьр да бәләнгаза у бьрчийа.
Бь наве тә щьмаэ'т чунә шәр'е гьран
У шенкьрын гөнд-бажаре кәвн у веран,
Бь наве тә вәт'әне мә иро к'өбар
Дьчи бәр бь пашвәхтия хвә бәхтәвар.

Партиа,

Нави бьльнд, нави ә'зиз, нави ширьн,
Әм һ'өба хвә т'әмьз иро тәр'а тиньн.
Тө бона мә һәргьм буйи р'енишандар,
Тө щерге мә пешда бьбә к'өбар-к'өбар,
Вәки дьнйа диса бьбһе гавед-мә зор,
Вәки дьһа бьмьлмьлә бәйраца сор.

Мә бәхте хwә бәхте тәр'а гьредайә.
Өв ә'мре хwәш, әв р'оже гәш-гьшк тә дайә.
У иро жи тө сәрфьнийаз, чава т'ьмә,
Wәт'әне мә бьбә бәр бь комунизме.

ӘРМӘНИСТАНА СОВЕТИЕ

Бәнгзе тә гәш,
Ә'мре тә хwәш,
Тө дәлала
Милион дьла.
Тө һ'оба мьн,
Ә'зиза мьн,
Әрмәнистан,
Әрмәнистан.

Мина қиза,
Нур у аза,
Мина хорте,
Кө ч'ийа те,
Тө бәдәви,
Зори, к'ави,
Әрмәнистан,
Әрмәнистан.

Бажаре тә
У гөнде тә
Т'ер у т'ьжи
Ньһа дьжин,
У наве ван
Бунә ә'йан,
Әрмәнистан,
Әрмәнистан.

Комуниста
Ә'мьр да тә,
У тө ньна
Буйи бьнар,
Шен бә, шабә,
Сәрфьнийаз бә,
Әрмәнистан,
Әрмәнистан.

ӘРМӘНИСТАН

Тө бь қөр'на бе пышт у мьл
У р'йа тә чәтүн у дур,
Бәр тә мьрын, пыш тә дөжмьн,
Бәр ч'ә'ве тә гәлие к'ур.

Һ'әзар дөжмьн, һ'әзар нәйар
Милион бьрин гинанднә тә,
Веран қьрын гөнд у бажар'
У қьр'қьрын әвләдед тә.

Ле жь қөр'на, жь шәве рәш,
Дьле тәда һ'әзар мьраз,
Тө гьһипти ван р'ожед хвәш
Бь к'ьламе т'әзә, бь саз.

Дәшт у ч'ийа көлилк вәдан,
Ә'мьр тәр'а бу гөлстан,
Һ'әзар шайир пәсне тә дан,
Ә'зиза мьн, Әрмәнистан.

Қиз-лаше тә әшқ у к'өбар
Гөһастьнә сьфәте тә,

Хэмылинэ чава быһар
Н'эзар гөнд у бажаре тэ.

Тө кө бэре т'эне буйи,
Ньһа п'ыр'ын дост-быре тэ,
Тө бы р'йа фьрэ чуйи,
Әw p'e т'ьме ишыр дьдэ.

Р'абэ, шабэ бы саз-к'ылам,
Бьһер', буйи тө гөлстан,
Сэлам тэр'а, н'эзар сэлам,
Әрмәнистан, Әрмәнистан.

НӨБА МЫН

Бьһар вэбу, ә'рд хэмыли,
Мын гот: т'йи бьһара мын.

Чьрас қизе бэдәw мын дит,
Мын гот: т'йи бэдәwа мын.

Жь н'оба тэ нэхwәш к'эгьм,
Мын гот: т'йи н'әкима мын.

Нәрке р'оке бьмрьм, нәр'ьм,
Диса т'йи мьразе мын.

ШЬКИАТ

Ле әw ә'дэтэ,
Wәки бав қизе бе қэлән надэ?

Йара мын бой мын бәхт у мьразэ,
Р'өн'е жийине, к'ылам у сазэ,

Бей we дәрде мьн қаси бә'раньн,
Бьн дәрде өса бә'р жи дьнальн.

Гава эз т'имә, ава ээлалә,
Гава т'әнемә, һогьр-һәвалә,
Дьле мьн дьбе: әw қиза бәр тә
Нә кө хәзалә, ле зийәрәтә.

Бав дьбе, бой we тө қәлән бьдә,
Дьбе бе қәлән кәс қизе надә.
Қәләнһ'ызара гәло чь бежи,
Гава дьле тә әвинә, т'ьжи.

Әвина дьла кьрьнә базар,
Бой we дьхвәзын һьзам чәнд һ'әзар,
У қәт һапырьсн хвәстына дьла,
Нет у мәрәме һәрдө шаһьла.

Ле әw ә'дәтә,
Wәки бав қизе бе қәлән надә?

ЗАР'А МЬН

Тө дури, дури,
Стәйрьк у нури,
Һ'оба мьн к'ури,
Бьч'ука мьн

Бей тә-бәдһ'альм,
Мәлул у лальм,
Қәй бежи кальм,
Шабуна мьн.

Нава шэведа,
Мьн наве тэ да,
Кэси щаб нэда,
Ширьна мьн.

Тө ньна дури.
Нав хэва к'ури.
Дэ лури, лури,
Ә'зиза мьн.

ЩЬМАӨ'ТА МЬНРА

Дайка мьн гот-әвләде мьн һьлдә хвәра,
Әз жи дьбем-әз е тәмә, һьлдә хвәр'а.

Бажар, бажар әз гәрийам, дәүләмәнд бум,
Һәбуна мьн һ'ыше мьнә, һьлдә хвәр'а.

Чьқас шәва р'анәзамә, хәбьтимә,
Хәбата ван шәвед бе хәв һьлдә хвәра.

Дәрд-көле хвә, к'әсәре хвә тө бьдә мьн,
Шәбуна мьн у әшқа мьн һьлдә хвәр'а.

Тә зар да мьн, қанат да мьн, к'ылам да мьн,
К'ыламе мьн иро р'абә һьлдә хвәр'а.

Һәрке ә'мре мьни шаһыл кери тә бе.
Ө'мре мьн жи, рөне мьн жи һьлдә хвәра.

БЬҺАР

Р'е дьчә харо-маро,
Р'е дьбә бәр бь ч'ийа,
Дьле мьн чава зар'о
Ша буйә бой ван щийа.

Дора мьн бынар у тэ'в,
Жорда те бае неньк,
У р'эх р'е жир у бехэw
Дьк'ышэ ава тэньк.

Эз дьчъм у бе дэрдъм,
У диса шаһьльм эз,
Ле дурва сылав дьдн
Кöдилке гэвэз-гэвэз.

Дьстьрем бь дьлт'жи,
Дэнге мьн дур дьфьр'э,
К'ылама мьнда дьжи
Дорана бинхwэш, фьрэ.

Фэй бежи мьн нэ дийэ
Шәһәр у ханмане ви,
Фэй бежи ньзам чьйэ
Р'еед дуз, асфалткьри.

ЛАWКЕ ДЭЛАЛ

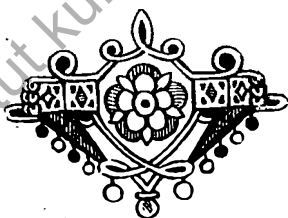
Лавке дэлал, лавке дэлал,
Wэрэ мьнр'а бьбэ һэвал,
Гöнде мөда эзм зэри,
Чьма öса дур дьгэр'и?

Чэнд хорте баш жь ви гöнди
Сэр мьн зува бунэ бэнги,
Ле бой вана дьле хwэда
Һ'эта ньһа мьн щи нэда.

Жь Р'эwane, хорте хwэнди,
Салэк т'өнэ чь тō нати,
Тэ эз сотьм, эз н'эландьм,
Бе тэ, дэлал, эз щан дьдьм.

Эз қōрбана деме қэмэр.
Ч'эвед р'эшэ мина мэхмэр,
Тō эвара бе нив, тэ'ри
Чьма оса дур дьгэр'и?

Wэрэ дэлал, wэрэ қōрбан,
Wэрэ мале щэм мьн меван,
У гьлики мьнр'а бежэ,
Дьле эвин бей тэ гежэ.

Ә'ЛИЕ Ә'БДӨЛРӘ'Ғ'МАН

ДӨ ДЬЛЕ ЫЗКЬРИ

(Сәһәти)

Хунк'әла бһарейә. Уитә-уитә тәйрадайә. Гәләк
вана жь вәлате гәрм һатһнә мьск'ане һеньк, т'әбийәте
сәлам дькһн у вәсәле бәдәна ван жь гәрме һеса дьбһн.
Аликида жи дәштед колхозиеда гөр'ә-гөр'а трактора, дән-
ге хәбатк'ара нава т'әбийәтеда п'ел дьдә у паше һьқои
нава һәһа т'әмьз дьбә. Хөлә-хөлә ч'әм у қанийа, ава
бәрфейә жь ч'ийәед бьльнд 'һати т'әв һәв дьбһн у дьһа
бәдәһәтиә дьдһнә хәмла бьһаре. Баг'-р'әза жи кьрасе һе-
шин хвә кьрийә, те қәй бежи жь р'азана зьвьстане ба-
вишке хәһе һьлдьч'ьһн шькьрбуна хвә бь һәбуна тә-
бийәтер'а тинһн у р'әһ даһежһн, бәлгед ван мәзһн дьбһн,
вәки вәһте баран бе, йане жи гәрмеда мәрвь у һ'әй'ван
бьнда сьт'зрбһн.

«Дара чинарейә» бьнәт'ара р'асте дьһа р'әһше дьдә
хәмла гөнде к'өрдайи Зьһие. Фәсла р'ожейә сьбе, нивро-
эваре чьқас қизед бәжн талийани, чә'вбәләк, бьрур'әш,
алгәвәз ль хвәкьри щер' т'ьжи авкьрһнә, стьранә. Ғьһнәк
жи ль вьра' р'асти һ'зкьриед хвә һатһнә, гөл у сосьһа

сэр һавда барандьнэ, дьле эвин бэр һэв вэкрьнэ, сэр һэв бунэ ашьқ у паше һэв стэндьнэ.

Мэзынэ т'арица «Дара чинаре»... Өв чинара йа дэw-ра зөлме нинэ, т'ө бьрин сэр бэдэна we т'өнэньн, чинара дэwра азайе-дэwра Ленинэ.

* * *

Гөланэ. Мэһа гөла, сосьн, р'ьһ'ан у бэйбунанэ. Барапа р'энгзив бы һ'эмде хwэ сэр бэдэwэтийа гөланеда элэк дьбэ, ле к'эск'эсор, к'эск'эсор жи дьһа рэwше дьдэ we. Нава we дэwлэмэндбуна гөланеда Мэмо у Гөле бын «Дара чинаре» эвинтийа хwэ ль һэвдө диһар дькьн. Гөле дэрһаца пьрсэкеда дьфькьрэ у разьлхийа эвинтие надэ Мэмо... Зар'өтийа ван, щинартийа ванэ шьрин, лақьрдиед, зар'өтие, э'мьре мэк'т'эбе, хэбата ванэ сэр дэрса у ед майин мина щавед авейэ һерсбуйи бэр чэ'ве вейэ бэлэкр'а дэрбаз дьбэ. Дэмэке шунда те бежи дьле we, жь wer'a қьсэ дькэ, wэки эвинти т'ө тышти наньһер'э. Wэхте дьла жь һэв гьрт, һ'эта к'өтасие бы һэвра дьжи, хастьна ван бэр бы һэв дьк'элэ, т'эв һэв дьбэ у дьбэ йэк...

Лэ'эки шунда һэрдө дьле һ'эзкьри бы эвинтийа Мэме у Зине пэшбэри һэв льсэкьньн, бине жь һэв дьстиньн, қэwл у шэрта дьдьнэ һэв. Мэмо һьнэки лэздьк'эт готи эви чэнд рожа шунда инт'һэмед дэwлэтейэ институтэ быдана. Бистэке шунда һэрдөа хатьре хwэ жь һэвдө хастьн у һэр кэсэк бы дьлэки ша бэр бы мала хwэ чу,

* * *

Паизэ. Ч'йаед бьльнд һэла кьрасе сыпи wэрнэгьртьбун. Һэр тышти иди к'ар у барэ хwэийи зьвьстие дьдигьн. Баг у рэза зува барэ хwэ дабун, ле һэла бы т'эмамы рэwша хwэ нэавитьбун у мэрьва т'ьре быһар у һавин

т'эзэ ль вана вәбуйә. Нава we дәвләмәндбуна паизейә пашьнда авайед колхозвана у мэк'т'әба гөндә дөқатийә, кӧ Мәмо т'эзә теда директор һатьбу к'вьшкьрьне, мина бьрщед қәрқаш дьһатьнә ханекьрьне, нава we хәмледа ӧса жи дәнге дәфе зӧр'не, к'ьламед гованда, сийара мина рәфед қӧльнгед паизе кӧ дьчьнә бәр'ийе, зиз дьһатьнә бьһистьне. Дә'wәтә, дә'wәта Мәмо у Гӧлейә. Бәрэваре рожа чара бь ә'дәте к'ӧрда бук сийаркьрын, дәфчи у зӧрнәчийә қәйде шьриде лехьстьн, сийар к'әтьнә шьриде, һәр йәки бь шур'е хwә һәсна хwә бәр дәфе дьда рәқасе. Хеләке шунда жь нава сийара дәнгәки бьльнд һатә бьһистьне. әв Хосрове руспи бу, әви ә'мьри сәр дәфчи у зӧрнәчийә кьр, wәки бәсә дәфехьн, лазьмә сийар һәрьн, балгие буке биньн. Сийара мәнзил к'вьшкьрын у чун. Дӧ сәһ'әта шунда пешйә сийара ль гӧнд дәрәвәбу, е һәри пешьн, сийаре қӧле Wәзир бу. Чава хәлат, һ'әвтрәнг авигьнә стуйе һәспе у әв диса ль сийаред 'буке вәгәр'ийә. У дәмәке шунда дәнге дәф у зӧр'не гӧнд дьһыгавт.

Щаһьлед гӧнд чава ә'дәт, Мәмо бьрьбуна сәр бане хени, wәки wәхте буке пәйә бькьн, әв севәке сәре we-хә. Һәла бук пәйә нәкьрьбуна, лавька дьл дьда бәр дьле Мәмо у дьготьне, wәки әме ньһа меранитийә тә бьбиньн, бе тӧ севе чава ль буке дьхи. Мәмо зә'ф фәсал у бь зарәки шьрин гот:

— На wәләһ, әз ван сева сәре Гӧле нахьм, әзе қәзийәке биньмә сәре we. Р'астә, әв ә'дәте де у баве мә буйә, ле әве йәке иди ньһа қәwәта хwә ӧндакьрийә, кери мә нае у зьрардарә.

* * *

Ду дә'wәтера, ә'йанә, wәки һ'ьзкьрьна Мәмо у Гӧле дьһа п'ьр дьбу, вана чава дьбежьн, ава сар жи бе һәв вәнәдьхарьн. Гава щарна Мәмо һьнәки жь хәбәте дәрәнг дьһатә мале, һ'әле Гӧле зә'ф п'әришан дьбу, нь-

занбу, чь бьк'ра. Т'эвата we нэдьнат, дэрдькэтэ дэрва, ль р'яа Мэмо мезэ дьк'р у д'са дьчу мале. Ле wэхте Мэмо жи һьнэки хэбата хwэ сьвьк дьк'р, һэр тышт бир дьани у радьбу зу бэр бь мале дьчу, нышкева дэри вэ-дьк'р у дьк'этэ һөндөр', ши чахи ширдини дьк'этэ Гөле, гөла э'н'яа we геш дьбу, һэвдө радьмусан у паше Гөле дьгот:

— Мэмо, э'зизе мьн! Нэ т'ойи бьрчийи?

— Нэ т'о жи бьрчийи, дэлал'яа мьн, Гөле!

Паше Гөле сьврэ һазьр дьк'р, һэрдө к'елэка сьв-ре р'удьньштын, шьрин-шьрин у бь ишта нане хwэ дьха-рын у паше пьрс дьданэ һэвдө, гэло иро дора к'ейэ. wэ-ки к'ьт'ебе бьхунэ. Э'йан бу, wэки дора Мэмойэ. Мэмо бэр бь ода р'азане дьчу, Гөле жи қэшэнг-қэшэнг сьврэ бэрэв дьк'р, мал жи дьк'рэ һьзаме, бэр бь ода разане дьчу у дьгот:

— Дэ, э'зизе мьн, дэст бь хандьна к'ьт'ебе бьк'э!

Мэмо аwқаси лэтиф, бь т'эqьл у р'ьнд дьханд, wэ-ки һ'эwэса мэрийа шир'а дьлат, қэт нэдьхаст жь we хан-дые дурк'эва. Р'асти к'ьт'еб жи дэрһэқа эвинтиеда рьнд һатьбу һьвисаре, ле гэлэки сэрт һатьбу һьвисаре...

Щар-щара Гөле навбьр'и дьда хандьна Мэмо у дьгот:

— Э'зизе мьн, Мэмо! Гэло дө дьле һьзк'ри дькарын жь һэвдө бьқэтын? Нэйнька wанэ һ'ьзк'рьне дькарэ бьш-ке? Гэло бэ'ра һьзк'рьне дькарэ бьмьч'ьqэ, бьбэ қумьстана рэqэ-рут? Гэло һэйэ мэрьвед өса, к'ө дө дьлед һ'ьзк'ри жь һэвдө бьқэтинэ?...

Ду we хэбэрданер'а рэнге Гөле мина гөла паизе дь-хэйиди, рэнг ле сьпич'олки дьбу у мина мэрьве ч'элқи-йайи зур' дьбу ль Мэмо дьнһер'и. Wэхте Мэмо жи эw малулийа Гөле дьдит, дьбу п'ирқинийа ши, дьк'энийа, к'ьт'еб weда давит, Гөле р'адьмуса, гэлэк пьрс дьдане у дьгот...

— Һэма қэwэта һьвиск'ар wьрданэ, wэки һ'өба

хвэндэван бер бь хвэ бьк'ышинэ, ши ль шэл-п'элахэ. бэре ши бьдэ нэвраз у бэржера, бе гэло эва йэка ве бь чь к'о'табэ... Ньвиск'ар те бежи, тó жь р'йа нэқийе дэрхьсти, дьле тэ кьрэ бэ'ра фькьра. Гь Гөле щан! Нэ өсанэ?

— Бэле өсанэ, Мэмо.

Г'асаб йэк бу, чьқас Мэмо бэр дьле Гөледа нэһат, агьре дьле ве ванэдьпэсьри, ле эве миша нэршар шабед шьрин ль нэлале хвэ вэдьгэр'анд.

* * *

Сала хвэндьне зуда дэстие бьбу. Гэр дэрсдарэк бь хэбата хвэва мьжул бу. Мэмо жи чава директоре мэк'тэбе у ньм жи дэрсдаре зьмане де, бь хэбата хвэва бэрк' зэльқибу, бавэр бькэ, вэки Мэмо сьбе н'эта эваре бьхэбьтийа, хэбата ши нэбу. Мэмо вэхте хвэйн аза гэлэк к'ьт'ебед педагогие дьхандьн у өса жи дэрсед дэрсдара дьбьһист у ширэтел педагогие дьданэ ван. Сэба ве хэбата шийэ баш, дэрсдаред мэк'тэбе гьшка эва чава директорэки шэ'рэза у к'омэкдар жь ши н'эздькьрын н'өрмэга ши дьгьртн.

Мэмо ве р'өже 3—4 сэн'эт дэрс бьһистьбу у ньм жи дө сэн'эг дэрс жи дабу. Дэ шөхөле мэк'т'эбейэ, мэрвь зу дөвэстэ, алне майинда жи Мэмо ве р'өже лап сьбе зу чубу мэк'т'эбе, хенци истэканэ чай у пари нан тыштэк нэхарьбу.

Сэба ве йэке жи Гөле гэлэки нэр'эл'т дьбу, һала шарна дьгот, — «Эгэр Мэмо ва бькэ, ве мале мьн бьшэвьтинэ, нава салэкеда дькарэ қэвэт у сэн'эта хвэ онда бькэ у ве бьбэ мэрвьэки нивши. Р'ьнд дьбэ, эз ньһада пешийа ве йэке бьгрым. Щаньм, хэбат жи һэйэ, хэбат, малхэраби сьбе дьчэ, эваре те, эва йэка нэбу». Гэма нава ве хэбэрдана Гөледа, Мэмо дэри вэкьр бэцгэрэкэ хаш пешда һат, Гөле рамуса у руньшт. Гөле сьврэ вэ-

кыр, хөрәке гәрм валайи фәрақа кыр у дани сәр т'әхте нанхарьне у гот:

— Мәмо, әзизе мьн, к'әрәмкә!..

Һәрда диса мина һәршар, нане хвә харьн, Гөле сьврә бәрәвкыр, бәр бь Мәмо чу у гот:

— Мәмо щан, Чьма иро тõiи мә'дәкьри, нәбә мәк'-т'әбеда тõi данә һерскьрьне? Р'асти мьн биркьр тәр'а быгота, әва ида р'ожа дõдайә тõi нае мал навр'оже, йә-дин тõi вьра пен дõхи, йане жи бьрчи дьмини, жь һәрда йәкә. Әз тә һиви дькьм, õса нәкә, йане на, тõiе нахаш-к'әви, тыштәки майин бини сәре хвә... Дә бәжә, мала-вайо, иро тõi қәт нахази бь мьнр'а хәбәрди...

Мәмо һьнәки бь деме хвәийн вәстийи ль Гөле нь-һер'и у гот:

— Мала тә авабә, хәйсәте тә һьнәки хьраб буйә, бь-һелә әз һьнәки һесабьм, паше хәбәрдә, да!..

Һәма we дәме Гөле фә'мкьр у әв гьли готьнед, кõi дәрһәқа Мәмода дьготьн, р'аст һ'әсабкьр у чә'вньһе-рийя пашвәхтие бу...

* * *

Се сала пешда Зозана Щәло института к'ьринфро-тане хьлазкьрбу у әв шандьбунә гõндкоопа Зьмие чава дьк'анчийә сәрәкә йа дьк'ана мәзын. Салед пешьн әв рьнд дьхәбьти, дәрһәқа хәбата веда ль нава дьк'анчид мәнт'иқеда т'ьме дьһатә готьне. Орт'а Зозане у бык'ьр-чид жьн зә'ф хашбу, чь кõi Зозане дьгот, жьнька ба-вәр дькьр, ле һьнәки жь we дур дькәтьн, дьле хвә бәр һәв вәдькьрн у дьготьн:

— Леле, сәре кор'е мьн, әв кәч'ька һәла нава хә-бата хвәда хамә, қал нәбуйә, паше ньзаньм... Дә иди сала дõдайә, кõi Зозан вьрда дьхәбьтә, әз дәрһәқа сала пашьнда дькарьм сонд бьхõм, ле, әз к'әфиле сала дõда ниньм. Һәла зедәбарийя сәрда жьн дәрһәқа ә'мәле Зозанеда гәләки хәбәр дьдьн у дьбежьн, вәки әве бь

зора п'эра директоре мэк'тэба ма жь р'е дэрхьстийэ у дьхазэ ши бьстинэ. Щаньм, һьнэк мер һэнэ, wэки элбер'а бь хwэнэqшандьн у заре жьнайи шьринва тене хапандьне. Гэма жь wана жи йэк эв гэде мэйя, те бежи п'эрдэ һатийэ сэр чэ'ве Мэмо у дьхазэ йэкэ ноли Гөлейэ хэбатһ'ыз у аһэгори хwэ бэдэw бэрдэ, эве кэч'ька пор'жекьри бьстине. Wэлэһ, һьзаньм, дьготьн, wэки эва иди wэхтэки дьрежэ, кэ һэрдэ ль һэвдэ дьпьрсьн. Зозан навр'оже у тыштед майин дьбэ кабинета ши, бь сэх'эта кабинетэда р'удьһьн, бьк'ьр'чи бэр дьк'ане т'ьжи дьбьн у өса жи һинкьрьна заред мэ жи һьнэки п'ак нае т'эш-килкьрьне. Гэла зедэбарийа сэр дьбежьн Мэмо готийэ, wэки хандьна мьнэ бьльнд һэйя, готи хандьна жьна мьнэ бьльнд жи һэбэ, а ши чахи эм ланчи һэвьн...

* * *

Зозан we шэве к'елэк-к'елэк wэльдьгэр'ийа, хэwa we нэдьһат. Эwe ч'эп у р'аст дьһьһери. Мэмо бэр чэ'ве we дьсэкьни, дьхаст бьготае: «Дэ мьнр'а хэбэрдэ, эз к'эсэра дьле тэмэ». Чьра өса мэдэкьрийн. Йэqин тэ жь мьн хэйнди? Чьмки эз зу-зу темэ кабинета тэ, хэлq мэ дьбинэ, йане жи навр'оже дэрэнг тиһьм? Дэ бежэ сэбаб чийэ, wэки эз жи гөне хwэ бьзанбьм? Ле wэхте эwe чэ'ве хwэ вэдькьр, дьдит, кэ һатийэ хапандьне. Эрэз, we шэве ода таридэ Зозан к'этьбу бэ'ра мьтала, хwэ һьмбэри Гөле дькьр-хwэ жь weйа бэдэwтьр у хандитьр һ'эсаб дькьр. Зозане өса жи к'эда Гөле бэр тыштэки һ'эсабнэдькьр. Дьле хwэда һэр тышт дьфькьри у агриэда дьгот-фэйдэ чийэ, Мэмо жь Гөле һ'ыз дькэ, жь мьн...

Зозан гэлэки фькьри, һэр тышт бэр чэ'ве wer'а дьһатьн, дьчун, ле т'ө р'е бона we эвинтийа хwэ нькарбу вэбьжарта, т'эне гөмана we ма һэр'э-ве пьрсе бэр Э'йшо вэкэ, бэлки эw р'еке пешийа wexэ.

Бэрбанга сьбе бу. Дэнге дикайи зиз дылат быһистьне. Һәр р'өн'бэрәки заньбу, вәки сьбә незик буйә, готи һәwa т'әмьз һьлч'нә, бәдәна хwә жь хәwe даwшина, диса чә'ве ви ль дөнйя р'онькк'әвә у сәрбәст хwә һә'саб бькә. Зозане жи дьхаст we фәследа хастьна дьле хwә бь дәсти Ә'йшане бинә сери.

Р'астә мала, кә Ә'йшан теда дьма, чар мала жь мала Зозане ведатьр бу, ле гәлә дьле Зозане дьхаст we қәрәбәрбанге һәр'ә щәм Ә'йшане? Бефьтйа. Щьмаә'т дьбежә «Жьне дьлкьр, дивар қәлкьр». Зозан мина дьзе шәве, бәре фькьри, к'өр'а һәр'ә? Чава һәр'ә? Кәсәк бь чуйина we нәһ'әсә. Чәнд д'әфа шунда зозан чу бәр п'ән-щәра Ә'йшане сәкьни, чарнькале хwә ньһер'и у нава хәwa бәрбанга сьбеда дәйн ль Ә'йшане кьр. «Ә'йшан!.. Ә'йшан!..» We дәме дэнге Зозане ль Ә'йшане т'әсәли бу у гот:

— Леле, Зозан, тә ве шәве херә, чь қәwьмийә?

— Хер жь херә дәрбаз буйә, ща дери вәкә, шәхәле мын бь тә һәйә..

Wәхте Ә'йшане дәри вәкьр, Зозане мина мәрьве гөнәк'ар, кә лома бькә, хwә дәвәр'уйа авит у һесьр-мина мәһа гәлане дьбаранд, хwә авитә сәр щи ньвине Ә'йшане. Хеләкә хөрт гьрийя у паше Ә'йшане готә:

— Зозан щан! Чь қәwьмийә? Ща мыр'а бежә, мал шәwьтийе!

— Қәт, Ә'йшан щан! Дьле мын һьнәки тәнг'әбу, әз сәр тәда р'әвйам, вәки бина мын бь тә дәрә...

Тьште өса набә,—Ә'йшане гот,—йефин дәрде тә тыштәки башқәйә—Мәмойә, Мәмо. Гәлә чәнд мәһ пешда чава әз у өса жи щьмаә'та майи бь ве йәке һ'әс-йанә, ле тә жь мын вәдьшарт. Хеләкә хөрт одеда стә-қьр'андьн пешда һат. Деме Ә'йшанейи жь р'азане п'ьр-п'ьши, ль сьфәте Зозанейи сьпич'олки мезә дькьр, вәки әw сәбәба һатьна хwә раст қьсәкә.

— Дэ хушка Ә'йшан, әз чь жь тә вәшерьм, тә жь мьн р'ьндтър зани, мьнр'а р'еке вәкә, Мәмо бькә қьсмәте мьн у әвә һесър баранд, хвә диса авитә п'есири Ә'йшане...

— Зозан, тә дин буйи, һар буйи, әз чава дькарьм тыште өса бькьм, гава әв мерька зәвьщийә у гәләки жь жьна хвә һ'ыз дькә. На, сәре баве мьн, әз тыште өса нькарьм бькьм, чава щьмаә'т дьбежә,—«К'и орт'а дө дьла, чар ч'ә'ва хәбәрдә, ә'зизе дьле ван бьмьрә». На хуч'а мьн, тыште өса жь дәсте мьн нае у әз һостәе ве пьрсе ниньм. Әва йәка нә лаиқи тәйә, шәрмә! Дэ зу р'абә жь вьра бьт'әвьсә, к'өда һати, веда һәр'ә. Һәр'ә беақьла жь р'е дәрхә. Әз нә нечира тәмә, һәр'ә неч'ира хвә бьгәр'ә!..

Вәхта Зозане әв гьли дьбьһистьн, ч'ә'в сәр серида дьқөльбин. Ч'ә'вед ве тыштәки дьгәр'йан, һәв дьзаньбу Гөлейә, Гөле. Гөле пешбәри ве сәкьнийә, дьхаст һ'әйфа хвә же бьстәнда, ле саба чь? Гөне Гөле чьбун? Гөле чь хьраби бь ве кьрьбу? Тәви ве нан у хөе харьбу? Һәвалти кьрьбу? Ле чьма, чьма?...

* * *

Гөле р'ьнд заньбу, вәки һ'ызкьрьна Мәмойә бәре бәр бь ве, нә йа бәре бу, бь т'әмами һатьбу гөһастьне. Мәмо вер'а сәрт хәбәр дьда, шан у қөрбанед бәрейә, кө сәр Гөледа дьбарйан, мьскәне хвә гөһастьбун, бь р'екә майинр'а к'әлогьри дьчун. Гөлева ә'йан бу, вәки шьпук сәр мала ванда һатийә у к'әтийә нава бобәлиска нәһәқ...

Адарә, адар! Мәһа звьвстанейә һәрә сәртә. Сәр һ'име қьса—чьқас-чьқас мәрвь ве мәһеда жь багәре хәньқинә, бунә хөре п'әр'анийа, йане жи шәпа бәрфе мина һ'ута һ'уфи бьн хвә кьрьнә у ләпе хвә сәр дайә һәв. Паше багәре әв ши мә'т кьрийә у иза ви өндәкьрийә.

Гәма әвә багәра мәһа адаре сәр мала Мәмода гьртийә. Мәмо жь р'яа раст дәрхьстийә, ль шәл-п'әла дьхә, ч'яа у гәлийар'а дьқөльбинә. Әw мина мәрьве сәрхаш ньзанә чь дькә , р'ьщәф к'әтийә бәдәна ви, т'а дьк'әвә, хуна мьхмьхкейә нәхаш һатийә жәрдадайкьрьне. Дәрзикьрьна дохтр жи һ'өкми сәр ви накә. Нава we нәхашиеда сәре Мәмо бьльнд набә ль Гөле бьһер'ә, чьмки әмәке we маледа гәләкә, т'әмаийа колхозванед гөнд чава хәбат-чнкә баш жь we һ'ыз дькьн.

* * *

Сьбә зу бу, һәр дәрсарәки дәрсхана хвәда дәрса кәвн жь зар'а дьпър'син, йане жи дәрса т'әзә шьровәдь-кьрын. Мәмо жи дәрсхана дәһада дәрса хвә дабу у кабинета хвәда т'әви һ'әсабдар, бь шөхөле һ'әсабдарийа мэк'тәбева мьжул дьбу. Гәма we дәме Зозан мина бь-руска бьһаре к'әтә һөндөр, дем ле хьтьми бу, гәври ле зьһа бубу, дәст ле дьһәжйан. Wәхте һә'сабдаре ль деме we ньһер'и сәрwәхт бу у жь оде дәрк'әт, чу. Иди Зо-зане мәщала хәбәрдане нәда Мәмо у wa дәст бь хәбәр-дана хвә кьр:

— Мәмо, тө мери, йғни чьйи? Әз тө фә'м накьм, тө сәр қәwьл у қьрарәки насәкьни. Әз нава щьмаә'теда р'әзил бум, һ'өрмәт у сианәта бәре иди р'уйе хвә ль мьн гөһастийә. Зани, зани әз wa нькарьм бьжим, тө ве мәсәле сьбе нәди хьлазкьрьне, әзе хвә бькөжьм у әзе бежьм, wәки сәбәбе мьн Мәмойә...

Мала тә авабә, әw шәрте тә дьданә мьн, тә жь бира хвә дәрхьстийә? Ньһа мина мера бежә, тәйе мьн бьстини йане на? Бефьтийа меранийа тәйә өса г'өнә, тө бежи Гөле: ирода тө нә лазьми мьни, дькари һәр'и мала баве хвә...

Ду ве хәбәрдана хвәр'а, Зозане мина тә'вийа мәһа

гöлане һесър дьбарандьн. Иди т'эвэта we нәһат, эв щәк Мәмо р'уне, эв к'әлогьри жь кабинета ви дәркәт. Гьл-бәт дәрсдара эв йәк гьшк дьбьһист у сәр Мәмо дьк'ән-йан...

* * *

Дәрс мәк'тәбеда зуда хьлазбубун, ле Мәмо һәла кабинета хвәда дьхәбьти. Вәхтәке әви сәре хвә бьнд-кьр у дит, кö иди тари к'әтийә әрде. Әви әлбер'а һазьрийа хвә дит бәр бь мале һәр'ә. Ле к'ижан мале? Һәлбәт бәр бь мала т'әзә. Ле we дәме әви хәбәрәд Зо-зане ани бир у қьраркьр, вәки бәр бь Гөле һәр'ә. Вәх-те Мәмо дәри ль Гөле вәкьр, Гөле жь щийе хвә р'анә-бу, ноли һәршар бь Мәмор'а ша нәбу. Қәт т'алаша Гөле һинбу, кö әв һатийә мале. Дәрһәқа шиведа хәбәрдан һькарбу бьбуйа, чьмки әв чәнд р'ож бун, мала ванда хөрәк нәдьһатә чекьрьне. Мәмо сәба гөна жь хвә дава-шина, чәнд пьрс данә Гөле, ле чьто пьрс?...

— Гөле чь ль тә қәвьмийә, мьн тө к'өтайи? Де у баве тәр'а данә хәбәра? Йане тө бей'өрмәт кьри? Сәбәб чьйә? Вәки төйә өса мә'дәкьрийи у һаһази мьнр'а хә-бәрди? Мала сәбәба бьшәвьтә, көр'е вән бьмьрә. Мьн дьгот әз ве к'әч'ьке һастиньм, һә ангори мьнә. Әз дь-дамә гөнәк'аркьрьне у дьготьн, вәки кәч'ьк сәр тәр'айә. Дә мьн дәрде хвә р'ьнд заньбу...

— Р'асти жи, әз нә һежайи тәмә, һәр'ә йәкә өса бьс-тинә, вәки һаиқи тәбә,— Гөле гот у...

We дәме тәе бьгота Мәмо шәрм дькьр. Гөле жер'а р'йа хәбәрдане вәкьр, вәки әв хәбәрдә. Мәмо сәре хвә бәржер кьрьбу у гот:

— Бәле, тө нә һежайи мьни, хандьна мьнә бьльнд һәйә. Һәла зедә, әз директоре мәк'тәба орт'әмә, 40 дәрс-

дарэ бьн дэсте мынданьн, чьқас шагьрт? Глэлбэт хандьна жьна мын жи гэрәке бьльндбэ, ле тэ?.. Гәма әвә сәбәб, сьбеда дькари һәр'и мала баве хвә.

— Дэ Мәмо,—Гөле гот,—дә тәва ә'йанә, вәки к'е жь мә р'ьнд һин дьбу... Ле тышт набә, исал чәнд салә әз жи колхозеда хәбьтимә, мын щер'бандьн дәст анийә, к'ар дайә дәвләте у әв к'әда мын т'ө вәхта дәйа начә. Бьра партиа у һ'өкөмәта мә сагбә. Ньһа һ'әму дәри у дәргә пешийа мә, мәрвьед советие вәкьринә. Чава дьбежьн, хөде мәр'а жи к'әримә. Әвә хьлазбуна хәбәрдана хвә к'әлогьри, ва т'әмамкьр,—әва мала мынә, к'әлмәле п'ара хвә һьлдә, к'өда һати веда һәрә!..

* * *

Мәмо к'әлмәле п'ара хвә һьлдан у чу гьһиштә Зозане. Бьрине Зозане к'әвийан, Әвә хвә-хвә хвәр'а дьгот,—дә бьра Гөле у Ә'йше бьзаньн, әз к'имә. К'е мә жь к'е бьр, чава дьбежьн,—мын даг сәр дьле ванр'а к'ьшанд. Мын Мәмо т'әме жь Гөле стәнд. Дэ иша бьра әв хөда бьрьщрьщә у мина к'ьзька сәр селе бьшәвьтә. Мын йа хвә кьр, чь кө жь дәсте ван те, бьра бькьн...

* * *

Ду чуйина Мәмор'а, Гөле гәләки гьрийа, тәе қәй бьгота, кө тәмамийа мал у һ'әле ве пер'а р'уньштийә, шинәкә гьран данинә у т'әвайи дәрде хвә дьр'ежьн. Паше әвә тә т'ьре фькред вала жь бене хвә авитьн у ва дьфькьри:

— Мынр'а ньһа гьри нәлазьмә, гәрәке әз бьфькьрьм, вәки исал йәқин институтәкеда бемә қәбулкьрьне у хандьна бьльнд дәст биньм. Т'әне мынр'а ләзьмә әз гәләки сәр хвә бьхәбьтым, ле дәрһәқа шәр'те қәбулкь-

рьнеда бьра партиа у һ'окөмэта мә сагбә, һ'әму мәщал бона мә данә ә'франдьне.

Иди хеләк жь шәве дәрбаз бубу. Ле бьрқәтав бу. Маледа т'әвата Гөле т'әне нәдьһат, әве к'аре хвә кьр у к'әлогьри бәр бь канийа «Дара чинаре» чу, вәки аве бинә. Ве дәме рожа бһһори к'әтә бира ве, кд әв у Мәмо бьн «Дара чинареда» сәкьнибун, шәрт дьдан у шәрт жь һәв дьстәндьн. Ве чахе һ'але Гөле п'әришан бу у дуса р'ожед дәрбазбуйи дьһани бира хвә,—тәе бьгота кавране стерка жь гәрм-гәрмьстане бәр бь һәва һеньк, мерг-чимана, гөл-сосьна дьмәшйан. Щергед ванә шәмал-дар вәхте ке'ләка ванр'а дәрбаз дьбун, һьнәки жь ван дурдьк'әтьн, дьсәкьнин, р'оньйи давитьнә сәр ван, һәбьн у пешдәред коне хвә дьшьдандьн у бь ванар'а ша дьбун. Дәмәке шунда дьк'әтьнә рәқасе, ле бәдәвәтийа т'әбийәтейә майин бь кавранед стеркара т'әвайи һ'оба һәрдө дьле һ'ызкьри дьһа дьда п'ьр'кьрьне. Тәе бьгота ве стәқьр'андьна т'әбийәтейә шьндидә, қәвәтәк һәйә, кд дькә фьзьлдуман, дьхазә ве р'әһ'әти у бәдәвәтийа т'әбийәте бьт'әр'бинә...

Һәма нава ван мьталада Гөле сәре хвә бьльнд' кьр у ньһер'и иди гьһиштийә сәр кание, әве щер'е хвә т'ь-жи авкьр у авьр'әкә к'ур да «Дара чинаре» у жь ч'ә'ве хвәйә бәләк һесьр барандьн у гот:

— Пешийед мә готьнә «Шер шерә, чь жьнә, чь мерә». Иди чьма әз газьне хвә ль «Дара чинаре» у бәх-те хвә тиньм, мьнр'а хандьн лазьмә, хандьн...

Гөле ве р'ожеда һ'әта дәстпебуна инт'һама р'ьнд сәр хвә хәбьти, жь колхозе шәһ'дәтнәмә дәрһәқа хәбь-та хвәйә р'ьндда стәнд у шөхөле хвә т'әслими инсти-тута малһәбуна гөндитиейә факултета агрономие кьр. Һ'әта р'ожа инт'һама Гөле р'ьнд сәр хвә хәбьти у әме-ке ве дәйа нәчу.

* * *

Дэ салед хвэндьне сэр хвэндк'арар'а зу дербаз дь-
бын у оса жи бы ачъхи сэр Гөлер'а дьбьһөрин. Әве бы
сайа р'нд һинбуна хвэ у хэйсәте хвэйи мьляһим, нава
хвэндк'ара у дәрсдарада һ'өрмәт дәст ани: Ләма жи гыш-
ка жь we һ'ыз дькьр. Р'астә, гәләк көр'а дьхаст бы вәра
быбьнә нас, ле әв йәка ванр'а ль һәв нәдһат, чьмки
тыште оса бәр ч'әве Гөлер'а дәрбаз нәдьбун у дерһәқа
we йәкеда қәт нәдьфькьри. Нет у мәрәма we т'әне у тә-
не хандьн бу, хандьн... Сәба we йәке жи чь щьват, кө
институтеда дьбу, наве Гөле пешийа гышка дьһатә готь-
не, әв чава хвэндк'арәкә баш дьпәсьнандьн. Щарна жи
декане факултета агрономие дәрһәқа р'әшандьна куку-
руз у бещәркьрна вида даклад дьспартә Гөле, вәки
әв р'абә жь щер'бандьна хәбата хвэйә вәхте гөнд
хвэндк'арар'а қьсә быкә. Вәхте хвэндк'ара ә'ламәтийа
дивер дьхандьн, кө Гөле дәрһәқа кукурузда готи дакла-
де быдә, we р'өже ль хвэндк'аред институте дьбу һәй-
дадә, гышк дьһатьн у бы һ'әваск'арикә мәзын дәнге we
дьбьһистьн у һьнәка жи дьле хвәде дьготьн—«щаньм.
щер'бандьна кәчьке п'ьр'ә, ирода әв дькарә сәрк'арие ль
колхозәке быкә». Әве оса жи жь щер'бандьна хәбата
хвэйә сәр хвәлийа кукурузә р'әх институте қьсә дькьр.
Әве жь we хвәлие әк'ьне р'екорд стәндьбу у сәба we
йәке жи әв бубу т'әвбуяа т'әмашәгәһа малһәбуна гөнд-
итиһейә р'еспубликае.

* * *

Дь салед паши Гөлер'а, Мәмо жь хәбате азакь-
рын, әв у Зозан жи һәвр'а р'е нәдьчун. Һәр'о мала ван-
да дә'w у доз бу. Мәмо р'өжәке жи маледа р'ьһ'әт нан
нәдьхар, ноли бәре мә'дәкьри бу, қәдьр у һ'өрмәта ви

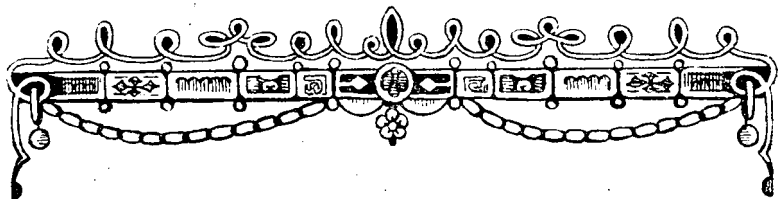
нава һәвалада к'әтьбу, кәсәки нәдхаст бь wir'а хәбер-
дә, әw жь кьрна хwәйә нәп'ак п'ошман бубу, ле дә-
рәнг бу, дәрәнг...

* * *

Гөле бь қимәте бьльнд инт'һама дәwләтейә инсти-
туте малһәбуна гөндитие да у диплома бь қимәте зә'ф
баш стәнд. Дирексия институте у шешра өлмие қьрар
кьр, wәки Гөле аспирантурада бьһельн, ле Гөле бь wi
қьрарир'а қайл нәбу у чу нава дәранина колхозеда бь-
хәбьтә, wәки к'аре бьдә дәwләте у бежә, wәки Партия
Комунистие у Һ'өкөмәта Советие бона жьнед советие
чьто р'еед бәхтәwарие ә'франдьнә.

Сала 1959-а.

ШЬКОЕ Н'ЭСӘН

ПАРТИА МӘ

(газел)

Ленин р'абу бь ферьзи, Партия ә'зиз, Партия мерхас,
Тө чекьри, фьр'а хьсти, Партия ә'зиз, Партия мерхас.

Бь готьне хвэйә к'амал т'әр'а вәкьр р'екә шәмал,
Кө нәхальфи у нәвәсти, Партия [ә'зиз, Партия мерхас.

Өлме Марк'ьс—ширьн, вәк нош, дь шьвета зер тева рож,
У әw тәр'а-к'әмбәрбәсти, Партия ә'зиз, Партия мерхас.

Гөнди, п'алә, ферьз бун шер, ле нъзан бун р'е-дърба шер,
Өw фәқир бун дьлшкәсти, Партия ә'зиз, Партия мерхас.

Бь газийа тә дост-нешәтор п'алә, гөндие мерхас у зор
Ч'әк һьдбьрин миллион дәсти, Партия ә'зиз, Партия
мерхас.

Жь бәр шуре Октябре қомси весиан ноли ч'ьре,
Т'әв һьншьрин у бун һәстө, Партия ә'зиз, Партия мерхас.

Багче соргөл-Вэт'ане мьн, һабуна ши-бэ'ра бе бьн,
Һэрдэр шайи, дьлбарьсти, Партия э'зиз, Партия мерхас.

Кьрьнед тэйэ зер'сынщыри-Вэт'анр'а р'эвш, кьнще зьри.
Бэр дэрпе тэ дьжмьн мастьн, Партия э'зиз, Партия
мерхас.

ЛЬ ЗАВОДЕ

Эз чумэ, эз чумэ заводе,
Бь шабун қижина һ'эсьн те,
У дэзгәһ ва мьнр'а дьстьре,
Өса хвәш, өса хвәш ноли де...

Һәр тышт-р'эш у тәни, у мазут,
Т'эк һэсьн, т'эк һ'эсьн һэв дьщут,
Вьр хэбат, вьр шабун у һ'эвас,
У һәр тышт, у һәр тышт мьнр'а нас.

П'алэйә, к'ө вьра бйә х'одан,
Бйә титан, э'сабе хэбате,
Ши чекьр вьр доргәр' у р'акет,
Э'мре ши бу һ'ькиат у легенд.

У қәват у к'эмал, зэрпа ши
Һьм р'оә, һьм певра, һиве ди,
Дост шабун, дост шабун дьл у щан,
Ле д'ожмьн бь'эщин у т'эқйан.

Бьре мьн, ч'ара мьн, т'ө, п'алә,
Т'ө к'өбар бьсәкьн бэр дэзгәһ,
Бәхте тә, ш'өх'өле тә, э'мре тә,
Чава р'о, чава р'о п'әнщ'льдә.

Өз чумэ, аз чумэ заводе,
Бь шабун қижина һ'эсын те,
У дэзгәһ ва мыр'а дьстьре,
Оса хвәш, оса хвәш ноли де...

НАЗИЙА ЗӘРИЕ

Чи тәр'аньн деме гөли,
Чи тәр'аньн ч'э'вед р'эш,
Тө һ'өбер'а нә э'вдали,
Тө гэдәйи, сәвдафә'ш.

Тө чь зани назие зәрия,
Тө чь зани һ'оба дьл,
Гәло р'оке дьл тә һәлийа
Бона деме мынә гөл?...

АБХАЗИА

Һей, Абхазиа гөлһунайи,
Тө-шатане поэт Гулиа.
Һей, Абхазиа зер'кьлдайи,
Тө-мискәне гөл-былбьла,
Ль тә бә'рә эшқ у шайи.
Тө-сәйранга әвин йара,
Ль тә тә'вә у ч'ик сайи,
Тө-көлилка дәв кәнара...
Домамед тә-кәвед гозәл,
Бәжнед ванә чинар, әлиф;
Сурәтә сор, гәрдән вәк һив,
Левә-к'ахәт у дем-қәмәр:
Жь бәнгзе ван-әз сәвдасәр...

Дарел тәйә мэхбур, элиф
Ньлгьртнә гәлед зәриф,
Сәр дарар'а чава қәйт'ан,
Ә'змане сут буйә кәван.
Бажарванед Вәт'ане мьн
Бьн дарада неса дьбьн.
Шьване тә-н'афа гели,
Ль бәжне-чөх, башльх-сери;
Пәз у нери ль доре-чәрх,
Вәк нива кәр-стәйрк-ль р'әх.
У дәсте ви-ль сәр чонгур,
Пер'а лиланд, чава шарур...
Ви ширьн кьр дьнйа у тәбйәт,
Чава ньнгьв, чава шәрбәт.
Тө-хөдана дәм у дәзгә,
Әз-н'әйрана бәдәшиа тә.
Тө чедьки нәхше к'әргә...
Қәсред тәйә мәрмәр, р'әнгин
Шәмал данә ә'рше ә'змин,
Вәк кәскәсор у вәк к'әмбәр,
Н'әзар нәхш у аһаз-ль сәр.
Ней, Абхазиа гөлһунайи.
Тө-бәдәша қөрна Ленин,
У тө-дара бәхт, мьраза,
Тө дьһуни ә'мре р'әнгин
Бь дьле ша, фькре аза.

БЪҢАРА АБХАЗИАЕ

Хәмла р'әнгин вәргьрт дара,
У гөл вәбун бь н'әзара.
Бь мөн'бәта алав у к'ур
Т'әв сьтьран былбьл, шарур,
Т'әв лиландьн нәһаск'ари.

Р'ое баранд шэмал у нуе
Жь к'урайа э'мане шин,
Вэк һ'нарэк һ'эвк зер'ан.
Мина шьр'ке р'эхте бука
Щәw бьрьцин ль гедука.
Гәвдө гөртн авед канйа,
Кө шен бькын чиа у баниа.
Ч'иаед қөр'ә, ч'иаед бабах
Ә'ур хвәр'а кьрын п'ап'ах.
Вэк ишьца стәйред дур,
Ч'әм бьрьцин минани шур,
У бь қужин у бь һәвар
Жь қәйада әw һатнә хар.
Ль нав мешед дәнг һәварзә,
Ль к'ө һ'әзар р'әнг, ағазә,
Қаред хәзал һур дьмәшын,
Льбсед вана зер'-қөмашын,
Ль бәр сьмед вана өсьр,
Вэк шәмданед лал-щәwаһьр,
Сәр ван зәред к'өбар у дөр',
Щи'мьскәнед тәйре симьр',
Бь тьм қьрч'ин, бь тьм қижин
Тәйр вәдьк'өтын баскед қәвин-
Мина зәрпа зьлфәқаре
У жорда әw тенә харе.
У чава тир, чава хәнцәр,
Мәқәс дькын п'еле бә'ре.
П'еле щьну, мина шера.
Р'ьк'ев дькын сәр к'әнара
У һурдьбын чава шуша,
Дьтәисьн минани зер',
Ль сәр қуме, ль сәр зьнер.
Щаркә дьне п'ел вәдьк'шын,
П'ел вәдьк'шын бь гөр' у гәф,
Жь к'әнара әw дьбын дә'ф,

Гэй хвэ ништи к'эфа қарқаш,
К'эфа сьпи у к'эфа чил.
У әв ә'йни вәк һәстйе фил,
Ньт'ранди бь гөл, һәлил.
У хөмама ль сәр бә'ре
Вәрәқ дьдә мина шә'ре,
Вәрәқ дьдә һәзар аواز,
Ә'йни мина хелйа гәвәз.
Тә'в у хөмам һәв һунаи,
Вәк агьрәки дадай;
Хвәр'а ль сәр п'ела май,
У ль бьнда хушә-хушә,
Бә'ра алмаст, бә'ра шушә...

НӘХШЕ ТӘБИӘТЕ

Баран дьбарә...
Баран дьбарә...
Днйа хвә дьшо,
У ба дьзарә...

У ба ә'вре р'әш
Шьв дькә, дажо,
Чава шьване
Кәре пез бажо...

Төе бежи, ә'вр
Бәр р'оже һ'әлйан,
К'әскесор дәрк'әт,
Сәр ч'ие бу кәван...

Былбыл стъра
Жь һоба дъла,
Әвинтия гөла...

Сосън у р'һ'ан,
Пир у қизе шан
Р'оер'а к'әнийан...

ТӘ КЪЗДЪКЪМ...

Тә һ'ыз дькъм, тә къз дькъм, қиза қәнщ,
Әзи хортъм, әз шаһълъм, әзи-гәнщ.
Тө, кө теи, дьмьлмьли, дьмәши,
Сиусе гөли, нав мьле тә, тиш-тиши.

Тәв бәдәвйа деме назьк, хәвхәве,
Гәрдәне тә дьтәисън бәр тә'ве.
Тө чь к'ефи, тө чь әшқи, тө-чь ша.
Дьһьнгеви, дьһ'әлини дьл-һ'ша.

Гәрдән гази, гөла нази, гөла-нур:
Әз нәхвәшъм, әз сәрхвәшъм һоба к'ур.
Деме гөлав, һоба алав, һоба дьл,
Әвқас шаир, әвқас дәнгбеж у былбыл

Һиштън Сефил, һиштън мә'рум, һиштън жар,
Бьрнә гор'е қиз у хәрте бе п'әргал,
Чьқа былбыл, чьқа шарур у дәнгбеж,
Кө бен-һәр'һн у дәрбаз бьн, бьбьн к'еш;

Т'ө йәк вана, т'ө йәк вана нькарә,
Бь к'ылама һ'оба дьне хьласкә:

Ҳ'об, кў һэйэ, һым окианэ һым бә'рә,
К'а совәк'ар, бә'р-окиана мәфәскә?

Тө мьн һ'эзкә, тө мьн һ'эзкә, қиза қәнш
Әзи хортъм, әз шаһьльм, әзи-гәнш;
Сәри һ'обә, сәри дьлә, әз у тө,
Кў әм шабын, бәхтәвар бьн т'әв һәвдө...

ЛЬ СӘР БӘ'РЕ

Сәр синге бә'ре пәйа дьвә шәв,
Дьнйа дьк'әвә нав ап'ьншиче р'әш,
Бә'р у әзман дьчьнә р'уйе һәв,
Ноли машоде бь һ'обе сәрхвәш...

Һәр дәра бу шәв, һәр дәра-тә'ри,
Ә'змен бунә ләмп' стәйре нари,
Палмед к'офихар, манә қәрәшьл,
ЛЬ сәр бәлге ван хәвр'а чун былбьл.

Ә'йна бә'реда стәйрк бунә дөр'.
ЛЬ сәр к'әвара-шәмдан у агьр.
Қәйка дьлк'әйтиа ноли ландьке,
Сәр п'еле хәвар хвәр'а дьчә-те.

П'елед хәвьхи, п'елед к'әсьри
К'әла дьдьнә қәйка зьри:
Қәйк дьһәжә, ноли бешике,
У сәре п'ела зәрпана дьшке.

П'еле бьриндар щидә вәдләзын
У бь гәфугөр'а пешда дьбәзын.
Бае һенькр'а һ'об-һьзкьрын тә,
У дьниа дьбә ч'ьқле щьнәте..

Дышуйкә, те қайка һ'ькиати,
Ғәвр'а дыстырен һ'әрдө дьлк'әти.
Тәбйәт сәрхwәш бйә бы һ'өба ширьн,
У һ'өб-һьзкьрьн бйә бә'ра бебын...

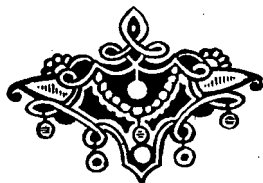
Бы көбе шенә әв дьниа р'әнгин,
У бәнде бел'өб кәләмә, стрин;
Ле дьлк'әтиар'а гөлә әв дьнйа,
Ғ'өба ван-зәлал, ава ч'әвканйа...

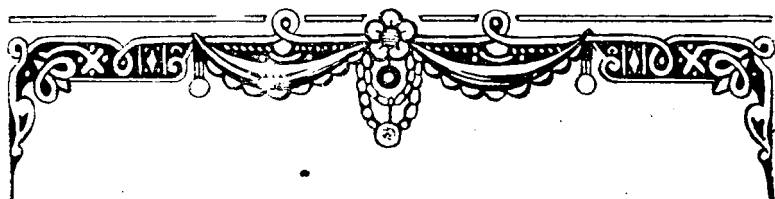
САЗЕ МЫН

Сазе мын, тө быстре,
Тө быстре т'ьм жь дьл,
Бахче мын р'ьһ'аньн,
Сосньн, һәзар гөл,

Ғәр гөләк, һәр сосьн,
Ғәр р'ьһ'ан у маһар
Мын ав да бы к'өбар
Ғәр паиз у баһар.

Сазе мын тө быстре,
Бахчәр'а әз-һәйран,
Сазе мын, тө быстре,
Гөлар'а әз-һәйран...

АРАМЕ ЧАЧАН

СЕВДИН У МЭЙАНЭ

(Кәрик жь поэме)

Р'ожәке жи шайибу ль зоме,
Qиз у бук к'әтьбун говәнде,
Дьлистьн у дьстран we дәме,
Дәнг бәла дьбу нав һәве.

Говәндедабу Мәяна қиза Кале,
Әw бәдәw бу шьбета тә'ве,
Дем наринбу, р'әнги гөле,
Ғорибу нава қизе зоме.

Дө дьла һәв һ'әзкьрн we р'оже,
Йәк Севдин бу, шьване колхозе,
Йа дьне Мәянә, қиза Қале,
Ғәрдө буне машоқе сөр'е.

Данә һәвда пьрса к'отасие,
Әwe бьбьн бук у заве колхозе,
Wана п'әв гөһ'ьр'ин гостилке тьлийа,
Әw бу қәwл у қьраре қиз-хорта.

Қиз у хорта не дьстра хвәр'а,
Бәшәре т'әва хвәшбу мина гөла,
Дәнге ванаи зиз к'әтыбу гәлийа,
К'әлама шьмаә'те вана дьстьра.

Кал у пир жи р'уньшьтбун говәндеда,
Бәшәре вана хвәшбу қиз-хортар'а,
Дьһатън жь зома қәлфе қиза,
Хәмьли бун минани гөл-сосьне чийа.

* * *

Эваре, гөһер' гьртьбу кәрие колхозе,
Ә'вравибу, дьһат бина бае эваре,
Агьр дадабун шьвана дәв шкәвте,
Хөрәк чедькьрын бона шиве.

Апе Қасо р'уньшьтбу ведәре,
Щьг'арә дьк'шанл ахинәк һәте.
Тә дьго ч'ийа һьлшиа һатә харе,
Сәре хвә һәжанд р'әнгәк һәте.

Әүи хәбәрдыда дәрһәқа ә'мьре бәре,
Дьгот:— мьн һ'әвте сал ә'мьркьрийа дьне,
Мә, шьвана хөрәк чекьрбу мина ве шәве,
Бу шьнгина сийара, чава мере мәвте.

Әм бунә р'әсас щие хөда,
Әди мә нькарьбу хәбәрда,
Мина әзраһила сәкьни сәр мәр'а,
Силһ'әкьри бун сәрда у педа...

Сәр пышта һәспе сәкьни у һ'әсән аг'а
Дәст у п'ие мә гьредан бь шьрита,
Әм сәхир данә бәр қамчийа,
Зарина мә гьһиштә ә'рше ә'змана.

Мэ лавайи у дилэк кър вана.
— Гӱне мэ сәхира чыйә, бежын мәда?
— Әме бежын пьрса р'астие вәр'а,
Кәриед пез жи бьбын хвәр'а.

Г'әсэн аг'а минани дә'ба
Агър дьпәкийа жь нав дьрана,
Әм дьзерандьн, нызам чьма,
К'әлб жи дьтьрсйан ван хунхӱра.

Г'әсэн ага дьгот ага:
— Гун болшевика хвәйдькын вьра.
Нава ван ч'ийа у бачийа,
Гәли щәврьке са у бәраза!

Дә бежын әв к'ӱнә, наһа,
Йане на, бьньһер'ьн
Мьн мьрын аниә вәр'а
Гун хьлазнабын дәсте мьнда:

— Чьнә болшевик, Г'әсэн аг'а?
Мә кәсәк нәдийә ван чийа,
Әм жи р'әшцбәре мала Ә'мәр ага,
К'е, we бе щәм мэ шьвана.

Әв жи ноли ванә, гәли мәр'ьза,
Ленин әв шандьнә ван дәра,
Щьмаә'те р'акьн пешийа ага у бәга,
Йәк жи к'ӱрда нава ванда.

Мә нызаньбу мә'нийа гьлийа,
Әм бьрьнә зоме щәм Ә'мәр ага.
Диса әм к'ӱтан пе дамчийа...
Эди һ'ал нәмабу мәда...

Зарин к'этэ нава эледа,
Мер дьр'эвийан жь кона,
К'этынэ гэлийа у шкэвта,
Ээрээлэ кьрбун нава щьмаэ'теда.

Чэнд мэрие херхаз к'этын орт'еда,
Р'өшөт данэ ван хунхөра,
Халичэ, чэнд зер'е сәре пирка,
Өв бу кьрына Н'эсэн ага.

Әм дө мәри бәрдан жь гьртйа,
Мьсто у Ә'ло гьртын нәфилқәда,
Бьрынә Ереване кьрын н'эбседа,
Әw жи wәфатбун зиндана зөлмеда.

Мьн һынге бьһист наве Ленин,
Бира мьн нәдьчу, әw наве ширьн,
Сәр заре мьнбу әw наве мәзын,
Мьн хөр'а дьгот: к'әнге бе Ленин.

Ахина мьн бу шәв у р'ожа,
К'ьнге we бе әw мэрие азадар,
Щьмаэ'те хьлазкә дәрге хәдар,
Әw бу мәрәме мьн һәр щар.

Гөнд у бажар' тәмьри бун нав хәлайеда,
Де әwладе хwә давит у дьр'эвийа,
Азаре мәрвв дьдьрутын мина гьһие,
Кәсәки хwәра рөн нәсабнәдькьр нәта сьбе.

Тиренща Р'еволйусиа Октябьре
П'әр'ләмиш бу сәр Әрмәнстане,
Наве Ленин гьһиштә Әлэгәзе,
Дьһийа хәмьли, гөл к'этынә.

Аша эм азабун дәсте ван хунхора,
Иди нае дэнге зёлмк'ара,
Ә'мыр ширьнә ль һәр дәра,
Бәйраҫа ә'дылай гәшә навда.

Иро эм к'орд бунә хвәйе р'әза,
Колхоз бун дэнгыз бона һәмуйа,
Баҫед тьрийа, сева у һөрмйа
Шах вәданә бәр дәре һ'әмуйа.

Көр'е мьн дьхәбытын гонда,
Чава ферыз дәшта колхозеда.
Йәк трактористә хвә гөман,
Йе дьне агрономе р'әзанзан».

Уе шәве мьт'им дьһат дэнге машина
Кавране автомобиля ре нәдыдан һәвда,
Дьһатын зозане Чьлканйа, варга,
Сьбе зозанвание бычунә гонда у колхоза.

Бәр ферма сәкьнибун қәлфе мера,
Бәр дькьрын, уе бычунә нава рәза,
Кәрие пез дьк'ышийан шахе чийар'а,
Авто қәльдьбун р'иед ч'ьванәр'а.

Қиз у бук хәмьлибун шбета гөла,
Сор у зәр дькьрын сәр автомобиля,
Зозан мабун хали, т'әмамйа варга,
Әлэгәз к'обар сәкьнибу шие хөда.

Автомобил эваре гьһиштын гонда,
Ғасьләт к'ьшандьнә к'иләре колхоза,
Әш бу к'әда шьмаә'те, нәмуйа,
Қәдандьбун хвәстына партия комуниста.

Сәдье колхозе сәлам дыда зозанванйа,
Дьгот,—хун хер патьнә, гөле ч'ийа,
Н'өрмәт вә дәстанийә хәбата хөда.
Әв ферзьйа дөданә хәбата колхозеда..

Хәбардыда сәдье колхоза дыли ша,
Қәлфе қиза һе сәкьнибун һ'әвшеда,
Гол дьбарин деме ван һорийа,
Дьгот әз разимә кьрьна вәр'а.

П'әр'ләмиш дьбу лампе Илийч соқақеда,
Шәшәқ дабунә гөнд, һәр дәра,
Кьрьбун нава ләйлана хвәда,
Хание дө қат, баге рәза.

Дьһат дәнге р'адие у һьлданока,
Тә дьгот-гөнд к'әтий дә'вәтеда,
Мәйанә дьмәшийа т'әв қиза,
Ван соқақе р'онайә фьрәр'а.

К'өлфәтәкә навсәр сәкьни бу дәв р'еда
Бәшәре вә хвәшбу, к'ән лева,
Т'ьнәбу хәм у хьйал дьле веда,
Дьһат хөшина бәлге дарә фекийа.

Хөйа дькьр ханики дөқат баг'чәда
Шәмчьрах дьшөхөлин, шәмдан теда,
Ө'йни зәйнәт бу бона мәрийа,
Дәри вәкьри бун пешийа мевана.

Дьмьлмьли Мәйанә т'әви қиза,
Бақе гөлабу дәсте ванада.
Өв һәдийабу бо де у бава,
Анибу зозанә Әлэгәзе чьлканиа.

Хэбэрдан ширьн-ширьн хэвр'а
Р'е жи дьчу бэр дэре Севдинра
Колхозван р'уньшт'бун н'эвшада
Дьһат дэнге аве чьр'ька...

Qиза Хате дит'н у к'энийан,
Мэйане дит, эвэ диа Севдин,
Бэжнэ дэлал лөт'би ширьн,
Сэлам дане дьли мьт'ин.

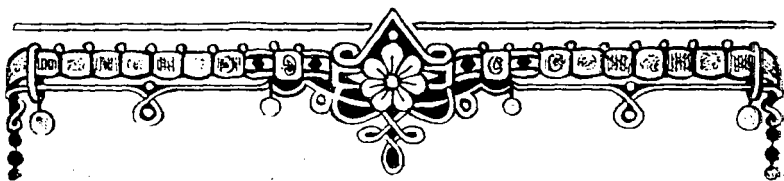
Хате го:—һун һат'н, қизе мьн
Дэ эм һэр'нэ мал, гөлед бин,
Һьнэк феки у эмиш бьхөн,
Паше һэр'ьн, р'онайа мьн.

К'ане һэвале вэ, Севдин,
Qиза, Мэйане ньһер'ин,
Гот'н—эве сьбе бен, дае.
Эм к'эсьринэ эме һэр'нэ мале.

Севдин ве сьбе бе, дайка Хате,
Һэрэ бе хэм хора разе,
Мэйане шэрм дькьр ве дэме
Сөр'а эвниие ве вэбэ щэм де.

Qиз хат'р хвэст'н жь Хате,
Мина каре хээала маш'иан тахе,
Һе Хате сак'ьни бу бэр н'эвше,
Ч'эвньһер'ибу эвлэде хвэйи т'эне.

ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ

QИЗА ГӨНДИ

Qиза гөнди дьхэбьти,
Бәр тә'ва қьж тө қьмыли,
Хэбәтер'а тө гөл дьди,
Qиза гөнди тө зә'ф р'ьнди.

Qиза гөнди, накьм щьнди,
Бехэбат тө нәт'эбьти,
Дьле мьнда һ'өб эвинти,
Бь ә'гити дьхэбьти.

Qиза гөнди, р'әнг қьмыли,
Дьле мьнда агьр щьнди,
Qиза гөнди, гөла рьнди
Тә һ'ьздькьм бь эвинти.

МЬQАМЕД КӨРМАНЩИ

Өз кө дьбһем зьмане де,
Wәхта бәндәк бь әшқ дьстре:
У щийә хwәда әз бәнд дьбьм
Дьбьм машоqе we к'ьламе.

К'блам у мьгаме к'рманши,
Ава зэлал, млэт сэркани,
Тенэ-стран жь к'урайе дьл
Дьбежи қәй дьстрен былбьл.

Т'ел бь т'ел жь қ'р'на тен,
К'блам, мьгамед эм дьб'нен,
Т'ариқ, ә'мьр у сәрһати,
Севьрандйә млэт бь зен.

ЧЬР'АНЬН

Чьр'аньн ч'әк у силәһ'е ве һене,
Әw кер наен бона бәнде р'у дьне,
Чьр'анә шәр', чьр'аньн дә'w, хьраби,
Чьма бь хуна гәвәз шьлбә әв хвәли.

Әw һәсьне к'о дьһ'әлә ль мадана,
Гәрә кер бе бона ә'мьр у бәнда,
Ч'әк у силһ'ә т'әмам һәрчар қ'өлбада
Гәрә бьһ'әлә һав к'ура ә'длайеда.

* * *

Милйона вәт'әһһ'әз к'әтбун щәнге,
Жә'р вәдр'әшһан сьльһед ль ә'рде,
Г'өллә дьбарьн мина баране,
Ле вәт'анкьз һызаньн тьрса у саве.

Азабу Ленинград жь фьтле зийе,
Азайһ'әза вәр'е кьр һәта Бер'лине
Һәма ль бәр коч'ка Р'әйхстаге
Сәре зийе һат һьнщьр'андьне.

КӨБА ДЬЛЕ МЫН

Н'оба дьле мын, тө дота к'орда,
Жь берийе дьхати, тэ хэбэр нэда,
Мын кө тэ ньһер'и, эз бумэ синдан,
Гэнди һорий, һьрйа нав исан,

Н'оба дьле мын, тө дота ч'йан,
Мын гөман һэйэ кө бьвэ шайи
Говэндеда бьлизьн эз тө т'эвайи,
Мынр'а хэбәрди тө һеди-һеди.

Дота к'орда тө һөсөлщэмал,
Бой мын тө р'они у нура щэмал,
Назък щьндий бь ацьл к'эмал,
Н'оба мын төи, тө дота дэлал.

Пьрсәке бежэ дэнге тэ бьбьһем,
Бь соз гөман бьм хазгини эз бем,
Тө дота к'орда, тө дэлалйа мын,
Пьрсәке бежэ, созке бьдэ мын.

Тө чь кәр' буй у хэбәр нади,
Тэ бьһист дьле мында чь дсевьри,
Тө дьбежи агьр жь дьле мын бари,
Мина һ'нарәке тө чь сор буйи.

Нәрге һ'знаки бе,—мын дурк'эвэ,
Жь тэ һ'знакьм дурн мын һәр'э,—
Н'оба дьле мын, тө дота к'орда,
Р'өһи у э'мре мын, һорийа р'у әрда.

Тө хэбәр нади у мын нанһер'и,
Дьбэ жь һ'обе тө зар лал буй,
Йан нахази кө мын бьнһер'и
Пьрсәке бежэ, тө чь сәкьни?..

ҚИЗӘК ҺӘБУ ГҮНДЕ МӘДА

Қизәк һәбу гүнде мәда,
Р'оке р'абу п'әйе хвә да,
Нәйник һылда, гөли бада,
Кьл-кьлч'ийа ч'ә'в кьлда,
К'офи харкьр сәр щенике,
Зер'е зәр жи бәр ә'нинге,
Сисе кази сәр навмыла,
Кьр хвә бькә нава дьла.
Бәжи у бала хвә ньт'ранд,
Эләк шальк сәр хвә сазанд.
Мәйдана гүнд әве ләзанд,
Мори-мьрщан сәр ньр'ши,
Дьле хорта сәр һәр'ши.

ХӘВНА ШЬВАН

Гәрм бу пәз к'әт'бу к'орие,
Бубу ләйлан шор'ана гәрме,
К'әт'бу хәве шьване к'әсьри,
Дуажо дькьр вьр нобәдари.

Шьване к'әсьри ль вьр хәвн ди,
Кө незики ви дьбә һ'ызкьр'яа ви,
Әрди чиманә, бәрданә кани,
Шьван шабуна хвә дьх'ор'д'ли.

Гьништә кание хаст вәхвә аве,
Ньшкева пәк'яа вьр гьстилка ве,
Пәк'яа жь т'әл'ие у к'әтә аве,
Өнда бу нава нәйнька аве.

Н шьван дьнһер'и қиза дэлал,
Һэй дьнһер'и ава кание зэлал,
Гьстилк канийеда нэдьһат хуйан,
Шьр незики we бу шьван.

— Тө чь дьнһер'и, у чь дьгэр'и.
Дьхази кō ава кание шелуки?
Чи хwэ тэ онда кьрйэ вьр,
Бежэ мын қиза дьл кэвьр?

— Ава кание эз шелу накьм,
Гьстилка хwэ дьгэр'ьм ль вьр.
К'ижан кō мын һежа онда кьр,
Дэсте мын п'экйа һэма ль вьр.

— Растэ тэ гьстила хwэ ондакьр,
Сэр we кание һэма ль вьр,
Ва гьстила тэ, к'этийэ бэр кэвьр..
Бь т'элийе назьк жь э'рде һьлбьр'.

We қиза дэлал гьстил һьлда,
Шабуна ньзанбу чь бьгота,
Гьһишт эwe шьван һ'эмеz кьр,
Сурэт р'амуса бь леве шэкьр.

Шьване р'азай ч'э'ве хwэ вэкьр,
Дит кō т'энейэ, кэс т'онэ ль шьр,
Йазьх хwэ ани, бона хэwна ди,
Сэд йазьх, чьма хэwн нэбу расти.

БЬНЙА ГӨНДДА

Бьнйа гөндда дьһарэ,
Дэлал, диса эварэ,
Көндә we зарэ-зарэ,
Гивийа тэмэ зу wэрэ,

Нивйа тэмэ зу шарэ,
Баран һеди дьбарэ,
Дьбе: «Дайк наһелэ,
Йан тө чуи зьбарэ».

Уе баран мьн шьлдкэ,
Ч'э'ве мьн ма ль р'йа тэ.
Ах, хазьл мьн бьзанбийа,
К'би, чьбу мэ'нйа тэ.

ПЕШБЭРИ ТЭ

Пешбэри тэ р'уньштьмэ,
Дьнһер'ым ль ч'э'ве тэ,
Ах, дьле мьн даг'кьрьнэ.
Қайтане рэш, р'эш бьруйэ тэ.

Шэрма нькар'ым хэбар'дым,
Р'уньштинэ де у баве тэ,
Жь һ'оба тэ эз дьһ'эльм,
Бумэ қуле ван ч'э'ве тэ.

Тө ньзани, хэбэр дьди,
Ле р'оһ' ль мьн буйэ ниви,
Жь мал дэртем бе хэбардан,
Вьр дьле мьн буйэ духан.

ШӘВӘ ТӘРИ

Шәвә тә'ри, ә'змане һешин,
Ль р'у ә'змин пепур у мезин,
Канйа незик we те хөшин,
Ба дьһ'эжинэ сосьне бин.

Жь һ'оба тә ә'шт'әрәм, дин,
Тө мьр'а нәбз иро р'өн'ьстин,
Шәвә, вәрә тб мьн бьвин.
Нә әз Мәмьм, нә тбй Зин?

МЬРИШКЕ ФӘМКЬР

Р'ожәкә хвәде,
Ч'ьвика дәште,
Баске хвә вэгьрт,
Сәр к'өләкәке.
Ч'ьвика дәште,
Кө набә ләпәке,
Кьрә қар'а-қар'
Сәр мьришкәке:
— Вейла п'ор'көр'е
Мал ле веране,
Дәрде хушк—бьре
Шинедә дие.
Тә чәва дьлкьр,
Жь бәр мьн р'әванд,
Кьрә чәнәке
Шәне нав хвалийе.
Готьн жи ә'йбә,
Мьришке, шәрмә,
Жь р'әфе тәйра
Хвә шунда мәгрә.
Кал—бава дьго,
Вәки вәхтәке,
Мьришке дьне
Дьфьр'ин т'ьме.
Ща бьнһәр, бьнһер,
П'әр' у баске-хвә,
Ә'йба мьришка
Вәшерә бьнда.

Мъришка мале
Кърэ кър'тэ-кър'т,
У бь заре хвэ
Wa готе эве:
— Ч'ьвика дэште,
Жь нав гэмаре,
Тэ гава һане
Сэре хвэ һьлда.
Бежэ, чь фэйдэ,
Wэки дьфьр'и
У чэва т'ьме
Нава гэмаре
Фьтла дьди.
Дэ зу бышэ'мэ,
Нэр'э жь вьра,
П'ьһ'инэкэ мын
We т'ера тэбэ.

— Әһ, хушка бэфэ'м,—

Ч'ьвике готе,—
Эз бой к'ара тэ
Ван гьлийа дьбем.
Бьһер'э, хвайе тэ
К'аре хвэ дитийэ,
Әве ньһа бе
Стуе тәи дьреж
Вьр һьлқәтинэ.
Нэгәр ацьли
Р'абэ нәсәкнэ,
Н'эзари чапкэ,
Рйа хвэ бьбинэ.
Wa гот, ч'ьвике,
Баске хвэ һьлда
Ль сәр к'өләке
Фьтлэк леда.

Сау к'эт мьришке,
Р'щаф к'эт чока,
Хаи wa те,
Гөне wi нае,
Бона к'ерэке
Сэре мьришке
Мина т'елэке.
Дьл т'эмулнэкър,
Дьна т'абнэкър,
Мьришке һьлда
П'эйе ч'эвике да.
Баске хwэ вэкър
Ле һьлч'о нэкър..!

Мьришке шэрмкър,
Дор бэр ньһер'и,
Го, — wэләһ шэрмә,
Фьр'ин жи э'йбә,
Фьрина мьн жи
Һэйани һэйә,
Бал кадинейә.

ФЕРИКЕ УСЪВ

ЛЬ СӘР ПЪРА ЕРЕВАНЕ

Вәк ви гәлие кәвәр у к'әр'
Р'йа пешиед мә чәтнбуйә п'ър':
Әв зангар'а һатнә хар,
Ль ван вәр буйә кәвәр, знар:
Дак'әтнә тира гели,
Ль ван р'абуйә т'офан, шьли,
У һел бунә бь чәнщър'ук,
Ле қәт бунә печ'и-һәйнук,
Шьмьтнә жь шьвәр'йа
У к'әтнә сәр дäv у р'уйа,
Ван шкәстйә ә'ни, сәри,
Һьнәк бунә кәри-кәри,
У хуна ван буйә «чър'ә-ч'ър'»
Вәк ви ч'әме гелии гөр',
Ле һел бунә әван бь зор,
У гава кә хвә данә жор,
Ль сәр һесуйа, ль сәр һ'афа,
Әмәке ван, щор у щәфа
Буйә п'ьракә дреж у бәр
У сәр гели гьртйә к'әмбәр...
...У про жи сәр п'ьра шен
Ньсләт һеса дьчн'у тен.

БАГЧЕ ЗАРАДА

Ль багче зар'а эз дькым сэйре
У ле натъмэ н'эвэс у н'эйре:
Дора мьн даре чинар у мэрхьн,
...Өвед нав зар'о, йан кар у бэрхьн?..
На, эв багче нан-ч'йа у бание мэ,
На, эв шадьрван-щэw у кание мэ,
На эван бэрхьн у Зок-Зэке мьн,
Кө дор мьн чэрхьн, щот дэстэке мьн,
У эз нэ шайир, диса бэрхваньм,
Бо мтал у н'эйр бэр ван бэрханьм.
У дэлалед мьн бе хэм у мтал
Хвэр'а чьнг дьдын нав ве мерга ал.
Ль нэв дьчын-тен чапък у чэланг
У дьчърпиньн гөл-сосьнед р'энг.
Ле гөр-дьжмьне кал у баве мьн
Дурва дьннер'э ван бэргэле мьн:
Сэр деле к'этиэ, жь дев дьчэ т'ук,
Берие т'эрщ дькэ, ч'э'в ле бунэ зурд...
Ле эз кө н'ышйар, ч'эк дэсте мьнда,
Эw төрьш накэ бе эван ньлдэ;
Дурва дьннер'э, ч'эв ле бунэ т'ас,
Сэр деле к'эти-щида буйэ р'сас...
... У н'этани эw ве бэнд у феле,
Ве бьсэкьтэ өса сэр деле.

WƏTƏNE MЫH

Wət'əne mыn də'wət gəndи,
Əz лe т'əглиф, əz лe хвəнди,
Дь нав к'ома қавм у бьран
Мьн wəргьртиэ хэмла гьран:
Ль бəжна мьн чөхе к'өрда,

К'эмбара зив, қайш сәрда,
Ль синге мьн бьрқока сор
Нав-нишане Ленин ле мор,
Бәр-п'есиге мьн ньтьри,
П'ап'ахе т'аш йан қотқьри,
К'һ'еле мьн Пегасе дин,
Мь ле шьдандйә тәнг у зин:
Р'әх у р'ьшме ви нөһ муза,
Мәйдан к'әтйә р'аст у дуза,
Сазбәнд Шамьл ледьхә «щьрид»,
Ль мьн вәбуйә бәнд у шьрит,
Ль сәр пьшта к'һ'ел Пегас
Хвәш һел дьбьм бәр бь Пар'нас.

* * *

Өз бум кани, жорда һатьм,
Бәрбь багче тә хөлхөлим,
Сөр'а дьле тә да сәр мьн,
Ах ниве р'е әз щәмьдим...

С. 1957 Ереван

ГОЗӘЛ

Синг у бәре кәw-гозәле Өлэгәзә,
Ве бьһаре we хәмьлйә р'әз бь р'әзә:
Мәмке йаре сәр бәдәне щот канинә,
Халед сурәт мина коне көрманщинә,
Гөлие йаре мина щәве дәр бьһаре
Һәв гьртьнә, фьтъл-фьтъл тенә харе.
Өзи ль сәр к'әw-к'әбаре бәнгие хәфур,
Мьн да дәста у лиландьн симе т'әмбур,

Мын го: йаре, тэмбур дэсте мында һ'эля,
Вэрэ лавке хвэ к'эрэмкэ щоте гөля...
Го:—бэйтуйо, п'ор у гөлие мын қомашьн,
Енге мина тэ бесәвда у беһ'шьн:
Синге у бәре мын зозанә, әз ч'әвр'әшьм,
Нә йа тәмә, п'ара лавке хвэ к'әләшьм...
Гот бәрзәде у бы авьр' мын ньһер'и,
Авьр'е we мын бун мина к'ер у дьр'и...
Щөте гөля бун щотә мәр у мын вәнин,
Сазе мын к'әт, гьли-печие мын ләрзын...
Мерг у гәлие Әләгәзе гьртын думан,
Ньзам чьр'а гәло быһар бу зьвьстан...

ДӘНГЕ ШӘРО

Дәнге Шәро п'әрвазә бу ль ван кона, шен у дуза,
Го: «Һ'әкимо, мәһәмәке, п'ешкеша тә мәмке қиза»...
Агьр гьртә дьле хорта, ван шаһьла, ван т'унсьза.
Фәдие Тәйра гор'е р'абу у Дилбәра хвэ р'амуса.
Дәнге Шәро кьрә зьнгин, чу гьһиштә әрше әзмин,
Жь нәвас у ньжмәк'арие щие хвэ ләқйан «певр у мезин»;
Бәрфа һәче Әләгәзе кө һе нәдйә быһар, һавин,
Тә го һ'эля у жорда һат-чәм у шәва кьрын хөлин:
Пире дьһа ль дәв горе, бы ру-һәдән кале зәмин—
Дьле ван жи тәв һәвдө бу у әвинтия хвэ бир анин.
Дәнге Шәро тә го гьһишт һәйло Сип'ан у Щьзире,
Р'абун, һәвра кьрын соһбәт Мәм у Зине жь к'бире,
Тә го Хәще рабу у го: «Сйабәнд, рабә, һатйә быһар,
Дәнгәк пера жь веда те: әз мам һ'әвас у һ'әжмәк'ар...
Дьве «Һ'әким, һәй һ'әкимо, ду дәрмане хвэ тө һьлдә...
Р'абә, Сйабәнд, бәлки һ'әким быщабринә бьрине тә».
К'өбра Шәро п'әрвазә бу ль ван кона, шен у дуза,
Шайире дин бу сәвдәсәр, һьлда һ'әзар һ'өб у муза,
Го: «Бьстьре, Шәро бьра, дьле мын бу к'ура эгьр,
Әз т'ер нәбум к'ыламе тә, кө һ'әландьн бәр у кәвьр».

КАНИ

Г'аф гели, бьн зьнар
Каник зэлал же те хар:
Дөхөлхөлэ сал-зэман
Бэр бь чайир у чиман,
К'ау вакьрйэ дем у бэр:
Зэри, домам тэнэ сэр.
Исан, н'эйван у р'эшьр
Дьхөн ава щəwahьр,
Ле канинга т'эр'лани
Начькə т'ө зəмани:
Чьда дькə хөлэхөл,
Ада ч'эврə у щаньл.

* * *

К'и к'е бьпьрсə, we бьдə щawe—
Ә'мьр мезинə, исан т'ае we:
Т'ае гран т'ьм дьминə ә'рде,
Ле т'ае свьк банздьдə һawe.

С. 1960-и. Ереван

НАВЕ ГӨНДЕД МӨ

Wəhte букəк ль бэр мьраз
Wəрдьгьрə гьнщьр', п'алас,
Т'этəрики кəвни к'өбə,
Гьш у сəвде мəрйа дьчə.

Иро гөнде к'өрдаи хwəш,
Кө дур к'этиə жь ә'мре р'əш,
Буйə к'ана шен бь гөл у нур,

Бе бэг, аг'а, қәт'ъл у шур,
Теда гозәл, кәше мьн баш,
Нави нәнас-әз мамә шаш.

Натын у чун дәвр у мьләт,
Мир у ага, к'әшиш у бэг,
У әм жь гьляа қәй нәбәләд,
Гөндр'а дьвен не К'әләшбәг,
Не Чатқыр'ан у бөфькыр
Әм навежьн к'е чь қыр'кыр:
Вәхте дьняа щәрд у қыр'е
Иро к'әтйә бьне гор'е.
У к'и занә не чь вәхте
Шьванәки бь хьзмәте,
Р'яа ви гөнде незик к'әтйә,
Зөлмк'арәки гьртйә, көштийә:
У фәқири жь вьр нәһатйә,
Оса навәк пәй хвә һиштийә:—
Ләма иро һәр йәк, һәр кәс
Гөндр'а дьбе Чобангәлмәс.
Щаньм чьма «гәлмәс» у «гәл»,
Тө дьмини шаш у мәгәл...
Қә к'е дитйә дь ве дәвре
Мәрик р'абә жь мал дәре,
Бь хьзмәти һәр'ә гөнда,
Ида нәе, бьвә өнда...
У дьпърсьм кал-баве хвә:
— Йан чь наве ви гөнде мә?
— Кө дьвен П'амп', йан бьльндщи,
Ә, әв тәр'а бу көрманщи...
К'ане к'өйә навәки нежә,
Кө нав бь хвә тәр'а бежә
Дәвра ньһа гөльстанә,
Әв гөнд гөнде көрманцанә.
Кө дьхвәзи

Пе бьһ'әси,
Наваки гонд теки ә'йан,
Тә лазьмын дәһ зьманзан:
Ида һ'әко,
Ида Гәлт'о,
Т'ьльк, Байсьз,
У Щәр'щәр'ис,
Гозәлдәрә,
К'әрвансәрә,
Сорик у Заг'
У К'орбьлах,
Qөр'өбогаз
У Qондахсаз,
Ғе Qөлибәг,
Ньзам чь бәг...
Дьһа Дузк'әнд
У Курәк'әнд,
Ғә Qамьшли,
Ғе Щамьшли—
Щие қамиша,
Щие гамеша...
Ве ә'шебе бьһер', һ'әйран:
Щие мәрйа буйә гамешьстан.
Щаньм хвә тә нә гамеши?
Нә исанәт ыра дьжи.
Йан чь һәқә, чь лаиқә,
Гондр'а бежи Qьбьхт'әлә,
К'е заньбә, кә әв хәбәр
Ғ'асав дьбә-т'опа пешбәр.
У гонд Мирәк', ыәхте кә мир
Щьмә'т, р'ят дькьр бьһ нир,
Иро нә мир у нә һесир,
Чи мәр'анә әв наве пир?
Гонд ғыстилкә у нави-қаш:
Ғәр ғыстилке қашәк ле те,

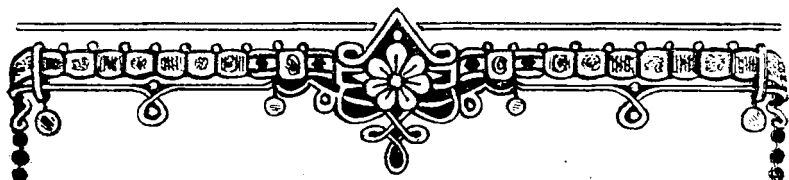
Бьбжерэ наве ангор
У сэр гонде хвэ текэ мор.
Гонд у бажар' т'эв хэмьлин
Бь шэмала олме Ленин:
Аза, к'обар иро к'орд жи
Дэвра Ленин шенда дьжин,
Чьр'а гонде хвэйи т'унщин
Сэр данайни наве Ленин?

Шайирки мэ қөр'н у дәвра—
Г'осни дьла Фэдие Тэйра,
Вэки пьрсед ви к'арубар
Ге жь зара наенэ хар,
Вэки Фэди жь тэнгае
Золмк'арьер'а к'этэ дэ'ве, —
Дэвса аг'а, бэг у мира,
Наве Фэдие мэи Тэйра
Чь навэки кемэ, көрманц,
Кө сэр гонде хвэ наки т'аш.
Йан Аһмэде мэи Хани...
Чьма наве ви данайни?
Аһ'мэд «Мэм у Зин» ньвиси
У сэкьни р'эх Фирдуси.
Ферике мэ ль Сьбире,
Шэр'кьр пешбэр золм у қәһре:
Тэр' у шаһьл э'мре хвэ да
Бой совете, бона к'орда: —
Дайнэ наве ви мере зор,
Кө нав бьбэ бэйрәда сор,
Бьмьлмьлэ, бьбрьрә
Қөр'н у дәвра сэр гонде тэ,
Вэки бежьн Ферик хун р'ет,
Ле гонд шен бу, гонд бу щьнэт.

Змане тэ бь нав т'ьжи,
Дайнэ наве лаиц у ши:
Дайнэ Сип'ан у Сэркани,
Йане Щьзир, йан Ч'э'вкани,
Дайнэ Совет сэрфьнйази,
Йан чь наве тō дьхази:
Вэки гонде тэйи р'энгин
Нав ле бьбэ хэмла букин,
Вэки нав жи бь эшц у к'эн
Тэ гөл вэдэ мина мьск'эн.

Institut KUN Paris

КАРЛЕНЕ ЧАЧАН

ЛЕНИНЕ НӘМБРИ

Дьле мында һәртәм һәйә.
Навәки әзиз, ширьн, дәләл,
Әш ыһайә жь һәр тышти,
Жь ронайа чәве мьн жи.

Чь садәйә әш нав мьнра,
Нав хәбате у нав әмьр,
Р'ондар дькә қәшата мьн,
Наве дәләл Ленине әш.

Бь вәсиәте шийи бьльнд
Әм гөл дьдьн, шива дьжин,
У сәрфнийаз нав әмьрда,
Р'йа азайе пешда дьбьн.

Ке бу кәрманш, йане жи гөрш,
Ке бу әрмән, йан жи узбек,
Әш мәлул бун у бьн дәст бун,
Бь қөрна жи зеранди бун.

Тәне Партия Лениние бу
Жь ше роже әм дәрхьстьн,

Вэкр мэра әмре тәзә,
Әмре аза, бәхт, мьраза.

Бәйрақа сор дәсте мәда
Шькле Ленин зерин пева,
Бь партия мә әм жи к'обар,
Пешда дьчын һәртъм һәрщар.

Ленин һәйә дьле мәда
Әу нәмьрийә мә кәмйара,
Наве Ленин сәр заре мә
Әу бәйрақа ви әмре мә.

РАКЕТА СОВЕТИЕ

К'е дитьбу, к'е бинабу
Фькра к'ера дәрбаз дьбу,
Ль сәр һиве һәрә меван
Жь дьнийа мә ищат у к'ан?

У рожәке кьрә дужин,
Ракета мә нав әвре шин,
Готә һиве әз тем бәрбь тә
Кө әз темә хазгине тә.

Әрд у әзман тәв ләрзи
Бь һәварзә кьрнә гази,
Чәвронайи данә һиве,
Бой меване советие.

У сәр һиве ва бу меван
Ракета мә әйнси шәмдан,
Жь алие мә we сәламкьр
У гөстилка хвә певакьр.

WƏTƏH

Кэзар-кэзар лал у дөр.
У зер у зив бьднэ мьн гөр.
Дор бэре мьн тэв щəwаһьр,
Әзе бежым wətəh ль вьр.

Кэзар-кэзар кэче һори
Ль мьн бьбьн машоq, гори,
У бьстрен лəwзе йаре,
Әзе бежым wətəh вьри.

Кэзар-кэзар тир у кэбан,
Wəрсəле мьн бьбьн меван.
Әзе бежым wətəh, wətəh,
Дьлэ мьнда Әрмəнистан!

ӘРМƏНИСТАНЕР'А

Кэзар-кэзар тир у кэван
Wəрсəле тэ һьнгавтьнэ,
Кэзар-кэзар дəстед qьлер,
Кание тэда шур шушьтнэ.

Дəшт, мергед тэ бь баг бостан,
Голнэ рəнгин бин вəдьдан,
Ль кəйф, wəки ль we дəме
Дьчьлмьсин дəсти золме.

Тəгэр, монгол, йане жи Р'ом
Бь дəщалти дəсти зоре,
Дьшеландьн кэчед к'аwин,
Гонд у бажар, хорте турин.

Аша кэзар дэрбнэ гьран,
Тэ дькэтын вэдькышйан,
Хун гөл дьбу бэр шемика,
Зарин дьчунэ гедука.

Кэта кэнге бьн ви бари
Бьн ван тэн у ньчнэ зорин,
Тэйе бькьра ах у ьнтин
Эгэр нэбуиа тэва зерин.

Тэва вэбу, тэва рэнгин
У шэмал да дэштед кавин,
Гөл у сосьн тэв бьшкьвин,
Эшд у шайн нэв евьрин.

Бьрине тэ курэ гьран
Кэв гьртынэ бь ду-дэрман,
Тэда вэбун баг у бостан
Гөлед сорин ле бун меван,

У шэмал дан лэмпед Илийч,
Сэр гонд, бажар, согафед тэ,
Нола гөллэ сор бьшкьвин,
Завод, фабрик тэв шьхөлин.

У Севане кьрэ хөшин,
Дэнг да мерг у дэштед кавин,
У демстан, хэве ракьр,
Чичэке кав ль ве варькр.

У го:—бьннер Ереване
Согафед ве гольстане,
Тө ле бьннер, бука тэээ,
Нола гөла ал гэвэээ!

QИЗА МЕРХАС

Ль нав дэште дьмьлмьлэ,
Стэйрка зер ль сэр дьлэ,
Кэча к'орда, деми гөлэ,
Пэмбуйе зерин ль сэр мьлэ.

Шот тирэмэр сэр навмьле,
Хэбат ль ве гэлэк хаш те,
Әw мерхаса ве колхозе,
Кэча к'орда нав ле Назе.

Әз кэйрана wи бэнгзе тэ
Чэве рэшин, гэрдэна тэ,
Бумэ дэрбдар бой көба тэ,
Тө созэки тэне бьдэ.

— Хорте дэрбдар бэшэри хwэш,
Бьлэзина дэ тө бьмэш,
Дэ машине бажо к'элэш,
Ль ве сьба сафи у гэш.

Әз тэрамэ тьме, нэвал,
Нав хэбате у һьн жи мал,
Бьхэбьтьн эм wa дэрбдар,
Лавке мьни к'элэш навдар.

ГӨЛАНЕР'А

Дьбьшквььн дар у көлилк,
Дэшт у зозан дьхэмьльн,
Бь гөл сосьн у дэште шин,
Авед канийа дькьн хөшин.

У ве съба гөлана сор,
Дэнг дык'эвэ мерг, чимана,
Бэла дыбэ ль нэму щийа
Наве гөлане нэрт'ым аза.

У дык'ыш'ын нэрт'ым аза,
Дэстэ, дәстэ хорт у қиз,
Жь мөйдана Сорэ әйан
К'обар гьрти кәвед сыпи.

У тен аҗа пел сэр пела
Бәйрақад сор дәсте ванда,
Гале садэ ль тэв гөндийа,
Хвэш дыстырен жь нэр алие.

Гөлан, гөлан шир'ын гөлан,
Гөлбарини тө ль мэра,
Мәнкәм дыки тө братие,
Гөлби нэрт'ым, гөла дыне!

ДӘҢА ПАШ'ЫН

Чь хьраб бу дәҗа паш'ын,
Вэхтэ жь нэв әм дур к'этын,
Бь к'әҗгыри у дыле хас
Мә хатьре хвэ нэвдө хаст.

У машинэ неди рек'әт
Ле әз нэла сәк'ьни бум,
Мьн ньзанбу чь бьк'ьра,
К'әла дыле хвэ сарк'ьра.

Чь хьрабэ дәҗа паш'ын,
Бона дыле мьни әвин,
Хвэзыл дыле тэ жи аҗа
Вәк дыле мьн бьк'әвгыриа.

МАШОҚҲН ЭҲ

Ль руе эзмн алава гөр,
Дьтэйисэ эҲ ноли дөр,
Пәнще тәве тәв алаве,
Хәмле дьдн ль руе бәре.

Бәра һешин, бәра нәрмык
Тәвера эҲ буйә нәйнк,
Һэвра бунә машоқ у дил,
Бәра һешин тәва зерин.

У ро һеди дьчә ава
Дьрқольбә ль пышта чйа,
Дәма хатър дьдә бәре,
Ҳе нәйнкә ль руе дьне.

Ле эҲ бәра кәҲә һешин,
Ль бьн пәр у баске эзмн,
Дьтэйисэ эҲ шәв у рож,
Нола гөла кәҲә бәрбь рож.

СЬКИДЕ ИБО

ЛЕНИНЕ МЭЗЬН

Минани рое рөһдар у шәмал,
Минани әмьр гөмрән у ширьн,
Тә данә һьлдан зөлм, қәйд у чидар,
Ленине Мэзьян.

Тә мара ани әв әмре сәрбәст
Тә данә мә мал, тә да мә шәтән,
Дһа тө тышти әм нәман һьсрәт,
Ленине Мэзьян.

Кочәре бәре иро бәхтәвар,
Әмре хвәй тәзә дьньтьриньн,
Бьн бәйрақа тә әм тьме к'обар
Ленине Мэзьян.

У буйә пәнщә, буйә рожа гәш,
Р'әшша өлме тә чар қөлбе дьне,
Әм бь тә дьжин, әм бь тә бәнгзхвәш,
Ленине Мэзьян.

Кәтани һәйә әв дьһия роньк,
Кәтани дьле мәрва дьк'өтын,

Кэс тэ бир накэ, тэ эмьр у бэхт,
Ленине Мэзын.

Чава бьнар эмьр дьдэ дьне,
Тэ да мэ рэва эв рожа ширьн,
Тэ дьле мэда, тэ сэр леве мэ,
Ленине Мэзын.

Партия тэ иро мэ пешда дьбэ,
Партия тэ иро мэ рёкдар дькэ,
Эм эрд у эзмин дьлэрьзиньн,
Ленине Мэзын.

Минани рое рёндар у шэмал,
Минани эмьр гёмрэн у ширьн,
Мина партия хвэ қашин у бьлиан,
Ленине Мэзын.

ПАРТИА МЭР'А

Эз не зарбум, вэхта тэ,
Трактор шандэ гонде мэ
У гондие мэ пэришан,
Кё бе малбун, бе һэбун,
Ль сэре чйа дьгэрийан,
Мина тэйре бе һелун,
Мина эўре бе сьгар,
Бун хвэйшэтан, бун хвэймал.

Эм эў ниньн чь кё бун,
Эм һатьнэ гёһастьн,
Жь нэдира рожа тэ,
Һесьр зһабун жь чэве мэ,

Тө рэм у рəwша қорна мә,
Тө гөмана дьле мә,
Әм зар, аһьл у шаһьл,
Һьзкрна хwә даднә тә.

ОКТЯБРЕРА

Әз һәйрана тә,
Тә рөһ, қъниат, рəwа да мә,
Тә да һьлдан қәйд у чидар,
Тә данә мә wәтән у мал,
Тә да һьлдан кәсәр у көл,
Тә данә мә бьһар у гөл,
Шькьр жь тә, бәйрақа тә,
Бьра бьльнд бьмьлмьлә!

Әз һәйрана чьлсалийа тә,
Тә да дәст мә кьгеб қәләм,
Тә щьмаәта мьнә кочәр,
Кө бе малбу у бәрадәр,
Кө бе нелбу у беилащ
Азакьр жь тәрийа щәлат,
Шькьр жь тә, бәйрақа тә,
Бьра бьльнд бьмьлмьлә!

Әз кәйрана чьлсалийа тә,
Тө рэм у рəwша қорна мә,
Пәнще рожа тә азадар,
Чаwа әмьр, чаwа бһар
We гьһиштнә Чинмачине,
Бухаресте у Пекине,
Шькьр жь, тә бәйрақа тә,
Бьра бьльнд бьмьлмьлә!

БАЛАДА ДЭРҲЭҚА 26 КОМИСАРАДА

1.

Бәку

Огърме гьран,
Сәр бәре фртона пела,
Пелә зьнар,

тәрьки,

Мина тука сьпи,
К'әла бәре рабуйә
Дьхаза тука қараха.
Думан һьрийа шкьни,

Гөрмьк,

гөрмьк

кьшийа,

Жь әзман

жорда рьжийа,

Ль сәр бажер,

сәкьни.

Дәнгед пале ньшиар

Дьчә нивәка әзмин.

Ван пешда дьбьн комисар,

Бона азайа һәқи,

Пешбәри нәйаре һар.

Дөжмьни мьхәнәт, дөрү,

Чәвқәлә,

Тьма у нәс;

Әш дькә диса тәри,

Ль пала бьбә щәлат,

Бьмьжә қьниат,

қәшат,

Нет у мәрәме ван

Бьһелә

Нивши,

Бэрбат.

Бэку.

Огърме гъран.

Комисар, мина шера,

Мина мерхасе мера,

Алгдыкын рэзилия,

Зьрар,

Щьмаэте пешда дыбн,

Пешбэри нэйаре хар.

2.

Хар бунэ дөжмьн нна,

Кэф ль сэр дэв у лева,

Комуна рѳкстине вана,

Галара буйэ бхар.

Жь пэнще тэва аза,

Думьн дэст жь нэв бэрда.

Найаре нэрьндэ, бе бав,

Гепэс дыкын бе исаф,

Изьн у щьнназе пала,

Дьмежьн, бэта дыкын,

Худана ванэ сала.

Комисар тьме ньшиар,

Комисар, мина шера

Щьмэте пэшда дыбн,

Пешбэри нэйаре хар.

3.

Қорф кэтийэ дьле нэйар,

Сьсткьрийэ

Вэйнах,

Тамар.

Сава мърна
                  хэдар
Мэльсийэ сэр
                  синге Ван.
Эш дору, чэврёл
                  у нэс
Дьрежын зьмане хвэш,
Р'увите дькын, бэлки
Бэтрэнгкын рожа
                  хвэ рэш.
Комисар тьме ньшиар,
Комисар мерхасе мера,
Щьмэте дьбьн ава
Пешбэри нэйаре нар.

4.

Qэрэдум
                  думьстан
Тэбйэт буйэ рьсас,
Эзман курина, дьгри,
Несре ви дьбьнэ баран,
Комисар мина шера,
Мина мерхасе мера,
Ль бэр щэза нэйар
Сэкийнэ чава кэсар.
Бэшэра эмрэки тэзэ,
Деме ван буйэ динар.
Щэлате нэйар—
                  Гөре нар,
Се дэрба рабэр дькын,
Дьбэ тэдине гөлла,
Тэбйэт дьбаринэ несра,
Комисар мерхасе мера
Дькэвнэ хэва нэньшиар.

Бь қәwата хуна гәwэз
Чь кә лазьмбу кьрьн,
Бона әмрәки тәзә
Ле мина мерхаса мьрьн.
Комисар иро тәнәньн
Нет у мәрәме wан һәнә,
Бона мера wa готьнә:
«Мер дьмрә нав дьминә.

5.

Әw мьрьн...
Ле шөхөле wан ма,
Партия wан ма
    һәйә,
    we һәбә,
Кәта ро шәмале дьдә.
У Партия тьме кьшиар,
Мина пешикәре там,
Wәсйәте комисара мәра,
Mә сәрбәст пешда дьбә
Бәрбь дәстанине тәзә.

ӘРМӘНИСТАНЕРА

Раст бист қөрнә тө реши буй
Мьскәне мьн, Әрмәнистан,
Сефил, сеши у Wәнид буй
Тьме бе әшq, ле бь гөман.

Ахьрийа тә мьж у думан,
Тә хwә кьрбу пәрда тәрие,
Тьме ль сәр мьле тәбу,
Нире бәрки, мьлкәдарие.

Иро мина бука тэзэ,
Тө хэмьлийи нэзар гөлэ,
У бист қөрнэ, бэр си сали,
Бунэ лэзэ, бунэ дэқэ.

Ле эз у тө, де у әвлэд,
Решинэ эм дьчн тьме,
Пешбәри мә шәмал дьдә,
Чиәе дәвра комунизме.

Әлэгәз 1952 с.

ЕРЕВАН

Әз ныз дькьм тә, Ереван,
Әз әвләдьм, тө дйа әзиз,
Тө мьскәне гөл, сосьна,
Тө нәвас у рәвшә дьла.

Ава, һеди эз дьльвм
Ль соқақе фьрә, бәдәш,
Тө багче хас, рәзе ширьн,
Тө щолана мьнә бесәш.

Ль соқақе расти мьн те,
Қиза әрмәни, демқәмәр,
— Сәлам бьра,— дьбежә әш,
— Сәлам,— бь әшқ дьбәжьм әз.

У we дәме дьле мьн ша,
Қьнйат дьдә баск у пәра
Шькьр жь тә, щан Ереван,
Пашла тәда әм хушк, бьра!..

Тэ вэкрыйэ иро бэр мэ
Пашла хwэда дэрге олмие,
Әм қал дыбын кура тәда,
Бона рожа мэйә сьбе.

Чьқас рьнди у ширьни,
Щолана мьн, щан Ереван,
Ханмане тэ рәнгхәмьли,
Р'өне мьньн, р'әwша дьла.

НАМӘ БӘВАЛЕ МЬНРА

Тө дури мьни, һәвале әзиз,
Әз тәфәкүре диндара тәмә,
Бәшәра тә хwәш, дәнге тәйи зиз,
Бәр чәве мьньн, дьле мьнданә.

Ле чьқас һәрәм, чьқас дурк'әвъм,
Әз тә бир накъм, әв рожа wэдә,
Наве тә мьқим ль сәр леве мьн,
Чаwа рамусан куур у ширьнә.

Нәбежә, wәки әз тә бир найньм.
Небежә, wәки әз куви бумә,
Тө дури мьни, кәба тә незик
Һәвале дәлал, һәвале әзиз!

с. 1957
Спитак

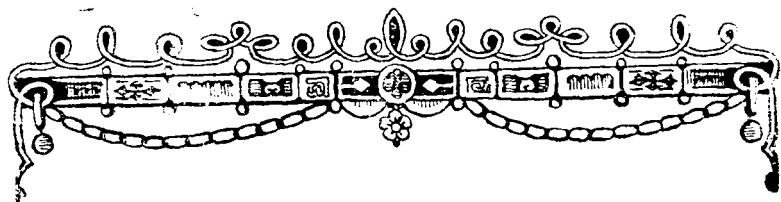
ӘМӘ Р'ЕВИНӘ

Әмә ревинә жь к'урайа қорна,
Әм, кә кочәр бун бърчи у тәзи,
Әм, кә ньсрәте пәнще рое бун,
Әм, кә сәхир бун, жь дәст хвә дьчун,
Әм иро хвәймал у хвәйе вәгин,
Хвәйе к'әда хвә дәвләт у һәбун.
Ә'мре мә иро сәрбәстә у ша,
Ә'мре мә иро бһара рәнгин.

ШӘР' ЧИ МӘР'АНӘ

Шәр чи мәрәнә, әмә шаһьльн,
Ә'длайи мәра мьразә у мьлк',
Шөхөле мәй һәқә, әмә к'обарьн,
Дьһйа фьрәйә, әм ле сьтарьн,
Р'ожа вә рәшә, һун, шәруде һар,
Р'у дьне бона вә гөнә сьтар.

АКМЭДЕ «ХЭБАТЧИ»

Акмэд, Уньс брэ һэв,
Дьхэбьтин тьме тэв.
Һэрдö жи мэзын, зэwьши,
Һэрдö жи хwэйе мал у ши.
Һэрд жи бэдэw бь сьмел,
Шане мера һелэ-һел,
Һэрд жи ль колхозэке,
У хwэйе хэбатэке.

* * *

Мэрэ дестда, сэре рэз,
Уньсе мэ лэзо—бэз,
Дьхэбьти бь кэмал
Хэбатеда дьлнэлал,
Акмэд хэбат қэт нэбьр,
Аһа гази бьрекьр.
— Уньс, бинке нэкшиньн,
Щьгарэке пе биньн!..
Wэрэ қотһа мьнэ ва,
Һе сьбэйэ, малава!..
— Һа гот Акмэд мэр авит,

Шики неса хwәра дит.
Дә бьрабу, дьл шәват,
Уньс шира аша гот:
— Акмәд, чьра на дьки,
Тө хwә вьр нә зароки?
Р'абә хирәте бькә,
Хәбате дәст пе бькә,
Әвә тьм хәйсәте тә,
Шәрмә, хәлде тукә тә.
Тө хwәймали, хөданзар,
Ле бой зара тө бек'ар.
— Акмәд башишкәк һәте,
Qәй бе хәwә сәрда те.
Qолап ль qәлне хьст,
П'оте хwәйи к'аш рахьст.
Р'абу палда ль сәр пот,
Чь хәм Уньс чь дьгот!
Раза, чәв хwә һәw вәкьр,
Wәхта Уньс дәин ле кьр.
Акмәд рьбу пот даwшанд,
У хwә мәрера гиһанд.
Мәр ләз һьлда, гьрт р'яа гөнд
Әw «хәбатчие» бәжнбльд.
Уньс пера кәр у лал,
Эваре тәв һатьнә мал.
Акмәд мәр зәрп кәwки кьр,
Сәре тәхтә рачәвкьр.

Сьбәтьре диса ләз,
Һе нав гөндда дәвар, пәз,
Чичәке дәнг Акмәд кьр,
Уньс һат әw хwәра бьр.
Чун хәбьтин бинәке,
Уньс Акмәд дит әрде.
Диса палда, гот:--Уньс,

Вэрэ руне қат, мәтьрс.
Эм бинәке бьқшиньн,
Шьгарәке пе биньн.
Вэрэ қотһа мьнә ва,
Һе сьбәйә, малава!
— Һа гот ль сәр пот палда
У к'ом харкьр сәр чәва.
Хәүе мәжуе ви дькот?
Чь хәм Уньс чь дьгот?
Р'аза нәта эваре,
Паше ноли ве щаре,
Р'абу мәр да дәсте хвә,
Диса гьрт р'йа мала хвә.
Уньс пера бь худан,
Чәнд тән у ньч ль видан.
Чь хәм, диса гьһишт мал.
К'өлфәта ви кәр у лал,
Фьрақа харьне дагьрт
У мер поча кевчи гьрт.
Акмәд һәрро, тьм бса
Дьвәк'ьланд әв қьса.
Р'азан, харьн досте ви,
Жь хәбате дьрәви.
Һа һат паиза адани,
Әүе хвәрә бәр ани,
Бәра к'әда хәбатч'йа.
Бона палә у гөнд'йа.
Хәбатч'йа әү к'әда хвә.
Ша дьбрьн малед хвә.
Уньс жи һат бь шабун,
Тер у чәвал пера бун.
Дагьрт гәньме әмбарә,
Е к'ө чава к'арбарә.
Һьлда шабун бьрә мал,
К'әда худана нәләл.

Пэйра Анмэд тикэ—тик,
Чәвал дестда фикэ—фик,
Сәкьни бәр әмбаре,
Ле руньшт ве щаре.
Р'астә, әмбар тьжибу,
Ле кәда ши тәнәбу.
Анмэд сорбу, кәр у лал,
Вьк у вала һатә мал.
Чичәке дит әв йәка,
К'еләк да бәр арколка.
Щарна һәнә нава гөнд,
Анмдәе җа ноли көнд,
Бек'арә у тьм тьрал,
Бунә қәда, к'әтьнә мал.

ГӨЛАН

Әз кьздькьм гөлане,
Йа кө тинә гөлед гәш,
Йа кө дьдә тәбиәте,
Хәмла рәнгин, әмре хвәш.

Гөл у сосьн дьбарьн,
Мәһа ширьн гөлане.
Щәвед былбьл дьбәзьн,
Жь бәдәна гөлане.

Щьмаәта мьн бәхтәвар,
Гөләш мина гөлане,
Пәсьн дькә ча кәрщар,
Әйда йәке гөлане.

КӦДА ЧУ

Сьбэ бу, сьбэ чу,
Жь пыш чйе тэв дэркэт,
Бь наз бу, бь саз бу,
Ах, каѡа мьн кӦда чу?

Бьра бе, бэнгзе we,
Ширьн кэ таса мьн,
Әѡ нибэ, мэлул бэ,
We тьме дьлке мьн.

Готьнэ мьн к'аѡа мьн,
We гӧла бақ дькэ,
Ле гэло, малино,
Бона к'е чедькэ.

Сьба бу, сьбэ чу
Жь пыш чйе тэв дэркэт,
Бь наз бу, бь саз бу,
Ах, каѡа мьн кӦда чу?

ИШӘВ ВӘРӘ ХӘѡНА МЬН

Ишәв вәрә хәѡна мьн,
Хәѡнеда тә бьбиньм.
Бәлк'и аґре дьле хѡә,
Әз хәѡнеда весиньм.

Әз қасәке бирьбькьм,
Вәки хәѡнә, һатна тә,
У әз тәра бьфьрьм,
Бәрбь каниед чйаед мә.

Бона тә жь чәвканийа,
Әзе гөла бақ бькьм,
Гөләке жь ван гөла,
Әз дьле хвә дәвсекьм.

Ишәв вәрә хәвна мьн,
Хәвнеда тә бьбиньм,
Агьре тьм ль дьле мьн,
Дәқәке һа весиньм.

ӦСА МӘННЕР

Ӧса мәнһер, ӧса мәнһер
Тӧ ль мьн,
Бе ду, дәрман дьшәвьтә
Дьле мьн.
Жь авре тә, жь авре тә
Гӧр у гәш
Дьлке мьнә, дьлкә мьнә
Тьм нәхвәш.

Ӧса мәнһер, ӧса мәнһер
Тӧ ль мьн,
Бәсә иди ишьқ нәма
Чәве мьн.
Сева сори, сәва сори
Ль нав рәз
Тьме жь тә, тьме жь тә
Р'ожи әз.

Ван авре тәл, ван авре тәл
Бир бькә,

Баґе гөла, баґе гөла
Чебькә.

У кәләкә, у кәләкә
Тө ль мьн,

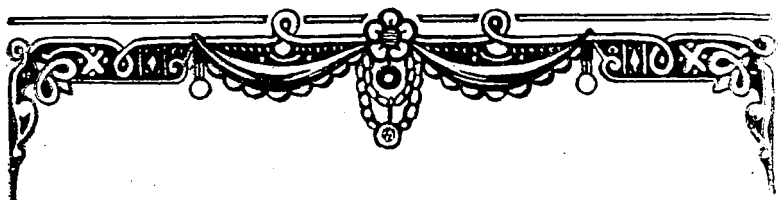
Бәлки қәнцбә, бәлки қәнцбә
Дьлке мьн.

ХАЗЛА БЬБҢАМА

Хазла бьбҢама гьлие кьламе,
Нава нәрфада эз бькәлҢама.
Нав we кьлама дьстрей тьме,
Незик-незик и левед тә бҢама.

Вәхта нәр сьбә тә бәр пәнцәре
Нола бьлбьла бьстра бь дәнґ.
Эз бьфьрҢама жь сәр левед тә
Бәрбь гөлед кәзар-кәзар рәнґ.

ШЭРДОЕ ЭСЭД

WƏTƏN

Wətəne мьн мэзьи бе сэрo-бьн,
Шэмали тo, тo наеи весандьн.
Тo дьли, тo рoки әмре ша-әшқи,
Бәшәра хwәш миллионара кьнези.

Wətən, иро әwләдәд тә хәбатчи,
Чәкьрьдарьн бона әмре хwәшбәхти.
Wətən тoи, тo ошаха әдлайе,
Тo тьфақа мьләтайә братйе.

Әwләдә тә тәв дьхазьн әдлайе,
Тo ошаха әмьр, мьскәне шайе,
Бь наве тә алт дьбә шәр у храви,
Хwәстьна һәр бәндәийә Әдлайн.

ЛИРИКА

1

Тә пәр да мьн, кo бьфьрм,
К'oда һәрьм, тә бир биньм,
Тә ронайа чәва да мьн,
Кo әмрә гәш әз бьбиньм.

К'обра ширьн тә дайә мьн,
Шәв у рое эз ашьқьм,
Тәра дьстрем, Вәгәне мьн,
Ль бәдәһйа тә машоқьм.

2

Әмре хвә жи бопа тә,
Вәтән, Әз тәхсир накьм,
Жь әмрә хвә жи зәфтър,
Вәтән, эз тә һвз дькьм.

Вәтән, ширини, омьд,
Вәтән, омьди, кьнез,
Бь миллиона гөле ал
Тө топдыки бь кәмез.

3

Мина көлйе бәрфа пешьн,
Кө жь әзмана тенә хар,
Ль сәр әрде зу дькәльн,
Чьқа жи әрд сарбә, сар.

Көлйе көбе жь бжанге тә,
Чьқа нәрмьн дьбарьн,
Дьлке мьда һешьр дитнә,
Төщар вөрда накәльн.

4

Леве тә зьрав, назьк, к'агәти,
Мьн сьлав да тә гәзо же бари.
Тибум бә нәсав, тийе көба тә,

Мьн тэм кър гэзо жь сэр леве тэ.
Кэйфа мьн тэ те, дэрва нэсэknэ,
Ба гэзо нэбэ, жь сэр леве тэ.

5

Гэнше рожа зэрэ гэш,
Әмьр да гөле бинхwэш,
Хөшин кърэ щэw, канйа,
Кэланд бэрфа сэре чийа.
Ле тэ дэлал коба мьн,
Р'окда сим у сазе мьн,
Кърьм дэнгбеж мьн стра
Ль багче панздэ бьра.

6

Жь чйае бьльнд дөнгө блуре те,
Шьванэ, ледьхэ мьqама бь дьл
Кэрийе пез гьртйэ we синге чийе,
У тен чьрпандьн бь нэзара гөл.
Дьхөлхөльн кани синге чйе,
Пеле һурьк жь чйе тенэ хар,
Әw чйайэ дьгри, өса мина де,
Бона ван гөле кө пэз чрпанд хар.

7

Һэро һэр эвар, эз кө рудьнем,
Бэр даре севайэ кэwша мэда,
У тьме тьмщар эз тэ биртиньм
Бир тиньм соз кө мэ һэвра да.
Ле иро дури, жь мьн дур к'эти,
К'е занэ ньһа ль к'ө руньшти,
Бэжн, бала хwэва бэр ч'эве мьни,
Дьле мьндани, щэм мьн руньшти.

Нэчърпинэ гөле мəшар,
 Нэ əмьрда тō гōли.
 Брина мьн нəkə хəдар,
 Нэ тō жи хайи дьли.
 Әмре мə сənəkəkə,
 Әмре гōла бь мəһа,
 Тō дьбһейи сəда мьн,
 Ле гōл к'ōбра бьлбьла.

Әз бьлбьльм, тō гōла мьн,
 Әз сазəкьм, тō симе мьн,
 Әз дьлəкьм, тō заре мьн,
 Шайирьм, тō қəлəма мьн.
 Әз əзманьм, тō ро щəм мьн,
 Чьрамə тō шəмала мьн
 Чьрамə, кō нинби йа мьн.

Әварə иди, тō к'ōда дьчи,
 Тō к'ōда дьчи тəне дьминьм.
 Ах тō бона мьн шəмал у нури,
 Шəмал у нури, тō к'ōда дьчи.
 Ах тō һива мьн, жь мьн дхəйди,
 Жь мьн дьхəйди, тəне дьминьм.
 Чьма ньзани кō тə кьздькьм,
 Кō тə кьздькьм, тō к'ōда дьчи.

Ль сəр гōлəkə нари,
 Хусйа сьбе һewьри,

Эз реви бум ребари,
ӘW гөла назык мьн ди.
Мина қаша дөр у лал,
Бубу хәмла гөла ал,
Р'ое кө да сәр шәмал
Халйе һесра гөле хар

12

Эз навежым дәлала мьн,
Кө сурте тә севе сорьн,
Йан бьруйе тә баске тәйра
Йан чәве тә нәбе тьрйа.

Навежым кө к'елм. ширини,
Йан һоринга шәнг-шәпали,
Бь бәжн у бал бе қосури,
Йан шәмдана нәдир нури.

Тәне дьбем, паки, рьнди,
Мөкбәта мьн, мьн лайиқи,
Эз дьбежым: Дәлала мьн,
Тә һьз дькьм, һьзкә жь мьн.

13

Р'о кәт пыш пәрде,
Тари кәт әрде,
Һивйемә кәта,
Һива зәр дәрте.
Һива зәр дәрте,
Ба те роһлате,
Һивйемә кәта,
Кө көба мьн те.
Кө көба мьн те,
Мөкбәта мьн те,

Ғивйемә нәта,
Бьдә мьн сълаве.
Бьдә мьн сълаве,
Мина алаве,
Әз бышәүтиньм,
Дәв у леве we.

14

Ғәрчар қолбе дьнйальке,
Мьн қолмә хвәли топкьр,
Қал кьр ава Гөрщьстане,
К'ахкә бәдәү мьн че кьр.
Бь шәрава Кахете мьн,
Әү к'ах дәвра тьжи кьр,
Бәр тә сәкьним, дәлала мьн
Мьн к'ах рәвайи тә кьр.
Мьн го: вәхвә жь ве к'ахе,
Коба мьнә әв шәрав,
Әз жи, тә жи жь ве ахе,
Буталимә дьл алав.

15

Калбун һәйә, рьнд бзанбә,
Тәшар, тәшар, дьл кал набә.

Ле сьрафәт у қрафәт,
Те гонастьн, нә әзабә.

Чь тьште, рьнд у бәдәүбә,
Аһьл, щәһьл дьл һавьж дьбә.

Пор ль сәрия сьпи дьбә,
Тәшар-тәшар, дьл кал набә.

ДЪБЕЖЫН

Дъбежын, кӧ гӧл бадәшын,
Тә гӧлара накъм һәвал,
Ба ле дьхә, бәлг дьварын,
Тә гӧлара накъм һәвал.

Бәра Бәләк зәф бадәшә,
Ле щәш у чәм же дькьшын.
Әз дьхәшәм жь чәве тә,
Тӧшар һесър же нәбарын.

Дара чинаре зәф рьндә,
Бәжна тәра накъм һәвал,
Роке дьбә даре бьбрә,
Бь бьрәке дарьре кал.

Дьбен һив жь дәста дурә,
Ле деме тә һе бь пурә,
Бәнгзәмиши һиве накъм,
Ләкә деме шә қьсурә.

Тӧ бадәшн, бе қӧсури,
Тәрзе ава канна зәлал,
Кӧ бь қӧрна же те хӧлнн,
Әшә лайиқ тәра һәвал.

ШӘЙСӘТА ХАНИ

Бәри мьрьне, бьбһен, шәйсәта мьн,
Дәф, шьбейя һун сәр мьн ленәдын,
Омьд, кьнез, һун кәзийя же пакьн,
Ле бь һесьра һун мьн вәрекьн.

Көре мьн, кө бе. бона мирате,
Рэщачимэ, омыд. сазе мьн быде,
Беже эвэ мирата баве тэ,
Сазе шийэ, эш жи дьгнжэ тэ.

Беже, фэсал дэсте хwэ сима хэ,
Һэйэ сим жь теле кем тэйахэ,
Сим һунайшнэ жь кэзар тела,
Жь wan те ашина кал у бава.

Ле телэк, дькэ зигини мина ба,
Телэк дькэ гөрини мина әвра,
Телэк дькэ зарини у дьналэ,
Qэй дьбежи деңо кө дьк'алэ.

Ле жь телэке дөнгәки нәрмык те,
Миша бука бибо, дула шәрме,
Телэк, дьхөл-хөлэ, миша аве,
Qэй дьбежи жь чийае мә дэрте.

Телэк дьгри, миша зара сава,
Тинэ харе мәрйа дьл у һынава,
Телэка, сәргаша нәму тела,
Агьр, алавэ дэрте жь дьла.

Рөбе мьн у wэгәнэ we теледа,
Әш сазмайэ жь ата, бавада,
К'эсәра теле пьрэ бе гөман,
We мьра һөрьн ах бәре гьран.

Омыд, беже, баве тэ wa готйә:
Әви сазн, һынав ль мьн сотйә,
Бе саз һьлдэ. тө саз былубинә,
Симе һур йәк-йәк же бьдәтинә.

Вэхта мьсам зэлалбу, рйа хвэ ди,
Вэ бышкен даред қальнэ к'ок рьзи,
Р'эате бьвэ лемьшт у бькшэ,
Дньйа кэла, we бькэдмэ, һьлшэ.

Гөл у сосьн we мерга гөл вэдьн,
Һэр зьмани бэндэе хэбэрдьн,
Омьд бежэ, тө бежэ көре мьн,
Бьра бьқэдинэ, вэйсэта мьн.

Дэсте вида сазе мьн кө ре ди,
We рожеда эз намьрм иди,
Беже, омьд, тэмйа мьн бир нэкэ,
У дэвса мьн, дөакэ тө ле кэ.

ЛЕЙИ

Чьда гөла бьшкок дабун, вэнэбун,
Чьда былбьл машоде ван гөла бун,
Чьда кани we бьк'ьшиан мьчьдин,
Чьда көчьк we бьшхөлийан, тэмьрин.
Ах, эв Лейи, лейикэ бе исафбу,
Чьда нэхше тэбйэте ль бэр we чу,
Чьда дишар һэдьмин у һьлшйан,
Чьда заро бе де, бе бав дьне ман.
Чьда хорте гурэ чун у бэста ман,
Бе де, бе бав мэгбэре ван нэ эйан,
Чьда сэре өлме гьран, занине,
Чун онда бун, нава пеле we лейе,
Чьда пьрсе нэ һатьбун готье,
Чун онда бун, нава пеле we лейе.

Дэсте қэвин, ль сэр энья стэйрке сор,
Пешйа лейе вана чекьр хэндэқ, к'ор.

Халлийе эw мьна кър у эw ньшанд,
Мьстэ ав ма сэрканйеда хwэ шьванд.

Пэй лейера дэрбаз бунэ чэнд бьнар,
Ль ван эрда нешин бунэ гөле нар.
Бь милиона гөле тэзэ бышкок дан,
Бь милиона бышкок вэбун бэлг вэдан,
Бь милиона бьрщ у сэра, таш у там,—
Һатьн чекьрьн, — шовбун эрде қыр у хам.
Бу хөшина щэw у канйа ван эрда,
Бь милиона шэмдана нур шэwq вэда.
Гондед лэйе хьрав кьрьбу we нене,
Бунэ бажар, бунэ бэрга эдлайе.
Мьлэта тэв тфага хwэ кьрийэ йак,
Чекьрьнэ бэргэ, мьккэмэ гэлэк.
Киаалида лейн кб бэрбь ма бе,
We бьмьчьqэ гонди жь сэрканйе,
Щмаэта ма, сэрэ к'ана аqьла,
Бэрбь һиве we дышинэ мевана.
Пьрсед алав бунэ бьһара дьла,
Qбрна бисти, qбрна к'ана аqьла.

ҺӘДАЙА КӘСИБ ПАДШЕРА

(Бь мотива щмаэте)

Һэбу мэрики кәсиб, бэлэнгаз,
Хайе зароке тэзи у пехас,
Арване рое төнэбу малда,
Зарина зара тьм гөһе вида.
Кәсиб рожәке руньшт, фькри,
— Qазкә мьн һайә, бьбьм һөдайе,
Бьбьм һөдайи эз падше хwэра
Бәлки эw рьсқки бьдә мьн-зара.

Р'абу қаз ани, ани шәрже кър.
Сәри пева һишт, пурт ле тәмьзкър.
Зьке we қәлашт, тәмьзкър, сор кър,
Кьрә сьнике, чаршәв ле war кър,
Wi һьлда қәста мала падше кър.
Дәргәван ре нәда бәләнгаз,
Жь дәргәвана wi wакър нәйаз,
Го: бежьн падше кәсибәк һатйә,
Һәдаи тәра сьник аниә,
Дьхwәзә әсә әw тә бьбина,
Әw жи бәндәйә, нә сәфи-динә.
Падше we дәме диwане дәркәт,
Чәв дәргәван у wi кәсиби кәт,
Го: кәсиб бәрдын, бьра кәсиб бе,
Әw һатиә щәм мьн һьлбәт хьзмәткә.
Кәсиб пешда чу бәр тәмәнә бу,
Әба падше гьрт әбә тәйа бу...
Падша у кәсьб тәв чун диwане
Синот у wәзир руньштьбун we,
Го: бежә кәсиб, чьма һати вьр.
Чь дәрд у бәлә зор, зьхти тә кър.
— Падшайи хашбә, чь зор, чь зьхти,
Мьн қазәк аниә тәра һәдаи.
Ләлә у wәзир тәмам пе кәнин,
У нәсаб кьрн кәсиб чаwа дин.
Падше го: кәсиб тә сьниә дайнә.
Сәд зерә зәр һәдаиә тәнә,
Әгәр тә қазе өса бәлаки,
Бь ақьли тә мә бе пар нәки.
Әгәр тә нәкър, қафе тәи вала
Әзе вьр жекьм, бавежмә бәр са.
Жь падше кәр хаст әwe бәләнгаз,
Сьни кьшанд пеш у һьлбьри қаз,
Һәрдә баск же кър, паше жи сәри,
Льнге we же кър у щидә дани.

Щида сэкъни, чэва ньхери,
Щар дын щмаэт, бэлэнгаз кэни.
Бэлэнгаз wa го:—падшайн хашбэ,
Щмаэт бьра бе сэре тэ нэбэ.
Тө һын бави, һын сэре щмаэте,
Һэдайн сэри ланци тэ те.
Вэзир гэрлйайн у дьнедийэ,
Һэрдө лынг һэдайн ланции шийэ,
Ле лэлэ, қази әw баске тэнэ,
Әв баск һэдайн ланции ванэ.
Әз жи кэсибьм, һесирьм тази,
Һэрча ма пара мьн бэлэнгази.
Щмаэт тэв кэр бу, падша фькьри
Кө кэсиб сера ши вьр дэрани,
Гот: Кэсиб, бьщэм, тэра ль һэв һат,
Йане we щэнмэ тэ бьбуйа хэлат.
У кэсиб вьра пор у пошман,
Пара вэгэрия, диса бе гөман.

ДЕИ ТӨ

Рөке мьн жи тэра рэwa,
Wэтэн, мьнра дейи тө.
Тэ дайэ мьн пэре кэwa,
Wэтэн мьнра дейи тө.

Тэ дайэ мьн ширэте де,
Qьнийат кьрмэ занэтье.
Сильк кьрмэ пьрсед алав
Бона әмьр у хwэшбэхтье.

Әдлайя сильна мьн,
Wэтэн, мьнра дейи тө.
Тэра рэwабэ рөке мьн,
Кө бен дэрәщед чэтьн.

Зэф разимэ жь бэхте хwэ,
Wэки бумэ ве qөрне.
Хwэшбэхти у азайе,
Хwэстьна бэнде ру дьне.

Wэтын, дейи тō жь мьнра,
Роке мьн тэра рэwа.
Нэ тэ дайэ һэр мьлэти
Зьман, эхтйарйа аза.

QЪЖЬК У МЬНМЬНИК

Qъжкэк у мьнмьник расти һэв һатьн,
Qъжкe гo: «Мьнмьник баске тэ дō qатьн,
Аwаз-awазинэ рэнге гōле гэш нар,
Сэд һэйф тэне әмре тэ кьнэ йэк бһар.

Сьвьки бэр ба, баране тамиш нақи,
Әмьрда кер наейи у тō кәре нади,
Чьранэ сахйа тэ, дьне дьгәри?
Бе щи, бе wарн, бәдәwi, тәнгәзари.

Мьнмьнике wа гo: «Qъжка бе йомэ рәш
Әмре мьн бьһарэ, зәйнәтэ, гōла гэш,
Бһарке дьжим-разимэ жь әмре хwэ,
Гōла наем щōдакьрьн бь рэнге хwэ.

Ле тō әмьрда керн чь тей, һьзаньм?
Әмре хwәйн кьнwa wәки әз тәнгәзарьм,
Ле әз мина тэ чола лаша нагәрьм,
Мина тэ, бәндә мьн бе йом кәсав накьн.

Баске тэ рәшьн, тō рәши, дьл тэ рәш,
Ньзани чьйә бһар, чьйә гōле гэш?
Кәзар сали жи тō кō дьне бьмини,
Әшq у шайа әз дьбиньм тō набини.

СЭРЭЦЭМ

	Р'у
1. Ө'рэб Шамилов—Р'ожед чэтын (кэрик)	3
2. Нэщие Щьнди—Эрмэнистанера	12
Дэват бэтли	13
3. Эмине Эвдал—Хастьнед Ленин	27
Гонде тэзэра	28
Калке звьстане	30
Дистикос	32
Газеле дьлбарйе	33
Акмэде Ханира	34
Ль Арзние	38
4. Шасьме Щэлил—Стэйрка Сор	46
Оиза колхозван	46
Көлие бэрфе	47
Жь синге чйе	48
Шаһьльм	48
Хэзале	49
Нуре	50
Ле Гозэле	50
Ле Дилбэре	51
* *	52
К'и дькарэ	53
Генкайа эваре	53
Змане де	54
Дьмдьм	55
	271

5. Вәзирә Надъри—Надо у Гөлизәр	73
6. Качахе Мрад—Әрмәнистанера	80
Щан Ереван	82
Гөлана сор	82
Кәзар дъли	84
Чинстанера	85
Деме к'обар	86
Сәмәнде Сиабәндра	87
Р'йа гәзәра	88
Бһар хәве рабу	88
Кәсәр	89
Ләйле	91
7. Усьбе Бәк'о—Гәмийа һәве	102
Вәтән у Гагарин	104
Дайка мә Әрмәнистан	108
Змане к'орди	113
8. Надо Махмудов—Зозане Әгрище	115
9. Сәмәнде Сиабәнд—Р'ожгара баш	126
10. Мирое Әсәд—Тае тәне	140
11. Анмәде Мирази—Жийина тәзә	156
Әшләде мьн	157
Гөла рәх кәһе	158
Кәчка колхозван	159
Чьма нае	160
12. Әтаре Шәро—Щьзарәте мьн	162
Р'ожа шәмал	166
Бьндарука қиз у бука	167
Көр қизе көрда	168
13. Нури—Дәнгбеже бәре у ед һна	170
Қазахстан	172
Һраздан	174
14. Микәеле рәшид—Партия Комунистие	177
Әрмәнистана Советие	178
Әрмәнистан	180
Көба мьн	180

Шькйат	180
Зара мьн	181
Шьмаэрта мьнра	182
Бһар	182
Лауке дэла	183
15. Әлие Әвдълрәкман—Дө дьле ньзкьри	185
16. Шкое Кәсән—Партиа мә	200
Ль заводе	201
Назйа зәрие	202
Абхазиа	202
Бһара Абхазиае	203
Нәше тәбйәте	205
Тә ньздькьм	206
Ль сәр бәре	207
Сазе мьн	208
17. Араме Чачан—Севдин у Мәйанә	209
18. Ордихане Щәлил—Қиза гонди	216
Мқамед көрманши	216
Чьраньн	217
* *	217
Коба дьле мьн	218
Қизәк һәбу гонде мәда	219
Хәвна шьван	219
Бьняа гондда	220
Пешбәри тә	221
Шәва тари	221
Мьришке фәмкьр	222
19. Ферике Усьб—Ль сәр пьра Ереване	225
Багче зарада	226
Вәтәне мьн	226
* *	227
Гозәл	227
Дәнге Шәро	228
Кани	229

* * *	229
Наве гондед мэ	229
20. Карлене Чачан—Ленине нэмьри	234
Р'акета советие	235
Wэтэн	236
Эрмәнистанера	236
Қиза мерхас	238
Гөланера	238
Дэда пашьн	239
Машоқьн әw	240
21. Ськиде Ибо—Ленине мэзын	241
Партия мэра	242
Октябрера	243
Балада дэрһәда 26 комисарада	244
Эрмәнистанера	247
Ереван	248
Намә һэвале мьнра	249
Әмә реwинә	250
Шәр чи мэрәнә	250
22. Сьмое Шәмо—Анмәде «хәбатчи»	251
Гөлан	254
К'ода чу	255
Ишәв wәрә хәwна мьн	255
Оса мәнһер	256
Хазла бьбйама	257
23. Щәрдоә Әсәд—Wэтән	258
Лирика	258
Дьбежьн	264
Wәйсәте Хани	264
Лейн	266
Һәдайа кәсиб пәдшера	267
Дейи тә	269
Qьжьк у мьнмьник	270

Р'едакторе бәдәүәтиә— АН. ГАСПАРИАН
Р'едакторе техникә— ОН. ПАНИКИАН
Коректоре контрол Т. НАКОПЯН

ВФ 06984

Т'әмбә 1580

Тираж 1000

Бона нәширкьрьне һатийә спартыне 20/XII с. 1960.

Бона чапкьрьне һатийә қолкьрьне 1/XI с. 1961.

К'ағәз 84×108^{1/32}. Бәлгнәшьре мәнгане 17,25.

Бәлгнәшьре нәширәте 10,5 шыкләк

Бһа 57 капек.

Чапхана 1-е йа идара Һайполиграфһрате
Ереван, Соғақа Алавердйан № 65.

INSTITUT KURDE DE PARIS

ENTRÉE N° 581

Institut kurde de Paris

Coll.

Président. Anémou

Institut kurde de Paris

K.C